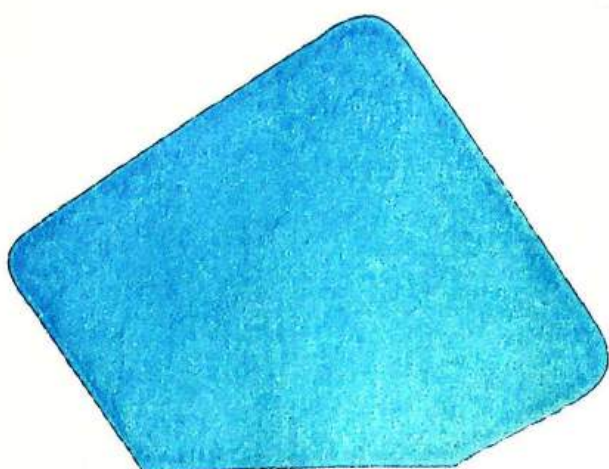

archiefdoo's

1079
I

531012

CHLOORVRIJ

PH WAARDE NEUTRAAL

Sagittarius

Van: "CDSM" <cdsm_b@btopenworld.com>
Aan: <Undisclosed-Recipient:;>
Verzonden: vrijdag 20 december 2002 8:56
Onderwerp: A Rare Glimpse at the Reality of the Bosnian
 International Committee to Defend Slobodan Milosevic (ICDSM)
 URL for this article is <http://www.icdsm.org/more/gorazde.htm>

Subscribe to our email list at <http://emperor.vwh.net/icdsm/maillist.htm>
 Receive articles from the ICDSM Website

Please send the link to this text to a friend. Or if you're receiving this article via e-mail, please forward it to friends!

=====

A Rare Glimpse at the Reality of the Bosnian War

– Associated Press Article
 – Comments by Jared Israel
 [Posted 18 December 2002]

=====

During the trial of ex-Bosnian Serb official Biljana Plavsic, Madeleine Albright and Elie Wiesel made speeches about the supposedly monstrous Bosnian Serbs. They portrayed Bosnian Muslims as analogous to Jews and Bosnian Serbs as analogous to Nazis. As I shall demonstrate in an upcoming article on that trial, what Albright and Wiesel said amounts to Holocaust denial. In addition, I will demonstrate that in his so-called testimony, Mr. Wiesel lied.

Anyway, while researching Elie Wiesel's earlier statements about Yugoslavia, I happened to read a most revealing 1992 Associated Press (AP) dispatch. It is posted below.

The AP dispatch is notable for three reasons:

- 1) It describes an all-out attack on the Serbian civilian population in and around the Bosnian town of Gorazde.

Prior to the attack, there had been sustained fighting between Bosnian Serb troops and Muslim military forces who controlled the town of Gorazde which had a mixed Muslim/Serb population. The Serbian troops withdrew as a peace gesture. After that, on August 26th, a column of cars and buses including:

"3,000 Serbs, mostly women and children, was ambushed by Muslims at Gnijila canyon, 11 miles north of Gorazde."

The attackers were merciless:

"People were trapped in their burning cars. Others crawled looking for their relatives, or jumped down the cliff in panic," she said, standing frozen next to the grave of her 11-year-old son, Dragan, who was killed in the ambush."

The AP dispatch was published on September 12th, that is, 17 days after the attack. Yet up until then,

"No one has dared to remove the remaining corpses, fearing another attack from nearby forests."

The attack was not limited to the one gruesome ambush:

"After the Serb forces left their positions on the hills above Gorazde, Muslim residents, 70 percent of the town's prewar population of 40,000, looted and torched the houses of fleeing Serbs, witnesses said."

This AP dispatch is unusual in that it actually *mentions* the attack on these Serbs. Mostly the media was silent when Serbs were attacked. As we shall show in a soon-to-be-published article by Prof. Francisco Gil-White, in fact it was the Serbs and also their moderate Muslim allies who were the main victims of anti-civilian terror in Bosnia. This was not because the Serbs were saints. It was because the people whom they and their Muslim allies were fighting were fanatical Islamic Fundamentalists, misportrayed in the Western media as peace loving, moderate democrats. But all that is discussed in Prof. Gil-White's forthcoming article. (When posted, it will be at

20-12-02

<http://www.icdsm/more/bsn.htm>

The point here is: this AP dispatch stands out because it at least reports the anti-Serb atrocities.

2) But even this article reveals anti-Serb media bias. From the start the article refers to anti-Serb violence as "revenge." Revenge for what? What does the AP claim happened to provoke such "revenge"? The article gives no details, saying only that the town had been under siege.

By using the terms, "siege" and "revenge," the writer creates the impression that monstrous crimes must have been committed *by the Serbs* because how else could what the Muslims did constitute "revenge"?

Let us consider this a bit more.

The article says the Muslims outnumbered the Serbs in the Gorazde area, 70% to 30%. A 30% minority is probably not in a position to terrorize a 70% majority. Moreover, this particular majority included people who were armed and prepared to carry out the sort of atrocities described in the AP dispatch.

Supporting this point, the AP uses the term, "siege." If Gorazde was under siege *from Serbian forces* then it must have been controlled *by Muslim forces.* So: the town had a mainly Muslim population; it was militarily controlled by Muslims; some of them were quite capable of carrying out massacres. This hardly sounds like a situation in which the Serbian forces would feel safe in provoking the Muslims, even if they wanted to.

Moreover, as the article states, the Serbs withdrew their forces as a peace gesture. Would they have done so without first rescuing the Serb civilian inhabitants of Gorazde if, having committed outrages, they had every reason to expect anti-Serb "revenge?"

The withdrawal of Serbian troops, the coordinated assault on the Serbian neighborhoods, the desperate flight of columns of cars and buses without troops to protect them, the ambush and the extreme violence all that a) the Serbs naively misestimated their foes' capacity for terror and b) after the troops withdrew, the Serbian civilians were caught unaware by the anti-Serb attack and fled in disarray.

The comments of a Serbian man supports this view:

"The decision to give up Gorazde is a treason. Karadzic should be ashamed," said 68-year-old Marko Ratkovic, who *managed* to flee to Mladenovac, 75 miles northeast of Rogatica, in neighboring Serbia." (My emphasis. Note the word, "managed." That suggests he was caught unaware. That suggests he had no reason to expect "revenge.")

And a Serbian military official says: "Muslims have abused our peace gesture by launching attacks on innocent civilians."

Based on all of the above, I would suggest this hypothesis: the presence of Serb military forces near Gorazde *prevented* atrocities against Serbian civilians. When the Serbian military withdrew, the extremists among Muslims launched a pogrom: ambushes, horrific murder, torching and looting of houses, slaughter of

3) Speaking of livestock, note that the article describes the attackers as having slaughtered pigs in the Serbs' yards. The Bosnian Serbs were/are mostly peasant farmers, many of whom do indeed breed pigs. This is an important detail. Let me explain why.

The AP dispatch states that, "The Serb forces hold about two-thirds of Bosnia's territory." It was common for the Western media to make such statements, suggesting that the Serbs had *seized* most of Bosnia, i.e., they were aggressors.

A small point that the media neglected to mention was: the Serbs *owned and occupied* roughly 2/3 of Bosnia.

Before the fighting broke out in Bosnia, the Slavic *Muslim* population was comprised mainly of city dwellers. The Slavic *Orthodox* population was overwhelmingly farmers.

Because farming is land-intensive, in 1991 the Serbian population owned about 2/3 of the land in Bosnia - that is, they owned the land they lived on and farmed. Bosnian Serb farmers were important food producers for Yugoslavia and other European countries.

(We'll soon post an ethnic map of Bosnia that demonstrates this.)

During the Bosnian conflict, many media reports included sentences like the following, taken from a different Associated Press dispatch:

"During the first two years of the war, Serb forces took about two-thirds of Bosnia-Herzegovina, with the Muslim-led government controlling the remainder." (AP, October 27, 1994,

In fact, by limiting their military presence to the 2/3 of Bosnia where Serbs and their Muslim allies were concentrated, the Bosnian Serb army was demonstrating a defensive strategy. As Prof. Gil-White's article will show, the Bosnian "Government" army was Islamic Fundamentalist. One 6000-man division was named after the World War II Waffen SS Division, Handzar, which means "scimitar." These Fundamentalist troops, often trained and led by fanatical veterans of the Afghan war of the 1980s, preyed on Serbian peasants.

One such detachment controlled the town of Srebrenica. Its leader was Nasir Oric, a Yugoslav Islamist. Here is a Toronto Star reporter's account of an evening spent listening to Oric boast about slaughtering Serb farmers:

[Start Toronto Star Quote]

...I sat in his living room watching a shocking video version of what might have been called Nasir Oric's Greatest Hits.

There were burning houses, dead bodies, severed heads, and people fleeing.

Oric grinned throughout, admiring his handiwork.

"We ambushed them," he said when a number of dead Serbs appeared on the screen.

The next sequence of dead bodies had been done in by explosives: "We launched those guys to the moon," he boasted.

When footage of a bullet-marked ghost town appeared without any visible bodies, Oric hastened to announce: "We killed 114 Serbs there."

Later there were celebrations, with singers with wobbly voices chanting his praises.

These video reminiscences, apparently, were from what Muslims regard as Oric's glory days. That was before most of eastern Bosnia fell and Srebrenica became a "safe zone" with U.N. peacekeepers inside - and Serbs on the outside.

[End Toronto Star Quote]

Note the sentence: "These video reminiscences, apparently, were from what Muslims regard as Oric's glory days." Oric's glory days! When he could raid Serbian villages with impunity, cutting off heads and launching people to the moon. His *glory* days! And the Fundamentalist monsters who committed these crimes were portrayed as moderate democrats by the Western media.

Note also that Oric curtailed his raids *because of the increased strength of Serbian military forces*!

What the Western media called "laying siege to Muslim towns," was in fact the heart of Serb military strategy: to have sufficient military presence to protect civilians from being slaughtered by the Islamic Fundamentalist army.

Here's the AP dispatch on Gorazde.

— Jared Israel

=====

September 12, 1992, Saturday, AM cycle
SECTION: International News

LENGTH: 660 words

HEADLINE: Serb Refugees Face Bloody Muslim Revenge

BYLINE: By DUSAN STOJANOVIC, Associated Press Writer

DATELINE: ROGATICA, Bosnia-Herzegovina

BODY:

Charred human skeletons, decomposing corpses and burned-out cars are the grim remnants of a Muslim assault on a column of Serb refugees fleeing war-ravaged Gorazde.

When Serb forces on Aug. 26 eased their four-month siege of the town in southeastern Bosnia, most of Gorazde's Serb inhabitants tried to escape. Many feared retaliation by majority Muslims who had been under Serbian guns during the siege.

At dawn the next day, one of the columns of cars and buses carrying 3,000 Serbs, mostly women and children, was ambushed by Muslims at Gnjila canyon, 11 miles north of Gorazde. Witnesses said at least 50 people were killed and many more injured. Others managed to escape the hail of bullets and grenades by jumping down the steep rocky ravine or by hiding in bushes and woods, they said.

"It was like hell. Everyone was screaming as people and children, some cut in half by volleys of bullets, stumbled all over the place," said Dragica Gavrilovic, one of the refugees.

"People were trapped in their burning cars. Others crawled looking for their relatives, or jumped down the cliff in panic," she said, standing frozen next to the grave of her 11-year-old son, Dragan, who was killed in the ambush.

She said she carried Dragan's body so she could bury him in Rogatica.

"Many others were not that lucky. They had to leave their dear ones behind," Gavrilovic said.

Evidence of the massacre was still visible two weeks after the ambush. No one has dared to remove the remaining corpses, fearing another attack from nearby forests.

Skeletons sat in burned-out cars, and decomposing corpses lay on the side of the dusty road. Stray dogs were eating the remains.

Many Western governments and international organizations, including the United Nations and the European Community, have blamed Serb forces for much of the violence in the civil war that has killed thousands. The Serb forces hold about two-thirds of Bosnia's territory.

But rival Muslims and Croats have also come under increasing international criticism for crimes and human rights abuses, including "ethnic cleansing" of territories under their control.

"Ethnic cleansing" is the term used to describe the expulsion of people to create ethnically homogeneous areas.

After the Serb forces left their positions on the hills above Gorazde, Muslim residents, 70 percent of the town's prewar population of 40,000, looted and torched the houses of fleeing Serbs, witnesses said.

Almost every building, including Serb Orthodox churches, has been torched in the Serb quarter on the southeastern bank of the Drina River that divides Gorazde, a trading center about 35 miles southeast of the Bosnian capital Sarajevo.

Pigs with slashed throats sprawl in yards belonging to Serbs.

The move to loosen the siege on Gorazde coincided with an international London peace conference in which all warring groups participated. The decision by Bosnian Serb leader Radovan Karadzic angered local Serb warlords - and those who had to flee.

"Muslims have abused our peace gesture by launching attacks on innocent civilians. We may have to counterattack to regain the territory," Dusan Kornjaca, the commander of Serb forces, said in an interview.

The Serbs still hold sway on the approaches to Gorazde.

In Rogatica, heavy cannon and machine-gun fire could be heard from the direction of Gorazde as trucks towing howitzers headed there.

"The decision to give up Gorazde is a treason. Karadzic should be ashamed," said 68-year-old Marko Ratkovic, who managed to flee to Mladenovac, 75 miles northeast of Rogatica, in neighboring Serbia.

"All of us here have lost at least one family member in this brutal war. It has to stop before we all exterminate each other," said Ruza Blagojevic, one of about 200 Gorazde Serbs who settled in the Mladenovac refugee center after a harrowing journey.

She said when a charity organization offered them clothes, all the women chose black - for mourning.

(c) AP 1992 - Posted for educational and fair use only

=====

'JUDGMENT!' - The Video Shown As Evidence at The Hague Tribunal!
{It can now be shipped gift wrapped...Order details after text}

=====

September 26 was the first day of the Bosnian part of the Hague trial against Slobodan Milosevic. That day Mr. Milosevic showed excerpts from a video which demonstrates how the British TV station, ITN, fabricated evidence of Serbian death camps in Bosnia.

The video, co-produced by the Emperor's Clothes website and reporters from Serbian Television (RTS), is called 'JUDGMENT!' It demonstrates that the famous Bosnian pictures, especially the tall, seemingly starved man behind barbed wire in a death camp, were a hoax. It was not a death camp. The Muslim men were not behind barbed wire. This is eminently clear from video footage shot that day and reproduced in 'JUDGMENT!' The movie shows step-by-step how the phony pictures were created.

The Bosnian pictures had a huge impact in 1992. Twenty minutes after they were shown on TV on August George Bush Sr. held a press conference to proclaim a whole new get-tough policy against the Bosnian Serbs. This was followed by a worldwide media campaign - all based on the Bosnian pictures.

If we are right that these pictures were a fraud, then the implications are staggering: the pictures were staged to justify a coordinated US/European policy of demonizing the Serbian people to justify war. The press conference was planned to coincide with the release of the pictures. The worldwide press campaign against the Bosnian Serbs was planned in advance.

You can view the same video Mr. Milosevic showed at The Hague. If you conclude that we are not telling the truth, send the video back and we'll refund the purchase price in full. You don't risk a penny.

You can purchase a copy of 'JUDGMENT!' for \$25 in the US, \$26 outside the US. (If you want gift-wrapping please indicate whether you'd like 'Christmas' or 'all-purpose' gift paper and add \$2 to the price)

Here's how you can order:

In U.S. - \$25.00
Outside U.S. - \$26.00 (USD)

Gift wrapping \$2.00, please indicate 'Christmas' or 'all-purpose'.

[If you can donate more, please do!]

* Send us a check:
ICDSM
831 Beacon St., #295
Newton Centre, MA 02459 (USA)

* Donate at our secure server: <https://emperor.securesites.com/transactions/icdsm.php>
You can use VISA, MasterCard or Discover

* To order by phone call
ICDSM, USA 1 617 916-1705
Or in Netherlands, call 31 20 6151122

* To order by PayPal:

Shipped within USA, \$25

PayPal

Or if you are reading this in email, go to PAYPAL order link at
<http://www.icdsm.org/paypal.htm>

Shipped outside USA, \$26

PayPal

Or if you are reading this in email, go to PAYPAL order link at
<http://www.icdsm.org/paypal.htm>

www.icdsm.org

Deze e-mail is door E-mail Virus Scan van Het Net gecontroleerd op virussen. Zie voor meer informatie: <http://www.hetnet.nl/evs/>

Email van → Marc.Bossuyt@uia.ua.ac.be
Adress was goed Voor telefonisch contact bellen
met de Univ. van Antwerpen.

July 23 2000 EUROPE

Serb snatched by rogue Nato bounty hunter

Jon Swain

Sunday Times

Petrusic: assassination plot

Ik kon zijn
rapport niet
vinden op het
internet.
Groete
Jan

©

NATO peacekeepers captured a suspected war criminal by using a team of bounty hunters allegedly led by a former Bosnian Serb commander whose men took part in the Srebrenica massacre.

The gang seized their prisoner at a hideaway in Serbia, smuggled him bound and gagged across the Drina River, the border with Bosnia, and handed him to American troops for delivery to the war crimes tribunal in the Hague.

Informed sources say the Americans put up the bounty from a CIA slush fund. A Muslim connected with Sfor, the Nato-led stabilisation force in Bosnia, recruited a professional hit squad of unemployed Bosnian Serb army veterans who were willing to betray former comrades for money.

The use of bounty hunters follows calls by Carla del Ponte, the tribunal's chief prosecutor, for peacekeepers to devise more "creative" ways to catch indicted war criminals.

But it appears that one bounty hunter, Milorad Palemis, also known as Misa, had commanded the 10th Demolition Unit, a Bosnian Serb commando force involved in the Srebrenica massacre.

Another bounty hunter and Bosnian Serb veteran, Jugoslav Petrusic, fought as a mercenary in Zaire after the Bosnian war. He and Palemis belong to the so-called Spider gang and have been arrested by the Belgrade authorities accused of plotting to assassinate President Slobodan Milosevic of Yugoslavia. Palemis has always denied involvement in the Srebrenica massacre, claiming he had a car accident in the week the United Nations-protected enclave was overrun which left him injured and out of the chain of command.

But it is certain that tribunal investigators have looked into his role, raising the possibility that Palemis may have been on a secret indictment list even as he turned over a wanted suspect to Sfor for money.

"Anything is fair game in Serbia these days," said a source close to the case.

"There are plenty of people after a few thousand dollars, and in Balkan terms it is nothing new to betray your compatriots."

However, Sfor's use of bounty hunters risks blowing up in Nato's face this week. On Tuesday the tribunal will hear an application by Stevan Todorovic, the snatched suspect, to be released after 22 months in custody. He is demanding to be returned to Serbia on the grounds that his kidnapping was a criminal act that makes his arrest unlawful.

Todorovic, 43, a former police chief, is one of several Bosnian Serbs indicted for the ethnic cleansing of Bosanski Samac, a town in northeastern Bosnia where Muslims, Croats and Serbs lived in harmony until the spring of 1992. He is charged with crimes against humanity, grave breaches of the Geneva convention and violations of the customs or laws of war. Prosecutors allege that he beat and kicked to death one man in the local police station, beat another in a school gym so badly that the victim was left partially paralysed, and forced two people "to perform sexual acts upon each other in the presence of several other prisoners and guards".

To avoid capture by Nato after the war, Todorovic left Bosnia and went to a weekend cottage in the Zlatibor mountains of southeast Serbia, where he believed he could not be found. On the night of September 27, 1998, there was a pounding on the door and four men in camouflage with their faces partially covered burst in with guns and slapped him around.

They took him out and threw him into a car. The kidnappers then told him that if he or his family could give them £13,000, they would let him go.

After crossing the Drina, Todorovic was put in the boot of a car. He heard a radio communication in English and within five minutes a helicopter arrived. A light was shone and someone said: "That's him."

He was transferred to an American helicopter and flown to the local American headquarters, where the commanding general told him: "You see, we can do whatever we want."

The scene of the arrest was video-recorded by the Americans and Todorovic was flown to the Hague.

The case has put the UN tribunal on the spot. Todorovic has been lawfully indicted for murder, rape, torture and crimes against humanity, which public interest demands should be tried; but the tribunal cannot be seen to lend itself to what could be regarded as a criminal act.

In a terse message to the court, Sfor has refused to appear before it this week. Its lawyers say they do not give out information that would jeopardise the capture of more suspected war criminals.

Next page: Karadzic looks for a bolthole in Belgrade

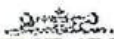
Karadzic looks for a bolthole in Belgrade

Next: Crowds taunt Haughey at sleaze inquiry Copyright 2000 Times Newspapers Ltd. This service is provided on Times Newspapers' standard terms and conditions. To inquire about a licence to reproduce material from The Sunday Times, visit the Syndication website.

www.serbia-info.com/news**NEWS**[CIVIL ISSUES](#)[POLITICS](#)[MILITARY](#)[KOSOVO AND METOHIA](#)[ECONOMY](#)[CULTURE AND RELIGION](#)[SPORT](#) **PRINT THIS PAGE**[HOME](#) [ENCYCLOPEDIA](#) [FACTS & FIGURES](#) [NEWS](#) [SEARCH](#)**POLITICS****Serious criminal activities of the U.N. court in The Hague**

July 24, 2000

London, July 23 - The United Nations court in The Hague is engaged in serious criminal activities because it hires so-called "bounty hunters", who illegally kidnap Serbs for money, indicted for alleged war crimes committed during the civil war in Bosnia and Herzegovina, writes The Sunday Times of London.

THE SUNDAY TIMES
Serious accusations of London
newspaper

The U.S. Central Intelligence Agency (CIA) supplies the money for the rewards, the weekly says. This method was followed after The Hague Chief Prosecutor Carla Del Ponte's appeal to international forces in Bosnia and Herzegovina (SFOR) to use more "creative" methods in catching indicted Serbs, the newspaper reminds.

In that way, the United Nations court in The Hague and SFOR are engaged into serious criminal, "The Sunday Times" warns.

[\[Home | Encyclopedia | Facts&Figures | News \]](#)

Copyright © 1998, 1999, 2000 Ministry of Information

Email: mirs@serbia-info.yu

25-6-94

US promises \$5 mln for Milosevic arrest.

WASHINGTON, June 25 (Iar-Tass) - The United States will pay a remuneration of five million dollars for information which will lead to the arrest of those accused by the International Tribunal for former Yugoslavia, State Department spokesman James Rubin said on Thursday.

Last month the tribunal accused of war crimes and issued arrest warrants for Yugoslav President Slobodan Milosevic, Serbian President Milan Milutinovic, Yugoslav Deputy Premier Nikola Sainovic, Yugoslav Chief of Staff Dragoljub Ojdanic and Serbian Interior Minister Vlatko Stojkovic.

Similar accusations had earlier been advanced against Bosnian Serb leader Radovan Karadzic and Ratko Mladic.

Tribunaal mag landen niet dwingen

DEN HAAG, 30 OKT. De aanklager van het VN-tribunaal voor oorlogsmisdaden in Joegoslavië heeft tevreden gereageerd op de uitspraak gisteren van rechters van het tribunaal, dat het het recht niet heeft ministers van afzonderlijke staten te dagvaarden. De aanklager kan landen en regeringen slechts een „bindend bevel” opleggen. Indien een staat vervolgens geen gevolg geeft aan dit bevel, moet de aanklager hiervan de VN-Veiligheidsraad op de hoogte stellen. Deze kan vervolgens sancties uitvaardigen.

De uitspraak volgde op een beroep dat Kroatië had aangetekend tegen de dagvaarding van de Kroatische minister van Defensie, nadat de regering in Zagreb had geweigerd militaire dossiers te overhandigen die betrekking hebben op de zaak van de Kroatische generaal Tihomir Blaškić. De aanklager heeft deze dossiers nodig in het proces tegen de generaal, die verdacht wordt van oorlogsmisdaden en misdaden tegen menselijkheid in de vallei van de Bosnische rivier Lašva. Aan het hoofd van Bosnisch-Kroatische troepen zou Blaškić tientallen mensen hebben vermoord en mishandeld.

Aanklager Louise Arbour zei dat het tribunaal onveranderd staten kan sommeren informatie te overhandigen. „Daar zijn we blij mee”, aldus Arbour. „Maar we zullen nog tevredener zijn als we de stukken ook daadwerkelijk krijgen.”

De Kroatische VN-ambassadeur, Ivan Simonović, zei dat de uitspraak „symbolisch de soevereiniteit van Kroatië onderstreept”. Volgens de ambassadeur zal zijn land het tribunaal blijven steunen. (Reuter, AP)

Tribunaal gaat zelf verdachten opsporen

DEN HAAG - De aanklagers van het Joegoslavië-Tribunaal in Den Haag zijn bezig met het opzetten van een speciale eenheid die verdachten van oorlogsmisdaden moet gaan opsporen. Zij willen daarvoor binnen enkele weken toestemming krijgen van de Verenigde Naties en de Navo.

Het tribunaal heeft geen eigen politiemacht en is in Bosnië afhankelijk van de lokale politie en eenheden van de VN-vredesmacht Sfor voor het zoeken en arresteren van verdachten. Carla del Ponte, de hoofdaanklaagster van het tribunaal, klaagt vaak dat die te weinig doen om verdachten op te pakken.

Het team dat de aanklagers in het leven willen roepen, moet on-
remerkt door Bosnië gaan trek-
en. Het moet gegevens over ver-

3-5-2001
dachten doorgeven aan Sfor-eenheden die de daadwerkelijke arrestatie moeten uitvoeren. Details over de omvang van het team en, eventueel, de bewapening moeten nog worden uitgewerkt.

Op 15 april werd de Bosnische Serviër Dragan Obrenovic, betrokken bij de moorden in Srebrenica, gearresteerd. Hij was de eerste verdachte in tien maanden die door Sfor-militairen werd opgepakt.

Servië weigert nog altijd Slobodan Milošević uit te leveren aan het tribunaal. Premier Zoran Djindjić wil één of twee jaar de tijd om de ex-president in Belgrado te berechten, ook voor oorlogsmisdaden, zei hij gisteren tegen het dagblad Le Monde. Djindjić wil, van Del Ponte het bewijsmateriaal hebben dat zij tegen Milošević heeft verzameld.

Een groep intellectuelen heeft geschriften van en over Radovan Karadžić verzameld. Het publiceren van onder andere memoires, correspondentie en poëzie moet hem beschermen.

Door een onzer redacteurs

ROTTERDAM, 16 FEBR. In Belgrado is een comité van intellectuelen gevormd om Radovan Karadžić, de voortvluchtige oud-leider van de Bosnische Serviërs, te beschermen. Dat meldde gisteren het Franse persbureau AFP.

Het comité wil die bescherming vorm geven door 'de waarheid' over zijn verdiensten voor de zaak van de Bosnische Serviërs te publiceren en verder zijn poëtische en wetenschappelijke prestaties te belichten.

Initiatiefnemer van de rond vijftig schrijvers, docenten, kunstenaars en historici tellende groep is Kosta Čavoski, essayist en hoogleraar rechten aan de universiteit van Belgrado.

Van Slobodan Milošević, de voormalige Joegoslavische president, moet Čavoski niets hebben: die heeft de zaak van de Serviërs in

Een comité van intellectuelen voor Karadžić

2002
Servië, Bosnië en Kroatië „verraden”. Maar, zei hij tegen AFP, Karadžić heeft dat niet.

„De waarheid” over Karadžić, met zijn vroegere legerleider Ratko Mladić de meestgezochte verdachte van het Joegoslavië-tribunaal, is door het comité in drieduizend pagina's samengevat. Het is de bedoeling dat die waarheid op internet komt, in het Engels en het Servisch, maar de groep is er na drie maanden nog niet in geslaagd een eigen site te fabriceren.

De persoonlijkheid van de vroegere leider zal publicitair veel aandacht krijgen, zei Čavoski.

Daarnaast wil het comité „de werken” van Karadžić publiceren. Dat betreft zijn publicaties als psychiater, als dichter en als toneelschrijver. Ook zijn „memoires” en

„zijn correspondentie met internationale hoogwaardigheidsbekleders” zullen aandacht krijgen. De gedichten van Karadžić komen nu al aan de orde bij openbare bijeenkomsten in Servië, waarop ze worden voorgelezen en besproken.

Čavoski zegt zelf Karadžić al sinds 1998 niet meer te hebben gezien; hij zegt wel zeker te weten dat de voormalige president van de Servische Republiek in Bosnië zich nooit vrijwillig bij het tribunaal zal melden, een boodschap die Karadžić-vrouw overigens ook voortdurend uitzendt.

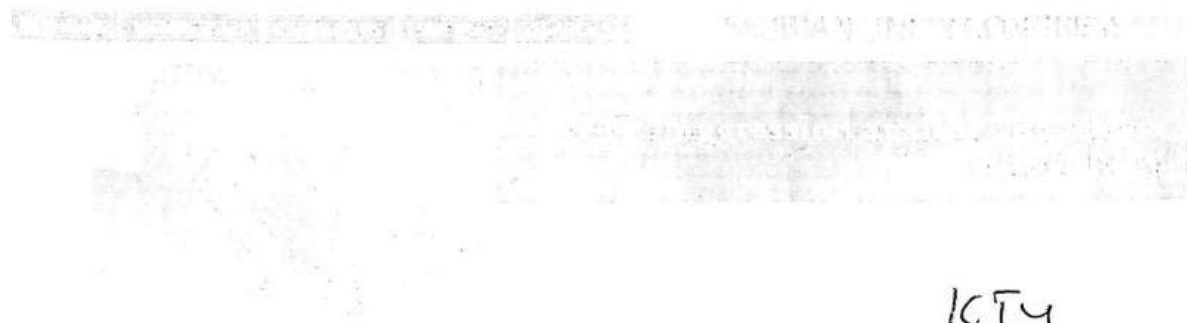
De internationale gemeenschap heeft de jacht op Karadžić en Mladić de afgelopen weken geïntensifieerd. Op Belgrado is zware druk uitgeoefend om Mladić, die zich

regelmatig of zelfs permanent in Joegoslavië zou ophouden, op te pakken.

Het Joegoslavische leger heeft Mladić deze week laten weten dat het geen assistentie meer zal verlenen bij zijn bescherming. De Amerikaanse regering heeft van haar kant de regering van Servië gemeld dat ze niet hoeft te rekenen op een nieuw hulppakket als Mladić niet wordt opgepakt.

Volgens andere berichten heeft de Amerikaanse ambassadeur in Belgrado onlangs de moeder van Karadžić opgezocht. De ambassadeur zou haar hebben gevraagd haar invloed op haar zoon aan te wenden en hem ervan te overtuigen dat hij zich het beste kan aan-
geven.

Het Joegoslavische blad Blic maakte vorige week melding van een campagne van de Servische regering om Karadžić en Mladić in diskrediet te brengen. Met de campagne zou het Servische publiek worden voorbereid op hun arrestatie. In het kader van de campagne worden bijzonderheden 'gelekt' over de vermeende banden van Karadžić en Mladić met maf-fiose zakenlieden. Dat de belangrijkste van die zakenlieden een Bosnische moslim is, moet de details voor de Serviërs waarschijnlijk extra onappetijtelijk maken.

ICTY

May 31

NATIONAL POST, Cambridge, May 31, 1997 p. 71

"We'll never hand photo to Arbanas (sic) without

Wobles (sic) Congress

Jan Cieslik in Washington and Joel Tracht in the news by the National Post

WASHINGTON and OTTAWA - A judge, who has been named Judge Arbour, said the UN's war crimes tribunal for the former Yugoslavia has jurisdiction over NATO's actions in the Balkan bombing campaign and could hold the alliance responsible for attacks that have killed civilians. The statement was greeted with disbelief and amusement by a spokesman for the U.S. House of Representatives.

"You're more likely to see the UN building dismantled brick-by-brick and thrown into the Atlantic than to see NATO's pilots go before a UN tribunal," said Lester Kinsman of the International Relations Committee.

He called Judge Arbour's comments "ridiculous."

But Judge Arbour, the tribunal's chief prosecutor, generally won praise in Canada for the comments she made Thursday in Fredericton.

Retired Major-General Lewis Mackenzie, who has spoken out against the NATO air campaign, said Judge Arbour is properly fulfilling her mandate by stating that any abuse by either side of the conflict will be investigated.

"I don't think that she can be governed by NATO strategy, good or bad as it might be," he said.

Gen. MacKenzie doubted leaders of the Western alliance will end up being prosecuted.

He said they had "honourable intentions" by intervening to prevent Serb persecution of the ethnic Albanian majority in Kosovo.

"The possibility is there that NATO could be blamed for killing civilians, but it would have to be proven to be something other than human error," said the general, who was the first UN commander in Sarajevo in the summer of 1992 and recently spent three weeks in Belgrade, the Yugoslav capital.

NATO says it does its best to avoid hitting civilians and never deliberately targets them. However, bombs and missiles aimed at military targets have killed people sublethally in the way. Bombs have hit the Serbian state television building, killing at least 10 people, the Chinese embassy, a refugee convoy, a bridge carrying a civilian train, and a hospital in Belgrade.

There is no definitive number of civilian casualties from the bombing, but Yugoslav authorities say hundreds have been killed.

A Pentagon spokesman had not heard Judge Arbour's statement and said he had no information that the subject was discussed when she visited Washington two weeks ago.

"I don't think it's a major concern," said Lieutenant-Colonel Vic Warzynski. "We're talking war crimes and as it's defined I don't think there is anything that NATO has done that approaches that."

James Foley, a U.S. state department spokesman, refused to comment on any hypothetical investigation by the tribunal. He did say that NATO has dropped 10,000 guided bombs on Yugoslavia and only 12 of them have gone astray. "We have taken extraordinary care to avoid civilian casualties," he said.

America has long been very wary of international bodies that claim the right to oversee U.S. actions.

The United States voted against the establishment of a permanent International Criminal Court in 1997 because it feared that its troops would one day find themselves answering to a court it does not control.

Any action by the War Crimes Tribunal to judge NATO's actions would just reinforce those fears, said Ted Galen Carpenter, an analyst with the Cato Institute, a conservative Washington think tank.

"It would give an additional boost to the mythology of an

Harol Mendes, director of the Human Rights Research Centre at the University of Ottawa, said Judge Arbour has to assert her neutrality in the Balkan conflict.

"I don't think this means she will move towards indicting NATO leaders," he said. "I think that would be very far-fetched. It is a shot across the bow. It was to say that no one is immune."

Mr. Mendes said Judge Arbour has thus far relied on British and American intelligence to gather evidence of Serb atrocities in Kosovo. But there is a danger that such collaboration could lead to accusations that she is siding with the West.

In order to be found guilty of a crime, prosecutors have to prove that there was criminal intent. That sort of a standard just doesn't apply to the military action in Yugoslavia, said Ivo Daalder, former director of European Affairs at the National Security Council.

"I think it's a waste of time and resources," he said. "It's very hard to see how one would even go about comparing what are clearly accidental events that have resulted in civilian deaths versus the deliberate targeting of civilians for death, rape, and expulsion."

For his part, Allan Gottlieb, a former Canadian ambassador to the United States, said mistakes in judgment cannot be considered war crimes.

"It is absolutely right to try to prevent genocide," he said. "If you are dealing with mistakes of judgment, that's one thing, but I don't think those can be considered war crimes."

Lloyd Axworthy, the Foreign Affairs Minister, and Art Eggleton, the Defence Minister, could not be reached for comment. The Prime Minister's Office refused to comment.

AFP: Yugoslavs shot down Apache helicopter

BERLIN, May 22 (AFP) - The crash of a US AH-64 Apache attack helicopter in northern Albania on May 5 was due to Yugoslav anti-aircraft fire and not mechanical error, the German Sunday paper Welt am Sonntag said.

The paper cited a confidential report by NATO experts who concluded the helicopter exploded in mid-air during a training flight near the Yugoslav border, about 75 kilometers (45 miles) north of Tirana.

The two crewmembers killed in the fireball were NATO's first official casualties in the two-month air campaign, but the alliance

DE RECHTMATIGHEID VAN HET JOEGOSLAVIE TRIBUNAAL IN NADER
PERSPECTIEF EN DE ZAAK-MILOSEVIC

blijvende legitimititeitsproblemen

Het is in Nederland - immers ook nog een gastland - niet bon ton om vraagtekens te plaatsen bij de legitimititeit van het Joegoslavië Tribunaal. Toch blijven er met betrekking tot die legitimititeit grote problemen, vanuit verschillende invalshoeken, die in brede kring worden erkend. Vandaag de dag is het Milosevic die niet moe wordt om, dag in dag uit, het politieke karakter van het Joegoslavië Tribunaal te onderstrepen.

fair trial

Maar al eerder, in 1997, kwam Olivia Q. Swaak-Goldman in het Leiden Journal of International Law met de volgende observatie:

"In recent publications a rising tide of criticism directed against the International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia (ICTY) is discernible." (1)

De kritiek die zij vervolgens signaleert heeft voornamelijk betrekking op wat zij aanduidt als 'het gebrek aan vermogen of bereidheid' om te voldoen aan 'de hoogste standaards van mensenrechten met betrekking tot een eerlijk proces'.

inbreuken op de soevereiniteit

Maar al eerder was daar, vanaf de aanvang van het tribunaal, de niet aflatende kritiek op de bruuske manier van totstandkomen, in volkenrechtelijke zin.

Het Joegoslavië Tribunaal is immers door de Veiligheidsraad als het ware geparachuteerd in de volkerengemeenschap. Dwars tegen de soevereiniteit van staten in, die geen andere keus werden gelaten dan dit instituut en zijn rechtsmacht te accepteren.

Een rechtsmacht die, in laatste instantie, de eigen nationale wetgeving en jurisdictie te boven zou gaan.

En dat schopt hard aan tegen het beginsel van soevereiniteit, nog altijd basisprincipe van de internationale verhoudingen. Het Handvest van de Verenigde Naties is daar als het ware omheen gebouwd.

Want aan welke ingrijpende beperkingen - zeker vandaag de dag - het leidende beginsel van soevereiniteit in de statenpraktijk ook onderhevig is, uiteindelijk vinden deze restricties hun oorsprong allemaal in vrijwilligheid.

Dat soevereiniteit geen achterhaald begrip is, maar springlevend, bewijst nog maar eens het furieuze Amerikaanse verzet tegen het Internationale Strafhof. Dat verzet berust uiteindelijk geheel en al op het principe van de soevereiniteit. De VS weigeren niet alleen op het stuk van dit Internationale Strafhof verdragsverplichtingen aan te gaan, zij willen ook te enen male verhinderen dat anderen dan zichzelf over de eigen burgers

rechtsmacht uitoefenen.

Maar het Joegoslavië Tribunaal vraagt, anders dan het Internationale Strafhof, niet om een verdragsrechtelijke grondslag en om instemming van nationale staten. Het legt zichzelf dwangmatig op. En blijft daarmee een fremdkörper in de volkenrechtelijke verhoudingen.

het tribunaal als dwangmaatregel

Zoals vaker, berust ook deze inbreuk op de rechtssystematiek op een fictie.

De fictie is hier dat Joegoslavië Tribunaal een maatregel vertolkt van de Veiligheidsraad tot herstel van vrede en veiligheid in het territoire van het voormalige Joegoslavië. De Veiligheidsraad is immers, in het kader van hoofdstuk VII van het Handvest, bevoegd om maatregelen tot herstel van vrede en veiligheid te treffen. En tevens dwingend op te leggen aan de statengemeenschap. Voorts kent het Handvest aan de Veiligheidsraad ook nog de bevoegdheid toe om hulporganen in het leven te roepen.

Zodoende riep de Veiligheidsraad, als dwangmaatregel ten behoeve van herstel van vrede en veiligheid in het voormalige Joegoslavië en bij wijze van hulporgaan om dit doel te bereiken, uiteindelijk bij resolutie een compleet tribunaal in het leven. Waarvan de rechtsmacht boven die van alle nationale staten dwingend werd opgelegd.

juridische implicaties en problemen

Niet de juistheid van de fictie of het Joegoslavië Tribunaal feitelijk een bijdrage levert aan de vrede en veiligheid op de Balkan vormt hier verder het onderwerp, maar de implicaties van deze fictie.

En die zijn bepaald verstrekkend.

Allereerst noodzaakte het in het leven roepen van een zodanig tribunaal tot het scheppen van nieuw recht.

Maar elke rechtsschepping doet de vraag rijzen naar legislatieve bevoegdheden en democratische legitimatie.

Op grond waarvan zouden aan de Veiligheidsraad legislatieve bevoegdheden toekomen? En wie of wat zorgt voor de democratische legitimatie van dat door de Veiligheidsraad geconstitueerde recht?

ontkenning toepassing van nieuw recht

Nu stellen het Joegoslavië Tribunaal en zijn adepten, in reactie hierop, dat het tribunaal geen nieuw recht hanteert, maar uitsluitend het reeds bestaande recht toepast. Namelijk de normen van het internationaal humanitair gewoonterecht. De vraag hoe het mogelijk zou zijn dat de Veiligheidsraad recht zou kunnen scheppen, zou zich dus eenvoudig niet voordoen.

Dat is ook het uitgangspunt van de Secretaris-Generaal van de VN in zijn rapport van 3 mei 1993, waarin hij een complete

opzet voor het tribunaal voorlegt aan de Veiligheidsraad. Hij stelt daarin uitdrukkelijk dat

"..the international tribunal should apply rules of international humanitarian law which are beyond any doubt part of customary law .." (2).

vervolgning van staatshoofden en immuniteit

Bepaald op een, althans voor een hoofdverdachte van het Tribunaal als Milosevic, meteen al cruciaal onderdeel is het echter meer dan dubieus dat het hier zou gaan om gevestigd humanitair gewoonterecht. Namelijk waar het de strafrechtelijke aansprakelijkheid van staatshoofden voor niet-nationale rechtsinstellingen betreft.

Zoals de Veiligheidsraad dat heeft aangegeven in artikel 7 lid 2 van het Statuut van het Joegoslavië Tribunaal:

"The official position of any accused person, whether as head of State or Government or as responsible Government official, shall not relieve such person of criminal responsibility nor mitigate punishment."

stand van het volkenrecht ten aanzien van immuniteit

Ook de Handvesten van Neurenberg en Tokio hanteerden weliswaar een soortgelijke bepaling. Maar het specifieke karakter van de Tribunalen van Neurenberg en Tokio als rechtsorgaan om de hoofdschuldigen van de As-mogendheden te bestraffen, rechtvaardigt op dit punt geen algemene conclusies.

Datzelfde geldt voor het feit dat ook het Statuut van het Internationaal Strafhof berechting van staatshoofden in principe uitdrukkelijk mogelijk maakt. Hier geldt immers hetzelfde als voor iedere verdragsrechtelijke inperking van soevereiniteit van gelding is: op vrijwillige basis kan iedere staat daarin zo ver gaan als hij zelf mogelijk en wenselijk acht. Maar dat wil natuurlijk nog niet zeggen dat, bij een zodanige vrijwillige inperking van soevereine rechten en bevoegdheden langs verdragsrechtelijke weg, daarmee automatisch uitdrukking zou worden gegeven aan een *opinio iuris* op dit punt.

Degenen die nog eens doordrongen willen geraken van de onlosmakelijke band tussen het beginsel van immuniteit van staatshoofden en staatssoevereiniteit, verwijs ik overigens, kortheidshalve, naar de intensieve worsteling met deze thematiek door de Lords van het Engelse Hogerhuis in de zaken met betrekking tot de gevraagde uitlevering van Pinochet aan Spanje (3).

Anders dan vaak voorgesteld, valt ook uit deze uitspraken van de Britse Hogerhuis inzake Pinochet geen eenduidige erkenning te destilleren van enigerlei volkenrechtelijke regel dat, in het huidige tijdsgewricht, het beginsel van immuniteit van staatshoofden het zou moeten afleggen tegen de noodzaak van vervolging onder verdenking van zeer ernstige misdrijven tegen het internationale humanitaire recht. Integendeel.

Het bestaan van een opinio iuris op het punt van strafrechtelijke aansprakelijkheid van staatshoofd voor zeer ernstige misdrijven tegen het internationale humanitaire recht voor niet-nationale rechtsinstellingen werd recentelijk, in februari 2002, door het Internationaal Gerechtshof definitief en ondubbelzinnig naar het rijk der fabelen verwezen in de zaak Democratische Republiek Congo tegen België. (4)

Het Hof bepaalde dat de uitvaardiging door België van een internationaal arrestatiebevel jegens een voormalige minister van buitenlandse zaken van Congo op verdenking van ernstige misdrijven tegen het internationale humanitaire recht een schending betekende van de immuniteit van de betrokkene en dat België dit arrestatiebevel moest intrekken.

Het Internationale Gerechtshof herbevestigde daarmee niet alleen de onverkorte geldigheid van het immuniteitsprincipe als een rechtsprincipe van ius cogens, maar ook het feit dat deze immuniteit zich niet alleen over staatshoofden uitstrekt, maar over alle regeringsvertegenwoordigers.

En tevens werd door het Internationaal Gerechtshof in deze zaak, met de grootst mogelijke vanzelfsprekendheid, herbevestigd dat de persoonlijke immuniteit intact blijft ook nadat de functie van regeringsvertegenwoordiger is beëindigd. Dit in ieder geval met betrekking tot vervolging voor misdrijven die in de functie van staatshoofd of anderszins regeringsvertegenwoordiger zouden zijn begaan.

Een dergelijke bescherming hangt immers juist onververbrekkelijk samen met het achterliggende beginsel van staatssoevereiniteit.

inbreuk door het tribunaal op het volkenrechtelijk gewoonte-recht

Er is geen enkele reden om aan te nemen dat de Veiligheidsraad, met het oog op een door haar in het leven te roepen tribunaal - indien op zichzelf al tot een dergelijke oprichtingsdaad gerechtigd -, zou kunnen bepalen dat juist voor een dergelijk door haar in te stellen internationaal tribunaal de algemeen geldende rechtsregel van immuniteit van strafvervolgung voor (gewezen) staatshoofden door niet-nationale rechtscolleges doorbroken zou kunnen worden.

Vooreerst zou daarmee dan een onverklaarbaar onderscheid van bevoegdheid geïntroduceerd worden tussen nationale rechtbanken en het tribunaal, waar immers in artikel 9 van het Statuut wordt bepaald dat er sprake is van concurrente jurisdictie tussen nationale rechtbanken en het tribunaal ten aanzien van vervolging. Aangenomen moet immers worden dat in dit artikel met 'nationale' rechtbanken niet alleen de rechtbanken van de thuis-staat van de verdachte bedoeld worden.

En vervolgens zou dit betekenen dat de Veiligheidsraad inbreuk zou kunnen maken op de hier geldende regel van ius cogens van immuniteit van rechtsvervolgung van (gewezen) staatshoofden door niet-nationale rechtsinstanties.

Tenslotte moet worden benadrukt dat Veiligheidsraad daarmee niet langer het bestaande volkenrechtelijk gewoonterecht zou

toepassen, maar actief zelf recht zou scheppen. Met terstond daaraan de vraag gekoppeld: waarop berust zowel de bevoegdheid als democratische legitimatie hiertoe ?

Opschorting van immuniteit als spiegeling van opschorting van staatssoevereiniteit

Het verweer dat een soortgelijke rechtsschepping, waarbij inbreuk werd gemaakt op de immuniteit van rechtsvervolging voor staatshoofden, ook bij gelegenheid van het totstandkomen van de Handvesten van Neurenberg en Tokio al een feit zou zijn geweest - in dat geval dan door wat is aan te duiden als de toenmalige 'internationale gemeenschap' -, zodat hier een duidelijk volkenrechtelijk precedent zou zijn, gaat niet op. Al was het maar omdat Duitsland en Japan als totaal verslagen en bezet golden, en van enige staatssoevereiniteit op het moment van het totstandbrengen van de regels van Neurenberg en Tokio voor de betrokken landen geen sprake meer was. Het handelde hierbij dus inderdaad geheel om 'Siegerjustiz'.

Hoe totaal anders is dat met betrekking tot Joegoslavië ! In alle betrokken Veiligheidsraadsresoluties wordt, uit en te na, onderstreept dat de soevereiniteit van de staten in het voormalige Joegoslavië onverlet blijft, ook in de resolutie waarin de oprichting van het Joegoslavië Tribunaal gestalte wordt gegeven.

De instelling van dit tribunaal wordt daarbij trouwens, anders dan dit het geval was ten tijde van de oprichting van de Neurenberg en Tokio Tribunalen, vandaag de dag geheel gereguleerd in het kader van het Handvest van de Verenigde Naties, waarin de soevereine gelijkheid van staten het bindend principe vormt.

En het is juist deze staatssoevereiniteit, die de immuniteit van staatsvertegenwoordigers uitdrukkelijk bedingt.

Tribunaal-recht in tegenspraak met volkenrechtelijk gewoonterecht

Nu het Internationaal Gerechtshof in de zaak Congo tegen België expliciet heeft bevestigd dat de immuniteit van (gewezen) regeringsvertegenwoordigers voor strafvervolging door vreemde rechtsinstellingen nog altijd een bindend rechtsbeginsel vormt, valt niet in te zien op grond van welke bevoegdheid de Veiligheidsraad zou kunnen bepalen dat dit niet voor het Joegoslavië Tribunaal en het Rwanda Tribunaal zou gelden.

Laat staan dat verklaarbaar zou zijn hoe dit dan voorts nog te rijmen zou zijn met het volledig onverlet blijven van de staatssoevereiniteit van de verschillende staten op het territoir van het voormalige Joegoslavië.

Alsmede met het in het statuut neergelegde principe van concurrente jurisdictie met nationale rechtbanken van niet-thuisstaten van verdachten, die hier dus te enen male rechtsmacht missen aangaande een gewezen staatshoofd als Milosevic.

De Congo-uitspraak van het Internationaal Gerechtshof maakt

duidelijk dat het Statuut van het Joegoslavië Tribunaal op het vlak van vervolging van een (gewezen) staatshoofd als Milosevic in tegenspraak is met het volkenrechtelijk gewoonterecht. Dat wil zeggen met dat recht waartoe de Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties zich, als handleiding voor het tribunaal, strikt zegt te beperken.

Een verdere vervolging van Milosevic zou dan ook onmiddellijk gestaakt moeten worden.

Schepping van een formeel rechtskader

Maar wat er voor het overige ook van zij van de pretentie dat het Joegoslavië Tribunaal bij zijn strafrechtpleging uitsluitend reeds gevestigde regels van humanitair gewoonterecht zou hanteren, het gaat in casu niet alleen om het materiële recht dat wordt toegepast.

Want ook is uitdrukkelijk aan de orde het formele recht dat het bestaan van het tribunaal gestalte geeft en zijn werkwijze reguleert. En dat met name ook de positie en rechtsmacht van dat tribunaal afbakt in relatie tot de statengemeenschap als zodanig en tot elke individuele staat in het bijzonder.

Het is dit formele rechtskader, deels tot stand gebracht door de Veiligheidsraad zelf in het Statuut van het tribunaal, maar verder toch voornamelijk door het tribunaal zelf geschapen, dat heeft te gelden als een voor alle staten bindend kader, wil het tribunaal kunnen functioneren op de wijze zoals het zich voorstelt.

En waarvan de democratische legitimatie dan - evenzeer - volstrekt duister blijft.

schepping van hyper-recht door de Veiligheidsraad

In elk geval ontkomen de adepten van het Joegoslavië Tribunaal er dus niet aan om uit te gaan van de fictie dat de Veiligheidsraad, en zelfs een hulporgaan van de Veiligheidsraad als het Joegoslavië Tribunaal zelf, recht zouden kunnen scheppen.

Ja zelfs recht dat alle nationale rechtsgebondenheid en internationale verdragsverplichtingen, voorzover met dit door de Veiligheidsraad en het Joegoslavië Tribunaal zelf gecreëerde recht in strijd, rücksichtslos aan de kant zou kunnen schuiven.

De Veiligheidsraad zou dus dwingende algemene rechtsregels in het leven kunnen roepen.

En wel niet zomaar rechtsregels, maar rechtsregels die nota bene alles wat er aan nationaal en internationaal (verdrags)-recht tot stand is gebracht, met één pennenstreek terzijde zouden kunnen stellen !

Doorbreking van de Joegoslavische constitutie

Om van zo'n fundamenteel conflicterende situatie maar meteen een treffend voorbeeld van te geven: het Joegoslavische rechtssysteem verbiedt, zoals zoveel nationale rechtssystemen, de uitlevering van de eigen onderdanen. Zoals nog eens uit-

drukkelijk werd bevestigd door het Joegoslavische Constitutionele Hof inzake de geëiste uitlevering van Milosevic.

Maar het recht dat het Joegoslavië tribunaal zelf tot stand heeft gebracht, eist onvoorwaardelijke uitleving van elke verdachte waar het tribunaal de hand op wil leggen. Waaronder dus - indertijd - ook van ex-president Milosevic.

Het tribunaal eiste dan ook, op grond van zijn zelfgemaakte wetten, dat het Joegoslavische constitutionele recht, dat uitlevering verbiedt, eenvoudig terzijde werd gesteld.

Op welke legislatieve bevoegdheid een dergelijke zelf geattribueerde rechtsmacht zou berusten, blijft volledig in nevelen gehuld.

En daarmee blijft die rechtsmacht - en dus tevens het tribunaal zelf - ook op deze specifieke grond dubieus.

De pretentie van bindende rechtsschepping vanuit Amerikaans perspectief

Maar laten we de kwestie eens vanuit een andere positie bezien.

En dit keer niet vanuit het tribunaal zelf of vanuit de positie van de (ex-)president van een relatief onmachtig land als Joegoslavië, maar bijvoorbeeld vanuit het perspectief van de president van het machtigste land ter wereld, de Verenigde Staten.

Het vereist geen diep denkwerk om tot de conclusie te komen dat, als de Prosecutor bij het tribunaal zich op het standpunt stelt dat indien zij de hand wil leggen op de (ex-)president van Joegoslavië op verdenking van oorlogsmisdrijven in het voormalig Joegoslavische territoir, deze maar naar Den Haag heeft te komen om zich te laten berechten, datzelfde ook heeft te gelden voor de (ex-)president van de Verenigde Staten, als ze die zou willen vervolgen. Bijvoorbeeld in het kader van de NAVO-bombardementen op Joegoslavië.

En daarmee maakt dan dit door het Joegoslavië Tribunaal zelf gecreëerde recht en deze zelf geattribueerde rechtsmacht de Prosecutor tot op slag de machtigste persoon op aarde. Machtiger zelfs dan de president van de Verenigde Staten, die maar naar Den Haag heeft te komen om zich aan berechting te onderwerpen, als zij dit gebiedt.

"overstretch" van gepretendeerde rechtsmacht

Het is duidelijk dat een fictie, die tot dergelijke absurde consequenties aanleiding geeft, geen hout snijdt.

De op geen enkele democratische legitimatie berustende zelf-attributie van bevoegdheden en rechtsmacht valt hiermee terstond op grond van de eigen "overstretch" door de mand.

De megalomane pretenties van het Joegoslavië Tribunaal in de eigen bevoegdhedensfeer genereren dan ook onvermijdelijk een even kolossale twijfel omtrent het rechtsgehalte hiervan.

Evocatie van jungle-wetten door het tribunaal

Dat wordt er voor het tribunaal niet beter op als een zeer geprononceerd aspect van diens optreden nader wordt bezien. En dat is de verstrekkende bevoegdheid die het tribunaal zich aangemeten heeft om, indien verdachte personen in Bosnië niet worden uitgeleverd, die dan zelf gewapenderhand te gaan halen. Daarbij gebruik makend van NAVO-troepen als gewapende arm van het tribunaal.

Bij deze praktijken zijn al een aantal dodelijke slachtoffers gevallen, waaronder ook burgers die overal buiten stonden.

Niets, in welk nationale of internationale rechtsvoorziening dan ook, noch in de door het tribunaal zelf opgestelde rechtsregels, geeft het Joegoslavië Tribunaal het recht om, indien niet tot uitlevering van gevraagde verdachte personen wordt overgegaan, deze dan eigenmachtig te doen arresteren en naar Den Haag te doen overbrengen.

Integendeel, alle van toepassing zijnde eigen rechtsregels leggen daarentegen aan het tribunaal de verplichting op om, indien uitlevering van enig persoon in enig land wordt geweigerd, de zaak uiteindelijk voor te leggen aan de Veiligheidsraad. Die dan verder daaromtrent dient te beslissen.

Degenen de juistheid van het hier gestelde zouden willen twijfelen, worden verwezen naar Rule 61 van de Rules of Procedure and Evidence omtrent de 'Procedure in Case of Failure to Execute a Warrant'.

De extreme bevoegdhedenoverschrijding waaraan het tribunaal zich in deze schuldig pleegt te maken, neemt hier zonder meer een criminele dimensie aan. Hier kan zelfs van mensenroof worden gesproken, nu ook aan de betrokkenen zelfs ook nog te enen male het basisrecht wordt ontzegd om zich terzake van hun van buitenaf geforceerde uitlevering - zeg maar ontvoering - tot de bevoegde nationale rechter te wenden.

Milosevic heeft dus terecht geen fiducia in dit tribunaal. Niet in diens legitimiteit wat betreft totstandkoming, noch in de legitimiteit van diens wijze van opereren. En daarin staat hij bepaald niet alleen.

de VS: schrik voor het Strafhof - onbeduchtheid voor het Tribunaal

En evenmin heeft Milosevic - evenals vele anderen - vertrouwen in de onafhankelijkheid van optreden van dit tribunaal. Daarin wordt hij dan onmiskenbaar gesteund door de Amerikaanse administratie zelf.

Want iedereen die kennis heeft genomen van het rabiëte verzet van de Verenigde Staten tegen het Internationale Strafhof - en dit vanwege het risico dat enig Amerikaanse staatsburger ooit aan de rechtsmacht van dit Hof onderworpen zou worden -, zal zich verbaasd hebben moeten afvragen: waarom niet een soortgelijke Amerikaanse campagne in alle heftigheid tegen het Joegoslavië Tribunaal? Want dat is toch het eerst aangewezen internationale rechtsorgaan voor de berechting van Amerikanen die met het voormalige Joegoslavië een - wellicht misdadige - bemoeienis hebben gehad?

Het is frappant om te moeten vaststellen dat de Amerikanen zich omtrent die eventualiteit voor geen millimeter blijken te bekommeren. Blijkbaar is de Amerikaanse administratie er rotsvast van overtuigd dat Amerikanen voor welk optreden in het voormalige Joegoslavië dan ook, van het Joegoslavië Tribunaal geen enkel risico tot vervolging lopen.

Dat kan maar één ding betekenen: dat hun controle over dit tribunaal, althans voor zover het de afdeling van de Prosecutor betreft, naar hun eigen stellige overtuiging waterdicht en sluitend is.

En dit bevestigt dat Milosevic niet aan paranoïde denkbeelden ten prooi is, als hij dit tribunaal als een NAVO-tribunaal betitelt.

(1) Olivia Q. Swaak-Goldman, The ICTY and the Right to a Fair trial, Leiden Journal of International Law, 1997, nr. 2.

(2) Report of the Secretary-General pursuant to paragraph 2 of the Security Council resolution 808 (1993), S/25704, 3 May 1993, p. 9.

(3) R v Evans, Ex p Pinochet Ugarte, All England Law Reports, [1998] 4 All ER, blz. 897-930 ; Ex p Pinochet Ugarte, All England Law Reports [1999] 2 All ER (7 april 1999), blz. 97-192).

(4) Case Concerning the Arrest Warrant of 11 April 2002, Democratic Republic of Congo v. Belgium, International Court of Justice, Judgment 14 February 2002.

mr. N.M.P. Steijnen

Mr. Steijnen is de advocaat van Milosevic in juridische aanlegenheden buiten het het tribunaal. In dat kader trad hij op in het kort geding dat door Milosevic werd aangespannen tegen de Nederlandse Staat na diens uitlevering en detentie in Den Haag. Aansluitend voerde hij, in samenwerking met de Franse advocaat Vergès, de Canadese advocaat Black en anderen, als gemachtigde van Milosevic een procedure voor het Europese Hof voor de rechten van de mens. Mr. Steijnen is advocaat in Zeist en maakt deel uit van de juridische sectie van het International Committee for the Defense of Slobodan Milosevic (ICDSM).

mr. N.M.P. Steijnen
Couwenhoven 52-05
3703 ER Zeist
tel. 030-6956867
fax. 030-6957830
e-mail: sagitar@hetnet.nl

Sagittarius

Van: "Vladimir Krsljanin" <vlada@sps.org.yu>
 Aan: <Undisclosed-Recipient:@smtp.sps.org.yu;>
 Verzonden: maandag 2 december 2002 17:35
 Onderwerp: Carla del Ponte - a dirty washer of NATO dirty laundry (translation from Konkret, 12,

TRANSLATION OF INTERVIEW BY JURGEN ELSAESSER WITH FELIPE TUROVER ON CARLA DEL PONTE (source, Konkret, December 2002)

Translated by Colin Meade 02/12/02

[quotation]

Felipe Turover: "Carla del Ponte told the hit-men where to find me".

[Introduction]

"Justice is a woman", said UN Secretary-General Kofi Annan about Carla del Ponte, currently Chief Prosecutor in the Hague trial of Slobodan Milosevic. Felipe Turover's experience of the Swiss jurist is very different. 37-year old Felipe comes from a Spanish Republican family whose parents fled with him from Franco to the Soviet Union. After the death of the dictator, Felipe returned to his native land before going back at the end of the 1980s to Moscow as a financial expert. From 1992 to 1999 he worked for the Yeltsin government managing debts with Western creditor banks.

[Interview]

Elsässer: You are the chief witness in the Mabetex case, also known as Russiagate. What is it about and how does Carla del Ponte come into it?

Turover: Mabetex is a construction company based in Lugano in Italian Switzerland. It belongs to the Kosovo Albanian Beghijet Pacolli who now has a Swiss passport. In the 1990s Pacolli and his business partner Viktor Stolpovskich won some two billion euros-worth of orders from the Kremlin, supposedly for building and restoration work in the government and presidential complex. It has been proved that billions of dollars vanished from Russia through this operation, with millions being spent on bribes in Moscow in return. Pacolli acted as guarantor for credit cards for Yeltsin and both his daughters, according to the Banca del Gottardo which issued the cards. Carla del Ponte, at that time a Swiss public prosecutor contacted me in 1997 and asked me to be ready to testify in the case. Later she invited the Russian investigating prosecutor Yuri Skuratov to Switzerland and put me in touch with him. At that time she already had a reputation as a great fighter for justice and I therefore did as she asked. That was an almost fatal error.

Elsässer: Why?

Turover: I was dependent on her honesty and had made it clear to her from the start that my testimony placed my life in danger. I was still at the time working as an advisor to the Russian authorities, i.e. for the very people I was incriminating with

these documents. So what did Ms del Ponte do? She gave my full name and job to the press. This was as if I had given information to the US Drug Enforcement Agency about the Escobar Clan out of Medellin and then, while still in the lions' den, read in the New York Times that I was the chief witness against Escobar. In my case, it was Moscow rather than Medellin and the newspaper was the *Corriere della Sera* but the effect was the same. I was in big trouble and saved my life by hurriedly getting out of Moscow. Since then, for the past three years, I have been living undercover. I have Carla del Ponte to thank for this. She told the hit-men where to find me.

Elsässer: Isn't that an exaggeration? How is a Swiss Federal Prosecutor responsible for an article in an Italian newspaper?

Turover: Both the *Corriere* journalists got all their information from del Ponte, including my mobile phone number. They told me so themselves, because they knew my life was in danger.

Elsässer: Del Ponte has denied that.

Turover: Then she's not telling the truth. And I've already said this many times and she has never threatened to sue for slander. The reason is simple: she has no proof, but I do.

Elsässer: Mabetex boss Pacolli is not only a construction magnate, but is also said to have close ties to the Kosovo Albanian KLA terrorists.

Turover: That's right. He himself has stated that at least until 2000 his group owned the Kosovo Albanian daily "Bota Sot" which even the OSCE condemned for racist articles. Its agitation was aimed mainly at the Serbs, but it also made an anti-Semitic attack on me as the "Jew Turover".

Elsässer: If it were the case that the Yeltsin clan had received Kosovo Albanian bribes, this might explain his behaviour in spring 1999. As NATO prepared for war against Yugoslavia, he didn't lift a finger to help the Serbs, his supposed brother people. At the Rambouillet Conference, when the NATO states took an extremely biased pro-Albanian position, Moscow didn't protest, although its diplomats were at the negotiating table. Did the Kosovo Albanians buy Yeltsin's passivity?

Turover: That's possible. We're looking here at a symbiosis of politics, plunder and money laundering on a large scale.

Elsässer: And del Ponte?

Turover: All the preliminary inquiries in the Mabetex case in Switzerland were politically abandoned at the highest level. Moreover, the documents that del Ponte had received from her Russian colleague Skuratov somehow ended up in Pacolli's possession. He reported back to his Russian friends Yeltsin and Borodin and subsequently Skuratov, an honest and competent lawyer, was shunted aside, in spite of three almost unanimous resolutions in his support from the Russian Senate. The end

of Skuratov was also the end of the Moscow Mabetex case - the proceedings were finally abandoned in December 2000.

Elsässer: Was del Ponte acting to protect the Albanian Mafia or the Yeltsin clan?

Turover: Neither. She acts only in her own interest. She is indifferent to political goals. Look at the point in time when she made public what she knew about the Mabetex case, including my name - the end of August 1999. That was a blow not only to me, but to Yeltsin too.

It's true that she later failed to follow through on the case, but at that moment her revelations did serious damage to Yeltsin. The immediate background was the spectacular coup by Russian elite units in Kosovo in summer 1999; after the ceasefire they occupied Pristina airport, getting there before NATO. According to the British head of KFOR, Michael Jackson, this could have led to world war three. Moscow was playing for high stakes. It wanted its own occupation zone in Kosovo to protect the Serbs. In this situation Yeltsin had to be repudiated. The current US Foreign Minister, Madeleine Albright, therefore met del Ponte at London Heathrow airport in July 1999 and probably spelt all this out to her. So then del Ponte went public with her revelations about Yeltsin in *Corriere della Sera* and in mid-September Albright in a statement on CNN stoked up the heat about Russian government corruption. Yeltsin had to fear an effort to impeach him and then prosecution. He was let off the hook by two bombings in Moscow, allegedly by Chechen terrorists. Russian troops went into Chechnya and public attention was diverted from Russiagate.

Elsässer: Was del Ponte acting as an agent of Washington in this situation?

Turover: She is no more pro-American than she is pro-Albanian. She acts in Swiss interests, i.e. in the interests of the Mafia in Switzerland.

Elsässer: Explain.

Turover: Switzerland and the Swiss banks live mainly off money laundering. All the world's dictators and major criminals deposit their money here. Above all the canton of Tessin is exceptionally well placed for this. People simply carry millions in suitcases and glove compartments over the border from Italy. Every politician in Tessin knows about it and benefits from it. And as the canton's public prosecutor del Ponte protected this activity even before the Mabetex case at the end of the 1990s. Take the case of a company in Chiasso accused of money laundering for the Italian Mafia. She stopped the proceedings. But basically del Ponte is pro-del Ponte. She would do anything for her career, even bring a case against George W. Bush. She is in any case a useless lawyer. To my knowledge she has never won a case in her entire career. Her only talent is self-promotion, self-marketing.

Elsässer: Her agreement with Albright in any case proved profitable. A little later she became the Chief Prosecutor at the Hague, at Washington's behest. The Zurich *Weltwoche* expressed surprise: "why the Americans wanted her to succeed the difficult

and prematurely ousted Louise Arbour remains a puzzle. After all they had made no secret of the fact that they regarded the Court as a useless waste of time".

Turover: Del Ponte and the Swiss government helped Albright and the Americans - they're honest people, they pay their bills - therefore rewarded her with the Hague job. Here too she has sold herself brilliantly. With her, the trial is a total disaster. She has nothing on Milosevic, and legally he ought therefore to be released immediately. And so Milosevic, who himself is nothing but a bandit and con man, can present himself as an innocent victim of persecution and Serb nationalism is on the rise as the recent elections showed^[1]. Do people in the Hague really not know that the Swiss Federal Government has appointed a special investigator to look into the del Ponte affair? How can a woman who is herself the subject of judicial investigation at the highest level because of serious crimes stay on as Chief Prosecutor at the UN war crimes tribunal?

Elsässer: In March 2001 you reported Carla del Ponte and persons unknown to the police for, among other things, endangering your life and attempted murder (tentato assassinio) in connection with Russiagate. But the Swiss Federal Prosecutor, Valentin Roschacher, dismissed the charges against his predecessor. So how can you say that a special investigation of del Ponte is ongoing?

Turover: Roschacher protected del Ponte and I have therefore brought a case against him for bias in her favour. This case has not only been taken up, but in May 2002 the Swiss Federal Council appointed a special investigator, Arthur Hublard, the former public prosecutor of Jura canton. He is investigating my accusations against Roschacher - but the del Ponte case is obviously also involved here. Furthermore, I have laid charges against Switzerland at the European Court of Human Rights in Strasbourg.

Elsässer: Against Switzerland, not against del Ponte?

Turover: You can't bring cases against private persons in Strasbourg. But in substance the charges relate primarily to del Ponte because as the Swiss Federal Prosecutor she placed my life in danger. It's preposterous for her to continue to hold office in the Hague when two such cases are pending.

Elsässer: You are living in hiding, constantly moving house. How long will you keep this up?

Turover: I have to, otherwise I'm dead because of del Ponte. I have of course insured myself by making sure that in the event of my demise even more explosive information than hitherto will be revealed. But that does not provide me with real security. So far at least five prosecution witnesses in the Mabetex case have been cleared out of the way. The most recent victim was Pacolli's personal secretary, a 32-year old woman, who was found dead in the bathroom, allegedly from a blood clot. There was no autopsy and she was cremated the next day.

ENDS

[1] Obviously, these disparaging remarks about Mr Milosevic do not represent the views of the ICDSM. The reason why Carla del Ponte has got nothing on Mr Milosevic is that the charges against him have no basis in reality. However incompetent del Ponte may be, she has had a multitude of "experts", investigators and compliant officials within and outside Yugoslavia to help her in her quest for "evidence". They have found nothing because there was never anything there to find.

To join or help this struggle, visit:

<http://www.sps.org.yu/> (official SPS website)

<http://www.belgrade-forum.org/> (forum for the world of equals)

<http://www.icdsm.org/> (the international committee to defend Slobodan Milosevic)

icdsm temporary address:

<http://emperor.vwh.net/icdsm/index.htm>

for your donations:

<http://emperor.vwh.net/icdsm/donations.htm>

Deze e-mail is door E-mail Virus Scan van Het Net gecontroleerd op virussen. Zie voor meer informatie: <http://www.hetnet.nl/evs/>

1673

- >
- > The first:
- >
- > <http://news.bbc.co.uk/2/hi/world/europe/387463.stm>
- >
- > BBC Online
- > July 6, 1999
- >
- > 'CIA ordered to topple Milosevic': US report
- >
- > President Clinton has authorised an all-out campaign
- > to topple Slobodan Milosevic, according to sources
- > close to the US Government.
- >
- > Earlier this spring, Mr Clinton signed a secret
- > presidential "finding" giving the Central Intelligence
- > Agency (CIA) the green light to try to bring down the
- > Yugoslav president, said sources quoted in the US
- > news-magazine Time.
- >
- > The reported campaign has two tracks, overt and
- > covert.
- >
- > New secret initiatives
- >
- > The CIA is expected to try to "disrupt Mr Milosevic's
- > private financial transactions" and use computer
- > hackers to drain his overseas bank accounts
- > electronically, according to the Time report.
- >
- >
- > Covert operations within Yugoslavia itself are also
- > reported to be planned, aimed at fomenting greater anti-Milosevic
- > feeling.
- >
- > But administration officials are well aware that the
- > Yugoslav president is still strong.
- >
- > Nato's Supreme Allied Commander (Europe), General
- > Wesley Clark, told the Senate Armed Services Committee
- > last week that Mr Milosevic "remains in firm control
- > of his military and is working hard at refurbishing
- > his image".
- >
- > Funding and support for opposition
- >
- > In terms of open diplomacy, the Clinton
- > administration's approach has been clear.
- >
- >
- > The US Secretary of State, Madeleine Albright - who
- > has presided over the administration's Balkan strategy
- > - has been whipping up European political support for

- > Serbian opposition groups.
- >
- > Robert Gelbard, US Special Envoy to the Balkans,
- > brought 20 opposition figures together last month to
- > try to hammer out a more unified opposition.
- >
- > Now, six new radio transmitters outside Serbian
- > territory will beam a 24-hour diet of pro-Western
- > broadcasts to bolster dissident elements.
- >
- > Large reward
- >
- > Washington has also put a \$5 million bounty on Mr
- > Milosevic's head.
- >
- >
- > On 24 June, Mrs Albright announced the War Criminals
- > Rewards Programme for the former Yugoslavia.
- >
- > Under the scheme, information leading to the arrest or conviction of
- > anyone indicted by the International War Crimes Tribunal will receive a
- > handsome reward.
- >
- > Mr Milosevic has been indicted on several counts -
- > though the US announcement did not identify him by
- > name.
- >
- > But with street protests now taking place in growing
- > numbers - and with the Serbian Orthodox church
- > instructing its priests to blame Serbian forces for
- > the Kosovo war - the Americans clearly believe that
- > now could be the time to add to the pressure on Mr
- > Milosevic.
- >
- >
- >
- >
- > The second?
- > [And what coup attempt would be complete without the
- > active connivance of the IWPR?]
- >
- >
- > In terms of open diplomacy, the Clinton
- > administration's approach has been clear.
- >
- >
- > The US Secretary of State, Madeleine Albright - who
- > has presided over the administration's Balkan strategy
- > - has been whipping up European political support for

ICTY

De berechting van de eerste zaak voor het Joegoslavië-Tribunaal

Een verdedigingsperspectief

In 1994 werd door de Duitse politie een man aangehouden die er van verdacht werd in een concentratiekamp oorlogsmisdaden te hebben gepleegd. Ditmaal ging het niet om een oude man en de verdenkingen sloegen niet op wreedheden uit de Tweede Wereldoorlog. Nee, de man was achter in de dertig en het ging om martelingen uit 1992 in het voormalige Joegoslavië. Deze arrestatie zou leiden tot de eerste berechting wegens oorlogsmisdrijven voor een internationaal tribunaal na de processen tegen verdachten uit de Tweede Wereldoorlog. Dit artikel gaat over de ins and outs van de verdediging van deze verdachte, Duško Tadić, voor het Joegoslavië Tribunaal.

Inleiding

HOEWEL DE DUITSE JUSTITIE na de arrestatie van Duško Tadić op 12 februari 1994 in München tegen hem een strafrechtelijk onderzoek had geopend en vervolgens een dagvaarding uitgebracht, diende de aanklager van het Joegoslavië Tribunaal op 11 oktober 1994 bij een van de Trial Chambers een verzoek in de Duitse overheid op te dragen de strafzaak over te dragen aan het Tribunaal conform artikel 9 (2) van het Statuut dat het Tribunaal *primacy over national courts* verschaft. Met inachtneming van de Rules of Procedure and Evidence is het Tribunaal bevoegd *in any stage of the proceedings* nationale gerechten te vragen zaken over te dragen. Rule 9 bood de mogelijkheid voor een dergelijk verzoek *when it appears to the Prosecutor that in any such investigation or criminal proceedings instituted in the courts of any state [...] what is in issue is closely related to, or otherwise involves, significant factual or legal questions which may have implications for investigations or prosecutions before the Tribunal.*

Het verzoek tot *deferral* werd op 8 november 1994 door een van de Trial Chambers behandeld en gehonoreerd¹. Duitsland kon echter niet aanstands aan zijn volkenrechtelijke verplichting tot overdracht van Tadić aan het Tribunaal conform het imperatieve voorschrift tot medewerking van artikel 29 van het Statuut voldoen, omdat de Duitse wetgeving niet voorzag in een overdracht ter berechting aan een internationaal tribunaal.

Na wetswijziging werd Tadić op 24 april 1995 overgedragen aan het Tribunaal en twee dagen later verscheen hij voor de Trial Chamber om zich uit te laten over de vraag of hij zich schuldig of onschuldig achtte aan de aanklacht. Zoals bekend verklaarde Tadić zich onschuldig en begonnen de voorbereidingen voor het proces.

De toevoeging

Nadat Duško Tadić aan het Tribunaal was overgedragen, kwam de vraag aan de orde wie hem daar als raadsman zou bijstaan. Mede op advies van een kleine commissie² had het Tribunaal destijds gekozen voor een toevoegingssysteem, zoals dat hier te lande geldt³. De verdachte, die een zelf in te vullen verklaring van onvermogen afgeeft, wordt door de griffier een raadsman toegevoegd. Deze raadsman wordt door de griffier aangewezen uit een lijst van advocaten (of hoogleraren strafrecht) die als raadsman bij het Tribunaal zijn toegelaten. De griffier kan bij de aanwijzing rekening houden met de voorkeur van de verdachte voor een bepaalde raadsman. Ik werd aan Tadić toegevoegd.

* Advocaat te 's-Gravenhage en oud hoogleraar strafrecht in het economisch verkeer RI¹ Utrecht.

1. Het is merkwaardig dat in de *deferral* procedure geen discussie is gevoerd over de toepasselijkheid van Rule 9 (2). Ik vermoed dat men van oordeel was dat een eerste zaak *ex ipso significant legal questions* oproept.

2. Deze commissie bestond uit prof. mr H.A. Groen, mr A.M.M. Orie, dr mr J.M. Sjöcrona, prof. mr A.H.J. Swart en werd voorgezeten door de auteur van dit artikel.

3. Rule 45: [...] counsel [...] to be assigned by the Tribunal to indigent suspects or accused [...], en de Directive on assignment of Defence Counsel van 30 januari 1995.

Aanvankelijk was het beleid slechts één raadsman toe te voegen, gefinancierd door het Tribunaal. Omdat al snel bleek dat ik alle werkzaamheden onmogelijk alleen kon verrichten, heb ik mij in het eerste halfjaar laten bijstaan door een zestal einddoctoraal studenten van mijn faculteit te Utrecht. Zij hebben omvangrijk researchwerk verricht en onderdelen van stukken geconcipieerd. In een later stadium is de griffier er toe overgegaan een co-counsel te vergoeden en voor specialistische aspecten het raadplegen van consultants mogelijk te maken. Dit heeft er toe geleid dat vanaf maart 1996 het verdedigingsteam bestond uit mijzelf met als vervanger mijn (oud-)compagnon A.M.M. Orie en een co-counsel, de Engelse barrister S. Kay. Daarnaast stond een junior barrister, Sylvia de Bertodano, ons als research-assistent bij. In de loop van het eigenlijke proces is zij tevens gaan fungeren als co-counsel.

Het systeem

Direct al bij het begin was het duidelijk dat de verdediging niet kon worden opgezet op de wijze zoals ik in het Nederlandse systeem gewend was: in overleg met de cliënt het dossier te bestuderen en vervolgens met behulp van wet, jurisprudentie en literatuur de zitting voor te bereiden.

Om te beginnen is er in het op het common law georiënteerde systeem van het Tribunaal niet zo iets als een dossier, zoals men dat in op de Code Napoléon georiënteerde systemen kent. Voor de eerste verschijning van de verdachte op de zitting wordt door de aanklager de aanklacht ter beschikking gesteld tezamen met samenvattingen van hetgeen waar de aanklacht op steunt. Dit alles is geen bewijsmateriaal doch slechts informatie die ter voorbereiding van de zitting aan de verdediging verstrekt moet worden. In het systeem van het Tribunaal oordelen de rechters uitsluitend aan de hand van hetgeen zich op de zitting voordoet. Men krijgt dus niet van begin af aan een gefundeerd inzicht in de bewijspositie van de aanklagers.

Mede tegen deze achtergrond lijken de regels te impliceren dat de verdediging een rol vervult zoals die in het algemeen in Angelsaksische jurisdicties voor een raadsman is weggelegd. De advocaat moet veel actiever dan in het Nederlandse strafrecht het geval is, zich bemoeien met het onderzoeken en presenteren van feiten⁴. In een accusatoir systeem is de rechter lijdelijk en kan een raadsman niet volstaan met een reactie op de door de aanklager gepresenteerde feiten; de verdediging presenteert actief de feiten zoals de cliënt die ziet. De lijdelijkheid van de rechters is in het systeem van het Tribunaal wat verzacht, doordat de Rules⁵ de rechters de mogelijkheid bieden zelf getuigen op te roepen. De Trial Chamber heeft dus wel enige actieve verantwoordelijkheid voor de waarheidsvinding. Uitgangspunt is echter dat de raadsman de zaak van zijn cliënt middels getuigen presenteert. Daarom zal de raadsman voorafgaande aan de trial onderzoek moeten doen naar de feiten, gelijk de aanklager dat ook heeft gedaan. Dit betekent dat het feitenonderzoek voorafgaande aan de trial zich grotendeels concentreert op het vinden van informanten en het interviewen van deze potentiële getuigen met het oog op de vraag wat zij ter zitting zouden kunnen verklaren. Deze interviews zijn uitsluitend voor intern gebruik en hebben op zich geen bewijsheteken.

Uiterlijk bij de aanvang van de trial moet de aanklager aan de verdediging inzage geven van al het materiaal dat hij heeft verzameld in het kader van de verdenking. Hierbij gaat het meestal om op schrift gestelde verklaringen van getuigen of samenvattingen van interviews van onderzoekers met getuigen en documenten. Deze *disclosure* stelt de

verdediging in staat zich te prepareren op de *cross-examination* van de getuigen. De verdediging op zijn beurt dient aan de aanklager opgave te doen van degenen die door de verdediging ter zitting als getuigen zullen worden opgeroepen. De verdediging hoeft niet de tijdens de

In een later stadium is de griffier er toe overgegaan een co-counsel te vergoeden en voor specialistische aspecten het raadplegen van consultants mogelijk te maken

eigen *discovery* verkregen verklaringen van zijn getuigen over te leggen. Even leek het er op dat de rechters ook van de verdediging verlangden dat wij het materiaal van onze eigen onderzoeken ter beschikking van de aanklagers zouden moeten stellen. Een daartoe strekkende motie van de aanklagers werd aanvankelijk gehonoreerd, doch na uitvoerige bezwaren gebaseerd op het beginsel van *professional privilege* uiteindelijk afgewezen. Anders dan ons Nederlandse gedragsrecht⁶ lijkt voor te schrijven, hebben beide partijen het recht om de aan elkaar tevoren opgegeven getuigen voor de *trial* te benaderen, teneinde na te gaan wat betrokkenen over bepaalde onderwerpen zouden kunnen zeggen. Op deze wijze kunnen partijen zich voorbereiden op de *cross-examination* van de desbetreffende getuige.

Naast het ontbreken van een dossier, was een meer fundamentele moeilijkheid dat er niet zo iets bleek te zijn als een wetboek van strafrecht voor het Tribunaal. Naar een delictsommschrijving van hetgeen in de aanklacht staat, zal men tevergeefs zoeken. Het Statuut bevat dergelijke strafbepalingen niet. Voor dit soort informatie moet men te rade gaan bij de verdragen⁷ en overigens bij het gewoonterecht⁸. Bij dit laatste vraagt de met het legaliteitsbeginsel opgevoede jurist zich direct af: strafrecht op basis van gewoonterecht? Inderdaad dat kan, zoals ook blijkt uit het tweede lid van artikel 7 EVRM en overigens ook uit het Bupo-verdrag. Daarmee wordt overigens het probleem van de delictsommschrijving, zoals ik hierna nog zal bespreken, niet opgelost.

Om te beginnen is er in het op het common law georiënteerde systeem van het Tribunaal niet zo iets als een dossier, zoals men dat in op de Code Napoléon georiënteerde systemen kent

Het procesrecht is vervat in de Rules of Procedure and Evidence. Deze Rules zijn door de rechters zelf geschreven en zijn het resultaat van een ineensmelting van elementen van diverse rechtssystemen. Het vooronderzoek tot aan de eerste verschijning van de verdachte ter zitting heeft min of meer een inquisitoir karakter en kan enigszins vergeleken

worden met de continentale systemen. De volgende *pre-trial* fase en het uiteindelijke proces zijn op een geheel andere leest geschied en worden in belangrijke mate gekarakteriseerd door het common law-system, ofschoon er geen jury is. Het ontbreken van een jury wordt weer gecompenseerd door een actievare rol van de rechters, zoals wij dat gewend zijn.

De advocaat moet veel actiever dan in het Nederlandse strafrecht het geval is, zich bemoeien met het onderzoeken en presenteren van feiten

Voor een goed begrip van al dit soort nieuwe regels is het een probleem dat zij nauwelijks of geen 'wetsgeschiedenis' hebben. Het bleek al snel bijzonder lastig te achterhalen te zijn waarom de regels luiden zoals zij luiden. Dit manco bemoeilijkt de interpretatie, temeer omdat dit soort regels niet, zoals gebruikelijk, verklaard kon worden in de context van een bepaald juridisch systeem waarover reeds eerder werd gepubliceerd en waarvan *case law* bekend is. De regels van het Tribunaal zijn van zeer algemene aard en geven niet meer dan de grote lijnen aan. Aan de berechting in Neurenberg en Tokyo hebben we niet veel want dat stak anders in elkaar en nadien is er nauwelijks relevante literatuur gepubliceerd. Dit heeft tot gevolg gehad dat in een aantal gevallen, die ik in dit artikel zal bespreken, beide partijen (zowel de aanklagers als de verdediging) door middel van moties moesten aangeven waar de gaten vielen, waar in de procesgang problemen ontstonden. Ook het sui generis-karakter van het Statuut en de Rules oefende invloed uit op de wijze waarop het proces werd gevoerd. Uit de eerste beslissingen in de Tadić-zaak bleek al snel dat de rechters begrippen die ook in nationale regelingen of in bestaande verdragen voorkwamen, in beginsel autonoom, dat willen zeggen in de context van het Statuut en de Rules, uitlegden.

Laat ik als voorbeeld nemen de notie van fair trial in artikel 21 van het Statuut. Dit begrip was gedurende het gehele proces voortdurend op de agenda. Zo waren er direct in het begin al problemen waar in de regelingen beoogd wordt aan de verdachte een fair trial te verzekeren. Wat betekende dat eigenlijk? Het Tribunaal is geen partij bij het EVRM, noch bij andere mensenrechtenverdragen. De Trial Chambers zijn niet gebonden aan de uitleg die aan het begrip fair trial in dergelijke verdragen door de desbetreffende rechters en instanties is gegeven. Omdat het Statuut een eigen rechtsorde in het leven had geroepen, werd het begrip fair trial in de context van het Tribunaal en niet analoog aan dat van een bepaald mensenrechtenverdrag uitgelegd. Daarbij speelde een rol dat de werking⁴ en omvang van de garantie van een fair trial in het Statuut niet zonder meer op één lijn is te stellen met die van het Europese mensenrechtenverdrag, of dat van de Noord- en Zuid-Amerikaanse staten of dat van de Afrikaanse landen. Niettemin blijkt uit de tot dusver ontstane *case law* van het Tribunaal dat de Trial Chambers zich wel oriënteren op de jurisprudentie van het Europese Hof voor de Rechten van de Mens, en de *case law* van het Supreme Court van de Verenigde Staten en dat van andere werelddelen, zoals bijvoorbeeld Australië, op het gebied van de mensenrechten, alvorens artikel 21 van het Statuut te interpreteren.

Laat ik mij na deze algemene uiteenzetting concentreren op vier juridische kwesties die in de zaak Tadić de belangrijkste bleken te zijn: de rechtsmacht, het feitenonderzoek door de verdediging met de presentatie van getuigen, de bepaling van de strafbare feiten en de werking van de bewijsregels.

De rechtsmacht

Blijkens het Statuut heeft het Tribunaal rechtsmacht over ernstige schendingen van het internationale humanitaire recht gepleegd in het voormalige Joegoslavië vanaf 1 januari 1991. Omdat de omschrijving van dat humanitaire recht (zoals hierna nog aan de orde zal komen) in het Statuut van zeer algemene aard is, lag het voor de hand in de pre-trial fase de rechtsmacht van het Tribunaal over Tadić aan de orde te stellen. Een moeilijkheid daarbij was dat dit verweer slechts een abstract karakter kon hebben. Immers, zolang het eigenlijke proces nog niet was aangevangen, konden er geen feiten worden aangevoerd of deskundigen over politieke en constitutionele vraagstukken samenhangend met het verloop van het conflict, worden gehoord. Het verweer had daarom voor de verdediging een verkenkend karakter en werd vooral gevoerd met het oog op de vraag welke problemen straks bij de beoordeling van de bestanddelen van de delicten zouden kunnen opduiken.

Een minder voor de hand liggende aanpak in dit kader was de gewaagde stelling onder de noemer van het jurisdictieverweer tevens de instelling van het Tribunaal aan de orde te stellen, vanuit de visie dat bij een *invalid establishment* het gerecht ook geen rechtsmacht zou hebben. Deze gedachtegang kan ook worden afgeleid uit artikel 6 (1) EVRM dat veronderstelt dat van een fair trial sprake is wanneer het gerecht *is established by law*⁵. Wij hebben betoogd dat de Veiligheidsraad niet bevoegd was het Tribunaal op te richten, nu hoofdstuk VII van het Handvest van de VN daarin niet voorzag. Dit verweer riep de vraag op of het Tribunaal wel bevoegd was zijn eigen ontstaan te onderzoeken en te beoordelen. De Trial Chamber meende van niet, de Appeals Chamber meende in interlocutoir appel van wel.

Zoals te verwachten viel, werd het jurisdictieverweer zowel in eerste aanleg als in (interlocutoir) appel verworpen. Honorering van dit verweer zou betekenen dat het Tribunaal meteen al bij de eerste zaak de poorten zou kunnen sluiten. Gelet op het principiële karakter van de vraag waaraan een internationaal strafhof, dat niet bij verdrag is opgericht, de rechtsmacht ontleent en wat die rechtsmacht dan zou omvatten, twijfelde ik er geen moment aan dat dit verweer moest worden gevoerd. De voldoening voor de verdediging was dat de verwerping door de Appeals Chamber een geheel andere was dan die van de Trial Chamber en meer in de richting kwam van de lijnen waarlangs het verweer was opgebouwd, waarbij curieus was

4. In het systeem van het Tribunaal is de raadsman niet, zoals bij ons conform artikel 263 Sv, afhankelijk van de aanklager, doch beslist soeverein wie hij ter zitting als getuige oproept en hoort.

5. Rule 98 luidt: A Trial Chamber may order either party to produce additional evidence. It may itself summon witnesses and order their attendance.

6. Zie gedragsregel 25, lid 2 en de jurisprudentie in G.P.M.F. Mols en V. Malherbe. Tuchtrechtspraak voor advocaten. Zwolle 1990, p. 127-128.

7. Zoals bijvoorbeeld de Haagse Verdragen van 1907, de Geneefse Verdragen van 1948 en het Genocideverdrag.

8. Zoals bijvoorbeeld de regelingen van Neurenberg en Tokyo en de daarop gebaseerde jurisprudentie.

9. In het Statuut is bijvoorbeeld de garantie van een fair trial voor de verdachte niet het primaat, doch *subject to* de bescherming van getuigen: artikel 21 (2).

10. Idem volgens artikel 14, lid 1 van het Bupo-verdrag.

dat de vijf rechters van de Appeals Chamber ieder met een andere redenering¹¹ toch tot het zelfde resultaat kwamen.

Zaakpresentatie

Gelet op het concept van de strafrechtelijke aansprakelijkheid in het Statuut kunnen verdachten ruwweg in twee groepen worden verdeeld. Zij die op grond van hun functie strafrechtelijk verantwoordelijk worden gehouden doch hun verantwoordelijkheid betwisten en zij die verdacht worden handelend betrokken te zijn bij de strafbare feiten, doch die hun betrokkenheid ontkennen. Het is aannemelijk dat bij deze laatste groep veel alibi verweren voorkomen. In de zaak Tadić was dat inderdaad het geval, reden waarom er een grote verantwoordelijkheid op de verdediging rustte de getuigen te achterhalen die het alibiverweer zouden kunnen ondersteunen.

Het bleek al snel bijzonder lastig te achterhalen te zijn waarom de regels luiden zoals zij luiden

Nu is het natuurlijk weinig zinvol ter plaatse onderzoek te doen wanneer men de taal niet spreekt en men er de weg niet kent. In dat geval lijkt het verstandig een plaatselijke advocaat in te schakelen. Een dergelijke aanpak ligt te meer voor de hand indien er in het gebied nog gevochten wordt. Helaas is deze aanpak weinig succesvol gebleken, omdat de ingeschakelde lokale advocaten niet in staat waren ook maar iets tot stand te brengen. Hiervoor waren een aantal redenen aan te voeren. De autoriteiten ter plaatse waren niet bereid medewerking te verlenen aan onderzoeken wanneer die wantoestanden aan de dag konden brengen waarvoor zij wellicht medeverantwoordelijk waren, terwijl de lokale advocaten weinig geneigd bleken te zijn in dit opzicht politieke risico's te lopen. Ik had in een aantal gevallen de indruk dat het belang van de overheid soms boven dat van Tadić werd gesteld.

Uiteindelijk heb ik er voor gekozen het onderzoek ter plaatse zelf te doen. Aanvankelijk ging ik alleen met een tolk, later gingen ook andere leden mee van het verdedigingsteam dat inmiddels was uitgebreid met twee Engelse barristers en bij grote drukte ook nog mijn (oud-)compagnon Orië omvatte. Het onderzoek op locatie was alles behalve eenvoudig en de verdediging kon zijn wensen slechts door feitelijke volharding bereiken. De moeilijkheid was dat alle getuigen voor de verdediging zich in de van Bosnië Herzegovina afgescheiden Servische Republiek bevonden. Deze republiek werd door niemand behalve Klein Joegoslavië erkend, terwijl de Servische Republiek op haar beurt, evenals Klein Joegoslavië, het Tribunaal niet erkende. De autoriteiten verleenden principieel geen enkele medewerking aan werkzaamheden in het kader van het Tribunaal. Aanvankelijk werd de verdediging de toegang tot de voormalige kampen ontzegd, zodat reconstructie niet mogelijk was en het was politiemensen en militairen verboden met de verdediging te praten. In verband met gevechtshandelingen was het gebied tot aan de akkoorden van Dayton in december 1995 zeer moeilijk toegankelijk, terwijl ik eerder al in september 1995 in Banja Luka was overvallen door bombardementen van de

Navo. De kruisraketten vlogen mij letterlijk om de oren.

Het lokale recht in het voormalige Joegoslavië bood onder de gegeven omstandigheden geen mogelijkheid autoriteiten tot medewerking te dwingen en de verplichting van staten om krachtens het Statuut medewerking aan het Tribunaal te verlenen, bleek een dode letter. Hierbij moet bedacht worden dat het Tribunaal door zijn internationale karakter niet kan terugvallen op bestaande systemen. Het functioneert niet in een land van welks instellingen, organen en diensten het zich kan bedienen. Er is niet zoiets als een politie die ten behoeve van de procespartijen de verblijfplaatsen van getuigen kan achterhalen of deze getuigen kan overbrengen naar een bepaalde plaats voor verhoor. Er is geen burgerlijke stand die ten behoeve van partijen beschikbaar is (terwijl deze registraties door de enorme vluchtelingenstromen volstrekt onbetrouwbaar zijn geworden). Ook bestaan er geen functionerende structuren en systemen waarop partijen kunnen terugvallen, zoals dat bij een berechting in nationaal verband door middel van bi- of multilaterale verdragen tussen staten wel het geval is.

In concreto betekent dit dat het gebrek aan medewerking aan of zelfs de belemmering door lokale autoriteiten van de werkzaamheden van de verdediging niet of niet adequaat worden geredresseerd door de Rules. In theorie kan de verdediging slechts het Tribunaal verzoeken de lokale autoriteiten te gelasten de nodige medewerking te geven. Met een dergelijke last is die medewerking echter nog niet verkregen en bij volhardende weigering staat aan het Tribunaal slechts de mogelijkheid open dat gebrek aan medewerking te rapporteren aan de Veiligheidsraad¹². Door deze logge procedures, waarvan het effect praktisch nihil zal zijn, is de verdediging volledig afhankelijk van hetgeen lokale autoriteiten de verdediging in feite toestaan. Dat is een ernstig gebrek, waarvoor tot dusver nog geen oplossing is gevonden.¹³

Indien een getuige al wordt gevonden, voorzien de Rules niet in effectieve juridische instrumenten om weigerachtige getuigen te nopen ter zitting te verschijnen. De uitvoerbaarheid van een eventuele dagvaarding ter zitting te verschijnen is immers volledig afhankelijk van de lokale autoriteit die de oproep moet verwezenlijken. Ook hier geldt hetzelfde: indien de lokale autoriteit de oproep van de getuige niet uitvoert gebeurt er niets. Ook in dit opzicht is de verdediging dus afhankelijk van hetgeen lokale autoriteiten haar in feite toestaan of van de bereidwilligheid van particulieren vrijwillig aan de verdediging mee te werken. Ook dat is een ernstig gebrek, waarvoor tot dusver nog geen oplossing is gevonden.

Indien een getuige vrijwillig naar de zitting wenst te komen, voorziet het Tribunaal in de kosten van overkomst en verblijf in Den Haag. Daarvoor is een speciale *Witness and Victims Unit* in het leven geroepen. Niettemin staat ook deze unit machteloos indien de lokale autoriteit een getuige verbiedt naar het Tribunaal af te reizen. Dit laatste bleek meermalen het geval te zijn wanneer de betrokkene een functionaris van de overheid was. Van een aantal getuigen in de zaak Tadić stond al bij voorbaat vast dat die zeker niet naar het Tribunaal zouden willen komen, omdat zij gerede grond hadden om te vrezen dat zij aangehouden zouden worden. Bij deze groep kan bijvoorbeeld gedacht worden aan voormalige bewakers van de kampen, die als getuige worden gehoord met het oog op de vraag of zij Tadić al dan niet in de kampen waar zij dienst deden, hebben gezien. Dergelijke getuigen kunnen in aanvulling op alibigetuigen van groot belang zijn. Het is duidelijk dat een dergelijke getuige eerst dan bereid is naar Den Haag af te reizen indien hij de zekerheid heeft dat hem daar niets zal

terkomen. De Rules voorzien niet in dit probleem. Voor dit soort getuigen heeft de verdediging een aantal alternatieven ontwikkeld.

In de eerste plaats zijn de rechters, daartoe uitgenodigd door de verdediging, in een beperkt aantal gevallen bereid gebleken een vrijgeleide te verstrekken. Voorts heeft de verdediging inhakende op pre-trial beslissingen van de Trial Chamber ter bescherming van getuigen van de aanklagers, vergelijkbare bescherming voor haar getuigen gevraagd. De bescherming die de aanklager destijds had verzocht, betrof het verschaffen van anonimiteit en in sommige gevallen tevens onherkenbaarmaking voor de verdachte. Bij de behandeling van deze verzoeken bleek de onderschikking van de fair trial-garantie aan de bescherming van getuigen een belangrijke rol te spelen. Aangezien de rechters dergelijke verzoeken hadden gehonoreerd, meende de verdediging hetzelfde te kunnen doen door voor de hiervoor genoemde groep van getuigen ook anonimiteit en onherkenbaarheid te vragen. Hierbij moet evenwel bedacht worden dat, als betrokkenen zonder meer naar Den Haag zouden komen, hun anonimiteit en onherkenbaarheid weinig zin zouden hebben indien de aanklager om die reden kan vermoeden dat het mogelijk om ex-bewakers gaat. In dat geval zou nog steeds aanhouding kunnen volgen, tenzij tevens een vrijgeleide zou worden verschaft. Als derde alternatief heeft de verdediging de rechters voorgesteld bepaalde getuigen niet in de rechtszaal of zelfs in Den Haag te horen, doch op locatie in de Bosnisch Servische Republiek door middel van een televisieverbinding. De Rules voorzien wel in een *video-conference*¹¹, doch daarbij ging het niet om een draadverbinding via een satelliet, waarbij betrokkene op locatie vanuit de rechtszaal live als getuige wordt gehoord en beide partijen hem kunnen examineren en cross-examineren. Zoals bekend hebben de rechters in deze spectaculaire oplossing bewilligd.

De strafbare feiten

Een belangrijk topic die de verdediging heeft beziggehouden was de vraag wat nu precies bewezen zou moeten worden. Wegens het ontbreken van een omschrijving van het strafbare feit in enige regel van het Tribunaal moest eerst worden nagegaan wat nu precies een strafbaar feit waarvoor het Tribunaal bevoegd is, omvat. In dit opzicht spelen de Haagse en Geneefse verdragen maar een bescheiden rol en bood het gewoonterecht weinig houvast. Ze verschaffen weinig duidelijkheid ten aanzien van de grondvraag wat nu een bepaalde gedraging tot een oorlogsmisdrijf of een misdrijf tegen de menselijkheid maakt. Concreet gezegd: wanneer is een 'gewone' moord een oorlogsmisdrijf of een misdrijf tegen de menselijkheid. Welke extra's maken een gewoon misdrijf tot een misdrijf waarvoor het Tribunaal jurisdictie heeft. Naast de bestanddelen van het normale delict moeten er extra elementen zijn die dat delict tot een oorlogsmisdrijf of misdrijf tegen de menselijkheid maken.

Hierbij trokken twee issues onze aandacht, namelijk de vraag of de strafbare gedraging moet hebben plaatsgevonden in het kader van een gewapend conflict en of dat conflict per se van een internationaal karakter moet zijn. Laat ik een voorbeeld geven. Indien een dorpsbewoner in Bosnië ruzie krijgt met zijn buurman en die buurman doodslaat, is dat een strafbaar feit dat niet zonder meer een delict oplevert waarover het Tribunaal jurisdictie heeft. Men zou kunnen zeggen: het is een gewone moord. Het feit dat die moord werd gepleegd terwijl er sprake was van een gewapend conflict maakt die moord nog niet tot een oorlogsmisdrijf.

Daarvan zou eerst sprake kunnen zijn, indien de moord werd gepleegd in het kader van een oorlog, met andere woorden wanneer de moord een onderdeel van die oorlogsvoering zelf is. Zo gezien lijkt de eerste eis dat de strafbare gedraging moet hebben plaatsgevonden in het kader van een gewapend conflict. Vervolgens is de vraag wat dan het karakter van dat gewapend conflict moet zijn. Is dat een conflict tussen gewapende eenheden van twee verschillende overheden, een oorlog tussen staten, of kan daar ook onder worden verstaan een gewapend conflict tussen militaire verbanden binnen een en dezelfde staat of zelfs tussen burgers die onderling slaags raken. Kortom, waar moet de grens worden gelegd tussen louter particulier optreden en een optreden dat kan worden geplaatst in het kader van aspiraties van autoriteiten of overheden.

Naast de bestanddelen van het normale delict moeten er extra elementen zijn die dat delict tot een oorlogsmisdrijf of misdrijf tegen de menselijkheid maken

De beantwoording van deze kwestie brengt ons bij de kernvraag, namelijk of het gewapend conflict, wat dat ook moge zijn, al dan niet een internationaal karakter moet hebben. Zoals ik hiervoor al aangaf, is deze vraag eerst in het kader van een jurisdictieverweer in de pre-trial fase aan de orde geweest. De appèlkamer van het Tribunaal stelde zich uiteindelijk op het standpunt dat in het algemeen gedragingen die schendingen zijn van de Geneefse verdragen, als ook van het Haagse Landoorlogsreglement, niet noodzakelijk in het kader van een internationaal conflict behoeven plaats te vinden. Ook schendingen in het kader van een intern conflict, een burgeroorlog, zijn strafbare gedragingen waarover het Tribunaal jurisdictie heeft.

Tijdens het eigenlijke proces heeft de verdediging van dit punt weer een verweer gemaakt, ditmaal in het kader van het te leveren bewijs van het bestanddeel van de desbetreffende tenlastegelegde delicten. In zijn vonnis van 7 mei jl. heeft de Trial Chamber met een stemverhouding van twee tegen een ons verweer gehonoreerd dat niet was bewezen dat er op plaats en tijd zoals tenlastegelegd een gewapend conflict met een internationaal karakter gaande was. Bij deze kwestie speelde een belangrijke rol dat niet gezegd kon worden dat de aan het gewoonterecht ontleende opvatting van de Appeals Chamber al in de tenlastegelegde periode deel uitmaakte van het geldende recht. Met andere woorden, de gedragingen die door een ruime opvatting van de Appeals Chamber strafbaar konden zijn onder het

11. In het systeem van het Tribunaal kunnen rechters een *separate opinion* geven. Deze apart gemitteerde redengeving kan *concurring* of *dissenting* zijn. Deze werkwijze is buitengewoon bevruchtend voor het juridische debat gericht op een verdere ontwikkeling van het supranationale strafrecht.

12. Een basis voor deze melding, gevolgd door een eventuele sanctie door de Veiligheidsraad, kan worden gevonden in artikel 29 jo. 31 van het Statuut in verbanding met hoofdstuk VII van het Handvest van de VN.

13. De handicaps voor de verdediging moet men plaatsen tegenover het gegeven dat de getuigen van de aanklager zonder uitzondering buiten het voormalige Joegoslavië in het westen woonden. Deze getuigen waren voor de aanklager met loyale hulp van de lokale autoriteiten gemakkelijk te lokaliseren en overigens goed bereikbaar.

14. Voor dit doel is Rule 71 (D), die ziet op het opnemen van *depositions* middels een *video-conference*, analoog toegepast.

internationale humanitaire recht, waren dat onder werking van de nulla poena regel niet op het moment waarop de gedragingen in concreto plaatsvonden.

Een ander strijdpunt was de vraag of ten aanzien van de tweede groep van delicten, de misdrijven tegen de menselijkheid, voorwaarde voor strafbaarheid was of de verweten gedragingen wijd verspreid en/of regelmatig hadden plaatsgevonden. Ook in dit opzicht boden de verdragen en het gewoonterecht weinig uitsluitel. De rechters hebben de verdediging op dit punt echter niet gevolgd.

Noch de aanklagers noch de verdediging wisten voor de aanvang van het proces wat de feiten en omstandigheden zouden zijn die door de aanklager bewezen zouden moeten worden. Daarom werd afgesproken dat verdediging en aanklagers ieder een uiteenzetting zouden indienen waarin partijen zouden aangeven wat naar hun oordeel door de aanklager te bewijzen zou zijn. Beide vroegen we de Trial Chamber daarop vóór de aanvang van de bewijslevering tijdens het proces, te beslissen.

Noch de aanklagers noch de verdediging wisten voor de aanvang van het proces wat de feiten en omstandigheden zouden zijn die door de aanklager bewezen zouden moeten worden

De rechters deden dat niet, met als argument dat zij het in dat stadium ook niet wisten en dat een en ander wel in de loop van het proces zou blijken. Men was zich zeer wel bewust van consequenties van *case law* voor toekomstige zaken en het was duidelijk dat men in dit stadium van onzekerheden zich niet wilde vastleggen. Daar stond echter tegenover dat beide partijen het moeilijk hebben gehad met het bepalen van hun posities in dit vacuüm. De aanklagers kenden de omvang van hun bewijslast niet, terwijl voor de verdediging tevoren niet de grenzen van de rechtsstrijd vaststonden.

Tegen deze achtergrond van onduidelijkheid speelde ook een rol dat de aanklachten niet door de Rules genormeerd worden omdat deze niet voorzien in minimum-eisen waaraan een aanklacht moet voldoen. De verwijten worden in de aanklachten slechts globaal qua tijd en plaats omschreven, terwijl er nauwelijks of geen feiten worden vermeld die de gedraging van Tadić zelf betreffen. De aanklachten omvatten een zeer globale omschrijving van gebeurtenissen, met daaraan gekoppeld een kwalificatie van het strafbare gedrag, zonder dat strafbare gedrag zelf te omschrijven. Het is duidelijk dat deze wijze van aanklagen voor de verdediging problemen heeft opgeroepen. Niet alleen ten aanzien van de vraag wat nu precies het strafbare feit is, waarover ik zo-even sprak, maar ook ten aanzien van de vraag welk concreet gedrag van de aangeklaagde persoon nu precies in het geding is. Het gaat hier om de klassieke vragen als wanneer, waar en hoe. Door de ruime tijds- en plaatsbepaling wordt het wel erg moeilijk om een getuige in *cross-examination* vast te pinnen op een bepaalde waarneming met het oog op een alibi verweer. Door een ruime omschrijving van plaats en tijd kan de getuige vaag blijven ten aanzien van zijn waarnemingen en wordt de aangeklaagde persoon genoopt een alibi op te

bouwen over een onredelijk grote tijds- en territoriale ruimte. Pogingen van de verdediging om deze ruime wijze van aanklagen te beperken hebben niets opgeleverd. Ook op dit punt stelden de rechters zich op het standpunt dat de nodige details wel tijdens de bewijslevering door de getuigen van de aanklagers zouden blijken.

Het bewijsrecht

Naast de vraag wat nu precies qua delict en qua aanklacht te bewijzen was, was de laatste-topie, die ik ten slotte zal bespreken, de vraag op welke wijze een en ander bewezen kan of moet worden en wat daarbij de bewijsnorm is. Tegen de achtergrond dat er slechts in beperkte mate documenten bij de bewijslevering een rol hebben gespeeld (dat was bij de berechting van Duitsers destijds wel anders, want die administreerden praktisch alles) was het duidelijk dat het bewijs in de zaak Tadić in overwegende mate geleverd zou kunnen worden door de getuigen ter terechtzitting dan wel door getuigen die middels een video-link werden gehoord. Zoals ik al aangaf deden voorverklaringen, behoudens uitzonderingen die zich niet hebben voorgedaan, niet mee aan de bewijslevering.

Een kwestie waarover ook uitvoerig is geprocedeerd was de reikwijdte van het gegeven dat de Rules of Procedure and Evidence de mogelijkheid openlaten dat ook indirect bewijs kan worden aanvaard. Met andere woorden, wij wisten niet in hoeverre *bearsay evidence* toelaatbaar zou zijn. Hoewel *bearsay evidence*, behoudens een beperkt aantal uitzonderingen in common law systemen in de regel ondenkbaar is, wilden we ook op dit punt voor de aanvang van het proces duidelijkheid. De verdediging vreesde dat de aanklagers op een aantal punten bij gebrek aan direct bewijs getuigen vragen zouden stellen over hetgeen zij hadden gehoord.

Zoals ik al eerder aangaf zijn de Rules of Procedure and Evidence zeer globaal; de weinige regels op het gebied van het bewijs komen er in feite op neer dat de rechters elk relevant gegeven waarvan zij van oordeel zijn dat het bewijsbetekenis heeft, kunnen toelaten als bewijsmiddel¹⁵. De grens wordt daar gelegd waar de verkrijging van het bewijsmiddel gegronde twijfel doet rijzen ten aanzien van de betrouwbaarheid of wanneer de toelating van het bewijsmiddel onethisch zou zijn of de integriteit van het proces ernstig zou schaden¹⁶. Binnen deze ruime grenzen hanteert de rechter een vrij bewijsstelsel dat strookt met algemeen aanvaarde internationale normen van een eerlijke rechtsgang. Ook hier speelt een rol dat de Rules geen historie hebben. Met andere woorden: de Rules kunnen niet worden geplaatst tegen de achtergrond van een bepaalde herkomst en aldus worden verklaard. Waar in een nationale setting het procesrecht doorgaans uitvoerige bewijsregels bevat, die door jurisprudentie verder zijn verrijkt en in de literatuur nader worden geduid, ontbreekt bij de Rules van het Tribunaal elke explicatie en context.

De rechters hebben dus alle ruimte en dat maakte het voor de verdediging moeilijk om de maatvoering van de bewijslevering te taxeren. Het was tevoren slecht in te schatten hoe nu precies de bewijslevering zich ter zitting zou voltrekken. Ook de aanklagers vonden het lastig om daarop te anticiperen. Om aan dit probleem tegemoet te komen, is in dit opzicht afgesproken dat zowel de aanklagers als de verdediging een *brief* zouden indienen waarin zij aangeven wat de bewijsstandaard zou moeten zijn. En ook op dit punt hebben we van de Trial Chamber in de *pre-trial* fase geen bruikbaar antwoord gekregen. Tijdens de loop van het proces lieten de rechters vrij veel toe on-

door
als voor
Leugenaars
te horen
is het
proces
geschied
Bouda
Ant-ermin

conditie dat zij pas bij eindvonnis een oordeel zou geven over toelaatbaarheid en gewicht.

Hearsay is met enige voorzichtigheid toelaatbaar, de unis testis regel geldt niet, maar het bewijs van de 'extra' bestanddelen dient wel degelijk beyond reasonable doubt te worden geleverd

Dit laatste was ook onduidelijk in de Rules. Zo wordt bijvoorbeeld niet tot uitdrukking gebracht wat nu de maatstaf is voor de waardering van het bewijs. Is dat *beyond reasonable doubt* en zo ja, wat is dan voldoende om tot dat oordeel te kunnen komen. Zo is er bijvoorbeeld gediscussieerd over de vraag of het principe van unus testis nullus testis al dan niet toepasselijk zou zijn. Volgens de Rules wordt van de rechter verwacht dat hij *in determination of the matter before him, rules of evidence* zal toepassen die *consonant zijn with the spirit of the statute and the general principals of law*¹⁵. Betekent dit dat in voorkomende gevallen ook aanvaardbaar is dat een bepaalde aanklacht *highly probable* is? De verdediging hield er rekening mee dat het niet ondenkbaar was dat de rechters op dit punt onderscheid zouden maken tussen feiten die rechtstreeks betrekking hebben op de aanklacht en feiten die een rol spelen bij de beslechting van juridische vragen. Wat dit laatste betreft zou bijvoorbeeld kunnen worden gedacht aan feiten die nodig zijn om te kunnen beoordelen in hoeverre het conflict al dan niet internationaal was, dan wel of het conflict een gewapend karakter had. Dergelijke kwesties zijn tijdens het proces vooral door middel van *expert witnesses* aan de orde gesteld, hetgeen impliceert dat er rekening mee moest worden gehouden dat de feiten waarop deze deskundigen zich beroepen hebben niet *beyond reasonable doubt* moesten vaststaan, doch *highly probable* zouden kunnen zijn.

Deze onzekerheden zijn eerst in het eindvonnis van een antwoord voorzien. *Hearsay* is met enige voorzichtigheid toelaatbaar, de unis testis regel geldt niet, maar het bewijs van de 'extra' bestanddelen dient wel degelijk *beyond reasonable doubt* te worden geleverd.

Uitleiding

Precies negentig jaar geleden kwamen juristen uit een groot aantal landen in 1907 in Den Haag bijeen om de laatste hand te leggen aan de Vierde Haagse Conventie betreffende de reglementering van de oorlogsvoering te land. Deze Haagse Conventie van 1907 wordt over het algemeen gezien als de basis voor het moderne internationale humanitaire recht, dat inmiddels bestaat uit het conventionele recht van de eerder genoemde verdragen en overigens uit gewoonterecht, waarvan de gelding boven alle twijfel is verheven. Het Tribunaal is zijn werkzaamheden zeker in een historisch relevante omgeving begonnen.

Destijds richtte het nieuwe humanitaire volkenrecht zich aanvankelijk uitsluitend tot staten. Deze waren gehouden bij een gewapend conflict schendingen van internationaal aanvaarde humanitaire normen tegen te gaan. Nadien ontwikkelde zich in nationaal militair strafrecht de strafbaarstelling van oorlogsmisdrijven, en later, door de

gruwelijkheden van de Tweede Wereldoorlog, de strafbaarstelling van misdrijven tegen de menselijkheid. Eerst gedurende deze ontwikkeling komt de individuele verantwoordelijkheid pregnant aan de orde en ontstaat het inzicht dat het niet altijd aan staten kan worden overgelaten schendingen van internationaal humanitair recht zelf aan te pakken. De tribunalen van Neurenberg en Tokyo werden de eerste internationale organen, die individuele gevallen van oorlogsmisdrijven gingen berechten. Deze tribunalen hebben weer de aanzet gegeven tot een ontwikkeling binnen de Verenigde Naties om te komen tot een permanent internationaal – eigenlijk moet ik zeggen supranationaal – tribunaal. Zover is het nog niet, ofschoon sommigen zeggen dat het er rond de eeuwwisseling wel van zal komen.

Tegen deze achtergrond heeft de verdediging naast de vanzelfsprekende verplichting er het beste voor Tadić uit te slepen steeds beseft dat ons optreden een bijdrage zou kunnen leveren aan het welslagen van het Joegoslavië-Tribunaal. Maar het welslagen van onze verdediging was ook afhankelijk van het Tribunaal. Het moet gezegd worden dat het Tribunaal alles heeft gedaan wat mogelijk was om de verdediging een kans te geven. De verdediging heeft van het feitelijk verweer meer kunnen maken dan bij een berechting in Duitsland mogelijk zou zijn geweest. Zoals hier voor beschreven waren de juridische marges soms klein, maar daar stond tegenover dat het Tribunaal bereid was de verdediging een grote juridische manoeuvreer ruimte te laten.

Het moet gezegd worden dat het Tribunaal alles heeft gedaan wat mogelijk was om de verdediging een kans te geven

Het is te hopen dat het spannende juridische avontuur van de verdediging van de eerste verdachte voor het Joegoslavië-Tribunaal, andere advocaten, ondanks alle onzekerheden, motiveert ook een bijdrage te leveren aan het uiteindelijke doel: de vestiging van een permanent supranationaal Tribunaal voor de berechting van de helaas nog steeds plaatsvindende schendingen van het internationale humanitaire recht¹⁸.

15. Rule 39 (C): A chamber may admit any relevant evidence which it deems to have probative value.

16. Rule 95: No evidence shall be admissible if obtained by methods which cast substantial doubt on its reliability or if its admission is anti-ethical to and would seriously damage the integrity of the proceedings.

17. Aldus Rule 89 (B).

18. Voor dit perspectief verwijs ik naar prof. mr A.H.J. Swart. De berechting van internationale misdrijven, december 1996 en de oratie van G.A.M. Strijds, op 4 maart jl. gehouden bij zijn aanvaarding van het ambt van bijzonder hoogleraar in de Internationaalrechtelijke aspecten van het strafrecht te Groningen.

bringing these essays together in this academic, highly interesting book.

Nico J. Schrijver

The ICTY and the Right to a Fair Trial: A Critique of the Critics

Leiden Journal of Int.
Law
102 January, 1997, no. 2

Keywords: fair trial; International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia.

In recent publications a rising tide of criticism directed against the International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia (ICTY) is discernible, principally concerning whether or not the ICTY grants the accused a fair trial. The perceived lack of ability, or willingness, to satisfy the highest standards of human rights concerning the right of accused to a fair trial is regarded as a death-knell both for the broad acceptance of the ICTY's jurisprudence as well as the prospects for a permanent international criminal court. While most of the criticism centres around the interpretation and application of provisions of the ICTY's Statute and Rules of Procedure and Evidence addressing the right to a fair trial, some of it concerns the vigorousness with which ICTY officials insist upon the surrender of indicted persons. With all due respect these commentators, by applying norms that are not wholly applicable, misconceive the threat to the accused's fair trial rights.

The first, general area of criticism concerns the activeness with which certain officials have sought to ensure that the ICTY is able to perform its principal function of trying individuals accused of serious violations of international humanitarian law in the former Yugoslavia. Because of a belief that the presence of the accused is essential to ensure a fair trial, the Judges decided that, unlike many national legal systems, the ICTY would not conduct trials *in absentia*. The presence of the accused is therefore necessary for the ICTY to perform its function. In response to actions taken to ensure such presence one commentator noted with dismay that ICTY President Antonio Cassese has been "very outspoken" about the need to bring the accused to trial, and as evidence referred to his June 1996 recommendation that Bosnian elections be postponed until the indicted

* Associate Professor of International Law and International Institutions, Institute of Social Studies, The Hague.

and that 'Serbia' be excluded from the 1996 Olympic games until he had arrested the two men. He then questioned the appropriateness of his "prosecutorial zeal" from the President of the tribunal before which these two men would be tried.¹ Another writer argued that the President "stretched" his judicial role, asserting that, "[i]t is surely not the business of Judges to call for political action, including economic sanctions, against any group. Crusading and judging are different (and incompatible) occupations".²

This 'prosecutorial zeal' is, in fact, only an expression of concern about the efficacy of the ICTY, as well as international law in general, which requires states to comply with their obligations under Article 29 of the Statute to cooperate with the ICTY by means of, *inter alia*, the execution of arrest warrants. The President, unlike the Prosecutor, does not choose who is indicted, but insists only that those who *are* indicted should be surrendered if possible. The public stature of these two figures, Mr. Karadžić and General Mladić, renders the flouting of this obligation all the more untenable. Implicit is the recognition that it might be worse for the rule of law to have an international criminal tribunal that is ignored than not to have one at all. As a former Chief Justice of the US Supreme Court commented in relation to the early years of that court, "[t]he Court could stand hard blows, but not ridicule".³ As former Prosecutor Justice Goldstone asserted, "[a] criminal justice system lacking in credibility and enforcement cannot provide justice to victims or deter future criminals".⁴ Justice Goldstone went on to note that if there were no additional meaningful arrests the ICTY would be prevented from carrying out its mandate, and "war crimes victims will be dealt another blow", as will the credibility of the Security Council, "whose binding resolutions about enforcing tribunal orders are being disobeyed".⁵ Such an occurrence would, amongst other effects, bode ill for the establishment of a permanent international

venting future crimes.

This argument, that the strenuousness with which ICTY officials call for the surrender of indictees prevents the accused from receiving a fair trial, is ill-informed. In the context in which the ICTY operates, without a police or security force and where it is dependent on national authorities to such an extent that it is, as described by President Cassese, "like a giant who has no arms and legs",⁶ these comments are a natural and logical occurrence. The ICTY must rely on the cooperation of states, being unable to take action itself, and one way to encourage cooperation is to call attention to its absence, thus generating support in the world community. If states, or for that matter national entities or multinational forces, were willing to cooperate fully by surrendering indictees and thereby allowing the ICTY to carry out its function, without the need for reminders, then such actions would prove unnecessary. Given, however, the situation as it stands, these activities are a necessary component of the President's function and do not diminish his judicial role or the ability of the ICTY to guarantee the accused a fair trial.

In addition to these general comments about the ICTY's ability to guarantee the accused a fair trial, the other principal area in which the ICTY has been criticized is in its application of the concept through its interpretation of its Statute and Rules. It was the August 1995 Decision by Trial Chamber II in the *Tadić* case concerning the Prosecutor's request for protective measures for victims and witnesses, and the Trial Chamber's interpretation and application of the dual obligations of a fair trial for the accused (Article 21), subject to protection for victims and witnesses (Article 22), that has been the subject of criticism.⁷

In response to the Prosecution's request the Trial Chamber granted certain Prosecution witnesses protective measures aimed at ensuring confidentiality (non-disclosure to the public and the media), and some witnesses were additionally granted anonymity, whereby their identities were not disclosed to the accused or counsel. Although the granting of anonymity was made dependent on the fulfilment of strict criteria,⁸ the decision to

1. G. Robertson, *War Crimes Deserve a Fair Trial*, The Times, 26 June 1996, at 20.

2. C. Thornberry, *Saving the War Crimes Tribunal*, 104 Foreign Policy 72, 84 (Fall 1996).

3. W.E. Burger, *The Doctrine of Judicial Review: Mr. Marshall, Mr. Jefferson, and Mr. Marbury*, in M.W. Cannon & D.M. O'Brien (Eds.), *Views from the Bench* 14 (1985); cited in L. Fisher, *American Constitutional Law* 52 (1995).

4. R.J. Goldstone, *It's Not Too Late for Action Against War Crime*, International Herald Tribune, 5 March 1997.

5. *Id.*

6. The President's Second Report to the United Nations General Assembly, 7 Nov. 1995, reproduced in 1995 Yearbook of the ICTY 311 (1996).

7. *Prosecutor v. Tadić*, Decision on the Prosecutor's Motion for Protective Measures for Victims and Witnesses, Case No. IT-94-1-T, T. Ch. II, 10 Aug. 1995 (Victims and Witnesses Decision).

8. *Id.*, at paras. 62-66. For a description of the ICTY's activities with regard to witness protec-

grant anonymity has been the main source of contention for critics. One such critic wrote that the use of unidentified witnesses would deny the accused the right to a fair trial and to examine witnesses against him, as required by the Statute and international law, and in this regard notes that neither the International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR) or the European Convention on Human Rights (ECHR), both of which provide for the right to a fair and public hearing, subject these rights to the protection of victims and witnesses.⁹

These comments seem to be based upon a superficial reading of the Trial Chamber's Decision. Everyone, including the Trial Chamber, agrees that it is imperative that the accused should receive a fair trial. The fundamental issue remains what is necessary to achieve fairness. In answering this question the Trial Chamber considered the role of other international judicial instruments in applying and interpreting its obligations under the Statute and Rules. The Trial Chamber, while noting that Article 21 of the Statute reflects the standard of due process set forth in Article 14 of the ICCPR, stated that "the terms of that provision must be interpreted within the context of the 'object and purpose' and unique characteristics of the Statute",¹⁰ and among these unique characteristics is the affirmative obligation to protect victims and witnesses. In this regard the Trial Chamber considered it relevant that the ICTY was operating in the midst of an, at that point, on-going conflict and is without a police force or witness protection programme to provide protection for victims and witnesses. According to the Trial Chamber these considerations are unique, as neither Article 14 of the ICCPR nor Article 6 of the ECHR list the protection of victims and witnesses as one of its primary considerations and, "[a]s such, the interpretations given by other judicial bodies to Article 14 of the ICCPR and Article 6 of the ECHR is only of limited relevance"¹¹ in applying provisions of its Statute and Rules. Added support for this position was found in the different circumstances in which the provisions apply, as is evidenced by the fact that the ICTY adjudicates crimes which are considered so horrific as to warrant universal jurisdiction. Similarly, it adjudi-

cates crimes that were committed during war, thus presumably it would be entitled like military courts or other courts during "time of public emergency",¹² to utilize more limited rights of due process, although the conclusion of a hostile peace limits the continued persuasiveness of this argument. The ICTY has not, however, chosen for more limited rights of due process. It ensures the accused a fair trial, but in determining what is fair it must also consider other interests deserving of protection, including the mandated interest to protect victims and witnesses. Thus the Statute and Rules provide the framework in which the meaning of 'fair trial' is determined and the ICTY is not bound by interpretations of other judicial instruments that are suited for a different context.

Included in this determination is the danger facing witnesses who testify before the ICTY. Failure to grant adequate protection places witnesses, so to speak, between Scylla and Charybdis: either they testify and relinquish at least temporarily the possibility of returning to their homes or the homes of friends and relatives located in territory controlled by, or easily accessible to, forces of the party against which they testify, or they do not testify and watch their hopes of justice fade away. The rights of the accused cannot be allowed to take unlimited precedence over all else and the interest in the safety of victims and witnesses is also part of the "broader interest of the international community in the pursuit of justice".¹³ That is not to say that the accused's fair trial should be jeopardised. It is still necessary to be found responsible for the crime and that finding must occur within the context of a trial that is 'fair' and provides for the rights of the accused, but not to the exclusion of all others. Law is, as the phrase '*ius est ars boni et aequi*'¹⁴ indicates, a question of finding a balance between different interests, and in this case the balance is between measures deemed important, although not necessarily essential, to ensuring accused a fair trial and protection of victims and witnesses.

In this regard it is evident that despite some added difficulties, accused before the ICTY are guaranteed a fair trial, even considering the possibility of the use of anonymous witnesses. Several points should be considered.

tion see Y.M.O. Featherstone, *The International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia: Recent Development in Witness Protection*, 10 LJIL 179 (1997).

9. M. Leigh, *The Use of Unnamed Witnesses Against Accused*, 90 AJIL 235 (1996).

10. Victims and Witnesses Decision, *supra* note 7, at para. 26.

11. *Id.*, at para. 27. See also *Prosecutor v. Landžo, Delić, Delalić and Mucić*, Decision on Delalić's Motion for Provisional Release, Case No. IT-96-21, T. Ch. II, 25 Sept. 1996.

12. Art. 4 of the ICCPR allows for the derogation of certain obligations under the Convention, including those contained in Art. 14, during "time of public emergency which threatens the life of the nation and the existence of which is officially proclaimed" to the "extent strictly required by the exigencies of the situation"; ICCPR, 6 ILM 368 (1967).

13. C. Chinkin, *Due Process and Witness Anonymity*, 91 AJIL 75, at 76 (1997).

14. P. Inventius Celsius, +140.

Firstly, the Trial Chamber did not simply grant anonymity to all who asked, but instead established the existence of significant criteria that must be fulfilled before anonymity will be granted. This is clear not only in the Trial Chamber's Decision but also in other decisions, such as that of Trial Chamber I rejecting the Prosecution's request in the *Blaskić* case for a 'blanket' order preventing disclosure of the names of more than 70 witnesses to the Defence,¹⁵ although indicating in a subsequent decision that it would consider granting anonymity if the Prosecution submitted proof that the conditions laid down by Trial Chamber II were satisfied.¹⁶ Secondly, protective measures, including anonymity, are only granted to the extent that they are demonstrably necessary, and if at any time they are no longer required "they shall cease to apply or, if a less restrictive measure can secure the required protection, that measure shall be applied".¹⁷ Thirdly, if granted the measures in practice are not as onerous as they may appear. For example, anonymity was granted to four persons in the *Victims and Witnesses Decision*. Of these four two were not called to give evidence and one agreed to give evidence in public without any protection. Thus only one witness testified anonymously and in that case the practical arrangements in the courtroom were such that the defence counsel could view the witness and, although the accused could not see the witness, he could hear the undistorted testimony in the original language.¹⁸ Fourthly, protective measures have also been granted in regard to Defence witnesses to encourage them to come forward, including confidentiality, the granting of safe conduct whereby the witness is immune from prosecution while in The Hague to testify, and the use of video-conferencing whereby witnesses are permitted to give evidence from the former Yugoslavia using a satellite link and are thus not present in the courtroom.¹⁹ Fifthly, the Judges know

15. *Prosecutor v. Blaskić*, Decision of Trial Chamber I on the Protection of Witnesses and Start of the Trial, Case No. IT-95-14-T, T. Ch. I, 2 Oct. 1996.

16. *Prosecutor v. Blaskić*, Decision on the Application of the Prosecutor dated 17 October 1996 Requesting Protective Measures for Victims and Witnesses, para. 42, Case No. IT-95-14-T, T. Ch. I, 5 Nov. 1996; see also *Prosecutor v. Landžo, Delić, Delalić and Mucić*, Decision on the Motions by the Prosecution for Protective Measures for the Prosecution Witnesses Pseudonymed "B" Through to "M", paras. 60-63, Case No. IT-96-21-T, T. Ch. II, 28 April 1997.

17. *Prosecutor v. Tadić*, Decision on Prosecutor's Motion Requesting Protective Measures for Witness R, at 5, Case No. IT-94-1-T, T. Ch. II, 31 July 1996.

18. Featherstone, *supra* note 8, at 186.

19. *Prosecutor v. Tadić*, Decision on the Defence Motions to Summon and Protect Defence Witnesses, and On the Giving of Evidence by Video-link, Case No. IT-94-T-1, T. Ch. II,

that the witness has testified anonymously, thereby limiting cross-examination, and that is taken into consideration when determining the value of that witness' evidence. In this regard the Judges provided guidelines to be followed in order to ensure a fair trial when evidence is taken from an anonymous witness.²⁰ Finally, a good guard against the dangers that arise as a result of the protective measures is the adversarial process itself. A prime example is the case of witness L who, in the course of the *Tadić* case, lied under oath. His fabrication was discovered by diligent Defence investigation with, once the issue was raised, the assistance of the Prosecution.

Thus the ICTY, because of its complete reliance on the cooperation of states and national entities for, amongst other things, access to evidence, execution of arrest warrants and protection of victims and witnesses and their families, and its lack of equivalent means for accomplishing these tasks itself, is not in the same situation as national courts, the context of which international norms and instruments such as the ICCPR and ECHR were framed to address. If it had the full cooperation of states and other entities then it would be closer to a national situation where other international instruments, as well as judicial interpretations of the meaning of 'fair trial' in these instruments, would apply. A good indicator that the ICTY has not encroached too far on the traditional conceptions of the necessities for fair trials in domestic settings are the calls that the ICTY is not doing enough to protect victims and witnesses or has only barely achieved the correct balance.²¹

Olivia Q. Swaak-Goldman

25 June 1996. See Featherstone, *supra* note 8 at 191-194.

20. *Victims and Witnesses Decision*, *supra* note 7, at paras. 70-71.

21. See M. Rees & S. Maguire, *Rape as a Crime Against Humanity*, Tribunal, Nov./Dec. 1996, at 8; see also Chinkin, *supra* note 13.

DE RECHTMATIGHEID VAN HET JOEGOSLAVIË TRIBUNAAL IN NADER
PERSPECTIEF EN DE ZAAK-MILOSEVIC

blijvende legitimiteitsproblemen

Het is in Nederland - immers ook nog een gastland - niet bon ton om vraagtekens te plaatsen bij de legitimiteit van het Joegoslavië Tribunaal. Toch blijven er met betrekking tot die legitimiteit grote problemen, vanuit verschillende invalshoeken, die in brede kring worden erkend. Vandaag de dag is het Milosevic die niet moe wordt om, dag in dag uit, het politieke karakter van het Joegoslavië Tribunaal te onderstrepen.

fair trial

Maar al eerder, in 1997, kwam Olivia Q. Swaak-Goldman in het Leiden Journal of International Law met de volgende observatie:

"In recent publications a rising tide of criticism directed against the International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia (ICTY) is discernible." (1)

De kritiek die zij vervolgens signaleert heeft voornamelijk betrekking op wat zij aanduidt als 'het gebrek aan vermogen of bereidheid' om te voldoen aan 'de hoogste standaards van mensenrechten met betrekking tot een eerlijk proces'.

inbreuken op de soevereiniteit

Maar al eerder was daar, vanaf de aanvang van het tribunaal, de niet aflatende kritiek op de bruske manier van totstandkomen, in volkenrechtelijke zin.

Het Joegoslavië Tribunaal is immers door de Veiligheidsraad als het ware geparachuteerd in de volkerengemeenschap. Dwars tegen de soevereiniteit van staten in, die geen andere keus werden gelaten dan dit instituut en zijn rechtsmacht te accepteren.

Een rechtsmacht die, in laatste instantie, de eigen nationale wetgeving en jurisdictie te boven zou gaan.

En dat schopt hard aan tegen het beginsel van soevereiniteit, nog altijd basisprincipe van de internationale verhoudingen. Het Handvest van de Verenigde Naties is daar als het ware omheen gebouwd.

Want aan welke ingrijpende beperkingen - zeker vandaag de dag - het leidende beginsel van soevereiniteit in de statenpraktijk ook onderhevig is, uiteindelijk vinden deze restricties hun oorsprong allemaal in vrijwilligheid.

Dat soevereiniteit geen achterhaald begrip is, maar springlevend, bewijst nog maar eens het furieuze Amerikaanse verzet tegen het Internationale Strafhof. Dat verzet berust uiteindelijk geheel en al op het principe van de soevereiniteit. De VS weigeren niet alleen op het stuk van dit Internationale Strafhof verdragsverplichtingen aan te gaan, zij willen ook te enen male verhinderen dat anderen dan zichzelf over de eigen burgers

rechtsmacht uitoefenen.

Maar het Joegoslavië Tribunaal vraagt, anders dan het Internationale Strafhof, niet om een verdragsrechtelijke grondslag en om instemming van nationale staten. Het legt zichzelf dwangmatig op. En blijft daarmee een fremdkörper in de volkenrechtelijke verhoudingen.

het tribunaal als dwangmaatregel

Zoals vaker, berust ook deze inbreuk op de rechtssystematiek op een fictie.

De fictie is hier dat Joegoslavië Tribunaal een maatregel vertolkt van de Veiligheidsraad tot herstel van vrede en veiligheid in het territoir van het voormalige Joegoslavië. De Veiligheidsraad is immers, in het kader van hoofdstuk VII van het Handvest, bevoegd om maatregelen tot herstel van vrede en veiligheid te treffen. En tevens dwingend op te leggen aan de statengemeenschap. Voorts kent het Handvest aan de Veiligheidsraad ook nog de bevoegdheid toe om hulporganen in het leven te roepen.

Zodoende riep de Veiligheidsraad, als dwangmaatregel ten behoeve van herstel van vrede en veiligheid in het voormalige Joegoslavië en bij wijze van hulporgaan om dit doel te bereiken, uiteindelijk bij resolutie een compleet tribunaal in het leven. Waarvan de rechtsmacht boven die van alle nationale staten dwingend werd opgelegd.

juridische implicaties en problemen

Niet de juistheid van de fictie of het Joegoslavië Tribunaal feitelijk een bijdrage levert aan de vrede en veiligheid op de Balkan vormt hier verder het onderwerp, maar de implicaties van deze fictie.

En die zijn bepaald verstrekkend.

Allereerst noodzaakte het in het leven roepen van een zodanig tribunaal tot het scheppen van nieuw recht.

Maar elke rechtsschepping doet de vraag rijzen naar legislatieve bevoegdheden en democratische legitimatie.

Op grond waarvan zouden aan de Veiligheidsraad legislatieve bevoegdheden toekomen? En wie of wat zorgt voor de democratische legitimatie van dat door de Veiligheidsraad geconstitueerde recht?

ontkenning toepassing van nieuw recht

Nu stellen het Joegoslavië Tribunaal en zijn adepten, in reactie hierop, dat het tribunaal geen nieuw recht hanteert, maar uitsluitend het reeds bestaande recht toepast. Namelijk de normen van het internationaal humanitair gewoonterecht. De vraag hoe het mogelijk zou zijn dat de Veiligheidsraad recht zou kunnen scheppen, zou zich dus eenvoudig niet voordoen.

Dat is ook het uitgangspunt van de Secretaris-Generaal van de VN in zijn rapport van 3 mei 1993, waarin hij een complete

opzet voor het tribunaal voorlegt aan de Veiligheidsraad. Hij stelt daarin uitdrukkelijk dat

"..the international tribunal should apply rules of international humanitarian law which are beyond any doubt part of customary law .." (2).

vervolgning van staatshoofden en immuniteit

Bepaald op een, althans voor een hoofdverdachte van het Tribunaal als Milosevic, meteen al cruciaal onderdeel is het echter meer dan dubieus dat het hier zou gaan om gevestigd humanitair gewoonterecht. Namelijk waar het de strafrechtelijke aansprakelijkheid van staatshoofden voor niet-nationale rechtsinstellingen betreft.

Zoals de Veiligheidsraad dat heeft aangegeven in artikel 7 lid 2 van het Statuut van het Joegoslavië Tribunaal:

"The official position of any accused person, whether as head of State or Government or as responsible Government official, shall not relieve such person of criminal responsibility nor mitigate punishment."

stand van het volkenrecht ten aanzien van immuniteit

Ook de Handvesten van Neurenberg en Tokio hanteerden weliswaar een soortgelijke bepaling. Maar het specifieke karakter van de Tribunalen van Neurenberg en Tokio als rechtsorgaan om de hoofdschuldigen van de As-mogendheden te bestraffen, rechtvaardigt op dit punt geen algemene conclusies.

Datzelfde geldt voor het feit dat ook het Statuut van het Internationaal Strafhof berechting van staatshoofden in principe uitdrukkelijk mogelijk maakt. Hier geldt immers hetzelfde als voor iedere verdragsrechtelijke inperking van soevereiniteit van gelding is: op vrijwillige basis kan iedere staat daarin zo ver gaan als hij zelf mogelijk en wenselijk acht. Maar dat wil natuurlijk nog niet zeggen dat, bij een zodanige vrijwillige inperking van soevereine rechten en bevoegdheden langs verdragsrechtelijke weg, daarmee automatisch uitdrukking zou worden gegeven aan een opinio iuris op dit punt.

Degenen die nog eens doordrongen willen geraken van de onlosmakelijke band tussen het beginsel van immuniteit van staatshoofden en staatssoevereiniteit, verwijs ik overigens, kortheidshalve, naar de intensieve worsteling met deze thematiek door de Lords van het Engelse Hogerhuis in de zaken met betrekking tot de gevraagde uitlevering van Pinochet aan Spanje (3).

Anders dan vaak voorgesteld, valt ook uit deze uitspraken van de Britse Hogerhuis inzake Pinochet geen eenduidige erkenning te destilleren van enigerlei volkenrechtelijke regel dat, in het huidige tijdsgewricht, het beginsel van immuniteit van staatshoofden het zou moeten afleggen tegen de noodzaak van vervolging onder verdenking van zeer ernstige misdrijven tegen het internationale humanitaire recht. Integendeel.

Het bestaan van een opinio iuris op het punt van strafrechtelijke aansprakelijkheid van staatshoofd voor zeer ernstige misdrijven tegen het internationale humanitaire recht voor niet-nationale rechtsinstellingen werd recentelijk, in februari 2002, door het Internationaal Gerechtshof definitief en ondubbelzinnig naar het rijk der fabelen verwezen in de zaak Democratische Republiek Congo tegen België. (4)

Het Hof bepaalde dat de uitvaardiging door België van een internationaal arrestatiebevel jegens een voormalige minister van buitenlandse zaken van Congo op verdenking van ernstige misdrijven tegen het internationale humanitaire recht een schending betekende van de immuniteit van de betrokkene en dat België dit arrestatiebevel moest intrekken.

Het Internationale Gerechtshof herbevestigde daarmee niet alleen de onverkorte geldigheid van het immuniteitsprincipe als een rechtsprincipe van ius cogens, maar ook het feit dat deze immuniteit zich niet alleen over staatshoofden uitstrekt, maar over alle regeringsvertegenwoordigers.

En tevens werd door het Internationaal Gerechtshof in deze zaak, met de grootst mogelijke vanzelfsprekendheid, herbevestigd dat de persoonlijke immuniteit intact blijft ook nadat de functie van regeringsvertegenwoordiger is beëindigd. Dit in ieder geval met betrekking tot vervolging voor misdrijven die in de functie van staatshoofd of anderszins regeringsvertegenwoordiger zouden zijn begaan.

Een dergelijke bescherming hangt immers juist onververbrekelijk samen met het achterliggende beginsel van staatssoevereiniteit.

inbreuk door het tribunaal op het volkenrechtelijk gewoonterecht

Er is geen enkele reden om aan te nemen dat de Veiligheidsraad, met het oog op een door haar in het leven te roepen tribunaal - indien op zichzelf al tot een dergelijke oprichtingsdaad gerechtigd -, zou kunnen bepalen dat juist voor een dergelijk door haar in te stellen internationaal tribunaal de algemeen geldende rechtsregel van immuniteit van strafvervolging voor (gewezen) staatshoofden door niet-nationale rechtscolleges doorbroken zou kunnen worden.

Vooreerst zou daarmee dan een onverklaarbaar onderscheid van bevoegdheid geïntroduceerd worden tussen nationale rechtbanken en het tribunaal, waar immers in artikel 9 van het Statuut wordt bepaald dat er sprake is van concurrente jurisdictie tussen nationale rechtbanken en het tribunaal ten aanzien van vervolging. Aangenomen moet immers worden dat in dit artikel met 'nationale' rechtbanken niet alleen de rechtbanken van de thuis-staat van de verdachte bedoeld worden.

En vervolgens zou dit betekenen dat de Veiligheidsraad inbreuk zou kunnen maken op de hier geldende regel van ius cogens van immuniteit van rechtsvervolging van (gewezen) staatshoofden door niet-nationale rechtsinstanties.

Tenslotte moet worden benadrukt dat Veiligheidsraad daarmee niet langer het bestaande volkenrechtelijk gewoonterecht zou

toepassen, maar actief zelf recht zou scheppen. Met terstond daaraan de vraag gekoppeld: waarop berust zowel de bevoegdheid als democratische legitimatie hiertoe ?

Opschorting van immuniteit als spiegeling van opschorting van staatssoevereiniteit

Het verweer dat een soortgelijke rechtsschepping, waarbij inbreuk werd gemaakt op de immuniteit van rechtsvervolging voor staatshoofden, ook bij gelegenheid van het totstandkomen van de Handvesten van Neurenberg en Tokio al een feit zou zijn geweest - in dat geval dan door wat is aan te duiden als de toenmalige 'internationale gemeenschap' -, zodat hier een duidelijk volkenrechtelijk precedent zou zijn, gaat niet op. Al was het maar omdat Duitsland en Japan als totaal verslagen en bezet golden, en van enige staatssoevereiniteit op het moment van het totstandbrengen van de regels van Neurenberg en Tokio voor de betrokken landen geen sprake meer was. Het handelde hierbij dus inderdaad geheel om 'Siegerjustiz'.

Hoe totaal anders is dat met betrekking tot Joegoslavië ! In alle betrokken Veiligheidsraadsresoluties wordt, uit en te na, onderstreept dat de soevereiniteit van de staten in het voormalige Joegoslavië onverlet blijft, ook in de resolutie waarin de oprichting van het Joegoslavië Tribunaal gestalte wordt gegeven.

De instelling van dit tribunaal wordt daarbij trouwens, anders dan dit het geval was ten tijde van de oprichting van de Neurenberg en Tokio Tribunaal, vandaag de dag geheel gereguleerd in het kader van het Handvest van de Verenigde Naties, waarin de soevereine gelijkheid van staten het bindend principe vormt.

En het is juist deze staatssoevereiniteit, die de immuniteit van staatsvertegenwoordigers uitdrukkelijk bedingt.

Tribunaal-recht in tegenspraak met volkenrechtelijk gewoonterecht

Nu het Internationaal Gerechtshof in de zaak Congo tegen België expliciet heeft bevestigd dat de immuniteit van (gewezen) regeringsvertegenwoordigers voor strafvervolging door vreemde rechtsinstellingen nog altijd een bindend rechtsbeginsel vormt, valt niet in te zien op grond van welke bevoegdheid de Veiligheidsraad zou kunnen bepalen dat dit niet voor het Joegoslavië Tribunaal en het Rwanda Tribunaal zou gelden.

Laat staan dat verklaarbaar zou zijn hoe dit dan voorts nog te rijmen zou zijn met het volledig onverlet blijven van de staatssoevereiniteit van de verschillende staten op het territorium van het voormalige Joegoslavië.

Alsmede met het in het statuut neergelegde principe van concurrente jurisdictie met nationale rechtbanken van niet-thuisstaten van verdachten, die hier dus te enen male rechtsmacht missen aangaande een gewezen staatshoofd als Milosevic.

De Congo-uitspraak van het Internationaal Gerechtshof maakt

duidelijk dat het Statuut van het Joegoslavië Tribunaal op het vlak van vervolging van een (gewezen) staatshoofd als Milosevic in tegenspraak is met het volkenrechtelijk gewoonterecht. Dat wil zeggen met dat recht waartoe de Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties zich, als handleiding voor het tribunaal, strikt zegt te beperken.

Een verdere vervolging van Milosevic zou dan ook onmiddellijk gestaakt moeten worden.

Schepping van een formeel rechtskader

Maar wat er voor het overige ook van zij van de pretentie dat het Joegoslavië Tribunaal bij zijn strafrechtpleging uitsluitend reeds gevestigde regels van humanitair gewoonterecht zou hanteren, het gaat in casu niet alleen om het materiële recht dat wordt toegepast.

Want ook is uitdrukkelijk aan de orde het formele recht dat het bestaan van het tribunaal gestalte geeft en zijn werkwijze reguleert. En dat met name ook de positie en rechtsmacht van dat tribunaal afbakt in relatie tot de statengemeenschap als zodanig en tot elke individuele staat in het bijzonder.

Het is dit formele rechtskader, deels tot stand gebracht door de Veiligheidsraad zelf in het Statuut van het tribunaal, maar verder toch voornamelijk door het tribunaal zelf geschapen, dat heeft te gelden als een voor alle staten bindend kader, wil het tribunaal kunnen functioneren op de wijze zoals het zich voorstelt.

En waarvan de democratische legitimatie dan - evenzeer - volstrekt duister blijft.

schepping van hyper-recht door de Veiligheidsraad

In elk geval ontkomen de adepten van het Joegoslavië Tribunaal er dus niet aan om uit te gaan van de fictie dat de Veiligheidsraad, en zelfs een hulporgaan van de Veiligheidsraad als het Joegoslavië Tribunaal zelf, recht zouden kunnen scheppen.

Ja zelfs recht dat alle nationale rechtsgebondenheid en internationale verdragsverplichtingen, voorzover met dit door de Veiligheidsraad en het Joegoslavië Tribunaal zelf gecreëerde recht in strijd, rücksichtslos aan de kant zou kunnen schuiven.

De Veiligheidsraad zou dus dwingende algemene rechtsregels in het leven kunnen roepen.

En wel niet zomaar rechtsregels, maar rechtsregels die nota bene alles wat er aan nationaal en internationaal (verdrags)-recht tot stand is gebracht, met één penne-streek terzijde zouden kunnen stellen !

Doorbreking van de Joegoslavische constitutie

Om van zo'n fundamenteel conflicterende situatie maar meteen een treffend voorbeeld van te geven: het Joegoslavische rechtssysteem verbiedt, zoals zoveel nationale rechtssystemen, de uitlevering van de eigen onderdanen. Zoals nog eens uit-

drukkelijk werd bevestigd door het Joegoslavische Constitutionele Hof inzake de geëiste uitlevering van Milosevic.

Maar het recht dat het Joegoslavië tribunaal zelf tot stand heeft gebracht, eist onvoorwaardelijke uitleving van elke verdachte waar het tribunaal de hand op wil leggen. Waaronder dus - indertijd - ook van ex-president Milosevic.

Het tribunaal eiste dan ook, op grond van zijn zelfgemaakte wetten, dat het Joegoslavische constitutionele recht, dat uitlevering verbiedt, eenvoudig terzijde werd gesteld.

Op welke legislatieve bevoegdheid een dergelijke zelf geattribueerde rechtsmacht zou berusten, blijft volledig in nevelen gehuld.

En daarmee blijft die rechtsmacht - en dus tevens het tribunaal zelf - ook op deze specifieke grond dubieus.

De pretentie van bindende rechtsschepping vanuit Amerikaans perspectief

Maar laten we de kwestie eens vanuit een andere positie bezien.

En dit keer niet vanuit het tribunaal zelf of vanuit de positie van de (ex-)president van een relatief onmachtig land als Joegoslavië, maar bijvoorbeeld vanuit het perspectief van de president van het machtigste land ter wereld, de Verenigde Staten.

Het vereist geen diep denkwerk om tot de conclusie te komen dat, als de Prosecutor bij het tribunaal zich op het standpunt stelt dat indien zij de hand wil leggen op de (ex-)president van Joegoslavië op verdenking van oorlogsmisdrijven in het voormalig Joegoslavische territorium, deze maar naar Den Haag heeft te komen om zich te laten berechten, datzelfde ook heeft te gelden voor de (ex-)president van de Verenigde Staten, als ze die zou willen vervolgen. Bijvoorbeeld in het kader van de NAVO-bombardementen op Joegoslavië.

En daarmee maakt dan dit door het Joegoslavië Tribunaal zelf gecreëerde recht en deze zelf geattribueerde rechtsmacht de Prosecutor tot op slag de machtigste persoon op aarde. Machtiger zelfs dan de president van de Verenigde Staten, die maar naar Den Haag heeft te komen om zich aan berechting te onderwerpen, als zij dit gebiedt.

"overstretch" van gepretendeerde rechtsmacht

Het is duidelijk dat een fictie, die tot dergelijke absurde consequenties aanleiding geeft, geen hout snijdt.

De op geen enkele democratische legitimatie berustende zelf-attributie van bevoegdheden en rechtsmacht valt hiermee terstond op grond van de eigen "overstretch" door de mand.

De megalomane pretenties van het Joegoslavië Tribunaal in de eigen bevoegdhedensfeer genereren dan ook onvermijdelijk een even kolossale twijfel omtrent het rechtsgehalte hiervan.

evocatie van jungle-wetten door het tribunaal

Dat wordt er voor het tribunaal niet beter op als een zeer geprononceerd aspect van diens optreden nader wordt gezien.

En dat is de verstrekkende bevoegdheid die het tribunaal zich aangemeten heeft om, indien verdachte personen in Bosnië niet worden uitgeleverd, die dan zelf gewapenderhand te gaan halen. Daarbij gebruik makend van NAVO-troepen als gewapende arm van het tribunaal.

Bij deze praktijken zijn al een aantal dodelijke slachtoffers gevallen, waaronder ook burgers die overal buiten stonden.

Niets, in welk nationale of internationale rechtsvoorziening dan ook, noch in de door het tribunaal zelf opgestelde rechtsregels, geeft het Joegoslavië Tribunaal het recht om, indien niet tot uitlevering van gevraagde verdachte personen wordt overgegaan, deze dan eigenmachtig te doen arresteren en naar Den Haag te doen overbrengen.

Integendeel, alle van toepassing zijnde eigen rechtsregels leggen daarentegen aan het tribunaal de verplichting op om, indien uitlating van enig persoon in enig land wordt geweigerd, de zaak uiteindelijk voor te leggen aan de Veiligheidsraad. Die dan verder daaromtrent dient te beslissen.

Degenen de juistheid van het hier gestelde zouden willen twijfelen, worden verwezen naar Rule 61 van de Rules of Procedure and Evidence omtrent de 'Procedure in Case of Failure to Execute a Warrant'.

De extreme bevoegdhedenoverschrijding waaraan het tribunaal zich in deze schuldig pleegt te maken, neemt hier zonder meer een criminele dimensie aan. Hier kan zelfs van mensenroof worden gesproken, nu ook aan de betrokkenen zelfs ook nog te enen male het basisrecht wordt ontzegd om zich terzake van hun van buitenaf geforceerde uitlevering - zeg maar ontvoering - tot de bevoegde nationale rechter te wenden.

Milosevic heeft dus terecht geen fiducia in dit tribunaal. Niet in diens legitimiteit wat betreft totstandkoming, noch in de legitimiteit van diens wijze van opereren. En daarin staat hij bepaald niet alleen.

de VS: schrik voor het Strafhof - onbeduchtheid voor het Tribunaal

En evenmin heeft Milosevic - evenals vele anderen - vertrouwen in de onafhankelijkheid van optreden van dit tribunaal. Daarin wordt hij dan onmiskenbaar gesteund door de Amerikaanse administratie zelf.

Want iedereen die kennis heeft genomen van het rabiate verzet van de Verenigde Staten tegen het Internationale Strafhof - en dit vanwege het risico dat enig Amerikaanse staatsburger ooit aan de rechtsmacht van dit Hof onderworpen zou worden -, zal zich verbaasd hebben moeten afvragen: waarom niet een soortgelijke Amerikaanse campagne in alle heftigheid tegen het Joegoslavië Tribunaal? Want dat is toch het eerst aangewezen internationale rechtsorgaan voor de berechting van Amerikanen die met het voormalige Joegoslavië een - wellicht misdadige - bemoeienis hebben gehad?

Het is frappant om te moeten vaststellen dat de Amerikanen zich omtrent die eventualiteit voor geen millimeter blijken te bekommeren. Blijkbaar is de Amerikaanse administratie er rotsvast van overtuigd dat Amerikanen voor welk optreden in het voormalige Joegoslavië dan ook, van het Joegoslavië Tribunaal geen enkel risico tot vervolging lopen.

Dat kan maar één ding betekenen: dat hun controle over dit tribunaal, althans voor zover het de afdeling van de Prosecutor betreft, naar hun eigen stellige overtuiging waterdicht en sluitend is.

En dit bevestigt dat Milosevic niet aan paranoïde denkbeelden ten prooi is, als hij dit tribunaal als een NAVO-tribunaal betitelt.

(1) Olivia Q. Swaak-Goldman, The ICTY and the Right to a Fair trial, Leiden Journal of International Law, 1997, nr. 2.

(2) Report of the Secretary-General pursuant to paragraph 2 of the Security Council resolution 808 (1993), S/25704, 3 May 1993, p. 9.

(3) R v Evans, Ex p Pinochet Ugarte, All England Law Reports, [1998] 4 All ER, blz. 897-930 ; Ex p Pinochet Ugarte, All England Law Reports [1999] 2 All ER (7 april 1999), blz. 97-192).

(4) Case Concerning the Arrest Warrant of 11 April 2002, Democratic Republic of Congo v. Belgium, International Court of Justice, Judgment 14 February 2002.

mr. N.M.P. Steijnen

Mr. Steijnen is de advocaat van Milosevic in juridische aan-
gelegenheden buiten het het tribunaal. In dat kader trad hij
op in het kort geding dat door Milosevic werd aangespannen
tegen de Nederlandse Staat na diens uitlevering en detentie in
Den Haag. Aansluitend voerde hij, in samenwerking met de
Franse advocaat Vergès, de Canadese advocaat Black en anderen,
als gemachtigde van Milosevic een procedure voor het Europese
Hof voor de rechten van de mens.

Mr. Steijnen is advocaat in Zeist en maakt deel uit van de
juridische sectie van het International Committee for the
Defense of Slobodan Milosevic (ICDSM).

mr. N.M.P. Steijnen
Couwenhoven 52-05
3703 ER Zeist
tel. 030-6956867
fax. 030-6957830
e-mail: sagitar@hetnet.nl

Nederland en de Internationale strafgerechtshoven voor Rwanda en het voormalige Joegoslavië

1. Inleiding

IN DIT STUK WORDT DE POSITIE VAN NEDERLAND TEN AANZIEN VAN DE TWEE HUIDIGE INTERNATIONALE STRAFGERECHTSHOVEN BESPROKEN. De bijzondere rol van Nederland als gastland van het Joegoslavië-Tribunaal vereist aparte bespreking. Daarnaast is Nederland, net als alle andere staten ter wereld, gehouden aan beslissingen van de Tribunalen gevolg te geven. Internationale berechting van oorlogsmisdrijven lijkt niet onder een gunstig gesternte te staan. Elke fase van berechting, vanaf het opsporingonderzoek tot aan de tenuitvoerlegging, gaat gepaard met grote praktische en juridische problemen. Desalniettemin ben ik alles behalve somber gestemd over de bestaande ad hoc-tribunalen. Gegeven de omstandigheden hebben zij reeds zeer veel bereikt en hebben zij voor de rechtsvorming beslissingen genomen die van blijvend belang zijn.¹ Van beide tribunalen kan worden gezegd dat zij sterk te lijden hebben onder de gebrekkige medewerking, dan wel tegenwerking, van staten en de Verenigde Naties zelf.²

Van beide tribunalen kan worden gezegd dat zij sterk te lijden hebben onder de gebrekkige medewerking, dan wel tegenwerking, van staten en de Verenigde Naties zelf

Hoewel beide tribunalen niet de eerste in hun soort zijn (Nürnberg en Tokyo) is het wel voor het eerst dat Nederland door middel van eigen wetgeving in de aan de tribunalen te verlenen assistentie heeft voorzien. De vergelijking met andere landen die ook wetgeving hebben geïmplementeerd kan het inzicht vergroten ten aanzien van de omvang van de volkenrechtelijke verplichtingen voor staten.³ Van de volgende landen bestaan wetten, danwel zijn ontworpen bekend: Australië,⁴ België,⁵ Bosnië en Herzegovina,⁶ Denemarken,⁷ Duitsland,⁸ Finland,⁹ Frank-

* Senior docent/onderzoeker strafrecht aan de Universiteit Utrecht.

1. Zie A.H.J. Swart, De berechting van internationale misdrijven, afscheidsrede Universiteit Utrecht, Deventer 1996, p. 29 en Stephen M. Schwebel, The Roles of the Security Council and the International Court of Justice in the Application of International Humanitarian Law, 27 New York University Journal of International Law and Politics 1995, p. 759.

2. In het geval van het Rwanda-Tribunaal stond het functioneren van enkele sleutelfiguren een efficiënte werkwijze in de weg. Zie Under Secretary General Paschke, Report of the Secretary-General on the Activities of the Office of Internal Oversight Services, Financing of the International Criminal Tribunal for the Prosecution of Persons Responsible for genocide and other Serious Violations of International Humanitarian Law Committed in the Territory of Rwanda and Rwandan Citizens responsible for Genocide and other such Violations Committed in the Territory of Neighbouring States Between 1 January and 31 December 1994, A/51/78, 6 February 1997. Inmiddels zijn de griffier en de plaatsvervangend aanklager bij dat tribunaal ontslagen.

3. Amnesty International heeft in augustus 1996 diverse wetten bijeen gebracht in: International Criminal Tribunals: Handbook for government cooperation.

4. International War Crimes Tribunal Act 1995, An Act to provide for the Commonwealth to help the International

War Crimes Tribunals perform their functions, and for related purposes. Inwerking getreden op 28 augustus 1995.

5. Wet betreffende de erkenning van en de samenwerking met het Internationaal Tribunaal voor voormalig Joegoslavië en het Internationaal Tribunaal voor Rwanda, 22 maart 1996, Belgisch Staatsblad, 27 april 1996. Inwerking getreden op 27 april 1996.

6. Decree of April 6, 1995 with force of law on deferral upon request by the International Tribunal, Official Gazette of the Republic of Bosnia and Herzegovina of April 10, 1995, no.12, p. 317. Deklaraciju o krsenju ljudskih prava i sloboda bosnjaka-muslimana u sandzaku i drugim dijelovima Srbije crne gore. Inwerking getreden op 10 april 1995.

7. Act on Criminal Proceedings before the International Tribunal for Prosecution of Persons Responsible for War Crimes Committed in the Territory of Former Yugoslavia, Act No.1069 of 21 December 1994, entered into force on 1 January 1995.

8. Gesetz über die Zusammenarbeit mit dem Internationalen Strafgerichtshof für das ehemalige Jugoslawien (Jugoslawien-Strafgerichtshof-Gesetz) vom 10. April 1995, Bundesgesetzblatt 1995 Teil I, p. 485. Inwerking getreden op 14 april 1995.

9. Act on the jurisdiction of the international tribunal for the prosecution of persons responsible for crimes committed in the territory of the former Yugoslavia and on legal assistance to the international tribunal of 5 January 1994. Inwerking getreden op 15 januari 1994.

10. Groot-Brittannië, 11. Hongarije, 12. Ierland, 13. Italië, 14. Kroatië, 15. Nieuw Zeeland, 16. Noorwegen, 17. Oostenrijk, 18. Spanje, 19. Turkije, 20. de Verenigde Staten, 21. IJsland, 22. Zweden, 23. en Zwitserland.²⁴

Opvallend is dat deze wetten, hoewel ze alle strekken ter uitvoering van dezelfde resoluties van de Veiligheidsraad, zeer verschillend van aard zijn. Bij sommige landen bevat de wet een uitdrukkelijke erkenning van de bevoegdheden van de Tribunalen. In de meeste gevallen worden nationale bepalingen over het geven van internationale rechtshulp in strafzaken van overeenkomstige toepassing verklaard. Slechts enkele staten hebben meteen voorzien in samenwerking met het Rwanda-Tribunaal. Andere staten hebben ten aanzien van Rwanda de wet later gewijzigd. Tussen 1993 en 1997 heeft een twintigtal staten in een traag tempo voorzien in wetgeving. Sinds de zomer van 1996 zijn geen nieuwe wetten meer totstandgekomen.

2. Nederlandse rechtshulp aan de tribunalen

De verlening van rechtshulp aan de tribunalen is in Nederland opgezet naar het voorbeeld van de rechtshulp zoals die tussen staten onderling wordt verleend. Dit is in 1994 gebeurd met betrekking tot het Joegoslavië-Tribunaal.²⁵ Aanhangig is nog een wetsontwerp ten behoeve van het Rwanda-Tribunaal.²⁶ De Wet Rwanda-Tribunaal verklaart de bepalingen van de Wet Joegoslavië-Tribunaal van overeenkomstige toepassing. Om drie redenen was aanvulling op de bestaande wetgeving noodzakelijk. Ten eerste voorzag de Nederlandse wetgeving uitsluitend in rechtshulp aan au-

Artikel 2 lid 3 Grondwet vereist een verdragsgrondslag voor uitlevering door Nederland. De regering vindt deze in Hoofdstuk VII van het Handvest van de Verenigde Naties

toriteiten van andere staten, niet aan internationale tribunalen. Ten tweede dienden een aantal beletselen voor het verlenen van rechtshulp te worden opgeheven, om zo te kunnen voldoen aan het dwingende karakter van verzoeken van het Tribunal. Ten derde vloeiden uit de positie van Nederland als gastland enkele bijzondere problemen voort.

3. Overlevering

Voor uitlevering door Nederland zelf wordt in de wet de term 'overlevering' gebruikt. Deze terminologie sluit aan bij die van de Wet overlevering inzake oorlogsmisdrijven.²⁷ De overlevering is beperkt tot verdachten. Artikel 2 lid 3 Grondwet vereist een verdragsgrondslag voor uitlevering door Nederland. De regering vindt deze in Hoofdstuk VII van het Handvest van de Verenigde Naties.²⁸ Artikel 2 WJT beperkt de mogelijkheid tot overlevering tot 'strafbare feiten waarvan het Tribunal ingevolge zijn Statuut bevoegd is kennis te nemen.' Artikel 3 WJT regelt de grondslag voor voorlopige aanhouding op verzoek van het Tribunal. De rechtbank Den Haag is bij uitsluiting bevoegd tot het in behandeling nemen van verzoeken tot overlevering. Artikel 4 WJT verklaart een aantal procedurevoorschriften uit de

Uitleveringswet van overeenkomstige toepassing. Niet van toepassing zijn de bepalingen over de vereisten die aan het

10. Loi no 95-1 du 2 janvier 1995 portant adaptation de la législation française aux dispositions de la résolution 827 du Conseil de Sécurité des Nations Unies instituant un tribunal international en vue de juger les personnes présumées responsables de violations graves du droit international humanitaire commises sur le territoire de l'ex-Yugoslavie depuis 1991. Zie ook de toelichting op deze wet van de Franse Minister van Justitie, Circulaire du 10 février 1995. CRIM 95-1/FI-10.02.1995, reference S.D.L.C. no.1462-41.

11. The United Nations (International Tribunal) (Former Yugoslavia) Order 1996, 13 March 1996, Statutory Instruments 1996, No.716.

12. Act XXXIX of 1996 on the fulfilment of obligations deriving from the Statute of the International Tribunal established for punishing the serious violations of international humanitarian law committed in the territory of the former Yugoslavia. Inwerking getreden op 15 juni 1996.

13. An Act to make provisions for the recovery of the proceeds of drug trafficking and other offences, to create an offence of money laundering, to make provision for international cooperation in respect of certain criminal law enforcement procedures and for forfeiture of property used in the commission of crime and to provide for related matters of June 30, 1994, Criminal Justice Act 1994, No.15. Deze Ierse wet geeft de regering een mandaat om regels voor de samenwerking met internationale oorlogstribunalen op te stellen.

14. Decreto-legge 28 dicembre 1993, n. 544 Disposizioni in materia di cooperazione con il Tribunale internazionale competente per gravi violazioni del diritto umanitario commesse nei territori della ex Jugoslavia, Gazzetta Ufficiale della Repubblica Italiana 22-2-1994, serie generale n.43, p. 48. Decree law No.544 of December 28, 1993, provisions on co-operation with the International Tribunal for the prosecution of serious violations of international humanitarian law committed in the territory of the former Yugoslavia.

15. Constitutional Act on the co-operation of the Republic of Croatia with the International Criminal Tribunal, 19 april 1996.

16. An Act to provide for New Zealand to assist (a) The International Tribunal for the Prosecution of Persons Responsible for Serious Violations of International Humanitarian Law Committed in the Territory of the Former Yugoslavia since 1991; and (b) The International Criminal Tribunal for the Prosecution of Persons Responsible for Genocide and other Serious Violations of International Humanitarian Law Committed in the Territory of Rwanda and Rwandan citizens responsible for genocide and other such violations committed in the territory of neighbouring States, between 1 January 1994 and 31 December 1994; and (c) Other ad hoc tribunals that may be established by the Security Council of the United Nations under chapter VII of the Charter of the United Nations for the prosecution of violations of international humanitarian law - in the performance of their functions, of June 9, 1995. De wet kan worden aangehaald als: International War Crimes Tribunal Act.

17. Act No. 38 of 21 June 1994 relating to the incorporation into Norwegian law of

the United Nations Security Council Resolutions on the establishment of International Tribunals for crimes committed in the former Yugoslavia and Rwanda.

18. 263. Bundesgesetz über die Zusammenarbeit mit den internationalen Gerichten, Bundesgesetzblatt für die Republik Österreich, Jahrgang 1996, 87. Stück, p. 2237-2244, Ausgegeben am 13. Juni 1996. Inwerking getreden op 1 juni 1996.

19. Ley organica 15/1994, de 1 de junio, para la cooperación con el Tribunal Internacional para el enjuiciamiento de los presuntos responsables de violaciones graves del Derecho internacional humanitario cometidas en el territorio de la ex-Yugoslavia. Organization Act 15/1994 of 1 June on cooperation with the International Tribunal for the Prosecution of Persons Responsible for Serious Violations of International Humanitarian Law Committed in the Territory of the Former Yugoslavia. Inwerking getreden op 2 juni 1994.

20. Draft Law on Activities of the International Tribunal Established for the Crimes Committed in Former Yugoslavia and its Relations with National Judicial System of June 24, 1994.

21. Subsection b of Section 1342 of the National Defense Authorization Act for Fiscal Year 1996, See Report 104-450 of January 22, 1996, House of Representatives.

22. A Bill on Legal Aid to the International Tribunal for Trial of War Crimes in Former Yugoslavia, submitted to the Althing at its 117th legislative session, 1994, adopted on 28 April 1994 as Law No.49, 1994, Official Gazette 9 May 1994.

23. Lag med anledning av inrättandet av Internationella tribunalen för brott i f.d. Jugoslavien. Svensk författningssamling 1994, 569. Act relating to the Establishment of an International Tribunal of Crimes Committed in former Yugoslavia of June 2, 1994. Inwerking getreden op 1 juli 1994.

24. Arrêté fédéral relatif à la coopération avec les tribunaux internationaux chargés de poursuivre les violations graves du droit international humanitaire of December 21, 1995. Inwerking getreden op 22 december 1995. Deze wet blijft van kracht tot 31 december 2003.

25. Wet van 21 april 1994, houdende bepalingen verband houdende met de instelling van het Internationaal Tribunal voor de vervolging van personen aansprakelijk voor ernstige schendingen van het internationaal humanitair recht, begaan op het grondgebied van het voormalige Joegoslavië sedert 1991, Stb. 1994, 308. In het vervolg: Wet Joegoslavië-Tribunaal.

26. Wet houdende bepalingen verband houdende met de instelling van het Internationaal Tribunal voor de vervolging van personen aansprakelijk voor genocide en andere ernstige schendingen van het internationale humanitaire recht, begaan op het grondgebied van Rwanda en van Rwandese burgers aansprakelijk voor genocide en andere van dergelijke schendingen, begaan op het grondgebied van buurlanden, tussen 1 januari 1994 en 31 december 1994. Voorstel van wet van 18 juli 1996, Bijl. Hand. II, 1995-1996 en 1996-1997, 24818, nrs 1-6. In het vervolg: Wet Rwanda-Tribunaal.

27. Wet van 19 mei 1952, Stb. 1952, 215.

28. Bijl. Hand. II, 1993-1994, 23452, nr 3, p. 3.

uitleveringsverzoek worden gesteld (art. 18-20 Uw). Artikel 4 lid 3 WJT bevat een van de Uitleveringswet afwijkende regeling ten aanzien van de ontoelaatbaarverklaring. Slechts in twee gevallen kan de rechtbank de overlevering ontoelaatbaar verklaren: a) in geval de voorgeleide persoon niet degene is wiens overlevering wordt verzocht; b) in geval overlevering wordt gevraagd terzake van strafbare feiten waarvan het Tribunaal ingevolge zijn Statuut kennelijk niet bevoegd is kennis te nemen. Met name deze tweede grond zou voor problemen kunnen zorgen indien de Nederlandse rechter een andere mening is toegedaan dan het Tribunaal zelf. Omdat de vraag of het Tribunaal bevoegd is van bepaalde strafbare feiten kennis te nemen wordt beslist door het Tribunaal zelf past de Nederlandse overleveringsrechter terughoudendheid. Slechts in evidente gevallen van onbevoegdheid kan deze grond worden toegepast. De wet bevat geen vereiste van dubbele strafbaarheid. De rechtbank hoeft derhalve niet aan te geven welke feiten een en ander naar Nederlands recht oplevert. Anders dan artikel 28 lid 3 van de Uitleveringswet vereist artikel 4 WJT evenmin dat de rechtbank aangeeft voor welke feiten de overlevering kan worden toegestaan. Dat de opgeëiste persoon Nederlander zou zijn, staat aan zijn overlevering noch in de weg, noch verplicht het de regering tot het stellen van de aanvullende voorwaarde dat hij zijn straf in Nederland zou dienen uit te zitten.

De regering is van mening dat ten aanzien van de overlevering niet van een beoordeling door de Nederlandse rechter kan worden afgezien, omdat het gaat om vrijheidsbeneming. Mensenrechtenverdragen, zoals artikel 5 lid 3 EVRM, stellen de eis dat een rechter over voortzetting van de vrijheidsbeneming beslist. Een toelaatbaarverklaring door de rechtbank is dadelijk uitvoerbaar. In cassatie is niet voorzien omdat de regering dat onverenigbaar achtte met de verplichting vervat in artikel 29, van het Statuut om 'without undue delay' op verzoeken van het Tribunaal te reageren.³⁰ Artikel 4 lid 5 WJT verklaart overeenkomstig de artikelen 33 en volgende van de Uitleveringswet de minister bevoegd op het verzoek te beslissen. Het valt niet goed in te zien dat de minister hier nog enige speelruimte heeft om het verzoek af te wijzen. Na inwilliging wordt de betrokkene terstond aan het Tribunaal ter beschikking gesteld (artikel 5 WJT). De verkorte uitleveringsprocedure (art. 41-45 Uw) kan hier niet worden angewend. Er bestaat ook weinig reden toe, omdat de overleveringsprocedure reeds van zeer korte duur zal zijn.

4. Overdracht van Nederlandse strafzaken aan de tribunalen

In vergelijking met rechtshulpwetten van een grote meerderheid van andere landen is opvallend dat de WJT geen uitdrukkelijke erkenning bevat van de voorrang (primacy) van het Tribunaal. In de preambule wordt slechts vermeld dat zij strekt ter uitvoering van resolutie 827 van de Veiligheidsraad. Beide wetten bevatten hierdoor een belangrijk gebrek. Er is niet voorzien in de situatie waarin een strafzaak voor de Nederlandse rechter aanhangig is, en door het tribunaal (artikel 9 lid 2 Joegoslavië Statuut en artikel 8 lid 2 Rwanda Statuut) wordt verzocht om overdracht van de zaak. Als een van de Tribunalen zulks doet, dient Nederland daaraan gevolg te geven, ongeacht het stadium waarin de zaak zich bevindt. Voorzover een dergelijk verzoek binnenkomt voordat het onderzoek ter terechtzitting is aangevangen kan de officier de dagvaarding intrekken (art. 266 Sv) en de zaak aan het Tribunaal overdragen. In dat geval kan hij de strafzaak niet meer aanhangig maken (analoog aan art. 552v Sv). Is het onderzoek ter terechtzitting

ting aangevangen dan dient de strafzaak met een einduitspraak van de strafrechter te eindigen. Een verzoek tot overname confronteert de Nederlandse rechter hangende de zitting met onverenigbare verplichtingen, die op basis van de bestaande wetgeving niet kunnen worden opgelost. Bosnië en Herzegovina, Duitsland en België hebben inmiddels al ervaren dat een wettelijke voorziening niet kan

TADE!

Een verzoek tot overname confronteert de Nederlandse rechter hangende de zitting met onverenigbare verplichtingen, die op basis van de bestaande wetgeving niet kunnen worden opgelost

worden gemist.³⁰ De fractie van D66 heeft de regering over deze lacune vragen gesteld.³¹ Ten onrechte heeft de regering de vraag opgevat als een vraag naar aanpassing van de uitleveringswetgeving.³² In de overleveringswetgeving bestaat terzake geen gebrek. Wel dient de regeling terzake van overdracht van strafvervolgung te worden uitgebreid op overdracht aan een Internationaal Tribunaal en de officier van Justitie dient de bevoegdheid te verkrijgen in gevallen waarin een Tribunaal zijn primacy-recht uitoefent een aanhangige strafzaak ook aan de rechter te onttrekken. Daarnaast zou artikel 552v Sv van overeenkomstige toepassing kunnen worden verklaard. Daarmee zou dan tevens voorzien zijn in het geval dat het Tribunaal na overname van de Nederlandse strafzaak de akte van beschuldiging niet bevestigt, zich onbevoegd verklaart of dat de aanklager uiteindelijk toch geen akte van beschuldiging opstelt. Artikel 8 van de Belgische wet kan daarbij als voorbeeld dienen.³³

Vanzelfsprekend zijn staten die zelf een belang bij de strafvervolgung hebben meer begaan met het eventuele onttrekken van strafzaken ten faveure van het Tribunaal. De Kroatische wet bevat terzake enkele artikelen en de wet van Bosnië en Herzegovina is nagenoeg geheel gewijd aan de 'deferral'. Van de beschikbare wetten ontbreken bepalingen terzake van de overdracht van eigen strafzaken aan de Tribunalen in de wetten van een achttal landen, waaronder Nederland. Wellicht is de Nederlandse regering ervanuit gegaan dat vervolging in Nederland terzake van misdrijven begaan in het voormalige Joegoslavië en in Rwanda zich niet zou kunnen voordoen. Nederlandse rechtsmacht is echter in tal van situaties gegeven.³⁴ Ten overvloedige zij benadrukt dat artikel 9 lid 2 Statuut het Tribunaal uitsluitend de bevoegdheid geeft een zaak aan de rechter te onttrekken, niet om enige autoriteit in een (doorlopende) nationale strafzaak instructies te geven.³⁵

5. Kleine rechtshulp en verstrekken van informatie

In artikel 9 WJT worden verscheidene bepalingen uit het Wethoek van Strafvordering over het verlenen van internationale rechtshulp van toepassing verklaard. Anders dan bij de overlevering is niet de Haagse officier bij uitsluiting bevoegd. Dit kan worden verklaard door het feit dat de locatie (huiszoeking/ inbeslagneming) er nu wel toe doet en zich in heel Nederland kan bevinden. De weigeringsgronden van de artikelen 552 l en 552 m Sv blijven buiten toepassing.³⁶ Bij verschillende vormen van rechtshulp tus-

staten eist de wet dat een verdrag terzake bestaat. Voor de rechtshulp aan de Tribunaal ziet de regering de vereiste verdragsgrondslag in het Handvest van de Verenigde Naties. Deze redenering is in strijd met de wetsgeschiedenis van de verdragsrechten in het uitleveringsrecht en in de kleine rechtshulp. Steeds is er daarbij vanuit gegaan dat als verdrag in de zin van artikel 2 Uw en artikel 552n en 552o Sv uitsluitend kon gelden een verdrag waarin uitdrukkelijk de uitlevering en de kleine rechtshulp was geregeld.

Indien Nederlandse autoriteiten een rechtshulpverzoek uitvoeren, zijn vertegenwoordigers van het Tribunaal bevoegd deze bij te wonen. Artikel 9 lid 3 WJT bevat voorts de bevoegdheid daarbij vragen te stellen. De Nederlandse wet voorziet niet in aanwezigheid van (de raadsman van) de verdachte. Zowel spontaan als op verzoek kunnen uit een politieregister gegevens worden verstrekt aan de Openbare Aanklager bij het Tribunaal. Overeenkomstig de in de Wet Politieregisters gestelde eis, uitsluitend en 'indien dit voor de goede uitvoering van diens taak noodzakelijk is.' Artikel 8 WJT bepaalt dat de verstrekking plaatsvindt door tussenkomst van de CRI. De Raad van State had hierbij graag bepaald gezien dat verstrekking slechts plaatsvindt onder de algemene voorwaarde dat de gegevens slechts zullen worden gebruikt voor het doel waarvoor zij zijn verstrekt.³⁷

Het Statuut verplicht alle staten aan de uitvoering van arrestatiebevelen mee te werken

In de Nederlandse wetgeving ontbreekt dat aan de autoriteiten van het Tribunaal, of aan de partijen, wordt toegestaan zelfstandig bewijsmateriaal in Nederland te verkrijgen. Verschillende andere landen hebben daarin wel voorzien.³⁸ Het ontbreken van een uitvoeringsregeling voor zelfstandige bewijsgaring door het Tribunaal staat er mijns inziens niet aan in de weg. De praktische noodzakelijkheid voor het verrichten van dergelijke taken in Nederland is gezien de vestiging van het Joegoslavië-Tribunaal in Den Haag zeer gering. Voor het Rwanda-Tribunaal ligt dat vanzelfsprekend anders.

Artikel 6 WJT bevat de mogelijkheid om personen die zich in Nederland bevinden en wier medebrenging als getuige of deskundige is gelast, aan te houden en ter beschikking van het Tribunaal te stellen.³⁹ De regeling is om verschillende redenen opmerkelijk. Impliciet bevat het de erkenning dat een oproep als getuige of deskundige door het Tribunaal verplichtend is voor de betrokkene. Expliciet bevat het de bereidheid van Nederland aan de uitoefening van dwang terzake mede te werken. Hoewel dit overeenkomt met de opvatting van het Tribunaal zelf, dat zijn dagvaarding voor de getuige een verplichting in het leven roept, wordt hierover door sommige staten geheel anders gedacht.⁴⁰ De plaatsing van het artikel is enigszins merkwaardig omdat de overige vormen van internationale rechtshulp bij de bewijsverzekering worden voorzien in artikel 9 WJT. Artikel 6 WJT is van overeenkomstige toepassing verklaard ten behoeve van het Rwanda-Tribunaal. Dat kan betekenen dat getuigen of deskundigen onder dwang buiten Nederlands grondgebied worden gebracht. Ik acht om die reden een aanvullende rechtswaARBorg noodzakelijk. Anders dan voor het Joegoslavië-Tribunaal is dan

noodzakelijk dat de teruglevering van betrokkenen uit Tanzania wordt gegarandeerd. Voorkomen moet worden dat de rol van getuige verandert in die van verdachte en daarmee de overleveringsprocedure wordt ontrokken.

6. Tenuitvoerlegging van straffen in Nederland

Artikel 11 voorziet in de tenuitvoerlegging van bij onherroepelijke uitspraak opgelegde vrijheidsstraffen. Tot het in behandeling nemen van verzoeken tot tenuitvoerlegging is de Haagse rechtbank (meervoudige kamer) bij uitsluiting bevoegd. Anders dan in de WOTS is de tenuitvoerlegging niet beperkt tot Nederlanders of gedomicilieerde vreemdelingen, maar kan ook plaatsgrijpen ten aanzien van personen die geen band met Nederland hebben. Hoewel de regering zich er van bewust was dat tenuitvoerlegging niet verplicht is, heeft zij ervan afgezien te voorzien in cassatie, omdat veel minder rechtsvragen ter toetsing staan dan bij interstatelijke rechtshulp.⁴¹ Van de in artikel 30 WOTS bestaande vier gronden voor ontoelaatbaarverklaring van de tenuitvoerlegging is in artikel 12 lid 3 van de Joegoslaviëwet er slechts één overgenomen: 'Tenzij de rechtbank bevindt dat bij afweging van alle betrokken belangen een beslissing tot tenuitvoerlegging in Nederland in redelijkheid niet kan worden genomen, verklaart zij de tenuitvoerlegging toelaatbaar, onder vermelding van de toepasselijke wetsbepalingen.' In antwoord op vragen van de Raad van State gaf de minister te kennen, zich niet te kunnen voorstellen dat deze grond gemakkelijk zal worden gehonoreerd. De minister zag een zodanig geval bij kidnapping, althans indien de betrokkene niet via de reguliere overbrengingsprocedure in handen van het Tribunaal zou zijn gespeeld. Dit impliceert dat de aanklager bij het Tribunaal zijn vervolgings- of tenuitvoerleggingsrecht zou verspielen indien bij de overbrenging regels zijn geschonden. Ik vermoed dat niet snel tot weigering wordt overgegaan. Het Statuut verplicht alle staten aan de uitvoering van

29. Bijl. Hand. II, 1993-1994, 23542, B, p. 4.

30. International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia, Decision in the Matter of a Proposal for a Formal Request for Deferral to the Competence of the Tribunal Addressed to the Republic of Bosnia and Herzegovina in Respect of Radovan Karadzic, Ratko Mladic and Mico Stanisic, 16 May 1995, Case No.IT-95-5-D; Decision of the Trial Chamber on the Application by the Prosecutor for a Formal Request for Deferral to the Competence of the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia in the Matter of Dusko Tadic, 8 November 1994, Case No.IT-94-1-D; Cour de Cassation de Belgique, 15 mai 1996, Revue de Droit Pénal et de Criminologie 1996, 906.

31. Bijl. Hand. II, 1996-1997, 24818, nr. 4, p. 3-4.

32. Bijl. Hand. II, 1996-1997, 24818, nr. 5, p. 6-7.

33. Zie Wetsontwerp betreffende de gerechtelijke samenwerking met het Internationaal Tribunaal voor het voormalige Joegoslavië en het Internationaal Tribunaal voor Rwanda. Gedrukte Stukken, Kamer van Volksvertegenwoordigers, 1-247, 3, p. 41-55.

34. Zie aanvullende Conclusie A-G Van Dorst van 26 september 1996 bij HR 22 oktober 1996 (97.056) en A.H. Klip, Strafrechtelijke reactie op ernstige schendingen van mensenrechten in het buitenland, in: C.H. Brants, C. Kelk, M. Moerings, Er is meer, Utrecht 1996, p. 93-106.

35. Er is derhalve geen juridische grondslag voor dergelijke instructies aan enige Nederlandse (rechterlijke) autoriteit. Anders T.A. van Baarda en R.M. Kamphorst, Het Joegoslavië tribunaal en de Hoge Raad: een onwettige relatie, NJB 1996, p. 1163-1166. Dat een dergelijk initiatief zich heeft voorgedaan wordt ontkend door de griffier van het Tribunaal, zie NJB 1996, 1903 en door AG Van Dorst in zijn aanvullende conclusie van 26 september 1996 bij HR 22 oktober 1996 (97.056).

36. Derhalve zal ook ten aanzien van feiten waarvoor de verdachte in Nederland wordt vervolgd rechtshulp worden verleend (art. 552 lid 1 onder c Sv).

37. Zie Bijl. Hand. II, 1993-1994, 23542, B, p. 3. De regering was van mening dat daarvan kon worden afgezien, omdat, anders dan bij staten, een ander gebruik dan voor een strafrechtelijk doel, niet viel te verwachten.

38. Zie bijvoorbeeld de artikelen 41-43 van de Australische wet.

39. Strikt genomen is de van toepassingverklaring van artikel 51, eerste en vierde lid Uitleveringswet niet nodig, artikel 6 van de wet voorziet reeds in de gevankelijke overbrenging van getuigen voor het Tribunaal.

40. Zie André Klip, Witnesses before the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia, 67 Revue Internationale de Droit Pénal 1996, p. 266-295.

41. Bijl. Hand. II, 1993-1994, 23542, B, p. 7.

arrestatiebevelen mee te werken. De bepaling is zo geïnterpreteerd dat zulks kan betekenen dat de (grond)wet van het betreffende land moet worden gewijzigd. Als die verplichting voorrang heeft boven elk nationaal recht, dan is toch elke overbrenging in overeenstemming met het Statuut?

Artikel 31 WOTS wordt van overeenkomstige toepassing verklaard. In de context van de internationale straftribunalen roept dat meer vragen op, dan dat het antwoorden geeft. Hoe moet het bepaalde in artikel 31 met inachtneming van het daaromtrent in het toepasselijke verdrag voorgeschreven⁴² worden gelezen? Geeft dit de Nederlandse rechter de vrijheid de executieprocedure toe te passen en de straf zonnig aan te passen aan Nederlandse omstandigheden of betekent dit dat tot onmiddellijke tenuitvoerlegging moet worden overgegaan en dat aan de straf niets mag worden afgedaan. De van toepassing-verklaring van artikel 31 WOTS houdt tevens in, dat tenuitvoerlegging uitsluitend kan plaatsvinden als het feit/de feiten naar Nederlands recht ook strafbaar zijn.⁴³ Doordat artikel 3 WOTS buiten toepassing is gelaten, is slechts vereist dat het feit naar Nederlands recht strafbaar zou moeten zijn, niet dat de dader dat ook is. Anders dan in het overdrachtsverkeer tussen staten moet hier worden uitgegaan van een beoordeling van de dubbele strafbaarheid in abstracto.⁴⁴ Hierbij valt overigens niet uit te sluiten dat er verschil kan bestaan tussen wat naar Nederlands recht strafbaar is en waarvoor het Tribunaal heeft veroordeeld. Met name op het punt van de vraag of de Wet oorlogsstrafrecht vereist dat het gaat om een internationaal conflict kan voor een verschil zorgen. De regering stelt zich voor dat de afweging of Nederland in een concreet geval bereid zal zijn straffen tenuitvoer te leggen, moet worden gemaakt voordat het tot een formeel verzoek van die strekking komt.⁴⁵ Aan het formele verzoek dient derhalve een informele sondering vooraf te gaan.

De rechtbank dient de aftrek van het voorarrest te bevelen. Ook al staat dat niet expliciet in artikel 31 lid 2 WOTS, het past in de geest van de WJT zowel het voorarrest bij het Tribunaal, als het voorarrest in andere staten, voorafgaand aan de overlevering aan het Tribunaal van de in Nederland op te leggen straf af te trekken. Anders dan zijn voorgangers te Nürnberg en Tokio die uitdrukkelijk afza-

Nederland heeft zich nog steeds niet gemeld als staat die bereid is om straffen ten uitvoer te leggen

gen van aftrek van voorarrest heeft het Joegoslavië-Tribunaal hierin wel voorzien.⁴⁶ Artikel 12 lid 4 verbiedt de rechtbank een hogere straf op te leggen dan door het Tribunaal is vastgesteld.⁴⁷ Net als terzake van de overlevering ontbreekt het de gedetineerde aan de mogelijkheid van hoger beroep of cassatie.⁴⁸ De regering: 'Voor het overige mag worden aangenomen dat de rechter zich naar de door het Tribunaal vastgestelde duur zal richten. Op de tenuitvoerlegging zijn de Nederlandse regels inzake vervroegde invrijheidstelling van toepassing.'⁴⁹ In zijn beslissing in de zaak Erdemovic is het Tribunaal zelf hierop ingegaan. Het stelt dat ook hier de 'primacy' van het Tribunaal geldt. Dit heeft tot gevolg dat: 'a State which has indicated its willingness and has been designated will execute the

sentence on behalf of the International Tribunal in application of international criminal law and not domestic law. Therefore, that State may not in any way including legislative amendment, alter the nature of the penalty so as to affect its truly international character.'⁵⁰ Inmiddels hebben de Verenigde Naties en Italië een overeenkomst tot tenuitvoerlegging gesloten die van deze beginselen uitgaat.⁵¹ Voor de voorrang van het Tribunaal op het gebied van de tenuitvoerlegging is in het Statuut geen basis te vinden. Anders dan alle andere vormen van rechtshulp kan de tenuitvoerlegging van straffen niet aan staten worden opgelegd (art. 27 Joegoslavië Statuut). Zij dienen zich daartoe bereid te verklaren en kunnen derhalve daarbij voorbehouden maken.⁵² Er is nog een tweede reden waarom de opvatting van het Tribunaal in strijd is met het Statuut. Waar artikel 27 van het Statuut verklaart dat 'imprisonment shall be in accordance with the applicable law of the State concerned' stelt het Tribunaal dat nationaal recht niet mag worden toegepast. In het verkeer terzake van overdracht van tenuitvoerleggingen tussen staten leidt het rekening houden met de regels inzake vervroegde invrijheidstelling steeds tot belangrijke rekensommen, waarbij de buitenlandse v.i.-regeling naast de Nederlandse wordt gelegd. De Nederlandse regering is kennelijk dezelfde mening toegedaan: 'Met "commutation of the sentence" wordt bedoeld op een vermindering van strafmaat of omzetting van een strafsoort in een lichtere, als gevolg van omstandigheden die nopen tot een nieuw oordeel over redelijkheid van de straf of het strafrestance. De regering is zich er daarbij tevens van bewust dat de tenuitvoerlegging door de verschillende landen verschillend ter hand zal worden genomen. Dat is inherent aan het tenuitvoerleggen in verschillende landen.'⁵³

Nederland heeft zich nog steeds niet gemeld als staat die bereid is om straffen ten uitvoer te leggen. Bij de Memorie van Toelichting sprak de regering nog de verwachting uit dat een groot aantal Europese landen bereid zou zijn straffen ten uitvoer te leggen.⁵⁴ Minister Kooijmans heeft in de Tweede Kamer verklaard dat Nederland bereid is straffen ten uitvoer te leggen. Juist vanwege het feit dat Nederland gastland is, achtte hij Nederland niet het eerst voor de hand liggende land.⁵⁵ Het Tweede Kamerlid Wiebenga heeft er (onder verwijzing naar Hess in Spandau en de Twee van Breda) op gewezen dat het om zeer lange vrijheidsstraffen kan gaan. Om die reden acht hij een goede lastenverdeling tussen de staten gewenst.⁵⁶ Het Tribunaal verspreidt zelf een lijst van elf landen, waaronder Nederland, die zich bereid hebben verklaard straffen ten uitvoer te leggen.⁵⁷ De vermelding van Nederland is bij gebreke van de in artikel 27 van het Statuut bedoelde verklaring merkwaardig. Zou daarentegen als criterium worden genomen of staten in hun uitvoeringswetgeving bepalingen over tenuitvoerlegging hebben opgenomen, dan dienen ook nog andere staten (België, Oostenrijk, Spanje, Turkije, IJsland en Zwitserland) aan het lijstje te worden toegevoegd. Spanje heeft ondanks wetgeving terzake te kennen gegeven niet in staat te zijn veroordeelden te accepteren. De Nederlandse wet bevat niets over de tenuitvoerlegging van confiscatiesancties. Ook terzake van de compensatie voor slachtoffers ontbreekt elke regeling.

7. Gratie

De artikelen 2 tot en met 7, 11 en 12 van de Gratiwet zijn van overeenkomstige toepassing (art. 14 WJT). Opmerkelijk is dat gratie wordt verleend door de President van het Tribunaal overeenkomstig artikel 28 van het statuut. Anders dan bij straffen die ingevolge artikel 43 WOTS worden op-

gelegd, waar de buitenlandse rechter om advies zal worden gevraagd, heeft de President van het Tribunaal een soort vetorecht. Hij verleent immers gratie, aldus de tweede zin van artikel 14. Deze bepaling is naar mijn mening in strijd met artikel 122 Grondwet: 'Gratie wordt verleend bij koninklijk besluit na advies van een bij de wet aangewezen gerecht (...)' De Grondwet laat derhalve wel toe dat een andere (niet-Nederlandse) rechter advies geeft, maar maakt het verlenen van gratie exclusief voor de Kroon. De regering gaat er vanuit dat een Nederlandse voordracht tot gratie niet licht zal worden opgenomen.⁴⁸

Van de achttien door het Tokio-Tribunaal tot gevangenisstraf veroordeelde Japanners heeft er niet een zijn straf volledig uitgezeten

Een belangrijke situatie waarin verdere tenuitvoerlegging geen strafrechtelijk doel meer kan dienen doet zich voor indien uit later verkregen bewijsmateriaal blijkt, dat het Tribunaal zijn veroordeling ten onrechte heeft gebaseerd op gefalsificeerd materiaal. Het voorbeeld is helaas minder uit de lucht gegrepen dan het op het eerste gezicht wellicht lijkt. Ten aanzien van een getuige in de Tadić-zaak is aangetoond dat hij meeneed heeft gepleegd. Betrokkene heeft gesteld dat hij daarvoor zou zijn getraand door de Bosnische autoriteiten.⁴⁹

Gezien de misdrijven waarvoor beide Tribunalen bevoegd zijn, valt te verwachten dat bij schuldverklaring zware en langdurige gevangenisstraffen zullen worden uitgesproken. Dat roept onmiddellijk de vraag op hoe staten ten aanzien van gratie dienen te handelen, indien het Tribunaal dat de betreffende straf heeft uitgesproken niet meer bestaat. Is een staat die gratie wil verlenen dan zelfstandig bevoegd? Een andere mogelijkheid is dat de Veiligheidsraad bij de opheffing van de Tribunalen tevens de autoriteit zal aanwijzen die de bevoegdheden van het Tribunaal terzake zal uitoefenen.

Welk beleid zal worden gevoerd ten aanzien van gratieverlening? De ervaringen met de tenuitvoerlegging van straffen wegens oorlogsmisdrijven in Europa en Azië begaan tijdens de Tweede Wereldoorlog zijn zeer divers. In de meeste gevallen kan worden vastgesteld dat na 1960 nog slechts een bijzonder klein percentage geen gratie had gekregen. Van de 154 in Nederland uitgesproken doodstrafvonnissen zijn er 40 voltrokken. In 110 gevallen werden deze doodvonnissen gewijzigd in levenslange gevangenisstraf. Vaak volgde nog een tweede en soms derde gratiebesluit, waarbij de levenslange gevangenisstraf werd herzien in een tijdelijke gevangenisstraf.⁵⁰ In dezelfde verhoudingen zijn cijfers bekend van door Britse rechters veroordeelde Japanse oorlogsmisdadigers.⁵¹ Van de achttien door het Tokio-Tribunaal tot gevangenisstraf veroordeelde Japanners heeft er niet een zijn straf volledig uitgezeten.⁵² Wel zijn de doodvonnissen tenuitvoergelegd. De Japanse regering heeft met veel inzet steeds de vrijlating van alle gevangenen nagestreefd. In 1956 was dat reeds zover en is de laatste door het Tokio-Tribunaal veroordeelde vrijgelaten.⁵³ Lang heeft Nederland, dat als een van elf landen die het Tokio-Tribunaal hadden opgericht mocht meepraten, geprobeerd zijn instemming met gratie uit te ruilen tegen

schadevergoeding van Japan aan Nederlandse slachtoffers die in de Japanse concentratiekampen in het voormalig Nederlands Indië hadden geleden. Van de zeven in Nürnberg tot gevangenisstraf veroordeelden heeft een drietal wegens slechte gezondheid gratie gekregen. De overige vier gevangenen hebben hun straf volledig ondergaan. Na het overlijden van Hess in 1987 in de Spandau-gevangenis in Berlijn verbleven alleen in Nederland nog twee gevangenen onafgebroken sinds de oorlog in detentie. Na een zeer emotioneel debat in de Tweede Kamer werden ook zij in januari 1989 in vrijheid gesteld.⁵⁴ Een eerder debat in 1972 had tot voortzetting van de detentie geleid.

Deze geschiedenis roept de vraag op wat ten aanzien van door de huidige twee ad hoc tribunalen uitgesproken straffen zal geschieden. Laat ik vooropstellen dat de emotioneel beladen discussies zoals in Nederland sterk verbonden waren met het feit dat Nederland zelf slachtoffer was in de oorlog.⁵⁵ Het is dan ook moeilijk voorstelbaar dat in Nederland met dezelfde hevigheid zal worden gediscussieerd als een gratieverlening van een door een van de tribunalen veroordeelde aan de orde is. Dat zou echter heel anders kunnen liggen in landen die wel in de oorlogen betrokken waren (Rwanda, Bosnië en Herzegovina en Kroatië). Daarnaast geldt dat elk land dat straffen van de tribunalen tenuitvoerlegt niet alleen te maken zal krijgen met de publieke opinie van de eigen bevolking, maar ook met die van andere landen en niet in het minst van regeringen van die staten.

42. Het aannemen van het Handvest als verdrag is nogal gekunsteld. Zie H. van der Wilt, De tenuitvoerlegging in Nederland van strafvonnissen, gewezen door het VN-Tribunaal voor ex-Joegoslavië, MRT 1995, 49-55.

43. Volgens de regering is dat steeds het geval. Zie Bijl. Hand. II, 1993-1994, 23542, B, p. 5.

44. Zie D.J.M.W. Paridans, De overdracht van de tenuitvoerlegging van strafvonnissen, Dissertatie Utrecht 1994, p. 316-326.

45. Bijl. Hand. II, 1993-1994, 23452, nr 6, p. 10.

46. International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia, 29 November 1996, The Prosecutor v. Drazen Erdemovic, Sentencing Judgement, Case No.IT-96-22-T.

47. In de meeste gevallen voorzien de artikelen 5-8 Wet Oorlogstrafrecht terzake in een levenslange gevangenisstraf.

48. Amendementen van het Tweede Kamerlid Van Traa strekkende tot invoering van de cassatiemogelijkheid zijn nadien ingetrokken. Zie Bijl. Hand. II, 1993-1994, 23452, nrs 8 en 9.

49. Bijl. Hand. II, 1993-1994, 23452, nr 3, p. 6, en nr 6, p. 10, alsmede Raad van State, Bijl. Hand. II, 1993-1994, 23452, B, p. 8.

50. Erdemovic decision, par.71.

51. Agreement between the government of the Italian Republic and the United Nations on the Enforcement of Sentences of the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia, The Hague, 6 February 1997.

52. Alleen Bosnië en Herzegovina, Iran, Kroatië en Pakistan hebben dat zonder enig voorbehoud gedaan.

53. Bijl. Hand. II, 1993-1994, 23452, nr 6, p. 10.

54. Bijl. Hand. II, 1993-1994, 23452, nr 3, p. 7.

55. Hand. II, 1993-1994, 57-4239, 3 maart 1994.

56. Hand. II, 1993-1994, 57-4224, 3 maart 1994.

57. Zie List of states that have expressly indicated their willingness to take persons convicted by the International Tribunal (update 11 October 1996). De lijst vermeldt Denemarken, Duitsland, Finland, Bosnië en Herzegovina, Iran, Pakistan, Italië, Noorwegen, Kroatië, Zweden en Nederland.

58. Bijl. Hand. II, 1993-1994, 23452, nr 6, p. 12.

59. Zie International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia, Decision on Prosecutor's Motion to Withdraw Protective Measures for Witness 'L', 5 December 1996 and Order for the Prosecution to Investigate the False Testimony of Dragan Opacic (Witness L), 10 december 1996, Case No.IT-94-1-T.

60. Zie Hand. II, 1988-1989, p. 44-2668, d.d. 27 januari 1989.

61. R. John Pritchard, The Gift of Clemency following British War Crimes Trials in the Far East, 1946-1948, 7 Criminal Law Forum 1996, p. 15-50.

62. De tot 20 jaar veroordeelde Togo overleed in gevangenschap. De tot zeven jaar veroordeelde Shigemitsu, alsmede alle tot levenslang veroordeelden werden vervroegd vrijgelaten. Zie L. van Poelgeest, Nederland en het Tribunaal van Tokio, Arnhem 1989, p. 109-139.

63. Zie van Poelgeest, p. 109-139.

64. Bijl. Hand. II, 1988-1989, 21005, nrs 1-4 en Hand. II, 1988-1989, p. 43-2646-2665 en 44-2667-2678 (Twee van Breda).

65. De Nederlandse regering is opmerkelijk succesvol geweest in het buiten de publiekheid houden van de gratiering van de Japanners. Zie van Poelgeest, p. 137.

8. Enkele bijzondere aspecten van de positie van Nederland als gastland

VERVOER VAN VREEMDE STAAT NAAR HET TRIBUNAAL

In artikel 1 WJT wordt de term 'doorvoer' gedefinieerd. Het gaat hier om 'het begeleid vervoer over Nederlands grondgebied van een persoon ten behoeve van zijn terbeschikkingstelling door een vreemde Staat aan het Tribunaal, dan wel door het Tribunaal aan een vreemde Staat.' Artikel 7 WJT bevat een uitwerking van de doorvoer, die zowel verdachten, getuigen als deskundigen kan betreffen. Een en ander geschiedt steeds op last van de minister van Justitie door en onder bewaking van Nederlandse ambtenaren. Deze hebben aanvullend de taak te zorgen voor beveiliging van de betrokkenen en te voorkomen dat zij ontvluchten. Artikel 15 WJT voorziet in de doorvoer van veroordeelden naar het land van tenuitvoerlegging op overeenkomstige wijze.

Nederland kan ingevolge artikel 13 WJT de verdere tenuitvoerlegging van een door het Tribunaal opgelegde gevangenisstraf aan een vreemde staat overdragen

In artikel 10 WJT en artikel XVIII Zetelovereenkomst wordt overeenkomstig de wijze van artikel 12 van het Europees verdrag aangaande rechtshulp in strafzaken aan de getuige en deskundige die uit het buitenland naar Nederland komt een vrijgeleide verstrekt. Het vrijgeleide geldt ongeacht de nationaliteit van de betrokkene en ongeacht de vraag of hij vrijwillig gehoor geeft aan de oproep van het Tribunaal. Het vrijgeleide beschermt de getuige zowel tegen maatregelen die op grond van strafbare feiten naar Nederlands recht tegen hem kunnen worden genomen, als maatregelen die kunnen plaatsvinden op verzoek van een vreemde staat (aanhouding ter fine van uitlevering). Ten onrechte wordt het vrijgeleide 'immunitet' genoemd. De getuige of deskundige wordt in het genot van dit vrijgeleide namelijk niet immuun voor het Nederlandse recht. Zou hij na aankomst in Nederland een strafbaar feit begaan, dan belet artikel 10 WJT niet dat hij deswege wordt aangehouden. Overeenkomstig de uit rechtshulpverdragen bekende regeling kan het vrijgeleide op twee manieren vervallen. Na ommekomst van vijftien dagen nadat zijn aanwezigheid niet meer door het Tribunaal is vereist of op het moment dat hij Nederland verlaat.

Artikel 16 WJT heeft betrekking op personen die onder algemene regels van volkenrecht op immunitet aanspraak kunnen maken, maar wier immunitet op grond van het Statuut wordt doorbroken. Het gaat hier om gevallen als bedoeld in artikel 7 van het Statuut, dat bepaalt dat de status van staatshoofd geen beletsel is voor vervolging. Dientengevolge is het tevens onwenselijk dat naar Nederlands recht een dergelijke immunitet wel zou worden gegarandeerd. Het artikel verhindert dat Nederland geen gevangelijk transport van en naar het Tribunaal zou kunnen verzorgen.

VAN EN NAAR HET TRIBUNAAL

Transport van personen die op last van het Tribunaal in

Nederland van hun vrijheid zijn beroofd naar de ruimten van het Tribunaal geschiedt op dezelfde wijze (art. 7 lid 3 WJT). Artikel 17 WJT bepaalt dat de Nederlandse wet niet van toepassing is op vrijheidsontneming ondergaan op last van het Tribunaal binnen aan het Tribunaal in Nederland ter beschikking staande ruimten. Een van de gevolgen daarvan is dat Nederland niet kan worden aangesproken op schending van mensenrechtenverdragen die binnen het Tribunaal plaatsvinden. *kan niet by gewone weg worden uitgeleverd*

VAN RWANDA-TRIBUNAAL NAAR JOEGOSLAVIË-TRIBUNAAL

De wetgever heeft in het wetsontwerp dat beoogt de rechtshulp aan het Rwanda-Tribunaal te regelen, tevens voorzien in de situatie dat verdachten zullen moeten worden vervoerd van het Rwanda-Tribunaal naar het Joegoslavië-Tribunaal. In gevallen waarin een door het Rwanda-Tribunaal veroordeelde verdachte in appèl gaat, kan dit vervoer noodzakelijk zijn. Artikel 12 van het Statuut voor het Rwanda-Tribunaal voorziet dat de Appeals Chamber van het Joegoslavië-Tribunaal ook als zodanig zal dienen voor het Rwanda-Tribunaal. Hieruit resulteren twee mogelijkheden. Of de betreffende rechters reizen voor de zitting naar Arusha, of de zittingen worden in Den Haag gehouden. Dit laatste betekent overbrenging van de gedetineerden naar Nederland. Praktisch gezien zal dit voor de Nederlandse autoriteiten resulteren in veelvuldig overleg met Tanzania, gastland van het Rwanda-Tribunaal.

De regering heeft met de Verenigde Naties een zetelovereenkomst gesloten waarin de verhouding tot het Joegoslavië-Tribunaal is geregeld.⁶⁶ Door middel van een briefwisseling twee jaar later is de overeenkomst ook van toepassing verklaard in de verhouding tot het Rwanda-Tribunaal.⁶⁷ De overeenkomst bevat tal van praktische en juridische regelingen die voortvloeien uit de vestiging van een internationaal orgaan in Nederland. Met betrekking tot de door het Tribunaal te voeren strafzaken is het volgende van belang. Nederland garandeert de onschendbaarheid van het Tribunaal, alsmede zijn veiligheid (art. V, VII en XXVI Zetelovereenkomst) en verschaft personen werkzaam bij het Tribunaal een met de diplomatieke status vergelijkbare bescherming (art. X, XIV, XV). Artikel XVIII bevat het vrijgeleide voor getuigen en deskundigen, zoals geregeld in artikel 10 WJT. Artikel XX regelt dit op dezelfde voet voor verdachten. In artikel XIX is geregeld dat de raadslieden in Nederland aan geen enkele beperking mogen worden onderworpen, die de onafhankelijke uitoefening van hun functie zou kunnen schaden. In artikel XXI wordt aan een ieder die enig privilege geniet op basis van de overeenkomst de verplichting opgelegd zich niet te mengen in Nederlandse interne zaken. Aan getuigen, deskundigen, verdachten en raadslieden wordt een ongehinderde binnenkomst en vertrek in Nederland toegestaan (art. XXIII). Eventuele visa dienen kosteloos en snel te worden verstrekt. Dat geldt tevens ten aanzien van personen die getuigen begeleiden en als zodanig door de griffier zijn aange-wezen.

DOORLEVERING AAN EEN DERDE STAAT

Nederland kan ingevolge artikel 13 WJT de verdere tenuitvoerlegging van een door het Tribunaal opgelegde gevangenisstraf aan een vreemde staat overdragen. Het gaat blijkens de Memorie van Toelichting om gevallen waarin de tenuitvoerlegging in Nederland een 'aanvang' neemt en op een 'bepaald moment' de verdere tenuitvoerlegging aan een andere staat wordt overgedragen.⁶⁸ Artikel 13 lid 2 verplicht de minister voordat hij tot overdracht overgaat, advies van het Tribunaal in te winnen. Adviseert het Tribunaal tegen de overdracht, dan vindt deze niet plaats. Deze

procedure is noodzakelijk omdat, zodra een vonnis onherroepelijk is geworden, de titel voor voorlopige hechtenis onnâlt. In dat geval zal niet steeds de overbrenging onmiddellijk gerealiseerd kunnen worden. Dat hangt samen met het feit dat de beslissing over de strafmaat en de staat van tenuitvoerlegging niet gelijktijdig wordt genomen. Feitelijk zal dit betekenen dat in alle gevallen van veroordeling door het Joegoslavië-Tribunaal en alle gevallen waarin dat tribunaal in hoger beroep van beslissingen van het Rwanda-Tribunaal eveneens tot een veroordeling komt, artikel 13 WJT zal worden toegepast voor periodes van zeer verschillende duur. Betrokkene zal dan de VN-gevangenis dienen te verlaten en moeten worden overgebracht naar een Nederlandse gevangenis. De instemming van de gedetineerde is niet vereist. Voor Nederland, gastland van het Joegoslavië-Tribunaal en van de appèlkamer van het Rwanda-Tribunaal, is derhalve van belang dat zoveel mogelijk landen zowel ten aanzien van Joegoslavië als ten aanzien van Rwanda zich melden om straffen ten uitvoer te leggen, zodat Nederland (of Tanzania) niet met de gedetineerden blijven zitten.⁶⁶ Enkele voorschriften uit de WOTS met betrekking tot overdracht door Nederland zijn van overeenkomstige toepassing. Onduidelijk is echter nog waar de zittingen van de appèlkamer zullen plaatsvinden. Aan beide oplossingen (Den Haag/ Arusha) zijn enkele nadelen inherent. De Haagse rechters kunnen naar Arusha reizen, maar zijn dan langdurig of veelvuldig afwezig in

Den Haag. Verdachten, raadslieden en aanklager kunnen ook naar Den Haag komen. In dat geval zijn grote kosten te verwachten en enorme organisatie.

9. Besluit

De Nederlandse rechtshulp aan beide strafrechtshoven is in grote lijnen gestoeld op de regeling die van toepassing is op rechtshulp tussen staten. Als opmerkelijke uitzondering zijn de bepalingen over overdracht van strafvervolgning niet van overeenkomstige toepassing verklaard. Het valt slechts te hopen dat hieraan niet de opvatting ten grondslag ligt dat Nederland voor de delicten waarvoor de Tribunalen bevoegd zijn toch niet kan vervolgen. De tenuitvoerlegging van straffen door de beide Tribunalen uitgesproken, roept tal van juridische vragen op. Waar de bepalingen van het Statuut zeer vaag zijn heeft het Joegoslavië-Tribunaal de conclusie getrokken dat zijn vonnissen onveranderd moeten worden tenuitvoergelegd. Het lijkt erop dat de spaarzaamheid die eerder is betracht door geen appèlkamer voor het Rwanda-Tribunaal te benoemen bij de Verenigde Naties nu als een boemerang terugkeert. Of appèlzaken van het Rwanda-Tribunaal nu in Den Haag of in Arusha zullen worden behandeld, steeds zal dit voor beide Tribunalen betekenen dat meer tijd en geld verloren gaat aan reizen tussen beide Tribunalen.

66. Zie Verdrag tussen het Koninkrijk der Nederlanden en de Verenigde Naties betreffende de zetel van het Internationaal Tribunaal voor de vervolging van personen verantwoordelijk voor ernstige schendingen van het internationaal humanitair recht op het grondgebied van het voormalige Joegoslavië sedert 1991, New York, 29 juli 1994, Trib. 1994, 189.

67. Zie Briefwisseling tussen de regering van het Koninkrijk der Nederlanden en de Verenigde Naties houdende een Verdrag inzake de toepassing van het tussen Partijen gesloten Verdrag betreffende de zetel van het Internationaal Tribunaal voor het voormalige Joegoslavië, op de werkzaamheden en handelingen van het Internationaal Tribunaal voor Ruanda, New York, 22/24 april 1996, Trib. 1996, 143.

68. Bijl. Hand. II, 1993-1994, 23452, nr 3, p. 7.

69. Die kans is reël nu alleen Zweden zich ten aanzien van eigen onderdanen (!) bereid heeft verklaard de tenuitvoerlegging van door het Rwanda-Tribunaal uitgesproken straffen tenuitvoer te leggen.

conferentie bijeenkomt ter opstelling en vaststelling van het Statuut voor een Wereldstrafhof. Ik loop op de resultaten van die conferentie niet vooruit maar wil slechts vaststellen dat het op zichzelf een wonder is dat de trein die een paar jaar geleden na de oprichting van de *ad hoc* tribunalen voor het voormalige Joegoslavië en voor Rwanda op de rails is gezet ook in 1997 niet uit het spoor is gelopen. Voor landen die zo'n Hof niet willen wordt het steeds moeilijker de zaak te torpederen. Dat dat mede het gevolg is van de behoedzame, doch uiterst constructieve wijze waarop de voorbesprekingen zijn geleid door onze landgenoot Adriaan Bos, straalt ook nog enigszins op Nederland af. Laten we ons evenwel niet aan de illusie overgeven dat de beer reeds geschoten is en dat de huid van de beer een smetteloze pels zal zijn; op een eventueel statuut zal ongetwijfeld terecht kritiek kunnen worden uitgeoefend, maar ook hier zal gelden: het betere kan de vijand van het goede zijn.

JURISPRUDENTIE JOEGOSLAVIË TRIBUNAAL

Gaat het hier om toekomstige rechtspraak, op het gebied van bestaande internationale rechtspraak heeft 1997 een paar vermeldenswaardige beslissingen opgeleverd. In het licht van de mogelijke vestiging van een toekomstig Permanent Strafhof is niet oninteressant een serie uitspraken van het Joegoslavië Tribunaal inzake *subpoena duces tecum*, een gerechtelijk bevel tot het overleggen van bewijsmateriaal. Een dergelijk bevel was in de zaak Blaskic op verzoek van de Openbaar Aanklager uitgebracht door de President van één van de beide Kamers van Eerste Aanleg tegen zowel Kroatië als de Kroatische Minister van Defensie. Kroatië ontkende echter de bevoegdheid van het Tribunaal om een dergelijke *subpoena* tegen een soevereine staat uit te brengen en dat kon al helemaal niet tegen een individuele vertegenwoordiger van die staat, zoals in het onderhavige geval was gebeurd met de Minister van Defensie. Ook bestreed Kroatië dat zo'n individuele vertegenwoordiger van de staat bij niet-naleving van het bevel wegens 'contempt of court' tot een boete kon worden veroordeeld, zoals de Openbaar Aanklager met een beroep op artikel 77 van de Procedureregels stelde. Op 18 juli 1997 deed Kamer II uitspraak. Zij concludeerde dat het Tribunaal bevoegd is bij bindend besluit Staten en individuen te gelasten bewijsmateriaal over te leggen en dat zo'n bevel met recht een *subpoena duces tecum* genoemd kan worden omdat er onvoorwaardelijk aan moet worden voldaan. Met name kan een staat zich niet automatisch beroepen op veiligheidsbelangen om aan die plicht te ontkomen. Dergelijke bezwaren moeten door het Tribunaal kunnen worden afgewezen. Zonder een dergelijke

bevoegdheid zou het Tribunaal de unieke taak, hem toevertrouwd door de Veiligheidsraad handelend in het kader van Hoofdstuk VII van het Handvest (dat machtigt tot het nemen van bindende besluiten), niet kunnen vervullen.

Kroatië ging in beroep bij de Beroepskamer, die op 29 oktober uitspraak deed. In haar uitspraak bracht de Beroepskamer een aantal belangrijke nuances aan; deze nuances hebben met name betrekking op volkenrechtelijke zwakheden die aan de uitspraak van Kamer II zouden kleven. De meeste rechters van het Tribunaal worden – terecht overigens – gekozen om hun strafrechtelijke expertise. De onderhavige zaak bewijst evenwel dat ook een gedegen kennis van het tussen-statelijk recht broodnodig is (de toenmalige president van het Tribunaal Cassese bezit deze kennis in ruime mate; de recentelijk gekozen vice-president Shahabuddeen is als gewezen rechter in het Internationaal Gerechtshof ook gepokt en gemazeld in het volkenrecht).

Allereerst ging de Kamer over tot het definiëren van het in artikel 54 van de Procedureregels gebruikte begrip 'subpoena' in overeenstemming met de betekenis die het heeft in de Angelsaksische rechtspraak, nl. als een bindend rechterlijk bevel, niet-naleving waarvan leidt tot sancties of strafmaatregelen. (Kamer II had het effect bij niet-naleving in het midden gelaten.) Op grond van dit laatste element is het onmogelijk om een subpoena uit te brengen aan een staat aangezien het Tribunaal geen dwangmaatregelen kan treffen tegen staten. Naar geldend volkenrecht kunnen alleen staten dan wel internationale organisaties dwangmaatregelen treffen. Dat betekent evenwel niet dat Staten bevelen van het Tribunaal tot het produceren van bewijsmateriaal naast zich neer zouden kunnen leggen. Het bindend karakter van zulke bevelen blijkt duidelijk uit artikel 29 van het Statuut, welks opstellers zich er duidelijk van bewust waren dat het Tribunaal alleen kan functioneren als alle staten verplicht zijn samenwerking en juridische bijstand te verschaffen. Die verplichting heeft een *erga omnes* karakter, hetgeen wil zeggen dat alle andere staten een rechtsbelang hebben bij de naleving ervan. Blijft die naleving achterwege, dan kan het Tribunaal dat bij rechterlijke uitspraak vaststellen en vervolgens die uitspraak ter kennis brengen van de Veiligheidsraad die dan maatregelen kan treffen. Die maatregelen staan overigens uitsluitend ter beoordeling van de Raad; het Tribunaal dient zich van suggesties terzake te onthouden.

Is dit deel van de uitspraak eerder een verfining van, dan een correctie op het oordeel van Kamer II, van een duidelijke correctie is wel sprake met betrekking tot het bevel uitgebracht aan de Kroatische Minister van Defensie en de eventuele oplegging van een boete bij niet-naleving aan deze persoonlijk. Anders dan nationale rechters die vanuit

INTERNATIONAAL PUBLIEKRECHT

Mr P.H. Kooijmans

Foto: Roelof Kauffmann

hun constitutionele bevoegdheden ambtenaren bindende opdrachten kunnen geven, dient een internationaal tribunaal rekening te houden met de structuur van de internationale samenleving, die bestaat uit horizontaal gelijkgeschakelde soevereine staten; de staat handelt weliswaar door zijn organen, maar deze kunnen niet van die staat verzelfstandigd worden; handelen zij onjuist, dan wordt dat de staat toegerekend, niet henzelf. Slechts bij uitzondering, zoals in het internationale strafrecht, ligt dat anders. Het bevel tot het produceren van zich binnen de rechtsmacht van een staat bevindend bewijsmateriaal moet evenwel tot die staat gericht worden en niet tot de ambtenaar die er de feitelijke beschikking over heeft. De Beroepskamer lijkt echter toch wat in moeilijkheden te komen als het een onderscheid gaat maken tussen wat een overheidsfunctionaris in functie dan wel als particulier doet of meemaakt. Het is duidelijk dat indien een ambtenaar vanuit zijn werkkamer op straat gruweldaden ziet bedrijven, hij als getuige moet kunnen worden opgeroepen. Zijn waarneming heeft dan immers niets met zijn functie te maken. Maar het doet toch werkelijk een beetje gekunsteld aan als de Kamer stelt dat het anders ligt indien de waarneming is gedaan door iemand die deel uitmaakt van een missie die van staatswege is belast met het controleren van het gedrag van de strijdende partijen; een opdracht tot het verschaffen van informatie zou dan alleen tot de staat kunnen worden gericht. De Beroepskamer volgt overigens Kamer II in het oordeel dat veiligheidsredenen rechterlijk moeten kunnen worden gewogen en dat dat geen inmenging in de interne aangelegenheden van die staat inhoudt. Artikel 2, lid 7 van het Handvest stelt immers dat een beroep door een staat op respect voor zijn interne aangelegenheden niet opgaat als de Veiligheidsraad dwangmaatregelen onder Hoofdstuk VII heeft genomen; welnu, de instelling van het Tribunaal is juist zo'n dwangmaatregel. Al met al een zeer interessante en vanuit internationaal-rechtelijk gezichtspunt uiterst relevante uitspraak, die in de toekomst nog wel een vervolg zal hebben. De relevantie ervan blijkt ook uit het feit dat zowel in de fase in eerste aanleg als in de beroepsfase de *amici curiae* zich om het voormalig Aegon-gebouw (de huisvesting van het Tribunaal) verdrongen.

GABČIKOVA-NAGYMAROS PROJECT

Tenslotte verdient nog vermelding de uitspraak van het Internationaal Gerechtshof in het geschil tussen Hongarije en Slowakije over de bouw van een dam in de Donau (zie *NJB* 1998, p. 361-402). Het betreft hier een erfenis uit het communistische tijdperk toen Hongarije en Tsjechoslowakije bij verdrag waren overeengekomen een reusachtig

waterkrachtproject te bouwen. Met het veranderen van het politieke tij namen vooral in Hongarije de bezwaren uit milieu-overwegingen toe. In Tsjechoslowakije evenwel waren de kostbare constructiewerkzaamheden reeds in verregeende mate voltooid. Toen Hongarije eenzijdig de tenuitvoerlegging van het verdrag opschortte, besloot Tsjechoslowakije dan maar op eigen houtje het project te voltooien voor zover dat binnen haar mogelijkheden lag. Het takte daartoe het water van de gemeenschappelijke grensrivier de Donau af en leidde dat over eigen grondgebied, waarna Hongarije het verdrag formeel opzegde. Na veel vijven en zessen besloten Hongarije en Slowakije (als rechtsopvolger van het inmiddels gesuiccombeerde Tsjechoslowakije) de zaak aan het Internationaal Gerechtshof voor te leggen. De overeenkomst waarbij dat gebeurde is op zich interessant. Het Hof werd gevraagd om het gedrag van beide staten in het verleden op de rechtmatigheid te beoordelen. Voor wat de toekomst betreft werd het Hof echter niet verzocht een pakkende oplossing te presenteren, doch slechts vast te stellen wat de juridische consequenties van zijn oordeel over het verleden waren; partijen verplichtten zich vervolgens daarover nader te zullen onderhandelen en binnen zes maanden een definitieve overeenkomst te zullen sluiten over de tenuitvoerlegging van de uitspraak.

Zeer apart was dat het Hof werd uitgenodigd de situatie ter plekke in ogenschouw te komen nemen, een mogelijkheid voorzien in artikel 66 van de Procedureregels en met het fraaie Franse begrip 'descente sur les lieux' weergegeven. Het was voor het eerst in zijn vijftigjarige geschiedenis dat het Hof deze mogelijkheid werd geboden. Zijn voorganger was deze mogelijkheid ook één maal te beurt gevallen; in 1937 ondernam het Permanente Hof van Internationale Justitie de verre reis naar de boorden van de Maas tijdens het Belgisch-Nederlandse geschil over het Maaswater.

Men kan het effect van zo'n bezoek op de verschillende leden van het Hof natuurlijk moeilijk inschatten en veelal zal er ook geen behoefte aan bestaan omdat het aan het inzicht in de juridische relevante elementen weinig of niets bijdraagt. In het onderhavige geval, waar milieu-effecten zo'n duidelijke rol speelden, heb ik persoonlijk het als nuttig ervaren, zeker waar de verschaft informatie tot de feitelijke aspecten beperkt bleef (diende te blijven). Het voegde duidelijk een dimensie aan het noodzakelijkerwijs tweedimensionale (zeer omvangrijke) dossier toe. Het Hof deed op 25 september 1997 uitspraak. Aangezien de kroniekschrijver zelf deel uitmaakt van het Hof, is hij niet de aangewezen persoon een uitvoerige analyse van de (zeer uitvoerige) uitspraak te geven. Van daar slechts een enkele kanttekening. In de eerste plaats moet dan worden opgemerkt dat het een vertekening zou zijn het geschil weer te geven als een tegenstelling tussen

milieu-overwegingen (Hongarije) en economische vooruitgang (Slowakije), het bekende Schiphol-dilemma, ook al is het daar wel even vertekend. Evenmin is het juist de zaak te presenteren als de spanning tussen beide eens gegeven woord (de verdragstrouw) en nieuw doorgebroken bekommernis om de zorg voor het milieu: formalisme tegeninhoudelijkheid. Het zit er allemaal in, maar niets als een eenvoudige tegenstelling en een gemakkelijke optie.

Een tweede kanttekening die gemaakt moet worden is dat het Hof weliswaar betrekkelijk sterk verdeeld was in zijn beoordeling van het gedrag van beide partijen in het verleden (een meerderheid achtte overigens beider gedrag onrechtmatig), maar dat het opvallend eensgezind was in zijn oordeel over de door partijen in de toekomst te volgen handelwijze, waarbij milieu-overwegingen een belangrijke rol speelden (slechts twee dissenting votes). Voor de uiteindelijke beslechting van het geschil is dat van grote betekenis; partijen kunnen zich niet achter een hopeloos verdeeld rechtscollège (een van de risico's van het Angelsaksische systeem van rechtspreken) verschuilen. Vanuit diplomatiek gezichtspunt niet onwettig betoonden beide partijen zich niet ontevreden met de uitspraak en noemden zij haar evenwichtig. Inmiddels hebben zij het Hof laten weten dat de onderhandelingen zijn aangevangen. Of zij vóór eind maart (wanneer de zes-maandstermijn, die partijen zich gesteld hebben, afloopt) tot resultaat zullen leiden is ten tijde van het schrijven van deze kroniek nog niet bekend. Formeel kan vanaf dat moment één van beide partijen het Hof verzoeken een definitieve oplossing vast te stellen, wanneer een minnelijke schikking niet mogelijk blijkt.

LOCKERBIE ZAAK

In oktober hield het Hof hoorzittingen in de fameuze Lockerbie zaak, door Libië aangevraagd gemaakt tegen Groot-Brittannië en Amerika. Het betreft hier overigens nog slechts de preliminaire bezwaren die de gedagplegen hebben ingebracht inzake de bevoegdheid van het Hof en de ontvankelijkheid van de eis. Het Hof deed eind februari 1998 uitspraak; daarover meer in het volgende verslagjaar.

che en door regulering van de overheid blijft de theoretisch te verwachten criminaliteit goeddeels uit. Dit blijkt uit een onderzoek verricht door vier onderzoekers verbonden aan het Willem Pompe Instituut voor Strafrechtswetenschappen van de Universiteit Utrecht, onder leiding van prof. dr F. Bovenkerk. Het onderzoek is verricht in zeven steden, waaronder de vier grote. Het rapport 'Criminaliteit in de branche van de amusementscenters?' is op 30 januari door staatssecretaris Schmitz van Justitie naar de Tweede Kamer gezonden. De staatssecretaris acht de uitkomsten van het onderzoek over zowel de omvang van de geconstateerde criminaliteit als de effecten van de regulering bemoedigend.

Aanleiding om specifiek de amusementscenters te onderzoeken was dat de parlementaire enquêtecommissie opsporingsmethoden weliswaar de speelautomatenbranche had onderzocht, maar dat hierbij de speelautomatenhallen onderbelicht waren gebleven. Een reeds in 1995 gepland onderzoek naar de speelautomatenbranche, dat in afwachting van het onderzoek van de PEC was uitgesteld, is vervolgens speciaal op de amusementscenters gericht.

8-1-1998

Kamervragen

JOEGOSLAVISCHE OORLOGSMISDADIGERS

Vragen van het lid Van Oven (PvdA) over vervolging van oorlogsmisdadigers door de Nederlandse Justitie. (Ingezonden 8 januari 1998)

1. Heeft u, na de beantwoording van mijn vragen d.d. 1 december jl., kennis genomen van de berichten, dat aan de officier van justitie bij de militaire kamer van de rechtbank te Arnhem inmiddels 23 zaken van personen verdacht van het plegen van oorlogsmisdrijven in eigen land zijn overgedragen en dat deze officier van justitie in verband met praktische en financiële problemen geen kans ziet daadwerkelijk tot opsporing en vervolging van andere dan ex-Joegoslavi-

slavië over te gaan?

2. Is u bekend hoeveel andere zaken van personen die op grond van oorlogsmisdrijven in eigen land vervolgd kunnen worden nog aan de officier van justitie zouden kunnen worden overgedragen?

3. Deelt u de stelling, dat het niet aanvaardbaar is dat personen die van oorlogsmisdrijven verdacht worden – en die niet uit Nederland kunnen worden verwijderd – ongestraft in Nederland kunnen verblijven?

4. Hoe groot is het risico dat het Openbaar Ministerie in geval van daadwerkelijke vervolging niet ontvankelijk verklaard zal worden vanwege schending van het redelijke termijn beginsel?

5. Bent u bereid te bevorderen dat het Openbaar Ministerie bij de militaire kamer van de rechtbank op korte termijn de beschikking krijgt over een opsporingsteam dat het OM in staat stelt alle ter vervolging overgedragen zaken binnen redelijke termijn af te handelen?

Antwoord van minister Sorgdrager (Justitie). Ontvangen 28 januari 1998).

1. Ja.

2. Op dit moment zijn er 31 dossiers aangedragen door de Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND). Van deze dossiers wordt bezien in hoeverre de daarin vermelde zaken voldoen aan de gestelde criteria voor opsporings- en eventuele vervolgingsactiviteiten van oorlogsmisdadigers.

3. Indien vaststaat dat personen die Nederland niet uitgezet kunnen worden, zich schuldig hebben gemaakt aan oorlogsmisdrijven dienen deze misdrijven op een adequate wijze, die recht doet aan de ernst van de feiten, afgedaan te worden.

4. De vraag of de redelijke termijn overschreden wordt, is afhankelijk van een groot aantal factoren (waaronder het moment van de aanvang van de termijn, de aard, de ernst en gevolgen van de feiten waarvan de verdachte verdacht wordt en het verloop van het onderzoek). Uiteraard zal het Openbaar Ministerie, indien het tot strafvervolging overgaat, met al deze factoren rekening houden. Er is op dit moment geen enkele aanleiding om te veronderstellen dat er, indien het Openbaar Ministerie in deze zaken tot vervolging overgaat, een risico bestaat dat het niet-ontvankelijk zal worden verklaard vanwege schending van de redelijke termijn. Uitzondering hierop

waarvan de Hoge Raad haar arrest heeft gewezen op 11 november 1997. Overigens vangt de redelijke termijn pas aan op het moment dat vanwege de Staat jegens een persoon een handeling als verricht, waaraan deze in redelijkheid de verwachting heeft kunnen ontlenen dat het Openbaar Ministerie een strafvervolging jegens hem in zal stellen.

5. Eerder maakte ik melding van het plan van aanpak, vergezeld met een begrotingsvoorstel dat momenteel door het Openbaar Ministerie wordt opgesteld voor de opsporing van misdadigers die ingevolge de Wet Oorlogsstrafrecht Nederland vallen onder de Nederlandse jurisdictie terzake van het begaan van oorlogsmisdrijven in het voormalige Joegoslavië. Mede geleet op de inmiddels aan het Openbaar Ministerie gemelde nieuwe zaken heeft het College van procureurs-generaal inmiddels besloten dat dit plan zich dient te richten op de opsporing van alle oorlogsmisdrijven als bedoeld in de Wet Oorlogsstrafrecht, alsmede op andere misdrijven tegen de mensheid, gepleegd tijdens conflicten buiten Nederland en vallende onder de Nederlandse jurisdictie. Zodra dit plan gereed is en door het College van procureurs-generaal met mij besproken is, zal een beslissing worden genomen over de uitbreiding van en de taken van het bestaande opsporingsteam en de mogelijke gevolgen, die een en ander heeft voor de strafrechtsketen.

TK '97'98, Aanhangsel van de Handelingen nr 600.

– Zie ook NJB 98/6/p. 292.

Universitair nieuws

ORATIE

Op 12 februari hield prof. dr P. Malanczuk zijn oratie als hoogleraar internationaal publiekrecht aan de Erasmus Universiteit Rotterdam. De titel is 'Globalization: Challenges for International Economic Law and the Settlement of International Disputes.'

Vervolging van Milosevic door het Joegoslavië Tribunaal

Op 27 mei 1999 werd bekend gemaakt dat de president van de Federale Republiek Joegoslavië en vier andere hooggeplaatste politieke en militaire leiders officieel door het Tribunaal in staat van beschuldiging zijn gesteld (Zaak IT-99-37). De Aanklager van het Tribunaal, Louise Arbour, legde de aanklacht tegen Milosevic e.a. op 22 mei 1999 ter bevestiging voor aan een rechter van het Tribunaal. Rechter Hunt bevestigde de aanklacht op 24 mei en vaardigde tegelijkertijd, op verzoek van de Aanklager, een bevel tot aanhouding en overbrenging uit naar alle VN lid Staten (Zwitserland ontvangt een verzoek tot aanhouding)

Opinie

alsmede een bevel tot conservatoir strafvorderlijk beslag op tegoeden en bezittingen van de verdachten, gericht tot alle VN lid Staten. Milosevic en zijn vier mede-verdachten wordt te laste gelegd misdrijven tegen de menselijkheid en schendingen van de wetten en de gebruiken van oorlog, omdat zij zich zouden hebben schuldig gemaakt aan, onder andere, de deportatie van 740 000 Kosovaren en de moord op zeker 340 met naam vermelde Kosovoarse burgers. Niet alleen worden de aangeklaagden er van beschuldigd dat deze misdrijven in hun naam of met hun goedkeuring zijn gepleegd, maar ook worden zij strafrechtelijk aansprakelijk gesteld voor het gedrag van hun ondergeschikten.

De aanklacht tegen Milosevic c.s. heeft nogal wat teweeg gebracht en is zeker niet onverdeeld positief ontvangen. Het is de eerste keer dat een zittend staatshoofd door een internationaal tribunaal strafrechtelijk ter verantwoording wordt geroepen. Toch kan de vervolging van Milosevic mijns inziens niet als een verrassing komen. Het vervolgingsbeleid van de Aanklager richt zich al enige tijd op de hoogstgeplaatste politieke en militaire leiders. Ook moet worden benadrukt dat het Statuut uitdrukkelijk bepaalt dat de positie van staatshoofd geen strafrechtelijke immuniteit biedt en daarnaast de rechtsmacht uitstrekt in tijd en plaats over misdrijven gepleegd in Kosovo. Mocht er twijfel bestaan over de legitimiteit

internationale gemeenschap, bij monde van de Veiligheidsraad in Resolutie 1160, er bij de Aanklager op heeft aangedrongen misdrijven in Kosovo te onderzoeken; de Raad heeft de Federale Republiek Joegoslavië in Resolutie 1207 opgeroepen aan een dergelijk onderzoek zijn volledige medewerking te verlenen. Het kan gelet op bovenstaande nauwelijks als een verrassing komen dat het onderzoek nu uitmond in de formulering van deze aanklacht. De internationale gemeenschap heeft dat immers zelf gewild.

Wat betreft de gevolgen voor het vredesproces van de aanklacht tegen Milosevic, lijkt de geschiedenis zich te herhalen. Ook na de aanklachten tegen Karadzic en Mladic in 1995 meenden sceptici dat een vredesakkoord voor Bosnië nu uitgesloten zou zijn, ofwel dat het Tribunaal zou worden opgeofferd ten faveure van een vredesregeling. Het tegendeel bleek het geval: eind 1995 sloten de partijen van het conflict een vredesakkoord in Dayton, waarin samenwerking met het Tribunaal een belangrijke plaats in nam. Hoewel Karadzic en Mladic tot op heden niet zijn aangehouden, ben ik van mening dat het Tribunaal, en de internationale gemeenschap, versterkt uit de Dayton akkoorden zijn gekomen: van oorlogsmisdrijven beschuldigde politici zijn politiek gezien grotendeels gemarginaliseerd en de vredeshandhavers IFOR en SFOR hebben zich een grote steun betoond voor het Tribunaal, met name in de aanhouding van aangeklaagden. Ook nu, ten aanzien van Kosovo, lijkt het Tribunaal zich een voorname plaats in de vredesregeling te hebben veroverd. Resolutie 1244 van de Veiligheidsraad vereist immers volledige samenwerking met het Tribunaal van alle betrokkenen, waaronder de vredesstroepen. Dit is al meer dan in het Bosnische vredesproces bereikt is; een samenwerkingsverplichting met het Tribunaal is door de Veiligheidsraad nooit aan IFOR en SFOR opgelegd.

De steun die de internationale gemeenschap op papier geeft aan het Tribunaal inzake de vervolging van Milosevic zal moeten worden omgezet in daden. Hier doen zich sinds de oprichting van de Tribunalen de problemen voor. De Aanklager heeft haar poging om Milosevic daadwerkelijk voor het Tribunaal te brengen kracht bijgezet met een verzoek tot een bevel tot conservatoir beslag. Dit is een noviteit in de internationale strafrechtspraak, waarop veel landen niet gerekend zullen hebben. Wat betreft samenwerking met het Tribunaal, denken zij toch vooral aan aanhouding van verdachten en diverse vormen van kleine rechtshulp, zoals het op verzoek horen van getu-

gevallen, nog afgezien van het juridisch instrumentarium aan het bevel tot conservatoir te geven. Dit lijkt ook voor Nederland te gelden. De nationale wet die de samenwerking met het Tribunaal reguleert voorziet niet in deze vorm van rechtshulp. Ook de Wet Overdracht Tenuitvoerlegging Strafvonnissen is niet van toepassing, omdat deze zich beperkt tot verzoeken van Staten. Tot slot, biedt de Sanctiewet, welke voorziet in uitvoering van internationale sanctieregimes, mijns inziens onvoldoende grondslag, omdat deze zich lijkt te beperken tot staten en gebieden, terwijl het hier gaat om particuliere bezittingen en/of tegoeden. Al met al lijkt in Nederland de situatie te zijn ontstaan dat het niet mogelijk is op dit moment een rechterlijk bevel van het Tribunaal te implementeren. Nederland zou hiermee internationaalrechtelijk in

gebreke blijven. Hoewel Nederland hierin hoogstwaarschijnlijk niet alleen zal staan is het zeker niet fraai van het gastland van het Joegoslavië Tribunaal en, in de toekomst, het permanente internationale straftribunaal. Wellicht kan uit dit voorbeeld lering worden getrokken voor de wetgeving die in de toekomst de samenwerking met dat tribunaal zal dienen te reguleren, waarbij het rechtshulpregime zich meer zou moeten richten op de specifieke wensen van het tribunaal en zich minder zou moeten laten leiden door ervaringen met de interstatelijke rechtshulp.

Göran Sluiter

(verbonden aan het Studie- en Informatiecentrum Mensenrechten (SIM) en het Willem Pompe Instituut voor Strafrechtswetenschappen, Universiteit Utrecht)

Kruipende laster

Na het lezen in de NRC van 22 juni 1999 over mogelijke corruptieve contacten van Mr X, raadsheer in het gerechtshof te Amsterdam, met douanier Cees de J., beiden liefhebbers van Oosterse gevechtstechnieken, rijzen twee vragen. Wie is Mr X en staat het een officier van justitie vrij deze zeer ernstige verdachtmakingen te ventileren aan een (politieke) commissie, daarbij bewust de aanmerkelijke kans nemend dat dit uittekt?

Voor insiders in de strafrechtspleging is het niet moeilijk te achterhalen wie deze kennelijk energieke raadsheer is, zodat het antwoord op die prikkelende vraag het minst interessant is. Duidelijk is dat niet slechts Mr X, maar ook het gehele Amsterdamse gerechtshof door de betrokken verdachtmakingen hoogst ernstig in zijn integriteit is aangetast. Deze integriteitsaantasting belemmert het adequaat functioneren van het Amsterdamse gerechtshof, aangezien het gezag van rechterlijke uitspraken staat en valt met onbetwiste integriteit. Hieronder valt zelfs het vermijden van de schijn van het ontbreken van integriteit.

Tegen deze achtergrond beschouwd zal het een officier van justitie niet vrij mogen staan het gezag van de rechter te ondermijnen door het doen van suggestieve uitlatingen of insinuaties in die richting aan een parlementaire commissie zonder over deugdelijk bewijsmateriaal te beschikken. Dit geldt eens te meer nu het zo schokkend nieuws betreft dat openbaarmaking in de lijn der verwachting ligt. Indien moet worden aangenomen dat zij deze mededelingen onder voormelde omstandigheden hebben gedaan, hebben Mr Snijders en/of Mr Zverver als leden van het openbaar ministerie

de zittende magistratuur dus een zeer slechte dienst bewezen.

Met deze constatering kan evenwel niet worden volstaan. Ook al is Mr X niet bij naam en toenaam genoemd, toch moet de vraag onder ogen worden gezien of het zonder deugdelijk bewijsmateriaal aantasten van de integriteit van een rechter in het bijzonder en die van zijn college in het algemeen het misdrijf van smaad oplevert.

Voor een bevestigende beantwoording van deze juridisch even intrigerende als zeldzame vraag zijn diverse argumenten aan te voeren. Men spreekt in dit verband ook wel van *kruipende laster*. Deze vorm van smaad doet zich voor wanneer de aantijgingen niet in het publiek, maar in het geheim worden gedaan met de bedoeling aan de smadelijke mededelingen ruchtbaarheid te geven. Mededelingen aan één persoon is volgens de wetsgeschiedenis als de rechtspraak al voldoende. Dit betekent dat een zodanige bedoeling hier aanwezig kan worden geacht, nu de omstandigheid dat de mededelingen achter gesloten deuren zijn gedaan geen afbreuk kan doen aan het karakter van kruipende laster, waar juist de beslotenheid van de gespreksdeelnemers centraal staat.

Opmerking verdient nog dat bij de invoering van het huidige wetboek van strafrecht de strafbaarstelling op beledigingen aan openbare autoriteiten of aan lichamen, uit meer dan één persoon bestaande is afgeschaft. Nochtans zal hier de omstandigheid dat het op één rechter gerichte insinuaties betreft meebrengen dat voldaan is aan het wettelijk vereiste van smaad gericht tegen een natuurlijk persoon.

Voor het plegen van smaad c.q. kruipende las-

'Het werk is zoo moeilijk gebleken, dat deze instantie (...) den bijnaam "Haystack-Organization" heeft gekregen.'

(Uit: M.W. Mouton, Oorlogsmisdrijven en het internationale recht, 's-Gravenhage MCMXLVII, p. 302).

De tekst van het Statuut van het Haagse Tribunaal roept op wezenlijke onderdelen vragen op van materieel en formeel strafrecht. Om nog maar te zwijgen van de problemen om verdachten ter berechting naar Den Haag te krijgen en van het allengs verdwijnende bewijsmateriaal. Veel zal afhangen van de politieke wil van staten om mee te werken. De rechtspleging voor het Tribunaal zal door velen kritisch worden gevolgd: de vonnissen zullen invloed hebben op de uitleg en naleving van niet alleen internationaal humanitair recht, maar ook van de mensenrechten.

Van Neurenberg naar Den Haag

Een halve eeuw na Neurenberg krijgt Den Haag een Internationaal Tribunaal voor de berechting van 'oorlogsmisdadigers'. In resolutie 808 (1993) van 22 februari 1993 besloot de Veiligheidsraad 'that an international tribunal shall be established for the prosecution of persons responsible for serious violations of international humanitarian law committed in the territory of the former Yugoslavia since 1991.' Gelijktijdig werd de Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties gevraagd een rapport op te stellen met voorstellen die een 'effective and expeditious implementation' van dat besluit zouden bevorderen.

Boutros Boutros-Ghali liet zijn rapport het licht zien op 3 mei 1993 (UN Doc. S/25704) en de Veiligheidsraad keurde het goed bij resolutie 827 (1993) d.d. 25 mei jl.; daarmee werd ook het bijbehorende 'Statute of the International Tribunal' (verder: het statuut) aangenomen. Het bepaalt dat het Tribunaal in Den Haag zal zetelen en zal bestaan uit in totaal elf rechters: 2x3 voor de twee kamers in eerste aanleg ('Trial Chambers') en 5 voor de ene

1435

aan het vergaren van bewijsmateriaal en
daadwerkelijk oppakken van verdachten.

■ The judges of the International Tribunal shall adopt rules of procedure and evidence for the conduct of the pre-trial phase of the proceedings, trials and appeals, the admission of evidence, the protection of victims and witnesses and other appropriate matters. ■

Appeals Chamber. Hun benoeming door de Algemene Vergadering – op voordracht van de Veiligheidsraad – is inmiddels een feit. (Zie NJB 93/36/p. 1294.) Ook de aanklager (Prosecutor) is al door de Veiligheidsraad aangewezen.

Het Haagse Tribunaal is als internationale strafrechter geen nieuw fenomeen. Pogingen een dergelijk orgaan op te richten begonnen al direct na WO I: het Verdrag van Versailles voorzag in een internationaal hof voor de berechting van o.m. Kaiser Wilhelm II. Die nam echter de benen naar Nederland en werd niet uitgeleverd; de idee van een internationaal gerecht stierf toen een zachte dood. Na WO II ging dat anders. Op 8 augustus 1945 ondertekenden de geallieerden in Londen een Overeenkomst tot berechting van 'major war criminals of the European Axis'. Bij de Overeenkomst hoort het Charter of 'Handvest' van het *International Military Tribunal*. Dit 'IMT' werd in Neurenberg ondergebracht.¹ Het Charter (Stb. 1946, nr G 5.) somt de delicten op ter zake waarvan het IMT tot berechting bevoegd was. Vooropgesteld werd, dat het IMT personen mocht berechten en bestraffen, die, handelende in het belang van de landen van de 'Europeesche As', hetzij individueel, hetzij als leden van organisaties bepaalde misdrijven hadden begaan. Geregeld werd verder dat ook leiders, organisatoren, zij die hebben uitgelokt en medeplichtigen, die hebben deelgenomen aan het opstellen of het uitvoeren van een gemeenschappelijk plan of samenzwering om een van die misdrijven te begaan, aansprakelijk waren voor alle daden, ter uitvoering daarvan verricht.

Het Handvest had betrekking op drie categorieën misdrijven. In de eerste plaats de *misdrijven tegen de vrede*. Globaal gezegd: het maken van plannen voor, het voorbereiden van, het nemen van initiatief tot of het voeren van een aanvalsoorlog of een oorlog in strijd met internationale verdragen. In de tweede en derde plaats de *oorlogsmisdrijven* en de *misdrijven tegen de menselijkheid*. De twee laatstgenoemde soorten misdrijven komen ook voor in het straks op dit punt te bespreken statuut van het Haagse Tribunaal, zodat ik thans met een verwijzing daarnaar volsta. Binnenkort wordt Neurenberg dus in zekere zin 'revisited'. Dat zal betekenen: opsporen, vervolgen, detineren, berechten, verdigen en ten uitvoer leggen. Een en ander volgens de in het statuut uitgezette lijnen, die echter op wezenlijke onderdelen losse eindjes hebben: de tekst ervan roept, evenals die van het als een memorie van toelichting erop te beschouwen rapport van de Secretaris-Generaal, vragen op van materieel en formeel (straf)recht. Om maar te zwijgen over de Joegoslavische *Haystack* waarin de te berechten verdachten zich (zullen blijven?) bevinden en over het allengs verdwijnende bewijsmateriaal.

Als – zoals de bedoeling schijnt te zijn – het Tribunaal al in de loop van 1994 met het behandelen van zaken wil kunnen beginnen, dan moeten de *judges* snel aan de slag. Inspiratie bij de redactie van de 'rules' kunnen zij mede ontleenen aan de rapporten die inmiddels het daglicht zien door toedoen van uiteenlopende groepen en belangenorganisaties. Ik noem de volgende (die op hun beurt verwijzen naar andere):

- The International Commission of Jurists (ICJ) presenteerde in mei van dit jaar een 'position paper' over *The Establishment of a Permanent International Penal Court*. Daarin wordt het 'ad hoc' karakter van het Haagse Tribunaal bekritiseerd in het licht van een al jaren durende kruistocht van onder meer de ICJ tegen de afwezigheid van een *permanent* internationaal gerecht dat handhaving van mensenrechten en humanitair recht zou kunnen afdwingen;
- The American Bar Association (ABA) – die voor haar leden wellicht glanzende rollen als 'defense counsel' voor het Tribunaal ziet weggelegd – heeft op 8 juli een gedegen *Report on the International Tribunal to Adjudicate War Crimes Committed in The Former Yugoslavia* het licht doen zien.²
- Helsinki Watch³ produceerde augustus jl. een rapport onder de titel *'Procedural and evidentiary issues for the Yugoslav war crimes tribunal: Resource Allocation, Evidentiary Questions and Protection of Witnesses.'* In dit rapport wordt een aantal 'major gaps and shortcomings' van het statuut opgesomd en krachtig aangedrongen op het door de VN vrijmaken van de nodige gelden voor Tribunaal, aanklager etc.

Vóór de instelling van het Tribunaal verscheen al op 26 januari 1993 het eerste interim-rapport van de Commission of Experts, een toen nog onder voorzitterschap van de Nederlander Prof. mr Frits Kalshoven staande groep deskundigen die op verzoek van de Veiligheidsraad – bij resolutie 780 (1992) – door de Secretaris-Generaal van de VN werd ingesteld teneinde hem te voorzien van 'its conclusions on the evidence of grave breaches of the Geneva Conventions and other violations of the international humanitarian law committed in the territory of the former Yugoslavia' (VN-document S/25274). Overigens maakte de voorzitter op 30 september 1993 bekend als zodanig terug te treden bij gebrek aan voldoende ondersteuning van de commissie door de VN en de afzonderlijke lidstaten. De vraag rijst of de maagzweer die Kalshoven naar verluidt opliep door ambtelijke traagheid, statelijke inertie en kennelijk ook de prima donna-allures van andere commissieleden, profetische betekenis zal hebben voor het lot van het Tribunaal.⁴

Of het Tribunaal kan gaan functioneren op een wijze die recht doet aan de enorme ophef die de oprichting ervan heeft omgeven is onduidelijk.⁵ Het zal mede afhankelijk zijn van de (politieke) wil van staten om mee te werken aan het vergaren van bewijsmateriaal en het daadwerkelijk oppakken en aan het Tribunaal ter beschikking stellen van verdachten (berechting bij verstek is uitgesloten). Gezien het aftreden van Kalshoven gaat het intussen met de *fact finding* niet goed. Mijn invalshoek is verder de straf(proces)rechtelijke. Ik beperk mij bovendien tot de situatie van 'the court in action'.

Materiële kwesties: competentie van het Tribunaal; delictsomnschrijvingen; legaliteit; individuele aansprakelijkheid

Competentie

Alléén natuurlijke personen kunnen worden berecht en 'slechts' voor misdaden begaan in de periode waarover de rechtsmacht van het Tribunaal zich uitstrekt. Die periode begint op 1 januari 1991 en eindigt op het door de Veiligheidsraad te markeren moment waarop van 'restoration of the peace' sprake is (resolutie 827 (1993)). De territoriale rechtsmacht is beperkt tot het gebied van 'the former Socialist Federal Republic of Yugoslavia'.

De delictsomnschrijvingen

Het rapport van de Secretaris-Generaal maakt duidelijk dat het gaat om 'rules of conventional international humanitarian law which are beyond any doubt part of the customary law.' De relevante artikelen uit het statuut luiden als volgt:

Article 2

Grave breaches of the Geneva Conventions of 1949

The International Tribunal shall have the power to prosecute persons committing or ordering to be committed grave breaches of the Geneva Conventions of 12 August 1949, namely the following acts against persons or property protected under the provisions of the relevant Geneva Convention:

- (a) wilful killing;
- (b) torture or inhuman treatment, including biological experiments;
- (c) wilfully causing great suffering or serious injury to body or health;
- (d) extensive destruction and appropriation of property, not justified by military necessity and carried out unlawfully and wantonly;
- (e) compelling a prisoner of war or a civilian to serve in the force of a hostile power;
- (f) wilfully depriving a prisoner of war or a civilian of the rights of fair and regular trial;
- (g) unlawful deportation or transfer or unlawful confinement of a civilian;
- (h) taking civilians as hostages.

Article 3

Violations of the laws or customs of war

The International Tribunal shall have the power to prosecute persons violating the laws or customs of war. Such violations shall include, but not be limited to:

- (a) employment of poisonous weapons or other weapons calculated to cause unnecessary suffering;
- (b) wanton destruction of cities, towns or villages, or devastation not justified by military necessity;
- (c) attack, or bombardment, by whatever means, of undefended towns, villages, dwellings, or buildings;
- (d) seizure of, destruction or wilful damage done to institutions dedicated to religion, charity and education, the arts and sciences, historic monuments and works of art and science;
- (e) plunder of public or private property.

Jan Sjöcrona is advocaat bij de Haagse vestiging van advocatenkantoor Sjöcrona, van Stigt de Roos & Pen.

Article 4

Genocide

1. The International Tribunal shall have the power to prosecute persons committing genocide as defined in paragraph 2 of this article or of committing any of the other acts enumerated in paragraph 3 of this article.

2. Genocide means any of the following acts committed with intent to destroy, in whole or in part, a national, ethnic, racial or religious group, as such:

- (a) killing members of the group;
 - (b) causing serious bodily or mental harm to members of the group;
 - (c) deliberately inflicting on the group conditions of life calculated to bring about its physical destruction in whole or in part;
 - (d) imposing measures intended to prevent births within the group;
 - (e) forcibly transferring children of the group to another group.
3. The following acts shall be punishable:
- (a) genocide;
 - (b) conspiracy to commit genocide;
 - (c) direct and public incitement to commit genocide;
 - (d) attempt to commit genocide;
 - (e) complicity in genocide.

Article 5

Crimes against humanity

The International Tribunal shall have the power to prosecute persons responsible for the following crimes when committed in armed conflict, whether international or internal in character, and directed against any civilian population:

- (a) murder;
- (b) extermination;
- (c) enslavement;
- (d) deportation;
- (e) imprisonment;
- (f) torture;
- (g) rape;
- (h) persecutions on political, racial and religious grounds;
- (i) other inhumane acts.

1. Tokio laat ik kortheidshalve onbesproken; zie daarover L. van Poelgeest, *Nederland en het Tribunaal van Tokio*, Gouda Quint, 1989.
2. Het rapport is 'submitted by a Special Task Force Of The ABA Section Of International Law And Practice' en behelst niet alleen commentaar ten aanzien van het geciteerde art. 15, maar ook een bespreking van allerlei andere

Report'.

3. 'A division of Human Rights Watch', opgericht in 1978 om naleving te volgen van bepalingen inzake mensenrechten uit de Akkoorden van Helsinki uit 1975.
4. De positie van Prof. Kalshoven als lid (niet als voorzitter) van de Commissie is inmiddels ingenomen door de Rotterdamse hoogleraar

22 okt. 1993, p. 4. Zie ook het hierna opgenomen interview.

5. Zie hieromtrent prof. A.H.J. Swart, *Een Internationaal Gerechtshof voor Joegoslavië; stap vooruit of slag in de lucht?*, NJCM Bulletin, 1993, p. 374-380. Zie voorts prof. Chris van den Wijngaert, *Een Internationaal Strafhof ex-Joegoslavië; een deus ex machina?*, Panopti-

Deze internationale delictomschrijvingen overlappen elkaar deels, mede door het verschil in karakter ervan. Alvorens ik daarop inga, is het goed het belang van deze *juridische* omschrijvingen van wandaden te onderstrepen tegen Neurenbergse achtergrond.

Legaliteitsbeginsel en sanctienorm

Door deze delictomschrijvingen is voor een belangrijk deel voldaan aan het vereiste *nullum crimen sine praevia lege poenali* (vgl. art. 1 Sr). Het verwijt rond de berechting van de 'major war criminals' in Neurenberg zal het Haagse Tribunaal niet kunnen worden gemaakt: werden de Duitse en Japanse verdachten veelal berecht wegens schending van normen die pas in het Handvest van Neurenberg waren gecodificeerd (de Geneefse conventies bestonden nog niet, en het misdrijf tegen de menselijkheid werd als zodanig juist in het Handvest zelf geschapen), de berechting van de vermeende 'oorlogsmisdadigers' uit voormalig Joegoslavië krachtens het VN-statuut berust nu juist op de *inmiddels* goed ontwikkelde en al decennia krachtig in het internationale recht-bewustzijn verankerde concepten van 'oorlogsmisdaden' en 'misdaden tegen de menselijkheid'. Weinig Serviërs, Kroaten of Bosniërs die – voor zover zij althans niet tot een volstrekt ongeletter-

Weinig Serviërs, Kroaten of Bosniërs die – voor zover zij althans niet tot een volstrekt ongeletterde onderklasse behoren – met kans op succes zullen beweren dat zij van die concepten van internationale delicten 'niet gewusst haben'. Van ex post factum-wetgeving is geen sprake.

de onderklasse behoren – met kans op succes zullen kunnen beweren dat zij van die concepten van internationale delicten 'niet gewusst haben'. Van ex post factum-wetgeving is geen sprake.

Intussen kan wel een ander aspect van het legaliteitsbeginsel in geding komen: dat van de *lex certa*. Gedebatteerd kan worden over de invulling van de diverse normen. Is er bijvoorbeeld wel sprake van een 'internationaal' conflict? Betreft het niet 'interne twisten'? Dit is van belang voor de kwalificatie van gedragingen onder art. 2 van het statuut (zie hierna). Een andere onduidelijkheid ligt in de zinsnede van art. 3 dat de schendingen 'shall include, but not be limited to...', en de omschrijving 'other inhumane acts' van art. 5; is wel duidelijk wat daar onder valt? En waar zijn de sanctienormen? Wat zijn de strafmaxima? Zijn er strafminima? Statuut en rapport van de Secretaris-Generaal laten dat in het midden. Zo zegt art. 24 dat de Trial Chamber bij de bepaling van de 'terms of imprisonment (...) shall have recourse to the general practice regarding prison sentences in the courts of the former Yugoslavia.' Ofschoon hieruit volgt dat het Tribunaal uitsluitend *gevangenisstraffen* mag opleggen, schept het statuut voor de bepaling van de duur ervan slechts schijnzekerheid: de band met de vroegere Joegoslavische 'general practice' zegt niets

indien niet vooraf komt vast te staan met welke ex-Joegoslavische delictomschrijvingen en sanctienormen moet worden vergeleken.

Ernstige schendingen van de vier Geneefse Conventies van 12 augustus 1949 (Statuut art. 2)

Deze conventies bevatten regels die als zodanig niet noodzakelijk verband houden met oorlogsvoering of bezetting⁶, maar deze vanuit een humanitair, beschermend, perspectief wel kunnen normeren. De bescherming richt zich op: de gewonde en zieke leden van de troepen te land (Eerste Conventie); de gewonden, zieken en schipbreukelingen van de zeestrijdkrachten (Tweede Conventie); de krijgsgevangenen (Derde Conventie) en de burgerbevolking (Vierde Conventie).

Elk der conventies duidt de schendingen aan die als 'grave breaches' gelden. Die aanduidingen nu, zijn uitgewerkt in art. 2 van het statuut. Zowel onder de Geneefse conventies (en het Eerste Aanvullend Protocol daarbij van 1977) als het statuut vallen onder meer: moord, marteling, excessieve vernietiging van bouwwerken zonder militaire noodzaak, onwettige gijzeling of deportatie van burgers en het onthouden van een fair trial aan krijgsgevangenen en burgers.

Deze concrete aanduidingen zijn op zich zelf duidelijk; toch hebben zij een gemeenschappelijk probleem. Dat blijkt uit het rapport van de secretaris-generaal waar – als toelichting bij art. 2 – wordt opgemerkt dat de 'Geneva Conventions (...) provide the core of the customary law applicable in international armed conflicts' (mijn curs., JMS). Dit lijkt te betekenen dat het Tribunaal misdrijven die zijn begaan in het kader van een niet-internationaal ('internal') gewapend conflict niet als schending van art. 2 mag kwalificeren.

Dit roept de vraag – en het verweer? – op naar de aard van de Joegoslavische vijandelijkheden. Dat hier een probleem ligt, volgt ook uit het eerste rapport van de Commissie Kalshoven, waarin wordt gesteld dat 'for the Commission to classify the various armed conflicts in the territory of the former Yugoslavia as international or internal ones would require it to determine whether a given situation amounts to an armed conflict at all and, if so, one between two or more States or one being waged in the territory of one State. Further determinant factors would be the dates on which the several States in the region are deemed to have acquired statehood and the dates from which the treaties in question are regarded as applicable to each of them.' Ondanks deze massa onduidelijkheden oordeelt de commissie dat er van een 'internationaal' gewapend conflict sprake is gezien 'the character and complexity' van de conflicten, 'combined with the web of agreements on humanitarian issues the parties have concluded among themselves'. Dit (gelegenheids?)argument overtuigt niet. Dat de conflicten 'complex' zijn is even evident als nietszeggend. En dat de strijdende partijen onderling humanitaire overeenkomsten hebben gesloten, resp. zich beschouwen als te zijn gebonden aan verdragen waar het voormalige Joegoslavië partij bij was, mag dan wellicht betekenen dat zij zichzelf als evenzovele afzonderlijke staten beschouwen, maar zijn zij dat ook in de ogen van de internationale statengemeenschap?

Schendingen van de wetten en gebruiken van de oorlog (Statuut art. 3)

Oorlog en bezetting worden niet alleen genormeerd door de 'beschermende' regels van de Geneefse Conventies, maar ook door de 'verbodende' bepalingen van het oorlogsrecht. Art. 3 heeft daarop betrekking waar het spreekt van schending van de 'laws and customs of war'. Dit is de klassieke omschrijving van

het oorlogsmisdrijf.⁷ Maar wanneer is een misdrijf een oorlogsmisdrijf? 'Een moord, tijdens den oorlog begaan, is niet noodzakelijk een oorlogsmisdrijf'.⁸ Evenmin is een 'misdadiger' in oorlogstijd *per se* een oorlogsdelinquent.

Oorlogsmisdrijven zijn delicten van volkenrechtelijk oorlogsrecht. Het oorlogsrecht regelt – globaal gezegd – de relatie tussen staten die met elkaar in gewapend conflict zijn. Uit dat recht volgt dat ook tijdens een oorlog niet alles mag (waarmee alle combattanten in het voormalig Joegoslavië krachtig de hand lichten, als men de krant, de tv en allerlei rapporten moet geloven). Het gaat er bij een oorlogsmisdrijf bijvoorbeeld 'slechts' om dat het in bepaalde gevallen verboden is te doden; de strafbaarheid ligt primair in de schending van het internationale recht, besloten in verdragen en gewoonte. Van belang zijn in dit verband het 'Verdrag nopens de wetten en gebruiken van den Oorlog te Land' (Stb. 1910, 73), het zogeheten vierde Haagsche Verdrag dat tijdens de tweede Haagsche Vredesconferentie in 1907 tot stand kwam, en het bijbehorende *Landoorlogreglement* waarin een opsomming van misdragingen voorkomt als in art. 3 van het Statuut.

Het oorlogsrecht richt zich tot de oorlogvoerende of bezettende staat en zijn organen. De term 'orgaan' dient in ruime zin te worden opgevat: het gaat niet enkel om personen met een formeel dienstverband met een instelling van de oorlogvoerende of bezettende staat. Orgaanschap ziet op het optreden 'in het verband van' een instelling van die staat.¹⁰ Elke namens de staat verrichte gedraging die past in de sfeer van de delicten van het oorlogsrecht vormt een oorlogsmisdrijf. De Commissie Kalshoven stelt terecht dat het gewoonlijk een misdrijf betreft, begaan door een persoon 'demonstrably linked to one side of an armed conflict against persons or property on the other side. The perpetrator may be a member of the armed forces (as defined in article 43 of Protocol I) or a civilian. The issue of a demonstrable link is of particular relevance where victims and offenders are of the same nationality or from countries which are on the same side of a conflict.' Kwalificatie als oorlogsmisdrijf vergt dus dat de dader heeft gehandeld in opdracht of op bevel van een orgaan van de staat of dat orgaan anderszins helpt, dan wel dat de persoon een dienstverband heeft met een instelling van de staat.¹¹

Genocide (Statuut art. 4)

Art. 4 definieert genocide op dezelfde wijze als geschiedt in het 'Verdrag nopens de voorkoming en de bestraffing van Genocide' (Stb. 1960, 32). Veel onduidelijkheid zal hierover wel niet ontstaan: de opsomming is limitatief, zonder beperking tot een situatie van oorlog of van soorten 'daders' (overheid of al dan niet geïsoleerd opererende individuen). Mogelijk dat dit dus één van de kern delicten wordt tijdens de Haagse processen, tenminste als er juridisch bewijs boven water komt van de kennelijk wederzijdse ethnische 'schoonmaak' tussen de strijdende partijen.

Misdaden tegen de menselijkheid (Statuut art. 5)

Dit betreft de systematische ontrecting van bevolkingsgroepen ('civilian population') door de overheid die op dat ogenblik de macht uitoefent.¹² De ontrecting is dus als zodanig niet gericht tegen een individu, maar omgekeerd betekent dit niet dat het concrete misdrijf tegen de menselijkheid altijd een pluraliteit van slachtoffers vergt.

Maar wanneer is een misdrijf een oorlogsmisdrijf?

'Een moord, tijdens den oorlog begaan, is niet

noodzakelijk een oorlogsmisdrijf'. Evenmin is een

'misdadiger' in oorlogstijd per se een

oorlogsdelinquent.

Vereist voor dit misdrijf is, dat de overheid als 'policy-making agent' bij de ontrecting betrokken is door 'bevorderen' of 'gedogen'. Het misdrijf is niet noodzakelijkerwijs verbonden met een oorlog. Krikke: 'Het kan worden gepleegd in vredetijd (tegen bewoners van het territorium van de staat, die de vervolging leidt of tolereert, neem ik aan), maar ook tijdens een oorlog of bezetting – buiten de eigenlijke krijgsv verrichtingen om – tegen onderdanen van een staat, waartegen het misdadige regime oorlog voert of waarvan het het grondgebied heeft bezet. In het laatste geval heerst het regime immers de facto over de onderdanen van een andere staat. Hierbij komt, dat het misdrijf tegen de menselijkheid in beginsel door een ieder kan worden gepleegd, door iedere 'gewone' burger; speciale kwaliteiten worden voor het plegen van het misdrijf niet vereist.¹³ 'Wordt het misdrijf begaan in een situatie van oorlog of bezetting, dan kan er sprake zijn van een eendaadse samenloop met een oorlogsmisdrijf.

Individuele verantwoordelijkheid; Befehl ist Befehl

Het Statuut legt individuele verantwoordelijkheid vast voor het begaan van of deelneming aan de misdrijven van de art. 2-5. Het regelt deze kwestie vanuit verschillende invalshoeken: naast de algemene regel van *individuele* verantwoordelijkheid van de dader bevat het de regel dat een officiële positie als staatshoofd, regeringsleider of ambtenaar als zodanig geen afbreuk kan doen aan strafrechtelijke aansprakelijkheid noch strafverlichting kan bewerkstelligen. Duidelijk is voorts dat 'superieuren' hun handen niet in onschuld kunnen wassen voor het begaan van de 'statutaire' misdrijven door een ondergeschikte, indien zij wisten of redelijkerwijze moesten vermoeden dat die ondergeschikte een dergelijk misdrijf zou gaan uitvoeren of dat al had gedaan, maar niettemin hebben nagelaten noodzakelijke en redelijke maatregelen te nemen ter voorkoming ervan of ter bestraffing van de dader. Voor de ondergeschikte is de zaak ook dichtgetimmerd: 'Befehl ist Befehl' gaat evenmin op als dat in Neurenberg het geval was (het 'Charter' sloot dat verweer ook uit). Met de ABA moet tegen deze algehele uitsluiting van een 'superior order-plea' – naar Nederlands recht wellicht te vertalen als (al dan niet bevoegd gegeven) ambtelijk bevel – worden ingebracht, dat daardoor onvoldoende recht wordt gedaan aan 'the exigencies of

6. Zie A. Krikke, *De zaak Menten en de bijzondere rechtspleging*, een helder en grondig artikel gepubliceerd in de drie delen van 'Recht en Kriek' 2/78, 3/78 en 1/79, met name 1/79, p. 40.

7. Aldus Krikke, a.w., 2/78, p. 98.

8. Zie de bronvermelding bij het aan dit artikel gegeven motto, p. 3.

9. Zie, in navolging van Mouton, Krikke, a.w. 1/79, p. 39.

10. Krikke, a.w., 1/79, p. 39.

11. Krikke, a.w., 1/79, p. 40.

12. Krikke, a.w., 1/79, p. 48.

13. A.w., 1/79, p. 49-50.

military discipline in combat and the circumstance where a defendant acting under such conditions did not know and could not reasonably have been expected to know that the orders he carried out were unlawful.' Terecht signaleert de ABA dat de afwijzing van het onderhavige verweer op vergelijkbare voet als dat geschiedde in Neurenberg niet past: was de afwijzing destijds 'appropriate in prosecuting high-ranking Nazi officials for acts they surely knew were contrary to the most fundamental standards of civilized conduct', thans zal dat minder geraden zijn voor zover het Haagse Tribunaal ook gewone soldaten gaat berechten. Dat 'voetvolk' zal wellicht soms (hebben) mogen aannemen dat de orders van meerderen tot op zekere hoogte in overeenstemming waren met het internationale recht. Het lijkt dan ook rechtvaardiger dat het Tribunaal de grenzen trekt waarbinnen het onderhavige verweer kan opgaan, dan categorisch de kans van slagen ervan bij statuut te ecarteren.¹⁴

Enkele andere materiële kwesties

Het rapport van de Secretaris-Generaal bepaalt, dat het Tribunaal 'itself will have to decide on various personal defences which may relieve a person of individual criminal responsibility, such as minimum age or mental incapacity, drawing upon general principles of law recognised by all nations' (par. 58). Welke zijn die 'various' verweren? Hoe luiden de algemene rechtsbeginselen die door 'all (!) nations' worden erkend? Bestaan die wel? Dat valt reeds te betwijfelen als men bedenkt dat kennelijk in sommige staten van de VS zelfs strafrechtelijk minderjarigen ter dood kunnen worden veroordeeld, terwijl in vele andere landen de doodstraf niet bestaat. Natuurlijk is dit voorbeeld niet rechtstreeks van belang voor de rechtspleging voor het Tribunaal aangezien het statuut niet in oplegging van de doodstraf voorziet, terwijl het evenmin om een materieelrechtelijk probleem gaat, maar het toont wel aan dat over uiterst fundamentele rechtsbeginselen – doodstraf of niet?, welke sancties voor minderjarigen? – zeer uiteenlopend kan worden gedacht. En dan te bedenken dat zowel Nederland als de VS zichzelf toch zeer beschaafde naties zullen vinden, met een daaraan rechtevenredig niveau van rechtsbeginselen en rechtspleging. Waarom zou er dan op andere terreinen van recht en daarop betrokken principes wel mondiale communis opinio zijn? Zo bezien kan ook lastig worden de invulling van door het statuut in het midden gelaten concepten als causaliteit, schuld, opzet, wederrechtelijkheid, rechtvaardigings- en schulduitsluitingsgronden, poging, deelneming, samenloop en recidive.¹⁵

Formele kwesties; 'rules of procedure'

De *judges* moeten de 'rules of procedure and evidence' opstellen, o.m. met betrekking tot de behandelingen ter terechtzitting, in raadkamer en in hoger beroep, en de bescherming van slachtoffers en getuigen. De 'rules' zullen geen afbreuk mogen doen aan de rechten die het statuut de verdachte toekent, met 'due regard for the protection of victims and witnesses.'

Deze regeling ziet er simpel uit. Toch zal zij zowel voor Prosecutor als voor verdediging een heet hangijzer zijn door het dualisme dat ligt besloten in de art. 21-22. Het eerste formuleert de rechten van de verdachte en is sterk geïnspireerd door art. 14 IVBPR, het tweede bevat een voorziening ter bescherming van slachtoffers en (andere) getuigen.

Art. 21 voorziet ruwweg in een 'fair and public hearing' binnen een redelijke termijn, in de 'presumptio innocentiae', in het recht op non-zelfincriminatie en in 'minimum guarantees' zoals het recht 'promptly and in detail' te worden ingelicht omtrent 'the

nature and cause of the charge against him', het recht op voldoende tijd en faciliteiten voor de voorbereiding van de verdediging, het recht op (zonodig; gratis) rechtsbijstand en vrije advocatenkeuze, alsmede het recht om op tegenspraak te worden berecht. Ook is er het recht 'to examine, or have examined, the witnesses against him and to obtain the attendance and examination of witnesses on his behalf under the same conditions as witnesses against him'.

Het belang van deze procedureregels is groot: zij betreffen fundamentele verdedigingsrechten. Daar tegenover staan de zwaarwegende belangen van slachtoffers, die bescherming vinden in art. 22; het laat toe dat de zaak *achter gesloten deuren* wordt behandeld waardoor *pers en publiek* kunnen worden geweerd. Het voorziet ook in eventuele afscherming tegenover de verdachte: de identiteit van de getuige kan worden achtergehouden, terwijl het Tribunaal ook andere beschermende maatregelen kan treffen (te denken valt aan verhoor buiten aanwezigheid van de verdachte, doch voor deze rechtstreeks te volgen via een gesloten televisie-circuit).

Maar raken de verdedigingsrechten door dergelijke – op *zich zelf* veelal gerechtvaardigde – beschermende maatregelen niet te zeer in gedrang? Deze gedachte komt op tegen de achtergrond van art. 21 waarin de verdachte het recht wordt toegekend 'to examine or have examined witnesses against him'. Amerikaanse advocaten lezen hierin het recht 'to cross-examine witnesses', een recht dat in hun 'adversarial' strafgeding als cruciaal wordt beschouwd.¹⁶ In hoeverre dit recht en de Amerikaanse uitleg ervan zijn te verenigen met de zoëven omliggende afscherming van getuigen, en of de door het Tribunaal te ontwerpen regels aan alle belangen voldoende recht zullen (kunnen) doen valt nog te bezien. Het vinden van een balans tussen de belangen van getuigen en verdachten wordt voor het Tribunaal een heikel – misschien wel het lastigste – karwei. Helemaal als men met het oog op de slachtoffers en getuigen rekening houdt met 'the very real possibility of violent reprisals against themselves or their families'.¹⁷ Een *prisoners' dilemma* voor het Tribunaal?

Internationale rechtshulp

Het 'Tribunaal-project' zal als internationale miskleun eerste klasse ten onder gaan, indien staten niet onderling samenwerken om bewijs te vergaren, verdachten te arresteren en aan het Tribunaal over te dragen. Vandaar dat het statuut bepaalt dat de Prose-

Het vinden van een balans tussen de belangen van getuigen en verdachten wordt door het Tribunaal een heikel – misschien wel het lastigste – karwei.

Het valt op dat niet alleen de veroordeelde om herziening mag vragen, maar ook de Prosecutor, zelfs na een onherroepelijk geworden vrijspraak! Dit laatste is flagrant in strijd met het ne bis in idem-beginsel.

cutor 'shall have the power' bewijsmateriaal te vergaren en 'to conduct on-site investigations'. In voorkomende gevallen mag hij daarbij de assistentie verlangen van de 'State authorities concerned'. Ook de zittende magistraten zullen een verzoek om rechtshulp kunnen doen: het statuut bepaalt dat 'States shall comply without undue delay with any request for assistance or an order issued by a Trial Chamber'.¹⁸

Dat staten verplicht zijn aan verzoeken om rechtshulp van rechters of aanklager te voldoen, volgt uit het feit dat de instelling van het Tribunaal door de Veiligheidsraad 'creates a binding obligation on all States to take whatever steps are required to implement the decision'.¹⁹ Ook Nederland is dus volkenrechtelijk gehouden stappen te ondernemen om te bevorderen dat een eventueel verzoek om rechtshulp kan worden ingewilligd. Dientengevolge ligt op dit moment een concept uitvoeringswet bij de Raad van State.

Rechtsmiddelen: hoger beroep en herziening

Anders dan het IVBP kent het statuut geen onbeperkt recht op hoger beroep. Veroordeelde en Prosecutor kunnen slechts op twee gronden in appèl: '(a) an error on a question of law invalidating the decision; or (b) an error of fact which has occasioned a miscarriage of justice.' De 'Appeals Chamber may affirm, reverse or revise the decisions taken by the Trial Chambers'. Wanneer een juridische misslag het vonnis van de eerste aanleg 'invalide' maakt is nog onduidelijk. Afgewacht moet worden of de verheldering enkel zal komen door 'case law', dan wel wordt verschaft in de nog te redigeren 'rules of procedure'. E.e.a. geldt ook de kwestie wanneer een 'rechterlijke dwaling' door een 'error of fact' is veroorzaakt. In een derde rechtsingang ('cassatie') is niet voorzien.

Het statuut regelt ook 'review proceedings', te vergelijken met ons buitengewone rechtsmiddel van herziening door de Hoge Raad bij nova (vgl. art. 457 lid 1 sub 2° Sv). Het valt op dat niet alleen de veroordeelde om herziening mag vragen, maar ook de Prosecutor, zelfs na een onherroepelijk geworden vrijspraak! Dit

laatste is flagrant in strijd met het *ne bis in idem-beginsel* (zie hieronder).

Bis in idem

Zonder enige vorm van rechtvaardiging in het rapport van de Secretaris-Generaal is de *ne bis in idem*-garantie uit het statuut geweerd. Sterker nog: anders dan het IVBP dat een ongeclausuleerde *ne bis in idem* waarborgt, kent het statuut aan het Tribunaal juist het recht toe om ter zake van hetzelfde materiële feit een tweede vervolging te houden nadat de verdachte door een 'nationaal' gerecht is berecht (omgekeerd mag het niet). Wel moet het betrokken feit in de eerdere nationale procedure zijn gekwalificeerd als 'ordinary crime', moet die procedure niet onpartijdig of niet onafhankelijk zijn geweest, of bedoeld om de verdachte af te schermen voor internationale strafrechtelijke verantwoordelijkheid, dan wel moet de zaak 'not diligently prosecuted' zijn geweest. Reeds op het eerste gezicht is duidelijk dat deze gronden niet scherp omlijnd zijn. Licht dubbele bestraffing aldus niet al te makkelijk in het verschiet?

Straf en tenuitvoerlegging

Het Tribunaal mag slechts gevangenisstraffen opleggen. Opmerkelijk is de bepaling dat het Tribunaal 'in determining the terms of imprisonment, (...) shall have resource to the general practice regarding prison sentences in the courts of the former Yugoslavia.' Ik sprak daar zojuist al over bij de 'legaliteit'.

Bij de strafoplegging behoren de Trial Chambers rekening te houden met 'such factors as the gravity of the offence and the individual circumstances of the convicted person.' Ook een eerder ter zake van hetzelfde feit door een nationale rechter opgelegde straf moet worden meegewogen, maar alleen voor zover die straf is ten uitvoer gelegd. De criteria voor die 'compensatie' moeten nog worden uitgevonden. Naast een gevangenisstraf mag de Trial Chamber het wederrechtelijk genoten voordeel ontnemen en aan de rechthebbende teruggeven.

Ook met betrekking tot de tenuitvoerlegging bestaat onduidelijkheid. De straf zal namelijk moeten worden ondergaan in een door het Tribunaal aan te wijzen staat (die zich daartoe bereid heeft verklaard). Bij meerdere veroordeelden zullen evenzovele staten kunnen worden aangewezen. De wijze van tenuitvoerlegging wordt beheerst door het recht van de betrokken staat 'subject to the supervision of the International Tribunal'. Deze regeling herbergt een mogelijkheid van ongelijke behandeling: tenuitvoerlegging van vergelijkbare straffen in uiteenlopende landen met verschillende penitentiaire regimes. Het maakt nogal wat uit of je in een duistere Roemeense kerker belandt (waar een bewaker de dienst uitmaakt die nog onder Ceaucescu is 'opgevoed'), of in de Kantelberg te Scheveningen alwaar je wordt bejegend door penitentiaire inrichtingwerkers; pastorale krachten paraat staan en desverlangd ook (andere) zielzorgers te hulp snellen. Ook de regeling die voorziet in de mogelijkheid van voortijdige beëindiging van de tenuitvoerlegging kan rechtsongelijkheid in de hand werken. Het statuut bepaalt weliswaar dat het Tribunaal

14. Naar het schijnt berust de 'superior order'-regeling op de vroegere Joegoslavische wetgeving. Of die omstandigheid op zich zelf als afdoende rechtvaardiging kan gelden voor de 'statutaire' regeling is de vraag.

15. Vergelijk Van den Wijngaert, a.w., p. 292.

16. ABA-rapport, p. 30.

17. ABA-rapport, p. 31.

18. Uit het statuut volgt dat het - in Nederlands jargon - met name gaat om 'overlevering' aan het Tribunaal en verrichtingen van 'kleine rechtshulp'. Zie hierover in het algemeen resp.

A.H.J. Swart, *Nederlands Uitleveringsrecht*, Zwolle, 1986 en J.M. Sjöcrona, *De Kleine Rechtshulp*, Arnhem, 1990.

19. Rapport van de secretaris-generaal, par. 125.

Het statuut institutionaliseert geen mechanisme voor de benoeming van raadslieden. Wie benoemt en op welke grond? Wanneer eisen 'the interests of justice' rechtsbijstand? Op dit punt schiet het Statuut te kort.

beslist over 'pardon or commutation of sentence', maar daarvoor moet de zaak eerst door de zeef van het nationale recht van de ten uitvoer leggende staat. Het Tribunaal moet pas in de zaak worden betrokken wanneer de gedetineerde volgens het nationale recht van de staat van tenuitvoerlegging voor gratie c.a. in aanmerking komt. De criteria daarvoor lopen echter internationaal uiteen.

Ander punt van zorg is, dat de lengte van een op te leggen gevangenisstraf die van het bestaan van het Haagse *ad hoc*-Hof kan gaan overtreffen, zodat er t.z.t. geen Tribunaal zal zijn om te adïeren. Wat dan?

Positie van de verdediging

Het statuut voorziet in de benoeming van een verdediger 'where the interests of justice so require and without payment by him in any such case if he does not have sufficient means to pay for it'. Daar blijft het bij; het statuut institutionaliseert geen mechanisme voor de benoeming van raadslieden. Wie benoemt en op welke grond? Wanneer eisen 'the interests of justice' (wat zijn dat eigenlijk?) rechtsbijstand? Op dit punt schiet het statuut te kort. Opmerkelijk is dat het Neurenbergse Handvest juist wel *ongeclassuleerd* bepaalde dat de verdachte recht had op 'assistance of Counsel'. Vanwaar de beperking in het statuut? Het verdient aanbeveling dat de Veiligheidsraad naast de rechterlijke 'Chambers' en de 'Office of the Prosecutor' een *onafhankelijk* 'Bureau voor Rechtsbijstand' in het leven roept, waarbij elk van die organen wordt voorzien van een onafhankelijke staf binnen de 'Registry' (*Chinese Walls*, in goed Nederlands).²⁰

Het 'verdedigingsbureau' zou in de eerste plaats voldoende waarborgen moeten kunnen bieden voor een deugdelijk toevoegingsbeleid (waarbij wordt gewaakt voor conflicts of interest tussen allerlei verdachten en hun raadslieden). In de tweede plaats zou dat bureau ook 'inhoudelijk' een deskundigheid kunnen ontwik-

kelen – vergelijkbaar met die van de staf van de Prosecutor – om daarmee desgevraagd de raadslieden van advies te kunnen dienen. Dat zou 'enhance the adversarial nature of the Tribunal. Both the Office of the Prosecutor and the Office of Defence Counsel would be able to monitor their counterpart's interaction with the Chambers and further ensure that all proceedings will be impartial'.²¹ Het spreekt voor zich dat het 'orgaan voor de raadslieden' bij uitoefening van de 'inhoudelijke' taak een waterdicht mechanisme moet bedenken ter handhaving van de vertrouwelijkheid van informatie die de raadslieden in hun uiteenlopende zaken onder ogen kunnen krijgen en wellicht moeten prijsgeven om van de expertise van het bureau te kunnen profiteren.

Wat zouden overigens de criteria moeten zijn voor toevoeging? Wat moet de potentiële verdediger in huis hebben? Kan elke net in de rechten afgestudeerde Serviër, Bosniër, Kroaat, Chinees, Amerikaan of Nederlander voor toevoeging in aanmerking komen? Moet hij/zij wel (al) advocaat zijn, of mogen ook andere juridische deskundigen (hoogleraren bijvoorbeeld) ad hoc als verdediger opstaan? Het statuut doet er volledig het zwijgen toe.²²

Tot besluit

De rechtspleging voor het Tribunaal zal door velen kritisch worden gevolgd. De vonnissen zullen invloed hebben op de uitleg en naleving van internationaal recht. En dan denk ik niet alleen aan 'oorlogsrecht' of internationaal humanitair recht, maar vooral aan mensenrechten nu art. 14 IVBP zo uitdrukkelijk model heeft gestaan voor de 'rights of the accused'. Als we ons de overeenkomsten realiseren tussen art. 14 IVBP en art. 6 EVRM, dan mag misschien zelfs worden verwacht dat het Tribunaal zich zal laten inspireren door Straatsburgse rechtspraak. En wie weet zal het Haagse Tribunaal ooit model staan voor een mondiaal Strafrechtshof waarvoor de ICJ en M.Ch. Bassiouni²³ (de opvolger van Kalshoven als voorzitter van de Commission of Experts) al jaren ijveren.²⁴ □

De internationale statengemeenschap wil iets doen als reactie op de gruwelijkheden die in het vroegere Joegoslavië plaatsvinden. Nu andere midde-len falen of afstuiten op politieke onenigheid is het instellen van een tribunaal tenminste een duidelijke reactie. Maar wel een, waar de nodige haken en ogen aan vast zitten. Een gesprek over problemen als wil-lekeur, interpretatie en bewijs-garing.

Het mag duidelijk zijn: alom belijdt men dat de sta-tengemeenschap ernstige schendingen van het humanitaire recht niet ongestraft kan laten. Maar de (bepaald niet nieuwe) vraag of en hoe die bestraffing een taak van een internationaal tribunaal zou kunnen worden, wacht nog immer op een bevredigend antwoord.'

Dat schreef Prof. mr Frits Kalshoven in de Staatscourant van 25 september 1992, naar aanleiding van de kort daarvoor te Lon-den gehouden vredesconferentie over het voormalig Joegoslavië. Een ad-hoc tribunaal voor de berechting van oorlogsmisdrijven leek hem toen een reële mogelijkheid.

Er is nog geen gebouw, geen staf, geen geld. Maar toch gaan op 17 november de rechters van zo een tribunaal officieel 'aan de slag'. De laatste daarvoor benodigde benoeming vond plaats op 21 oktober: aanklager bij het tribunaal wordt de Venezolaanse P-G Ramon Escovar Salom (desgevraagd door Kalshoven omschre-ven als 'een kei, een dinosaurus met terriër-eigenschappen'). Over de straf(proces)-rechtelijke aspecten ervan schrijft J. Sjöcro-na elders in dit nummer. Over de meer rechtspolitieke kanten sprak ik op 14 oktober met Kalshoven, oud-hoogleraar volken-recht en internationaal humanitair recht aan de Universiteit Lei-den.

Eind september trad hij af als voorzitter van de VN-Commission of Experts die sinds oktober 1992 in opdracht van de Veiligheids-raad onderzoek doet naar schendingen van het humanitair recht in het voormalig Joegoslavië.

De redenen voor zijn ontslagaanvraag zijn in de media breed uit-gemeten (o.m. in NRC/Handelsblad van 30 september en de Volkskrant van 1 oktober jl.) en komen nu niet meer ter sprake. Kalshovens opvolger als voorzitter van de Commissie is inmid-dels bekend: de in Chigaco docerende Egyptenaar Prof. M. Cherif Bassiouni, reeds lid van de Commissie. Ook zijn de twee overige vacatures in de Commissie opgevuld (de vice-voorzitter, de Noor Prof. Torkel Opsahl, overleed in september aan een hartaanval). Op uitdrukkelijk aandringen van vrouwenbewegin-gen, gezien het groot aantal verkrachtingen in het oorlogsgebied, zijn beiden vrouw: de Nederlandse hoogleraar strafrecht Prof. mr C.P.M. Cleiren en de Noorse rechter H.S. Greve.

Machtswoord Veiligheidsraad

- De Commissie bracht in februari een eerste interim-rapport uit over haar bevindingen tot dusverre. In de concluding remarks stelt zij dat het besluit van de Veiligheidsraad een tribunaal in te stellen voor de berechting van oorlogsmisdaden 'would be con-sistent with the direction of its work'.

* Redactie bureau NJB

De Wet oorlogsstrafrecht in de praktijk gebracht

In dit artikel en de hiernavolgende bijdrage van mr Van Raaij beschrijven beide officieren van Justitie de juridische en praktische problemen die worden ondervonden bij het vervolgen van elders gepleegde oorlogsmisdrijven, en dan in het bijzonder in het voormalige Joegoslavië, hier te lande. Mr Van Raaij concretiseert deze problemen in zijn beschrijving van de gang van zaken tot nu toe in het zogenaamde proefproces tegen een Joegoslavische verdachte van oorlogsmisdrijven, dat thans wordt gevoerd. Beide auteurs komen tot de conclusie dat hier sprake is van een terrein vol valkuilen, voetangels en klemmen.

1. Inleiding

NA DE VESTIGING IN DEN HAAG VAN HET INTERNATIONAL CRIMINAL TRIBUNAL for the former Yugoslavia benaderde prof. mr C.P.M. Cleiren, toentertijd hoogleraar strafrecht en strafprocesrecht te Rotterdam en lid van de VN-commissie, die belast was met het onderzoek naar oorlogsmisdrijven begaan in het voormalig Joegoslavië, het Ministerie van Justitie.

Naar aanleiding van de aanhouding van één verdachte in Denemarken en één in Duitsland verzocht prof. mr Cleiren het Ministerie van Justitie te beslissen over een al dan niet actief beleid van de Nederlandse justitie.

Ten departemente is vervolgens gekozen voor een actief beleid.

In de eerste plaats hadden de VN in twee resoluties de lidstaten opgeroepen actief medewerking te verlenen aan de bewijsverzameling tegen oorlogsmisdadigers in het voormalig Joegoslavië. Daarnaast kon Nederland als gastland van het VN-Tribunaal politiek en internationaal gezien moeilijk een afwachtende houding aannemen.

Voorts bestond er het besef dat er druk vanuit de publiciteit kon ontstaan. De twee zaken in Duitsland en Denemarken waren ook voor een belangrijk gedeelte het resultaat van persactiviteiten. Ten slotte, zo stelde prof. mr Cleiren, zou eigenrichting niet ondenkbeeldig zijn gezien verklaringen van slachtoffers.

2. Eerste stappen in het kader van een actief beleid

Bij schrijven van de Directie Staats- en Strafrecht d.d. 3 maart 1994 werd aan de voorzitter en de leden van de PPGG vergadering verzocht in te stemmen met een actief beleid van de Nederlandse Justitie, met de inrichting van een meldpunt onder verantwoordelijkheid van de Procureur-Generaal te Arnhem, met het belasten van het Arnhems parket met onderzoeken, zulks omdat, kort gezegd, in de visie van het Ministerie van Justitie, Nederland rechtsmacht heeft en de militaire kamer van de Rechtbank Arnhem bevoegd is. Op 22 maart 1994 reageerde ik op drie vragen aan mij voorgelegd door mijn hoofdofficier:

1. plaats inrichting meldpunt;
2. bevoegdheid KMAR (gesteld dat meldpunt bij KMAR zou komen);
3. verhouding tot het Tribunaal.

De druk van buitenaf nam vanaf die tijd toe. Op 21 maart 1994 werd ik telefonisch benaderd door een medewerker

* Officier van Justitie eerste klasse te Arnhem.

van een bureau voor rechtshulp die bij geruchte had gehoord over een meldpunt en mij vroeg een Bosnische Kroaat te ontvangen. Uit dat gesprek en andere meldingen van de kant van de politie bleek mij dat het nodig was op korte termijn een meldpunt te organiseren.

3. Plan van Aanpak

In overleg met collega mr Varekamp, destijds landelijk terreur officier van Justitie, werd aan hoofdinspecteur M.J.M. Rijk, hoofd van de afdeling Bijzondere Recherche Informatie van de CRI gevraagd om een plan van aanpak op te stellen. Op 28 juni 1994 werd onder leiding van mr Ficq, Procureur-Generaal te Arnhem, vergaderd door vertegenwoordigers van het OM, het Ministerie van Justitie, het Ministerie van Defensie, de staf KMAR en de KLPD, terwijl er intussen ook door mij reeds overleg was gepleegd met prof. mr Cleiren en Graham Blewitt, Acting Deputy Prosecutor bij het Tribunaal.

De definitieve versie van het plan van aanpak werd door de Procureur-Generaal te Arnhem aangeboden aan de minister van Justitie teneinde een Kabinetsbesluit uit te lokken.

Intussen had de IND aan mr Varekamp kenbaar gemaakt

De RC concludeert op 1 december 1995: de Nederlandse rechter heeft geen rechtsmacht

zelf wel het meldpunt onderdak te willen bieden. En omdat de IND een opening dacht te hebben gevonden voor ook andere oorlogsmisdadigers kreeg ik de aangifte tegen de Afghaanse generaal K. met het verzoek deze in Nederland verblijvende generaal te vervolgen op grond van oorlogsmisdrijven. Er zijn naar aanleiding van die aangifte toen criteria vastgesteld voor het in behandeling nemen van een zaak. Die criteria luiden:

1. de persoon tegen wie de klacht gericht is, bevindt zich in Nederland;
2. de klacht is afkomstig van een persoon die als belanghebbende bij een vervolging kan worden aangemerkt;
3. er is sprake van concreet aangeduide strafbare feiten;
4. een redelijk vermoeden van schuld aan een strafbaar feit kan worden afgeleid uit de aangeleverde bescheiden.

De aangifte tegen deze generaal voldeed niet aan deze criteria.

In het najaar 1994 komt de toestemming af om het plan van aanpak uit te voeren en een meldpunt bij de CRI in te richten. Het plan van aanpak geeft voor een op te richten team drie aandachtsvelden;

1. het doen van opsporingsonderzoeken ten behoeve van het OM-Arnhem;
2. het ondersteunen van het Tribunaal;
3. het maken van dreigingsanalyses i.v.b. mogelijke gevaarzetting en dreiging ten aanzien van personen die betrokken zijn bij 1 en 2.

In het vervolg beperk ik mij tot het eerste aandachtsveld, de opsporingsonderzoeken.

4. Start van de juridische discussie¹

In december 1994 spraken collega mr Van Raaij, de toekomstige zaaks-OvJ en ik met onze juridische militaire vraagbaak prof. mr G.L. Coolen, bijzonder hoogleraar militair recht. Tot dat moment was er van uitgegaan dat de WOS een dusdanig geredigeerde wet was dat wij daarmee uit de voeten zouden kunnen bij de militaire kamer. Vanaf december 1994 pogen wij alle valkuilen van de wet te onderkennen en te omzeilen, maar naast een terrein vol valkuilen lijkt het af en toe ook een mijnenveld.

De WOS spreekt in artikel 1 bij de definitie-bepaling over drie situaties;

1. in geval van oorlog (lid 1)
2. in geval van burgeroorlog (lid 3)
3. in geval van gewapend conflict dat niet als oorlog kan worden aangemerkt en waarbij Nederland betrokken is (lid 2).

Artikel 12 WOS luidt:

'Van de misdrijven, in artikel 1 bedoeld, door wie ook begaan, neemt behoudens het bepaalde in het tweede lid, de militaire rechter kennis.' Kortom in geval van oorlog of burgeroorlog is de militaire rechter bevoegd, terwijl ten aanzien van gewapend conflict de burgerrechter de bevoegde instantie lijkt tenzij bij Algemene Maatregel van Bestuur een bijzonder gerecht (bv. militaire kamer) wordt aangewezen (art. 12 lid 3).

De start van een discussie, voer voor juristen, is gegeven. Prof. mr Coolen doet de wetenschappelijke aftrap met een notitie van 28 december 1994. Ik volg met een schriftuur op 4 januari 1995, prof. mr Rüter mengt zich op verzoek van de hoofdofficier van Justitie op 24 januari 1995 in de discussie en collega Van Raaij geeft zijn visie op 1 februari 1995.

Voor collega Van Raaij en mij is het dan al duidelijk dat wij slag gaan leveren met een juridisch monstroom omdat de WOS en de toelichting op de WOS in samenhang met de wetsgeschiedenis voor meer dan een uitleg vatbaar is en er naast valkuilen en mijnen nog tal van voetangels en klemmen zijn. De vier scribenten leveren zeer tegengestelde standpunten op.

5. Start NOJO-team

Het meldpunt wordt in januari 1995 ingericht. Met hoofdinspecteur Rijk van de Dienst Bijzondere Recherche zaken van de CRI als team-leider wordt het NOJO-team (Nationaal Opsporingsteam Joegoslavische Oorlogsmisdadigers) opgestart. Na een half jaar is er door 8 medewerkers van het team zoveel werk verricht dat er 30 dossiers zijn aangelegd, waarvan er in 15 zaken een inventariserend onderzoek wordt ingesteld.

6. Verloop proefproces

De opsporingswerkzaamheden van het NOJO-team worden natuurlijk ernstig bemoeilijkt en ook gefrustreerd door de juridische onzekerheden. Zo ontstaat de gedachte dat

¹ Dit artikel dient in directe samenhang met het artikel van collega mr Van Raaij (Proefproceszaak K) te worden gelezen. Zijn artikel is een uitwerking van de nrs 4 en 5.

het noodzakelijk is om een proefproces te starten om de visie van de Hoge Raad te vernemen over rechtsmacht en bevoegdheid. Het is immers niet mogelijk om een verdachte aan te houden, wanneer je niet met zekerheid weet aan welke RC je hem dient voor te geleiden en welke militaire dan wel burgerraadkamer over bijv. gevangenhouding dient te beslissen. De fundamentele juridische discussie kun je niet laten losbranden in het kader van de vraag of justitie een verdachte voor lange tijd in voorarrest wil plaatsen.

Er wordt vervolgens een zaak geselecteerd die zich op grond van de vastgestelde criteria (Zie onder 3: 1 t/m 4) leent voor een proefproces, waarbij gekozen wordt voor een vordering GVO bij de RC te Arnhem, in de hoop dat het mogelijk zal zijn vervolgens in appel en in cassatie te kunnen gaan.

Ter onderbouwing van de stellingname van het OM dat Nederland rechtsmacht heeft op grond van de WOS en de militaire kamer van de rechtbank te Arnhem bevoegd is, zet prof. mr. Strijards van de afdeling wetgeving van het Ministerie van Justitie zich aan het schrijven van een uitvoerige notitie.

Op 1 november 1995 is het dan zover. De vordering is ingediend bij de RC te Arnhem om in het kader van een GVO de vraag te stellen of in Nederland rechtsmacht bestaat ten aanzien van een in Nederland verblijvende Bosnische Serviër die ervan verdacht wordt oorlogsmisdrijven gepleegd te hebben op het grondgebied van het voormalig Joegoslavië tegen niet-Nederlanders, (moord, poging tot verkrachting en het overbrengen en uitleveren van een groep gevangen genomen burgers aan de bewaarders van een concentratiekamp) en zo ja, of in dat geval de militaire kamer bevoegd is.

De RC concludeert op 1 december 1995: de Nederlandse rechter heeft geen rechtsmacht omdat, met een beroep op de wetsgeschiedenis, de WOS vereist dat Nederland bij de oorlog betrokken is: OM is niet-ontvankelijk. De Militaire Raadkamer van de rechtbank oordeelt, na door OM ingesteld appel, op 21 februari 1996 in hoger beroep: de Nederlandse rechter heeft rechtsmacht en de Nederlandse strafwet, in het bijzonder de WOS, is van toepassing waarbij de Raadkamer het niet van belang acht of Nederland bij het conflict betrokken was. Als gevolg van artikel 12 WOS is de militaire rechter in deze zaak bevoegd. Het gaat om een burgeroorlog. De vordering GVO wordt afgewezen.

Op 4 maart 1996 wordt door het OM cassatieberoep aangekend omdat het niet verantwoord wordt geacht de vervolging van K. door te zetten zonder de visie van de Hoge Raad te kennen.

Op 1 mei 1996 concludeert de Advocaat-Generaal bij de Hoge Raad tot niet-ontvankelijkheid van de officier van Justitie in zijn cassatieberoep en op 26 september 1996 concludeert de Advocaat-Generaal aanvullend op verzoek van de Hoge Raad in een op de diverse discussiepunten ingaand boeiend betoog met name dat de verdachte eerst dient te worden opgeroepen om zich te verweren tegen de vordering van de officier van Justitie. Bij beschikking van 22 oktober 1996 verwijst de Hoge Raad de zaak naar het Gerechtshof te Arnhem. Is het een extra aanwijzing van de HR dat de zaak naar de Militaire Kamer van het Hof wordt verwezen?

De Raadkamer van het Hof behandelt vervolgens de zaak op 19 februari 1997. De beschikking van het Hof zorgt voor een verrassing: Nederland heeft wel rechtsmacht op grond van de WOS doch niet de militaire rechter maar wel de burgerrechter is bevoegd. Verdediging en OM tekenen cassatie aan. Opnieuw is het wachten op een beslissing van de Hoge Raad.

7. Praktische uitvoerbaarheid opsporingsonderzoek

Terwijl het proefproces zich in positieve zin ontwikkelt, met dien verstande dat de Raadkamer van de Rechtbank, de A-G bij de Hoge Raad en de Raadkamer van het Gerechtshof te Arnhem allen constateren dat Nederland op grond van de WOS rechtsmacht heeft, ook al denken de verschillende instanties dan verschillend over de vraag of de burger- danwel de militaire rechter in deze bevoegd is, wordt door de beide officieren van Justitie (mrs. Besier en Van Raaij) die zich op het Arnhemse parket met de Wet oorlogsstrafrecht bezig houden, onderzoek gedaan naar de praktische uitvoerbaarheid van opsporingsonderzoek.

Getuigen zullen steeds gevonden moeten worden bij een ethnische groepering die als vijandelijk kamp moet worden aangemerkt

Omdat dat onderzoek nog onderwerp van bespreking is, is het in dit kader voorbarig conclusies te verbinden aan het onderzoek zoals dat tot dusverre is verricht. In dit kader wil ik volstaan met het aangeven van de verschillende opsporings- en bewijsproblemen waarvoor een oplossing dient te worden gevonden.

7.1. INFORMATIEVERGARING

Om zicht te krijgen op de praktische uitvoerbaarheid van de opsporing en vervolging is veel informatie vergaard tijdens gesprekken met vertegenwoordigers van het Tribunaal, tijdens een symposium van het Asser-Instituut (16 februari 1995) tijdens een informatiedag voor medewerkers van het Tribunaal (9 december 1994), tijdens bijscholingsdagen voor het NOJO-team c.s. georganiseerd door het Instituut Clingendael. Voorts werd er gesproken met prof. dr. Wagenaar, met de Duitse ambassade te Den Haag en de Duitse coördinerend OvJ te Karlsruhe. Ook vond tijdens een rondreis van collega Van Raaij en mij met brigade generaal Roos van de Koninklijke Marechaussee door Bosnië (november 1996) overleg plaats met militaire en burger autoriteiten (IFOR, UN, EU), terwijl dat ook gebeurde tijdens een bezoek aan Sarajevo (januari 1997). Er werden daar zeer inhoudelijke discussies gevoerd met een medewerker van The High Representative, vredescoördinator, dhr. Bildt, het ICTY-team van het Tribunaal, de Nederlandse ambassade, de onderminister van Justitie van de federatie van Moslims en Kroaten en een federal prosecutor. Ten slotte werd ook overlegd met het Ministerie van Buitenlandse Zaken en met de Binnenlandse Veiligheidsdienst.

7.2. OPPORTUNITIETSBEGINSEL

Gesteld dat uiteindelijk de Hoge Raad oordeelt dat het militair OM te Arnhem, dan wel het burger OM overal in Nederland bevoegd is om een strafzaak tegen een oorlogsmisdadiger uit voormalig Joegoslavië aan de Nederlandse rechter voor te leggen, dan is het vervolgens de vraag of er wel mogelijkheden zijn om de strafvervolging in de zaak tegen K. danwel andere zaken op grond van de WOS door te zetten danwel te starten. Naast de afweging op grond van de vier eerder aangegeven algemene criteria (zie onder

3), dient het OM nog een aantal andere afwegingen te maken zoals bijvoorbeeld t.a.v. de bewijsvergaring, de legitimiteit van de vervolging, de kans op een in de ogen van het OM succesvolle afloop en de financiële consequenties van opsporing, vervolging en tenuitvoerlegging van vonnissen.

Dit ondanks het feit dat het Ministerie van Justitie in 1994 bewust heeft gekozen voor een actief opsporingsbeleid om Nederland geen vrijhaven te laten zijn voor oorlogsmisdadigers.

7.3. BEWIJSVERGARING DOOR GETUIGEN:

Gesteld dat een persoon, verdacht van oorlogsmisdrijven, geen volledige bekentenis aflegt, dan zullen de verklaringen van (oog)- getuigen de cruciale rol spelen bij de waarheidsvinding, en de bewijsvoering.

7.3.1 De te horen getuigen zullen verklaringen dienen af te leggen ten aanzien van waarnemingen die in 1991 en 1992 zijn gedaan. Het *tijdsterloop* (ten minste 6 jaren) zal derhalve een punt van aandacht zijn.

7.3.2 De *betrouwbaarheid* van getuigen is een cruciaal punt. In het eerste gesprek met prof. mr. Cleiren begin 1994 wees zij mij reeds op de moeilijke toetsbaarheid van de betrouwbaarheid. Zij werd met dit probleem geconfronteerd tijdens haar werkzaamheden als lid van de VN-Commissie die in Bosnië onderzoek deed. Getuigen zullen steeds gevonden moeten worden bij een ethnische groepering die als vijandelijk kamp moet worden aangemerkt.

Bij een Servische verdachte zullen de getuigen doorgaans onder de Moslims of Kroaten gezocht moeten worden.

In de zaak Tadić is het Tribunaal geconfronteerd met een 'gestuurde getuige'. De betrouwbaarheid van getuigen zal derhalve getoetst dienen te worden.

7.3.3 De bereidheid om te getuigen

Men dient er rekening mee te houden dat naarmate er meer tijd verstrijkt getuigen wellicht minder bereid zullen zijn een verklaring af te leggen. Veel potentiële getuigen die in West-Europa verblijven houden er rekening mee dat ze in de (nabije) toekomst zullen willen of moeten remigreren naar voormalig Joegoslavië. Angst voor eigen veiligheid of die van gezin of familie kan drijfveer zijn niet aan een onderzoek te willen meewerken. Het NOJO-team heeft reeds ervaren dat getuigen zich om deze reden alsnog hebben teruggetrokken.

7.3.4. De *kwantiteit* van het aantal benodigde en beschikbare getuigen is een volgend aandachtspunt. Het moge duidelijk zijn dat voor de 'grote zaken' die het Tribunaal behandelt meer getuigen beschikbaar zijn dan voor de naar verhouding minder ernstige oorlogsmisdrijven die voor berechting door de nationale overheid in aanmerking komen. In de zaak Tadić werden gedurende zeven maanden 115 getuigen gehoord. Door het tot dusverre ontbreken van goede netwerken zal het voor Nederlandse opsporingsambtenaren veel moeilijker zijn dan voor de medewerkers van het Tribunaal om voldoende getuigen te vinden, temeer wanneer het om getuigen in voormalig Joegoslavië gaat. De praktijk leert dat in voormalig Joegoslavië omvangrijke groepen mensen de oorspronkelijke woonsteden van 1991, 1992 hebben (moeten) verlaten. Bevolkingsadministraties bieden weinig of geen uitkomst.

7.4. RECHTSHULP

Wil onder meer de betrouwbaarheid van getuigenverkla-

ringen getoetst kunnen worden, dan zal onderzoek ter plaatse nodig zijn bijvoorbeeld voor het vaststellen van omstandigheden waaronder de waarnemingen werden gedaan. Het kan dan evenzeer gaan om onderzoek op verzoek van de verdediging. Hiervoor en voor het zoeken en horen van getuigen in voormalig Joegoslavië zullen rechtshulpverzoeken moeten worden gedaan. De vraag is: tot wie moet het rechtshulpverzoek gericht zijn.

Onderzoek heeft uitgewezen dat in het totale gebied van het voormalig Joegoslavië nog niet overal een ministerie van justitie functioneert tot wie Nederland zich met een rechtshulpverzoek kan wenden. Is zulks wel het geval dan dient men zich te realiseren, gelijk zulks ook voor het Tribunaal geldt, dat we te maken hebben met drie entiteiten: Moslims, Kroaten en Serviërs. Dit brengt met zich mee, zo leert de praktijk, dat vooral van bereidwillige medewerking sprake zal zijn, zowel in Bosnië, als in Servië alsook in Kroatië, zolang de verdachte tot een andere dan de eigen ethnische groepering behoort.

Veel potentiële getuigen die in West-Europa verblijven houden er rekening mee dat ze in de (nabije) toekomst zullen willen of moeten remigreren naar voormalig Joegoslavië

Zoals gezegd, het Tribunaal heeft ook de nodige problemen op het gebied van rechtshulp, ook al heeft het Tribunaal een permanent bureau van ICTY in Sarajevo. In de zaak tegen de Kroatische generaal T. Blaskic werd de Kroatische ambassadeur in Nederland tegen 19 februari 1997 gedagvaard omdat Kroatië nalatig blijft om documenten over te dragen. Ook hier zien we dat een ethnische regering ten aanzien van een verdachte van de eigen ethnische groepering zeer terughoudend is als het gaat om in het kader van rechtshulp documenten aan het Tribunaal te leveren. Wanneer dit de houding is ten opzichte van het Tribunaal, wat heeft Nederland dan te verwachten?

8. Legitimiteit van vervolging

Het moge bekend zijn dat het Tribunaal in Den Haag zich beperkt tot de vervolging van leidinggevendenden die zich op grote schaal aan oorlogsmisdrijven hebben schuldig gemaakt.

Aanhouding van diverse kopstukken, van wie veelal de verblijfplaats bekend is, vindt tot dusverre niet plaats vanwege de repercussies die zo'n aanhouding zou kunnen hebben voor de uitvoering van de Akkoorden van Dayton, gericht o.a. op stabilisering van de situatie die met 'vrede' wordt aangeduid. Voorts zou zo'n aanhouding de veiligheid van de SFOR-militairen in gevaar kunnen brengen.

Het is m.i. niet ondenkbaar dat de internationale gemeenschap onder leiding van de Amerikaanse regering stappen zet om één van de oorlogsmisdadigers voor wie het Tribunaal een arrestatiebevel heeft afgegeven aan te houden. Zo'n aanhouding zal stellig leiden tot 'enige vorm van reactie'. Dat vervolgens al degenen voor wie het Tribunaal een arrestatiebevel heeft afgegeven ook werkelijk in het huis van bewaring van het Tribunaal in Scheveningen zullen belanden, wordt na zo'n eerste aanhouding m.i. ui-

terst onaannemelijk. Het feit dat Nederland de kleinere zaken wel zou vervolgen terwijl het Tribunaal niet in staat is de hoofdschuldigen, de opdrachtgevers, te vervolgen 'raakt' de vraag van de legitimiteit van de vervolging.

Een beroep van de verdediging op niet ontvankelijkheid van het OM vanwege deze legitimiteitsvraag zou m.i. niet slagen omdat de berechting van de hoofdaders is voorbehouden aan het Tribunaal en Nederland daar geen zeggenschap over heeft en het Tribunaal zelf tot dusverre ook geen negatieve consequenties heeft verbonden aan de legitimiteitsvraag t.a.v. de berechting door het Tribunaal.

9. Andere landen in West-Europa

Van de landen die de vier Rode-Kruisverdragen van Genève hebben ondertekend kan voorzover bekend alleen Denemarken tot dusverre terugzien op een succesvolle vervolging.

In november 1994 werd een Bosnische moslim tot acht jaar gevangenisstraf veroordeeld terzake van o.a. het doodmartelen van Moslims in een gevangenenkamp in Bosnië (de verdachte R.S. klom in het gevangenenkamp op van krijgsgevangene tot bewaker). Tijdens het proces legden twintig ooggetuigen een verklaring af. De feiten zijn in 1993 gepleegd. De berechting kon derhalve zeer snel volgen op de pleegdata van de oorlogsmisdrijven.

Duitsland is het enige land waarvan bekend is dat het momenteel actief optreedt tegen oorlogsmisdadigers uit voormalig Joegoslavië. Naast de zaak Tadić, die aan het Tribunaal werd overgedragen, bevinden zich drie verdachten uit voormalig Joegoslavië in voorarrest waarvan twee reeds langer dan één jaar. De hoofdbehandeling van twee zaken is onlangs begonnen.

In de zaak Tadić werden gedurende zeven maanden 115 getuigen gehoord

Ook het OM in Duitsland belast met de opsporing en vervolging van oorlogsmisdrijven ziet 'die Aussagen von Zeugen' als 'wesentliche Grundlage aller Ermittlungsverfahren' en stelt dat 'die Rechtshilfemöglichkeiten mit den Nachfolgestaaten des ehemaligen Jugoslawien eingeschränkt sind'.

Het OM in Duitsland heeft mij medegedeeld vanwege de rechtshulp problematiek ten behoeve van de drie in Duitsland lopende onderzoeken geen onderzoek te zullen doen in voormalig Joegoslavië. Kennelijk is het Duitse OM in staat in met name West-Europa voldoende getuigen te vinden voor de bewijsvoering.

In Oostenrijk is een Serviër ter zake van oorlogsmisdrijven in 1992 in Bosnië gepleegd vervolgd. De Rechtbank te Salzburg sprak hem op 31 mei 1995 vrij.

In Sarajevo werd ons door de Onderminister van Justitie van de Federatie van Moslims en Kroaten verzekerd dat de Nederlandse delegatie tot dusverre het enige OM uit het buitenland was hetwelk zich in Sarajevo oriënteerde t.a.v. de rechtshulp.

10. Ten slotte

10.1 Gesteld dat de Hoge Raad uiteindelijk zal beslissen in

het proefproces tegen K. dat Nederland als gevolg van de WOS rechtsmacht heeft en dat het Arnhems OM de zaak kan aanbrengen bij de militaire strafkamer van de rechtbank te Arnhem, dan moge het duidelijk zijn dat daarmee niet alle juridische vragen die de verdediging kan gaan stellen, beantwoord zijn.

10.2 Vraagstukken waarnaar in dit kader nog geen onderzoek is gedaan zijn onder meer de problematiek van getuigenbeschermingsprogramma's, de noodzakelijke veiligheidsmaatregelen voor politie en justitie belast met de opsporing en vervolging (hetgeen trouwens ook geldt voor verdachten, verdedigers en tolken), de speciale celcapaciteit voor voorlopige hechtenis en de tenuitvoerlegging van langdurige vrijheidsstraffen, de gebouwtechnische vereisten voor een plaats van berechting (veiligheid, pers, etc.) etc., etc., etc.

10.3 Het opportuniteitsbeginsel van artikel 167 lid 2 van het Wetboek van Strafvordering (het van vervolging afzien op gronden aan het algemeen belang ontleed) geldt voor het OM ten aanzien van de WOS evenzeer als ten aanzien van alle andere in Nederland geldende strafwetten.

10.3.1 De minister van Justitie Mulderijze zei bij de mondelinge behandeling van de WOS in de Tweede Kamer in 1951 dat er weliswaar sprake was van universele rechtsmacht maar dat er toch niet direct gedacht moest worden aan gevallen van interne burgeroorlogsomstandigheden.

Ook wanneer komt vast te staan dat er sprake was van interne burgeroorlogsomstandigheden (nb: de rechtbank te Arnhem nam inzake K. aan dat er in casu sprake was van een burgeroorlog in de zin van art. 1 lid 3 WOS), dan nog dient bij de afweging van de opportuniteitsvraag er rekening mee te worden gehouden dat Nederland met het afkondigen van de WOS in 1952 uitvoering wilde geven aan de vier Rode-Kruisverdragen van Genève van 1949.

10.3.2 Mocht ooit om welke reden dan ook afgezien worden van strafvervolging, dan is de volgende uitspraak van het Gerechtshof te Amsterdam (ex 12 Sv.) wellicht van belang.

Toen in 1994 de officier van Justitie te Amsterdam weigerde strafvervolging in te stellen tegen de oud-president van Chili, Pinochet, zulks o.g.v. twee aangiften gebaseerd op de Uitvoeringswet folteringsverdrag, besliste het Gerechtshof te Amsterdam op 4 januari 1995: 'Het is immers evident dat strafvervolging van Pinochet door het Nederlands Openbaar Ministerie op zoveel juridische en feitelijke problemen zal stuiten, dat de officier van Justitie daarvan alleszins terecht heeft afgezien'.

10.3.3 Welk beleid ook door het OM zal worden geformuleerd wanneer de Hoge Raad in het proefproces tegen K. een eindbeschikking zal hebben gegeven, 'een meldpunt' voor slachtoffers van oorlogsmisdrijven in voormalig Joegoslavië gepleegd moet blijven bestaan. Het NOJO-team heeft in die zin sinds haar oprichting nuttig werk gedaan. De resultaten van oriënterend opsporingsonderzoek zullen door het OM dat leiding zal geven aan zo'n team in elk geval aan het Tribunaal ter beschikking moeten worden gesteld.

10.3.4 Het is daarbij zeer wel denkbaar dat in die zin het NOJO-team wordt omgevormd tot een meldpunt voor alle oorlogsmisdrijven waar ook ter wereld gepleegd waarvan de slachtoffers in Nederland verblijven. Zo'n opsporings-team kan dan het Nederlands intermediair vormen voor een toekomstig Permanent Oorlogs Tribunaal van de VN waarvan Nederland hoopt dat zo'n Tribunaal te zijner tijd in Nederland zal worden gevestigd.

Proefproces zaak K.

DK., EEN BOSNISCHE SERVIER, WORDT ERVAN VERDACHT zich medio 1992 in Bosnië Herzegovina te hebben schuldig gemaakt aan oorlogsmisdrijven in het kader van etnische zuiveringen rond de plaats Prijedor. De verdenking betreft een dubbele moord, een poging tot verkrachting, alsmede het verlenen van medewerking aan de deportatie van gevangenen naar het concentratiekamp Keraterm.

De vordering tot het instellen van een gerechtelijk vooronderzoek terzake van de genoemde feiten markeert op 1 november 1995 het begin van 'het proefproces in de zaak K.'**. K. verbleef op dat moment in Nederland op een geldige titel ingevolge de Vreemdelingenwet.

In het kader van de vordering werd de Rechter-Commissaris niet gevraagd concrete onderzoekshandelingen te verrichten. Hem werd gevraagd een gemotiveerd oordeel te vellen met betrekking tot de vraag of Nederland rechtsmacht heeft ten aanzien van de in de vordering omschreven feiten en zo ja, welke rechter in dat geval bevoegd is, de gewone rechter of de militaire rechter.

De aanleiding voor deze ongebruikelijke vordering is tweeledig. Ten eerste bestaat er binnen de literatuur verschil van opvatting over deze kwestie. De Wet oorlogsmisdrijven, hierna: (WOS), waarop in deze rechtsmacht en bevoegdheid tot kennisneming moet worden gebaseerd, wordt op uiteenlopende wijze geïnterpreteerd met dit gevolg: voor de beantwoording van de beide rechtsvragen. De tweede meer pragmatische aanleiding volgt uit de eerste. Het betreft de onwenselijkheid om met een 'echte' vervolging van start te gaan op een moment waarop de ontvankelijkheid hoogst dubieus is. Waar dit al voor elke strafzaak geldt, gaat dit voor oorlogsmisdrijven in het bijzonder op. Immers, het betreft hier zaken die voor alle betrokkenen zeer ingrijpend zijn. De belasting voor getuigen en slachtoffers is in de regel zwaar, langdurige voorlopige hechtenis is bij dit soort zaken eerder regel dan uitzondering en de publicitaire aandacht is groot. De gevolgen van dit laatste laten zich raden indien de vervolging op formele gronden zou stranden.

De twee dominante rechtsvragen waarom het hier draait vloeien voort uit de niet eenduidige redactie van de Wet oorlogsmisdrijven, in het bijzonder artikel 1 lid 1 van de wet, alsmede uit het gegeven dat de parlementaire behandeling met betrekking tot dit artikel voor meerdere interpretaties ruimte biedt. Alvorens dit artikel te bespreken is het voor een goed begrip nodig eerst aandacht te besteden aan de onderliggende gedragsnormen (Verdragen van Genève), de strafbaarstelling (art. 8 en 9 WOS) en het rechtsmachtartikel uit de WOS (art. 3).

* Officier van Justitie te Arnhem.

** In zijn artikel elders in dit themanummer, gaat mr A.P. Besier tevens in op een aantal aspecten rond deze zaak. Het onderhavige artikel dient dan ook in samenhang met zijn artikel gelezen te worden.

Verdragen van Genève

In 1949 was Nederland partij bij de totstandkoming van de vier verdragen van Genève¹. In deze verdragen, die hun directe aanleiding vonden in de verschrikkingen van de Tweede Wereldoorlog, zijn normen neergelegd voor het omgaan met verschillende categorieën beschermde personen in geval van een gewapend conflict, waarbij het kan gaan om zowel nationale als internationale conflicten. Voor elke categorie beschermde personen is een apart verdrag tot stand gekomen:

Eerste Verdrag: gewonden en zieken

Tweede Verdrag: slachtoffers op zee

Derde Verdrag: krijgsgevangenen

Vierde Verdrag: burgers

De vier verdragen vormen een eenheid en hebben een eenvormige structuur die zich kenmerkt door gemeenschappelijke bepalingen die voor elk verdrag gelden.

De verdragen kennen op een tweetal punten een belangrijk onderscheid, te weten: nationaal versus internationaal conflict en ernstige inbreuken op de verdragen versus 'overige' inbreuken op de verdragen. Het ene onderscheid loopt daarbij niet gelijk met het andere.

Nederland heeft in de WOS elke inbreuk (ernstig en overig) op de verdragen van Genève strafbaar gesteld en daarmee een ruimere strafbaarstelling gecreëerd dan waartoe de Verdragen verplichten

Uit de verdragen vloeit voort dat in geval van een internationaal gewapend conflict de in conflict zijnde partijen zich dienen te onthouden van zowel de ernstige als overige inbreuken op de verdragen. Als er sprake is van een nationaal gewapend conflict dan moeten de partijen zich onthouden van de ernstige inbreuken genoemd in het gemeenschappelijke artikel 3 van de Verdragen. De normen neergelegd in artikel 3 gelden dientengevolge voor de beide conflictvormen en daarmee is een minimumstandaard gegeven waaraan partijen zich in elk conflict moeten houden. In artikel 3 zijn niet alle ernstige inbreuken die het verdrag kent opgesomd. Het omvat evenwel de meest ernstige rechtsschendingen die denkbaar zijn. Zo zijn in lid 1 opgenomen: aanslag op het leven, lichamelijke geweldpleging, verminking, wrede behandeling, marteling, het nemen van gijzelaars, aanranding van de persoonlijke waardigheid, in het bijzonder vernederende en ontterende behandeling en executie van gevangenen zonder behoorlijke berechting. Artikel 146 brengt voor de verdragspartijen de verplichting mee strafbepalingen te maken met betrekking tot de ernstige inbreuken genoemd in artikel 147. De laatstgenoemde inbreuken corresponderen, op een enkele uitzondering na, met de normen neergelegd in artikel 3. De capitale delicten van artikel 3 zijn er alle in terug te vinden. Nederland heeft in de WOS elke inbreuk (ernstig en overig) op de verdragen van Genève strafbaar gesteld en daarmee een ruimere strafbaarstelling gecreëerd dan waartoe de Verdragen verplichten.

Strafbaarstelling

Overtreding van de normen van de Verdragen van Genève is door de strafwetgever strafbaar gesteld in de artikelen 8 en 9 WOS. Artikel 8 lid 1 luidt: 'Hij die zich schuldig maakt aan schending van de wetten en gebruiken van de oorlog, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste tien jaren of geldboete van de vijfde categorie'.

(NB: onbetwist is dat de normen neergelegd in de verdragen van Genève zijn aan te merken als wetten en gebruiken van de oorlog als bedoeld in de WOS).

In de leden 2 en 3 zijn de strafverhogende omstandigheden opgenomen (zo kan volgens lid 3 aanhef en onder 1e levenslange gevangenisstraf of tijdelijke van ten hoogste twintig jaren of geldboete van de vijfde categorie worden opgelegd indien het feit de dood of zwaar lichamelijk letsel van een ander ten gevolge heeft danwel verkrachting inhoudt).

In artikel 9 wordt strafbaar gesteld het opzettelijk toelaten dat een ondergeschikte een feit als bedoeld in artikel 8 begaat.

Rechtsmacht-artikel

Artikel 3 WOS aanhef en onder 1e bepaalt: overminderd het te dien aanzien in het Wetboek van Strafrecht en het Wetboek van Militair Strafrecht bepaalde is de Nederlandse strafwet toepasselijk op ieder die zich buiten het Rijk in Europa schuldig maakt aan een misdrijf omschreven in de artikelen 8 en 9.

Artikel 1 WOS

Het voorgaande in beschouwing nemend lijken alle elementen aanwezig om in geval van een concrete verdenking van schending van de gedragsnormen neergelegd in de Verdragen van Genève tot vervolging over te gaan. De verdragen van Genève geven gedragsnormen (in het bijzonder het gemeenschappelijke art. 3), de WOS creëert strafbaarstelling (art. 8/9) en rechtsmacht (art. 3). De logica die hieruit spreekt komt evenwel op losse schroeven te staan door de inhoud van artikel 1 WOS. Het is dit artikel dat de crux vormt in de discussie die uiteindelijk aanleiding vormde tot het entameren van het proefproces. Het artikel luidt als volgt:

Artikel 1

1. De bepalingen van deze wet zijn van toepassing op de misdrijven in geval van oorlog begaan of eerst in geval van oorlog strafbaar welke zijn omschreven in:

- 1e een der Titels I en II van het Tweede Boek van het Wetboek van Strafrecht
- 2e het Wetboek van Militair Strafrecht;
- 3e de artikelen 4-9 van deze wet;
- 4e de artikelen 1 en 2 van de Uitvoeringswet Genocide-verdrag;
- 5e de artikelen 131-134bis, 189 en 416-417bis van het Wetboek van Strafrecht, indien het strafbare feit of het misdrijf, waarvan in de artikelen gesproken wordt, is een misdrijf als in dat artikel bedoeld;

2. In geval van een gewapend conflict, dat niet als oorlog kan worden aangemerkt en waarbij Nederland is betrokken hetzij ter individuele of collectieve zelfverdediging, hetzij tot herstel van internationale orde en veiligheid, zijn de artikelen 4-9 van overeenkomstige toepassing en kunnen wij bij algemene maatregel van bestuur bepalen, dat de overige bepalingen van deze wet geheel of ten

dele van toepassing zullen zijn.

3. Onder oorlog wordt begrepen burgeroorlog.

Ingevolge artikel 1 lid 1 jo. lid 3 gelden 'de bepalingen van deze wet' – dus ook en met name de artikelen 3/8/9 die de rechtsmacht creëren en de strafbaarstelling bevatten (slechts) in geval van oorlog, daaronder begrepen burgeroorlog. Vraag is nu wat te verstaan onder oorlog c.q. burgeroorlog. Als daaronder zou moeten worden verstaan een (burger)oorlog waarbij Nederland betrokken is, dan zou dat ingevolge de tekst van het artikel met zich brengen dat – kort gezegd – oorlogsmisdrijven gepleegd in voormalig Joegoslavië niet voor de Nederlandse rechter te vervolgen zou zijn. Immers Nederland was niet als partij betrokken bij het Joegoslavische conflict. Gelet op de wetsgeschiedenis is te verdedigen dat de eis van Nederlandse betrokkenheid bij (burger)oorlog in de zin van artikel 1 lid 1 jo. lid 3 inderdaad gesteld moet worden.

Zo luidt de memorie van toelichting²: '(...) het is immers duidelijk dat, wanneer *het* (cursief, RvR) land feitelijk in oorlog is, noch (...) noch de wijze van berechting door de gewone rechter in drie instanties, een voldoende bescherming der staatsgemeenschap biedt'.

En in de memorie van antwoord³ valt te lezen: 'men bedenke evenwel dat de bepalingen van de wet krachtens artikel 1 uitsluitend van toepassing zijn op misdrijven, in geval van oorlog (dat is wanneer een oorlog feitelijk is uitgebroken) begaan. Juist in dergelijke kritieke tijden behoeft *de* (cursief, RvR) overheid een ietwat grotere bevoegdheid ten opzichte van de individu dan in normale tijden noodzakelijk is'.

Gelet op de hier aangehaalde passages is de conclusie gewettigd dat 'Nederlandse betrokkenheid' een voorwaarde voor vervolging is.

Deze uitkomst zou evenwel onverenigbaar zijn met de bedoeling van de wetgever zoals die elders uit de parlementaire stukken kan worden afgeleid⁴.

Onmiskenbaar is dat de Nederlandse wetgever heeft beoogd uitvoering te geven aan de Verdragen van Genève door strafbaarstelling van schending van verdragsnormen en het scheppen van rechtsmacht. De tekst van de wet (en delen van de memorie van toelichting en de memorie van antwoord) sporen dus niet met de kennelijke bedoeling van de wetgever.

Het ligt in een situatie als deze voor de hand dat het Openbaar Ministerie te rade gaat bij deskundigen. Aldus is ook geschied.

Prof. mr G.L. Coolen en prof. mr C.F. Rüter werden in hun hoedanigheid van hoogleraar benaderd en gevraagd het Openbaar Ministerie van advies te dienen.

Prof. mr G.A.M. Strijards werd als raadsadviseur ten behoeve van het Ministerie van Justitie gevraagd zijn visie te geven. Verder betrok het Openbaar Ministerie bij zijn oordeelsvorming het standpunt van prof. mr N. Keijzer, mede-auteur van de bundel Militair Straf- en Tucht recht. In het hiernavolgende zal ik de respectievelijke visies de revue laten passeren, waarbij ik er niet aan zal kunnen ontkomen alleen de essenties weer te geven. De deskundigen hebben hun bespiegelingen breed opgezet en het beperkte bestek van dit artikel laat niet toe alle nuances hun verdiende plaats te geven. Mogen zij mij vergeven als ik hen tekort doe.

VISIE PROF. MR G.A.M. STRIJARDS

Schrijver⁵ stelt dat rechtsmacht voor Nederland alleen kan worden geconstrueerd via artikel 1 jo. artikel 3 jo. artikel

8/9 WOS jo. artikel 3 van de Verdragen van Genève. Er moet dus sprake zijn van feiten gepleegd (art. 1 WOS) in geval van oorlog (lid 1), of in geval van een gewapend conflict waarbij Nederland betrokken is ter (kort gezegd) internationale rechtshandhaving (lid 2), of in geval van burgeroorlog (lid 3).

Van oorlog in de zin van lid 1 is volgens schrijver in casu geen sprake. Hiervoor zou ingevolge het volkenrecht in ieder geval nodig zijn dat de geweldshandelingen worden gepleegd door een verdragspartij waarvan Nederland op het moment van de handeling de soevereiniteit erkende. Dat is hier niet het geval nu de strijdende partijen volkenrechtelijk niet kunnen worden aangemerkt als rechtsopvolgers van de staat Joegoslavië.

Van een gewapend conflict in de zin van lid 2 is volgens schrijver geen sprake omdat op grond van de wetsgeschiedenis dit artikellid slechts ziet op de situatie na een bezetting van Nederland. Van een burgeroorlog in de zin van lid 3 kan naar zijn opvatting wel gesproken worden. Met een beroep op de wetsgeschiedenis van artikel 87 Strafrecht stelt hij dat burgeroorlog een feitelijk begrip is dat gedationaliseerd moet worden opgevat.

Gelet op de intenties van de strijdende partijen deed zich de situatie van burgeroorlog voor, en deze partijen waren gebonden aan de normen van de Verdragen van Genève, immers zij streden op het grondgebied van een voormalige verdragspartij. Zijn conclusie luidt dat Nederland rechtsmacht heeft en dat de Militaire Kamer te Arnhem bevoegd is.

VISIE PROF. MR C.F. RÜTER

Deze schrijver⁶ redeneert vanuit artikel 2 Verdragen van Genève waarin een onderscheid wordt gemaakt tussen oorlogen die zijn 'verklaard' en andere gewapende conflicten. Hij trekt dit begrippenkader vervolgens door naar de WOS. Omdat er in voormalig Joegoslavië geen oorlogsverklaringen hebben plaats gehad is er geen sprake van oorlog in de zin van artikel 1 lid 1 WOS, en ingevolge de redactie van lid 3 ook niet van een burgeroorlog.

Volgens schrijver gaat het (waarschijnlijk) om een gewapend conflict als bedoeld in artikel 1 lid 2 WOS. Voor het bestaan van rechtsmacht via dit lid is evenwel noodzakelijk dat een 'rechtsmachtvestigende' AMVB is geslagen, hetgeen niet is geschied. Zijn conclusie luidt derhalve dat Nederland geen rechtsmacht heeft.

VISIE PROF. MR G.L. COOLEN

Voor de visie van prof. mr G.L. Coolen zij verwezen naar zijn bijdrage elders in dit themanummer. Zijn conclusie luidt dat Nederland rechtsmacht heeft en dat de gewone rechter bevoegd is.

VISIE PROF. MR N. KEIJZER

Prof. mr N. Keijzer bouwt een redenering op vanuit artikel 1 WOS⁷. Hij stelt dat de strekking van artikel 1 WOS is aan te geven voor welke feiten en onder welke omstandigheden de militaire rechter de bevoegde rechter is (de betreffende regeling is neergelegd in art. 12 e.v. WOS).

Artikel 1 verklaart 'de bepalingen van deze wet' van toepassing in geval van oorlog, een gewapend conflict waarbij Nederland betrokken is ter internationale handhaving (...)

1. Tdb. 1951, nr. 72-75.

2. TK 2258, nr. 3, p. 5.

3. TK 2258, nr. 5, p. 25.

4. TK 2258, nr. 3, p. 8.

5. Intern advies d.d. 1 november 1995.

6. Intern advies d.d. 24 januari 1995.

7. Militair straf en Tucht recht - Th. W. van den Bosch e.s. Wet Oorlogsstrafrecht - suppl. 14 (november 1994).

of burgeroorlog. Met 'de bepalingen van deze' wet wordt volgens schrijver gedoeld op in het bijzonder artikel 12 WOS. De militaire rechter is dus bevoegd indien zich een van de drie toestanden voordoet genoemd in artikel 1 WOS. Voor elk van deze toestanden geldt naar zijn oordeel dat betrokkenheid van Nederland vereist is, e.e.a. met een beroep op de wetsgeschiedenis.

Indien Nederland dus niet bij een conflict betrokken is geldt de bijzondere regeling van artikel 12 e.v. WOS niet, en is de gewone rechter bevoegd. Een andere interpretatie van artikel 1 WOS zou met zich brengen dat er geen vervolging door Nederland zou kunnen plaats hebben in gevallen waarin Nederland niet bij een conflict betrokken is. Een dergelijke interpretatie zou naar zijn opvatting onverenigbaar zijn met de bedoeling van de wetgever zoals die uit de wetsgeschiedenis blijkt. (Afgezet tegen het conflict in voormalig Joegoslavië zou de conclusie van deze schrijver dus moeten luiden: Nederland heeft rechtsmacht en de gewone rechter is bevoegd – RvR).

Uit de bovenomschreven tegenstrijdige visies heeft het Arnhemse Openbaar Ministerie die van prof. mr. Strijards tot de zijne gemaakt. Een voor de hand liggende keuze in het kader van het proefproces, immers zijn visie mondde als enige uit in de conclusie dat de Militaire Kamer (en daarmee het Militair OM) bevoegd was. Een andere benadering zou de ontvankelijkheid van het Arnhemse Openbaar Ministerie gecompliceerd hebben.

De beschikking van de Rechter-Commissaris

De Rechter-Commissaris komt tot het oordeel⁸ dat artikel 1 lid 2 WOS niet van toepassing is omdat Nederland niet bij het conflict in voormalig Joegoslavië betrokken is. Artikel 1 lid 1 is volgens hem niet van toepassing omdat door geen van de strijdende partijen een oorlogsverklaring is afgegeven. Hij stelt dat het conflict is aan te merken als een burgeroorlog in de zin van artikel 1 lid 3 WOS, doch stelt tevens dat gelet op de wetsgeschiedenis met burgeroorlog in de zin van dit artikel is bedoeld een burgeroorlog waarbij Nederland als partij betrokken is, hetgeen in casu niet het geval is. Zijn conclusie luidt dat Nederland geen rechtsmacht heeft en hij verklaart de officier van Justitie niet ontvankelijk in zijn vordering tot het openen van een gerechtelijk vooronderzoek.

Het OM appelleert tegen deze beschikking; in de appèlmemorie wordt, kort gezegd, de eerder beschreven visie van prof. mr. Strijards overgenomen.

Beschikking Militaire kamer Rechtbank Arnhem

De Rechtbank⁹ stelt vast dat de feiten omschreven in de vordering GVO inhouden handelen in strijd met artikel 3 van het Verdrag en dat deze feiten, indien bewezen, zijn aan te merken als handelen in strijd met de wetten en gebruiken van de oorlog als bedoeld in artikel 8 WOS. Een conflict als bedoeld in artikel 3 van het Verdrag, aldus de Rechtbank, is te beschouwen als een burgeroorlog in de zin van artikel 1 lid 3 WOS. Vervolgens wordt overwogen dat bij een burgeroorlog in evenvermelde zin het niet van belang is of Nederland daarbij al dan niet betrokken is. Als argumenten worden aangevoerd ten eerste de tekst van de wet (in lid 2 wordt voor de daar beschreven situatie wel betrokkenheid geëist, een eis die in lid 1 niet wordt gesteld), ten tweede de wetsgeschiedenis waaruit de bedoeling van de wetgever tot het transformeren van de verdragen van Genève kan worden afgeleid en ten derde de herkomst van het begrip oorlog ('wetten en gebruiken van de

oorlog' als bedoeld in artikel 8 WOS vormen een vertaling van 'the laws and customs of war' uit het Landoorlog-reglement¹⁰, waarbij zou zijn gedoeld op oorlogen waar ook ter wereld).

De Rechtbank stelt vervolgens vast dat Nederland op grond van artikel 3 WOS het universaliteitsbeginsel kent t.a.v. de feiten bedoeld in artikelen 8/9 WOS. Een andere opvatting zou niet te verenigen zijn met de bedoeling van de wetgever tot het transformeren van de Verdragen van Genève. Een en ander brengt mee, aldus de Rechtbank, dat de militaire rechter op grond van artikel 12 WOS bevoegd is tot kennisneming van de feiten. De Rechtbank vernietigt de beschikking van de Rechter-Commissaris, verklaart de officier van Justitie ontvankelijk in zijn vordering, verstaat dat de Nederlandse rechter rechtsmacht heeft, verklaart de militaire rechter bevoegd en wijst de vordering GVO af (omdat de officier van Justitie daar geen belang meer bij heeft nu het doel van de vordering – te weten de beantwoording van de rechtsvragen – is verwezenlijkt).

Tegen deze beslissing wordt cassatie ingesteld door het Openbaar Ministerie. De middelen houden kort gezegd in (1) dat Nederland geen rechtsmacht heeft en (2) dat de militaire rechter niet bevoegd is. In de cassatieschriftuur wijzigt het Openbaar Ministerie dus inhoudelijk van opvatting. Reden hiervan is dat de Rechtbank het Openbaar Ministerie nagenoeg heeft gevolgd in zijn in de appèlmemorie ingenomen standpunt naar aanleiding van de beschikking van de Rechter-Commissaris.

Zonder deze ogenschijnlijke koerswijziging zou het proefproces eindigen bij de Rechtbank terwijl het het Openbaar Ministerie er nu juist om begonnen was een uitspraak in hoogste instantie te verkrijgen. De inhoud van de cassatieschriftuur maakte het mogelijk dat de Hoge Raad zich over de voorliggende rechtsvragen zou kunnen uitlaten.

Conclusie Advocaat-Generaal mr A.J.A. van Dorst

De Advocaat-Generaal¹¹ stelt vast dat de vordering GVO betrekking heeft op schending van artikel 3 van het verdrag en dat uit de wetsgeschiedenis valt af te leiden dat de wetgever deze schendingen ziet als schendingen van artikel 8 WOS ('wetten en gebruiken van de oorlog'). Als artikel 1 WOS niet zou bestaan, zo vervolgt hij, dan zou rechtsmacht aanwezig zijn op grond van artikel 3 WOS (rechtsmachtartikel) en zou de militaire rechter bevoegd zijn op grond van artikel 12 WOS. Artikel 1 WOS is er echter wel en mitsdien blijft de werking van de toepasselijke bepalingen beperkt tot misdrijven begaan in een van de drie genoemde gevallen van artikel 1 WOS.

Naar het oordeel van de Advocaat-Generaal is blijkens de wetsgeschiedenis met (burger)oorlog in de zin van artikel 1 WOS bedoeld een oorlog waarbij Nederland betrokken is, hetgeen in casu niet het geval is. Uit artikel 1 leden 1 en 3 vloeit dus voor Nederland geen rechtsmacht voort. Ook lid 2 kan volgens hem in deze geen rechtsmacht creëren omdat Nederland niet bij het conflict in voormalig Joegoslavië betrokken is/was ter herstel van orde en veiligheid. Hij is daarom van oordeel dat naar de letter van de WOS de feiten niet vervolgbaar zijn, doch voegt daar meteen aan toe dat deze uitkomst onverenigbaar zou zijn met de bedoeling van de wetgever. Zijn eindoordeel komt kort samengevat op het volgende neer.

Duidelijk is wat de wetgever heeft beoogd, namelijk de implementatie van de Verdragen van Genève. De wetgever heeft bij zijn werk echter de beperkingen van artikel 1 over

het hoofd gezien en deze beperkingen ook niet gewild. De vergissing kan worden verklaard door het feit dat de WOS is voorbereid door de Commissie Donner, een Commissie die zich ook bezighield met de problematiek van landverraders en gedragingen tegen de veiligheid van de Nederlandse staat in kritieke tijden. Toen de werkzaamheden die met het laatste verband hielden reeds waren begonnen, kwam er een nieuwe taak bij, te weten de implementatie van de Verdragen van Genève. En vervolgens is door de Commissie voorbij gezien aan de oorspronkelijke strekking van artikel 1 WOS.

In overeenstemming met de uitdrukkelijke bedoeling van de wetgever en in afwijking van de letter van de wet moet artikel 1 WOS aldus worden verstaan dat de beperkingen geen betrekking hebben op de artikelen 3, 8 en 9 van de wet. De geest van de wet is belangrijker dan de letter van de wet, meer bepaald omdat het niet om strafbepalingen gaat.

De Advocaat-Generaal volgt dus de weg van de redelijke wetsuitlegging, iets wat hij ook doet ten aanzien van het vraagstuk van de bevoegdheid tot kennisneming van de feiten. Hij verwijst in dat verband naar de memorie van toelichting: 'het valt niet te ontkennen dat voor een juiste beoordeling van oorlogsmisdrijven (...) kennis van de militaire verhoudingen wenselijk is. Dit (...) militair karakter (...) is een van de redenen geweest voor te stellen dat de berechting van oorlogsmisdrijven (...) na een bezetting door bijzondere rechtbanken zal geschieden.

Nu bijzondere rechtbanken niet zijn ingesteld sluit berechting door de Militaire Kamer naar zijn oordeel het nauwst aan bij de bedoeling van de wetgever. De Advocaat-Generaal concludeert dat Nederland rechtsmacht heeft en dat de Militaire Rechter bevoegd is.

De Hoge Raad¹² komt aan een inhoudelijk oordeel niet toe. De beschikking van de Rechtbank wordt vernietigd op grond van schending van artikel 23 lid 2 Strafvordering (niet oproepen verdachte) en de zaak wordt verwezen naar het Gerechtshof te Arnhem. De overwegingen aangaande deze beslissing laat ik onbesproken omdat zij buiten het bestek van dit artikel vallen.

Beschikking Militaire Kamer Gerechtshof Arnhem

Het Gerechtshof overweegt dat gelet op de wetsgeschiedenis moet worden aangenomen dat met (burger)oorlog in de zin van artikel 1 WOS wordt bedoeld op een (burger)oorlog waarbij Nederland betrokken is. Naar de letter van de wet, aldus het Hof, zouden de in de vordering omschreven feiten niet vervolgbaar zijn. Het Hof acht deze uitkomst echter niet aannemelijk gelet op de bedoeling van de wetgever om uitvoering te geven aan de verplichtingen die uit de verdragen van Genève voortvloeien en stelt dat een redelijke wetsuitleg met zich brengt dat artikel 3 WOS (rechtsmachtartikel) niet behoort tot 'de bepalingen van deze wet' bedoeld in artikel 1 WOS. Geconcludeerd wordt dat Nederland rechtsmacht heeft. Voor wat betreft de bevoegdheid van de rechter maakt het Hof uit dat de militaire rechter niet bevoegd is omdat zich geen toestand voordoet als genoemd in artikel 1 WOS. Artikel 12 WOS, dat de bevoegdheid van de militaire rechter regelt, behoort volgens het Hof tot 'de bepalingen van deze wet' die gelden in een conflict waarbij sprake is van Nederlandse betrokkenheid. Het Hof komt tot de slotsom dat het Openbaar Ministerie niet-ontvankelijk is in zijn oorspronkelijke vordering omdat deze ten onrechte bij de militaire rechter is aangebracht.

De beschikking van de Rechter-Commissaris wordt bevestigd met verbetering en aanvulling van de gronden. Tegen deze beslissing hebben zowel de verdachte als uiteraard (...) het Openbaar Ministerie cassatie aangetekend.

Overzicht opinies literatuur en magistratuur

Als de meningen op een rij worden gezet ontstaat het navolgende caleidoscopische overzicht ten aanzien van de vraag of Nederland rechtsmacht heeft (en of het Joegoslaviëconflict is aan te merken als (burger)oorlog in de zin van art. 1 WOS) en of de gewone dan wel de militaire rechter bevoegd is.

Prof. mr G.L. Coolen
– wel rechtsmacht
– geen (burger)oorlog in de zin van de WOS
– gewone rechter bevoegd

Prof. mr C.F.Rüter
– geen rechtsmacht

Prof. mr G.A.M.Strijds
– wel rechtsmacht
– burgeroorlog in de zin van de WOS
– militaire rechter bevoegd

Prof. mr N. Keijzer
– wel rechtsmacht
– geen (burger)oorlog in de zin van de WOS
– gewone rechter bevoegd

Rechter-Commissaris
– geen rechtsmacht

Rechtbank
– wel rechtsmacht
– burgeroorlog in de zin van de WOS
– militaire rechter bevoegd

Advocaat-Generaal Hoge Raad
– wel rechtsmacht
– geen (burger)oorlog in de zin van de WOS
– militaire rechter bevoegd

Gerechtshof
– wel rechtsmacht
– geen (burger)oorlog in de zin van de WOS
– gewone rechter bevoegd

Te constateren valt dat zich een stevige 'meerderheid' aftekent die van oordeel is dat Nederland rechtsmacht heeft ten aanzien van de onderhavige feiten.

De kwestie of de gewone dan wel de militaire rechter bevoegd is tot kennisneming lijkt vooralsnog onbeslecht.

Het woord is aan de Hoge Raad.

8. Beschikking van 1 december 1995 - niet gepubliceerd

9. Beschikking van 21 februari 1996 - niet gepubliceerd

10. Landoorlogsverdrag en Landoorlogsreglement van 18 oktober 1907, Stb. 1910, 73.

11. (Aanvullende) Conclusie, nr 3491 Besch.

12. HR 22 oktober 1996, DD 97.056.

BOEK VAN HARTMAN OVER JOEGOSLAVIE (VERWAARDING NYTKE)

Einen besonderen Platz nahm dabei die Kampagne um die »serbischen Vergewaltigungslager« ein. Hier offenbarten sich Zusammenspiel und Wettstreit eines großen Teils der Politiker und Medien in einer Weise, die auch für zukünftige Konflikte nichts Gutes verheißt und es rechtfertigt, näher betrachtet zu werden.

Sexuelle Gewalt gegen Frauen gehört zu den abscheulichsten Verbrechen. Sie werden in Friedenszeiten begangen; wenn der Krieg alle moralischen Barrieren niederreißt, schnell ihre Zahl in die Höhe. Das ist, so scheint es, für diejenigen normal, die Krieg für eine »normale Sache« halten. Doch das, worüber Politiker und Medien im Spätherbst 1992 berichteten, übertraf alle bisherigen Schreckensmeldungen aus den bosnischen Bergen: Die Serben hatten Vergewaltigungslager eingerichtet, begingen systematische Massenvergewaltigung moslemischer Frauen, die sie zum Gebären zwangen.

Wer diese Nachricht das erste Mal verbreitete – einheimische Regierungsbeamte oder ausländische Spezialisten für Öffentlichkeitsarbeit, Reporter vor Ort oder Redakteure am fernen Schreibtisch – ist im Dunkel des Bürger- und Propagandakrieges nur noch schwer auszumachen. Allgemein gilt ein Artikel der Journalistin Alexandra Stiglmayer in der Schweizer »Weltwoche« vom 5. November 1992 als Auftakt zu einer Kampagne, die vor allem in der Bundesrepublik geradezu hysterische Formen annahm. Wer versuchte, sich ihr zu widersetzen, oder nur darauf hinwies, daß das Vergewaltigungsthema für die Politik der einseitigen Parteinahme im Bürgerkrieg instrumentalisiert wurde, setzte sich selbst unter Linken – und der Autor weiß, wovon er schreibt – der Gefahr aus, als Verteidiger dieser Untaten gebrandmarkt zu werden. Der reißende Strom der Empörung riß fast alle mit sich, dagegen zu schwimmen, war nahezu aussichtslos.

Der Stiglmayer-Beitrag trug die Überschrift: »Demütigung als Waffe: In Bosnien-Herzegowina wird systematisch vergewaltigt,

202

um die Moral des Gegners zu untergraben. Die totale Degradierung der Frau zur Ware.« Anhand einiger Beispiele behauptete die Autorin, die Vergewaltigung von etwa 50.000 Frauen sei von den Serben »planmäßig bei der Vertreibung von Moslems und Kroaten eingesetzt worden«.¹⁷⁹ Diese Behauptung wurde von zahllosen verantwortungslos handelnden Politikern und Redakteuren ungezählter Zeitungen und Zeitschriften, Rundfunk- und Fernsehstationen in unendlich vielen Variationen verbreitet, ausgemalt und kommentiert, bewiesen wurde sie nicht. Als der Mitarbeiter von »Stern«-TV Martin Lettmayer später auf den Spuren der Stiglmayer in Bosnien »wie wild«, wie er selbst sagte, recherchierte, fand er keinerlei Beweise für deren Behauptungen. Sein Urteil über die Kampagne: »Unseriöser Journalismus ... Schlampige Recherche, Informationen vom Hörensagen, aus dritter Hand, kühne Hochrechnungen, psychologische Spekulationen. Nichts Erhärtetes. Man schrieb voneinander ab«¹⁸⁰ – fand bei denen, die sich zuvor beim Thema »systematische serbische Massenvergewaltigung« überschlagen hatten, so gut wie keinen Widerhall. Weshalb wohl? Doch gewiß nicht, weil er Lett- und nicht Spiglmayer hieß.

Nicht anders erging es dem französischen Journalisten Jérôme Bony, den Peter Brock in seinem Beitrag »Meutenjournalismus« für »Foreign Policy« zu Wort kommen ließ. Bony hatte am 4. Februar 1993 im französischen Fernsehprogramm »Envoyé Spécial« über eine Reise nach Tuzla, das als ein Sammelpunkt für vergewaltigte moslemische Frauen hingestellt worden war, u.a. berichtet: »Als ich 50 Kilometer von Tuzla entfernt war, sagte man mir: ›Gehen Sie zum Mittelschulgelände von Tuzla, dort gibt es 4.000 vergewaltigte Frauen‹. Bei 20 Kilometern sank die Zahl auf 400. Bei 10 Kilometern waren nur noch 40 übrig. Und als ich an Ort und Stelle war, fand ich gerade 4 Frauen, die zu einer Aussage bereit waren.«¹⁸¹

Im Vergleich zur Mammutkampagne nach Stiglmayers »Enthüllungen« fanden auch die Ergebnisse der offiziellen Er-

179 Weltwoche, 5.11.1992.

180 Martin Lettmayer: »Da wurde einfach geglaubt ohne nachzufragen«, in: Serbien muß sterben, Herausgeber Klaus Bittermann, Berlin 1994, S. 48.

181 Peter Brock: »Meutenjournalismus«, in: Foreign Policy Nr.93/1993/94.

mittlungen der EG und der UNO in Sachen »Massenvergewaltigung« nur ein höchst bescheidenes Echo. Kein Wunder, war es doch den Ermittlern im Landesmaßstab ähnlich wie dem französischen Fernsehjournalisten in Tuzla ergangen. Eine EG-Delegation, geleitet von Anne Warburton, hatte nach zwei Kurzbesuchen im Dezember 1992 und Januar 1993 in Bosnien die Zahl der Opfer auf »ungefähr 20.000« geschätzt. Eine danach vom UN-Menschenrechtsbeobachter Tadeusz Mazowiecki nach Bosnien, Kroatien und Serbien entsandte Kommission hatte eine Zahl von 2.400 Opfern erwähnt, eine Schätzung, die sie aus 119 dokumentierten Fällen abgeleitet hatte. In ihrem Bericht hatte es geheißen: »Während das Team Opfer von Vergewaltigung unter allen ethnischen Gruppen fand, wurde zugleich dokumentiert, daß die Mehrheit der Opfer, die das Team sehen konnte, von den serbischen Milizen oder Truppen gegen die moslemisch-bosnischen Frauen von Bosnien verursacht wurde.«¹⁸² Spätere Untersuchungsberichte haben die ursprünglichen Zahlenangaben und die Nachrichten über angebliche serbische Vergewaltigungslager in keiner Weise bestätigt, was nichts daran ändert, daß jeder einzelne Vergewaltigungsfall im jugoslawischen Bürgerkrieg wie überall auf der Welt ein unentschuldigbares Verbrechen ist.

Allerdings bildete der Krieg in Jugoslawien alles andere als eine Ausnahme. Auf diesen Umstand wies im Sommer 1996 explizit eine Dokumentation hin, die auf einer Tagung des »Unterausschusses für die Verhinderung von Diskriminierung und für den Schutz von Minderheiten« von der UNO-Sonderberichterstatterin, der US-Amerikanerin Linda Chavez, vorgelegt wurde und in der – gewiß nicht in der Absicht, derartige Verbrechen im bosnischen Bürgerkrieg zu bagatellisieren oder gar zu entschuldigen – Vergewaltigungen als »gängige Praxis, egal ob in Bürger- oder in »regulären« zwischenstaatlichen Kriegen« charakterisiert wurden.¹⁸³

Angesichts dieses Berichtes für die UNO und den darin gemachten erschreckenden Angaben erhebt sich die Frage, weshalb

um alles in der Welt gerade die Vergewaltigungen im jugoslawischen Bürgerkrieg, die Berichte über nichtexistierende Vergewaltigungslager, über systematische Massenvergewaltigungen als angebliche serbische Kriegsstrategie von Medien und Politikern gleichermaßen maßlos ausgeschlachtet wurden? Eine Antwort wird leichter zu finden sein, wenn man das Protokoll der 128. Sitzung des 12. Deutschen Bundestages vom 10. Dezember 1992, die sich mit Menschenrechtsfragen und vor allem mit den Vergewaltigungen in Jugoslawien beschäftigte, zur Hand nimmt.

Zum Zeitpunkt der Debatte lagen weder der Untersuchungsbericht der EG-Delegation noch das Ergebnis der Masowiecki-Kommission vor, aber die Damen und Herren Abgeordneten waren trotz hauchdünner Informationsdecke von keinem Zweifel geplagt. Heribert Scharrenbroich von der CDU, Obmann des Unterausschusses »Menschenrechte und Humanitäre Hilfe« des Auswärtigen Ausschusses, brandmarkte die »massenweisen Vergewaltigungen von Frauen im ehemaligen Jugoslawien« als eine »Furie, die zur »Säuberung« in Bosnien-Herzegowina systematisch eingesetzt wird.«¹⁸⁴ Außenminister Klaus Kinkel von der FDP stellte fest, daß »die Vergewaltigungen muslimischer Frauen ... in Bosnien-Herzegowina ... der Unmenschlichkeit eine neue, erschütternde Dimension hinzugefügt« haben und meinte: »Was sich in diesem Land heute ereignet ist nur mit dem Grauen des Zweiten Weltkrieges vergleichbar.«¹⁸⁵ Edith Niehuis von der SPD, Vorsitzende des Ausschusses Frauen und Jugend, hatte Teile ihrer Rede anscheinend der Einfachheit halber gleich bei Stiglmayer abgeschrieben. Sie führte u. a. aus: »Doch das, was wir aus Bosnien-Herzegowina hören, geht allem Anschein nach noch weit über diese Feststellung hinaus. Es wird von Befehlen zu Vergewaltigungen berichtet, von systematischen Massenvergewaltigungen an Mädchen und Frauen allen Alters vorwiegend muslimischer Herkunft durch serbische Paramilitärs, vielleicht auch Militärs. Diese Vergewaltigungen sind Teil der sogenannten ethnischen Säuberung, Teil eines geplanten Völkermords. Das,

182 Zitiert nach Rupert Neudeck: »Menschenrechtstragödien in Bosnien-Herzegowina«, in: Aus Politik und Zeitgeschichte B 37/93, S. 38.

183 Süddeutsche Zeitung, 31.8.1996.

184 Stenografisches Protokoll der 128. Sitzung des 12. Deutschen Bundestages am 10.10.1992, S. 11099.

185 Ebd., S. 11103.

was wir von den Frauen hören, übersteigt jede Vorstellungskraft ... Frauen ... werden als Schwangere nach den Vergewaltigungen gefangengehalten, um sie zum Austragen der Schwangerschaft zu zwingen. Auf diese Weise soll die muslimische Bevölkerung zerstört werden.«¹⁸⁶

Doch diese und andere Töne waren nur eine Ouvertüre zu den dramatischen Höhepunkten der Aussprache, die Stefan Schwarz setzte. Der Bankkaufmann und Nachwuchspolitiker der CDU aus Rheinland-Pfalz bescheinigte Frau Niehuis in »eindrucksvoller Weise über Vergewaltigungen und Gewalt gegenüber Frauen als System dieses Krieges gesprochen« zu haben. Unter Bezug auf ihm vorliegende Dokumente – wohlweislich verschwieg er, daß es sich u. a. um äußerst zweifelhafte Berichte des amerikanischen Journalisten Roy Gutman handelte, zu denen dieser selbst eingestand, daß sie nur dürftig belegt waren – wußte er weiteres zu berichten: »Es gibt klare Hinweise darauf, daß Vergewaltigungen auf Befehl geschehen. Zeuginnen haben sogar berichtet, daß die Vergewaltiger das ihnen gegenüber eingestanden haben. Sie hätten gesagt: Es ist besser, ich vergewaltige dich als die, die hinter mir kommen, weil sie noch viel grausamer und schlimmer sein werden.«¹⁸⁷

Nachdem Schwarz das Hohe Haus mit dem Vergewaltigungsthema derart eingestimmt hatte, überschüttete er es mit detaillierten Schilderungen serbischer Greueltaten und »ersparte«, so seine Wortwahl, es ihm nicht, »etwas darüber zu hören, was Männern geschieht:

»Doch gab es keine traumatischeren Erlebnisse für die Gefangenen als die Kastrationen. Ein Zeuge berichtete den Beamten der US-Botschaft, er habe gesehen, wie einige Bewacher die Hoden eines Mannes mit einem Draht durchstoßen und den Draht dann an das Ende eines Motorrads gebunden hätten. Einer sei schließlich mit großer Geschwindigkeit losgefahren. Der Mann sei verblutet.

... Ein ... Bewacher (habe) einen anderen Moslem gefunden, auf dessen Vater er wütend gewesen sei, und ihm deshalb beföh-

len, sein Gesicht in eine Abflußrinne im Betonboden zu stecken und Motoröl zu trinken. Anschließend habe er ihm den Befehl gegeben, (eines anderen Gefangenen) Hoden abzubeißen. »Die Schreie waren unerträglich, und dann war plötzlich alles ruhig« ... Drei andere Männer, die die Kastration gesehen hätten, seien anschließend mit Metallstangen erschlagen worden. Der Mann, der zur Kastration gezwungen worden sei, sei mit schwarzem Gesicht zurück in den Raum gekommen und habe 24 Stunden nicht sprechen können.«¹⁸⁸

Aus diesen und anderen, selbstverständlich streng dokumentierten Scheußlichkeiten leitete der CDU-Jungmann die Notwendigkeit ab, »die Menschenrechtsfortschritte des 20. Jahrhunderts gegen eine solche Gruppe wie die Serben zu verteidigen«, um anschließend klarzumachen: »Wir können nicht mit Wenn und Aber zusehen, wie Männer, Frauen, Moslems, Kroaten, Italiener, Russen, Ukrainer, alle Nicht-Serben massakriert werden, wie es Hitler und die Nazis vorgemacht haben. Ich sage als Nachkriegsdeutscher: Ich finde, es ist eine antifaschistische Haltung, zu sagen: Gerade weil wir es miterlebt haben, müssen wir etwas dagegen tun.«¹⁸⁹

Mit Ausnahme der PDS-Vertreterin Barbara Höll, die wenigstens darauf verwies, daß die bekanntgewordenen Vergewaltigungsoffer Frauen jeder Nationalität sind, wandte sich keiner der Abgeordneten gegen die Rede von Schwarz, der unter dem Vorwand des Eintretens gegen Völkermord Völkerhetze betrieb. Im Gegenteil, das Auditorium spendete anhaltenden Beifall und zeigte sich tief beeindruckt, so tief, daß der Minister des Auswärtigen von seinem vorbereiteten Manuskript abwich und seine zweite Rede an diesem Tag so begann: »Herr Präsident! Meine Damen und Herren! Was Herr Schwarz hier vorgetragen hat, war erschütternd, in jeder Beziehung erschütternd. Ich war wahrscheinlich nicht der einzige, der das so empfunden hat. Sie alle haben das empfunden. Das hat man auch gemerkt.

Es war sozusagen mit dem Brennglas ein Aspekt herausgearbeitet – zugegebenermaßen einer der schlimmsten – dieses

186 Ebd., S. 11107.

187 Ebd., S. 11108.

188 Ebd.

189 Ebd., S. 11108 f.

schrecklichen Vorgehens und der schrecklichen Vorgänge im früheren Jugoslawien. Aber ich glaube, es war wichtig, daß dieser Aspekt so herausgearbeitet worden ist, wie das geschehen ist.¹⁹⁰

Der Aspekt war erkannt, eifrig und erregt wurde das Nichtbewiesene aus dem Chaos und Grauen des Bürgerkrieges herausgemeißelt und zur unumstößlichen Wahrheit gemacht. Uta Wüfel von der FDP, stellvertretende Fraktionsvorsitzende, wußte es nun, nach der Schwarz-Rede, noch besser als vorher: »Vergewaltigung als Begleiterscheinung von Krieg und Vertreibung ist eine bekannte Tatsache; neu jedoch für uns alle ist das Phänomen von Massenvergewaltigungen in Lagern. Zynisch und menschenverachtend ist die Systematik, mit der vor allem die serbische Seite Tausende von Frauen Tag für Tag, Nacht für Nacht sexuell mißbraucht. Deshalb müssen wir es öffentlich machen. Wir müssen es artikulieren; denn glaubhafte Angaben, daß mindestens 30.000 bis 50.000 Frauen in diesen Vergewaltigungslagern gefangengehalten und systematisch vergewaltigt werden, liegen uns ja vor.«¹⁹¹

Gerd Poppe von Bündnis 90/Die Grünen stimmte in den Chor ein: »Meine Damen und Herren ... das, was hier mehrfach geschildert worden ist, gehört zum Entsetzlichsten, was uns in jüngster Zeit an Nachrichten aus Bosnien erreichte: die Berichte über die Vergewaltigungslager. Die Worte fehlen, um systematische Massenvergewaltigung von Frauen und Kindern, die gezielt als Instrument zur Herabwürdigung und Erniedrigung eines ganzen Volkes eingesetzt wird, angemessen zu verurteilen. Dies ist das schlimmste Kriegsverbrechen, ist Teil eines planmäßigen Völkermordes. Nach meinem Empfinden stellt diese Ungeheuerlichkeit alles in den Schatten, was bisher schon an Brutalität entmenschter Banden in diesem Krieg bekanntgeworden ist. Seit den systematischen Vernichtungen durch die Nationalsozialisten hat es wenig gegeben, was dem gleichkäme.«¹⁹²

Bei so viel parlamentarischer Übereinstimmung konnte die Vertreterin der CDU/CSU Ursula Männle ihre eigene Zustimmung auf ein empörtes Staccato verkürzen: »Verwiesen wird jetzt

auf die neue Dimension des Krieges, auf das ungeheure Maß an Gewalt, an Brutalität, auf neue Formen des Schreckens: systematische Vergewaltigung, Vergewaltigungslager, Frauen als Kriegswaffe, Vergewaltigung als Instrument der ethnischen Vernichtung ... Daß in Jugoslawien Vergewaltigung als Kriegswaffe und Kriegsstrategie eingesetzt wird, ist eine neue Stufe der Perversion des Krieges, ein neues Ausmaß an Kriegsverbrechen.«¹⁹³

Noch einmal: Was um alles in der Welt hatte die gewählten Volksvertreter, in deren Hände das Volk das Schicksal unseres Landes gelegt hatte, die zur Wahrheit und nur ihrem Gewissen verpflichtet sind, dazu gebracht, Schrecken ohne Nachweis als schreckliche Wahrheiten hinzustellen, das Grauen des Bürgerkrieges noch grauenhafter zu machen und von der Tribüne des Parlamentes aus Massenhysterie um die Vergewaltigungslager zu schüren? Waren sie in der so schon angeheizten Stimmung in der Öffentlichkeit Opfer oder Mittäter, Getäuschte oder Täuscher? Waren sie sich der Worte Arnold Zweigs bewußt: »Jeder aber lügt, der bewußt im Hörer falsche Vorstellungen und Annahmen erregt, mit dem Willen daraus Nutzen zu ziehen oder einen Zweck damit zu erreichen?«¹⁹⁴ Ob die Abgeordneten bewußt so handelten, weiß jeder selbst und muß es mit seinem Gewissen ausmachen; einen Zweck wollten einige, leider nicht wenige, damit erreichen.

Nach Auffassung des SPD-Abgeordneten Peter Glotz verfolgte Stefan Schwarz einen ganz persönlichen Zweck. »Der Mann«, so schrieb er später über den CDU-Nachwuchskader, »ist weder böswillig noch dumm, nur in ein Thema verliebt, das ihn plötzlich vom ganz unbekannten zum relativ bekannteren Politiker gemacht hat.« Und weiter: »Er hat sich darauf spezialisiert, Deutschland in einen Krieg hineinzureden, weil er die in der Tat schrecklichen Verbrechen an bosniakischen Muslimen nicht erträgt. Die genauso schrecklichen Verbrechen an Kroaten, Serben, Menschen in Mosambik, Angola, Kambodscha, Afghanistan und sonstwo scheint er aber zu ertragen.«¹⁹⁵

193 Ebd., S. 11124.

194 Arnold Zweig: Essays, Erster Band, Berlin 1959, S. 367.

195 Stenografisches Protokoll der 151. Sitzung des 12. Deutschen Bundestages am 21.4.1993, S. 12971.

190 Ebd., S. 11118.

191 Ebd., S. 11110.

192 Ebd., S. 11112.

Werfen wir noch einmal einen Blick auf das Protokoll der Debatte. Schwarz, der kurz nach der Bundestagssitzung die Vergewaltigungsanklagen mit der unbewiesenen Anschuldigung, serbische Ärzte hätten bosnischen Frauen sogar Hundeembryonen eingepflanzt, ergänzte, beendete seine Rede folgendermaßen: »Erlauben Sie mir, daß ich mit dem Brutalsten ende, weil ich leider finde, daß es anders in Deutschland wahrscheinlich nicht geht. Ich zitiere:

Am ersten Tag warfen sie 15 Kinder, von den aller kleinsten bis zu fünfjährigen, in den Ofen. Die Mütter drückten sie an sich und widersetzten sich. Die, die den größten Widerstand leisteten, töteten sie sofort ...

Wenn sie ein Kind in den Ofen steckten, schlossen sie die Überwölkung, so daß die Kinder nicht brannten, sondern gebraten wurden. Die Kinder schrien zuerst, dann schwiegen sie.

Meine Damen und Herren, ich bin dafür, daß wir eingreifen. Ich will nicht mehr schweigen.«¹⁹⁶

Welcher gute Deutsche wollte da nicht auf der Seite von Hänsel und Gretel stehen? Hier war »Eingreifen« angesagt. Und Karl Lamers, außenpolitischer Sprecher der CDU/CSU-Fraktion, faßte die deutsche Eingreifstimmung zusammen: »Ich muß sagen: Meine Befürchtungen, die ich schon vor Beginn dieser Debatte hatte, daß wir nämlich in Anbetracht eines sich vor unseren Augen abspielenden Grauens reden würden, aber nicht wüßten, was wir als Antwort darauf sagen sollten, haben sich durch das, was der Kollege Schwarz so eindrucksvoll vorgetragen hat, noch verstärkt. Deswegen finde ich es ganz natürlich, daß wir nun zu der Frage kommen: Was denn tun? Es ist eben nicht damit getan, daß wir Politiker ohnmächtig und wütend sind, sondern wir müssen sagen, was wir tun können, um das Grauen zu beenden. Ich stelle fest, daß sich von links – nicht ganz links außen –, von dem Kollegen Voigt bis hin zu dem Kollegen Solms alle in diesem Hause einig sind: Es reicht nur noch ein militärischer Einsatz, so gräßlich wie das ist. Das ist die schreckliche Alternative, vor der wir stehen.«¹⁹⁷

¹⁹⁶ Stenografisches Protokoll der 128. Sitzung des 12. Deutschen Bundestages am 10.12.1992, S. 11109.
¹⁹⁷ FdM, S. 11121.

Auch wenn sich die PDS verweigerte, SPD und Grüne noch ein wenig sträubten, die Debatte hatte ihren Zweck erreicht. Die tatsächlich vergewaltigten Frauen und die erfundenen Massenvergewaltigungslager in Bosnien-Herzegowina dienten der Mehrheit der Damen und Herren im Bundestag dazu, mit Gewalt auf militärische Einsätze unter deutscher Beteiligung zu drängen.

Der Zweck heiligte wieder einmal die Mittel, und zu fragen ist, welche Mittel in der Bundesrepublik für zukünftige Zwecke eingesetzt werden? Was werden Politiker wie Lamers und Kinkel, von Schwarz ganz zu schweigen, dem deutschen Volk berichten, worüber und wie werden sie sich empören, wie werden sie mit der Wahrheit umgehen, wie werden sie Nachrichten und Sachverhalte mit Bedacht und Sorgfalt prüfen, wenn es gilt, deutsche Interessen und Wertvorstellungen in der Zukunft auf dem Balkan, auf dem Gebiet der ehemaligen UdSSR oder sonstwo out of area zu verteidigen und militärisch durchzusetzen?

Die in der Bundesrepublik geführte Kampagne um die serbischen Vergewaltigungslager war eines der traurigsten Kapitel in der Politik der einseitigen Parteinahme und der Dämonisierung der Serben. Diese Politik hat die Extremisten auf beiden Seiten gestärkt, sie hat die eine Bürgerkriegspartei ermuntert und die andere noch härter und unnachgiebiger gemacht. Über Jahre hat sie den Konflikt angeheizt, im Bürgerkrieg von außen künstliche Kräfteverhältnisse geschaffen und damit Krieg und Blutvergießen verlängert.

Die Scharfmacher

Schon in Georg Büchmanns »geflügeltten Worten«, dem »Zitatenschatz des deutschen Volkes« aus dem vorigen Jahrhundert, findet sich das Wort »Scharfmacher«. Erläutert wird es mit dem Hinweis auf den einflußreichen Unternehmer und Politiker Karl Ferdinand Freiherr von Stumm, der im Herbst 1895 in einer Unterredung mit dem Delegierten der evangelischen Arbeitervereine, Pfarrer Lentze, erklärte, er werde den Kaiser »scharf zu machen suchen zur Anwendung rückhaltloser Gewalt, zum Kampf auf

BOKU VAN HARTMAN

OVER JOEGOSLAVIE
(PRITIKELDOORN-LAUF)

..... In diesen Kreisen wurde im Frühjahr 1997 auch die Nachricht mit Enttäuschung, die alsbald in Denunziationen und Verleumdungen umschlug, aufgenommen, daß das Symbol der Greuel des Bosnienkrieges, das vom britischen Nachrichtensender ITN verbreitete Bild des bis auf die Knochen abgemagerten Moslems Fikret Alić hinter einem Stacheldraht im Lager der bosnischen Serben in Trnopolje, eine grobe Fälschung gewesen sein soll. Viereinhalb Jahre nach seiner Veröffentlichung und massenhaften Verwendung wurde bekannt, daß sich nicht die Moslems, sondern die britischen Reporter in einem mit Stacheldraht umzäunten Areal befunden haben sollen, von dem aus sie ihre Aufnahmen machten. Wie prächtig hatte sich doch dieses schockierende Foto zum Schüren einseitiger emotio-

176 Zitiert nach Mira Beham: »Das magische Schlagwort »Srebrenica«, in: Freitag, 20.9.1996.

177 Ebd.

178 Ebd.

153

naler Stimmungen nutzen lassen: serbische Konzentrationslager
50 Jahre nach Auschwitz und dem Holocaust!

Flüchtlings- und Transit-, Gefangenen- und Internierungslager, die es auf allen Seiten gab, spielten in der Propagandaschlacht in und um Bosnien eine herausragende Rolle.

Böden HARTMAN OVEN

Jugoslawien
(Dubrovnik)

Bitter beklagt wurde die *Bombardierung und Zerstörung Dubrovniks durch die serbische Armee*, übersehen wurde, daß die Kämpfe in der Gegend von Dubrovnik die historische Altstadt – dem Himmel sei Dank – nahezu unversehrt ließen. Selten hat eine Meldung über das Kriegsgeschehen in Jugoslawien das Abendland so erregt wie die über die barbarischen Artillerieangriffe auf die »Perle der Adria«, das einzigartige, unter dem Schutz der UNO stehende Weltkulturgut. Diejenigen, die die schreckliche

169 Konkret, Nr. 3/1994.

149

Nachricht verbreiteten, erreichten ihr Ziel und die antiserbische Stimmung einen weiteren Höhepunkt. Als die Wahrheit ans Licht kam, wurde auf eine Richtigstellung großzügig verzichtet, und noch heute wundert sich so mancher Reiselustige, wenn Dagmar Frederic und Ivica Šerfezi zum Besuch der zauberhaften Adria-stadt einladen. Nur wenige hatten wie Peter Handke die Frage gestellt: »Wie war das wirklich mit Dubrovnik? Ist die kleine wunderbare alte Stadtschüssel oder Schlüsselstadt an der dalmatischen Küste damals im Frühwinter 1991 tatsächlich gebombt und zerschossen worden? oder nur – arg genug – episodisch beschossen? Oder lagen die beschossenen Objekte außerhalb der dicken Stadtmauern, und es gab Abweicher, Querschläger? Mutwillige oder zufällige, in Kauf genommene (auch das arg genug)?«¹⁷⁰

Peter Handke stellte berechnete Fragen, und nur wenige Kriegsberichterstatter gingen ihnen vor Ort nach. Unter ihnen der couragierte Norbert Mappes-Niediek, der im »Freitag« berichtete: »Dubrovnik: Tagelang hat das Fernsehen gezeigt, wie Granaten in die historische Altstadt einschlugen. Man dachte, die ist völlig zerstört. Kommt man dann nach Dubrovnik, sieht man kaum Zerstörungen – ein Beispiel dafür, wie »verzerrt« alles dargestellt wird.«¹⁷¹

Der Vor-Ort-Bericht bedarf keiner weitschweifigen Erläuterungen, höchstens eines kleinen Nachtrages: Peter Brock, politischer Kommentator der amerikanischen Zeitung »El Paso Herald-Post« und Autor des aufsehenerregenden und heftig angegriffenen Artikels »Meutenjournalismus«, hatte schon im Winter 1993/94 aufgedeckt, daß Straßenszenen aus dem tatsächlich verwüsteten Vukovar in westlichen Fernsehreportagen als Kampfbilder aus Dubrovnik präsentiert worden waren.¹⁷²

Book von Hartman

(in my hand)

Wie »rücksichtslos, manchmal sogar skrupellos« mit Informationen umgegangen wurde, schilderte er an folgendem Beispiel: »Als im April 1995 in Zagreb plötzlich Raketen einschlugen und Zivilisten töteten, legte das Fernsehen – öffentlich-rechtlich wie kommerziell – unisono gegen die Serben los. Daß die kroatische Armee zuvor in Slawonien einmarschiert war, wurde erst im zweiten Teil der Berichterstattung mitgeteilt, und zwar eher anerkennend. Damit war wieder einmal überzeugend nachgewiesen, daß die »mörderische Politik« der Serben an allem Elend im ehemaligen Jugoslawien schuld war und ist.

Der Unterschied zwischen Fernsehwelt und Wirklichkeit konnte nicht größer sein, denn die Kroaten hatten durch ihren Einmarsch den Schlagabtausch nicht nur ausgelöst, sie hatten dabei auch durch Bombenangriffe auf Zivilisten und durch Massaker während der Kämpfe weit mehr Menschen getötet als die Serben. Doch diese Erkenntnisse wurden erst erheblich später bekannt und in den Zeitungen unter »ferner liefen« gemeldet, ohne Bezug auf die ursprünglichen Desinformationen, die längst ihre Wirkung beim Publikum hinterlassen hatten.«¹⁶⁶ Zu ergänzen ist nur, daß Milan Matić, der für den Raketenbeschuß verantwortlich gemachte Präsident der Krajina-Serben, als Kriegsverbrecher in Den Haag angeklagt wird, und Franjo Tudjman, Präsident und Oberbefehlshaber der kroatischen Armee, respektierter Verhandlungspartner der Initiatoren des Kriegsverbrechertribunals ist.

¹⁶⁶ Frankfurter Rundschau, 4.11.1995, Vorabdruck aus: Tagesthema ARD – Der Streit um das Erste Programm, Frankfurt am Main, 1995.

Böckh MANNOW OVR M O S L O S L A V I E

(Möckling
Sarajewo)

Erfunden wurde die Mär von der *serbischen Belagerung Sarajewos*, vergessen wurden die Serben in Sarajewo. Zwar lag die bosnische Metropole inmitten des von den bosnischen Serben kontrollierten Gebietes, aber selbst war sie eine geteilte Frontstadt. Die Frontlinie zwischen den moslemischen und serbischen Bürgerkriegsparteien verlief zu einem großen Teil unmittelbar durch das Stadtzentrum entlang der Miljačka, eben der Liebli-chen, wo der Erzherzog erschossen worden war. Der Anteil der Serben in Sarajewo betrug bei Ausbruch des Bürgerkrieges etwa 35 bis 40 Prozent. Nachdem die Truppen von Izetbegović den größten Teil der Stadt unter ihre Kontrolle gebracht hatten, flohen

168 Frankfurter Allgemeine Zeitung, 1.3.1991.

148

viele Serben in das Umland oder in die Zone, die von den Ka-radžić-Anhängern gehalten wurde und etwa 15 Prozent des Stadtterritoriums ausmachte. Zwischen beiden Teilen der Stadt wurden erbitterte Kämpfe geführt, hier wie dort fielen die Men-schen Granaten, Handgranaten und Heckenschützen zum Opfer. Die serbische Minderheit in der Stadt konnte sich nur halten dank der serbischen Herrschaft außerhalb der Stadt. Die Zerstörungen in Sarajewo wurden zum Sinnbild eines Wahnsinns, der sich Bür-gerkrieg nannte; die Leiden seiner Bewohner, Moslems, Serben und Kroaten, riefen in aller Welt Zorn und Trauer hervor.

Doch eine eigenartige »Belagerung« war es schon, bei der die serbischen Belagerer sich selbst belagerten, und die moslemi-schen Belagerten selbst zu Belagerern wurden. Die Führung der Moslems hatte einen eigenen Sperrgürtel um ihr Gebiet gelegt und ließ es nicht einmal zu, daß Frauen und Kinder, denen die Serben freies Geleit angeboten hatten, die Stadt verließen. So war das Leiden und Sterben der Zivilbevölkerung das furchtbare Er-gebnis doppelter Einkesselung – eine so schrecklich und men-schenverachtend wie die andere. Und obendrein wurde es genutzt, um die andere Seite in Verruf und ausländische Interventen zum Eingreifen zu bringen. Der schon zitierte ARD-Korrespondent in Sarajewo, Brebeck, schilderte dieses Vorgehen der belagerten Belagerer mit verblüffender Offenheit: »Die Bosnier (gemeint sind die moslemischen Truppen – R. H.) donnern Granaten raus, wenn zwei Tage lang Ruhe ist, denn sie wissen, für jede ihrer Granaten kommen zehn bis fünfzig zurück. Die Regierung braucht die tägliche Blutspur in Sarajewo. Sonst ist die Stadt un-interessant.«¹⁶⁹

van holst en steijnen

Van: "Ruza" <despot@wish.net>
Aan: "Nico & Neeltje steijnen" <n.h.van.holst@freeler.nl>; "Hans Hupkes" <hans.hupkes@tomaatnet.nl>
Verzonden: vrijdag 18 oktober 2002 16:47
Onderwerp: Fw: [www.ANTIC.org] DER SPIEGEL (Germany), Saturday, September 21, 2002: The Cruellest Cleansings

— Original Message —

From: Miroslav Antic
To: YUGO ; 'BALKAN' ; 'NATO' ; 'SNN' ; sorabia@yahooogroups.com ; 'SNN-Yahoo'
Cc: SIN ; targets-news@yahooogroups.com ; globalobserver@yahooogroups.com ; ARCHIVE ; HellenicForum@yahooogroups.com ; spynews-owner@yahooogroups.com
Sent: Thursday, October 10, 2002 12:03 AM
Subject: [www.ANTIC.org] DER SPIEGEL (Germany), Saturday, September 21, 2002: The Cruellest Cleansings

21, 2002: The Cruellest Cleansings

DER SPIEGEL (Germany), Saturday, September 21, 2002 KOSOVO

The Cruellest Cleansings

The UN police get tougher with Albanian war criminals in Kosovo. New unrest possible, because for many these criminals are still heroes

A strange grave lies in the midst of a large meadow in the village of Crni Luk. There are no names on the four gravestones, and the inhabitants of village of 3,000 react with distrust to questions about the dead. "This is where we buried the charred remains of the Krasniqi clan," says a young Albanian man and adds immediately with a wave of his hand: "But I do not know more than that."

Twenty-four Albanians were shot, among them 13 children, and their houses were burned down. But the victims are not buried in the heroes' cemetery at the end of the village, where under a sea of Albanian flags rest its former inhabitants killed in clashes with the Serbs. They are not buried there because, according to protected testimony by eyewitnesses, the Krasniqis were apparently executed by their compatriots only after the arrival of KFOR international peacekeeping forces in the Yugoslav province of Kosovo.

The four Krasniqi brothers were considered "loyalists to the Serbian regime" and worked in Serbian companies; one of them was even as a journalist for the Serbian language newspaper "Jedinstvo". Under the Milosevic regime they enjoyed privileges; afterwards, this was their death sentence.

The extermination of this family, like other Albanian crimes, could have been quickly hushed up. For since the United Nations made the Kosovo their protectorate in July 1999, they had proceeded against presumed war criminals from the numbers of the Kosovo Albanians only with velvet gloves. But now, more than three years after the NATO takeover, the international community finally dares to also confront its recent allies. Its investigators have even arrested some leaders of the former Kosovo Liberation Army (KLA) who are suspected of committing murder.

"Everyone in Kosovo knows but none dares to speak about it," says the former prime minister of the exiled Kosovars and current chairman of the New Party for Kosovo, Bujar Bukoshi. "After the war the cruelest cleansings took place among the Albanians. Under the pretext that they were 'Serbian collaborators', the leaders of the KLA liquidated their political opponents; old blood feuds were settled, and Albanian civilians were executed by the Albanians themselves."

The number of the victims is estimated to be more than a thousand. The perpetrators or instigators were usually former senior KLA leaders; after the war they were integrated nearly without exception into the KLA successor

ization, the civilian Kosovo Protection Corps.

Allegedly a former KLA commander and two of his fellow soldiers, according to their indictment, instigated a war criminal to kill the former KLA commander Ekrem Rexha known as "Drini". This moderate Albanian had announced the publication of a book on war crimes in Kosovo, including those committed by the KLA. A few hours after Drini's death KLA deputies visited his widow in order to get "the computer with records on the announced book". However the international police responsible for postwar crimes was faster.

Also awaiting trial since not long ago are once legendary KLA commanders Sami Lushtaki and Rustem Mustafa ("Remi"). The latter is accused, along with three other KLA officers, of having raped Albanian women and killed at least five civilians in private prison camps during and after the war.

Daut Haradinaj, the notorious brother of the former KLA commander Ramush Haradinaj (who in the meanwhile became head of the third largest political party, the Alliance for the Future of Kosovo), is accused with five other members of the Kosovo Liberation Army of the murder of four members of the Liberal Party (LDK) of Kosovo president Ibrahim Rugova.

After arresting an influential KLA commander near the town of Dragas, the police stated that at the same time bomb attacks in the region stopped.

Recently another senior KLA member from Prizren was brought before the investigating judge. He is accused not only of having committed criminal activities but also of being the top agent of the Albanian secret service. The hard disk of his computer in the meanwhile has become a treasure trove of information on war crimes, extortion and Albanian secret service plans.

"We are slowly moving forward," says German Christian Lindmeier, a spokesman for the UN administration in Kosovo (UNMIK). Unnoticed by the public the Hague tribunal has also opened an office in Pristina. Rumors according to which the list of the Hague investigators, in addition to Serb war criminals, also includes three former KLA leaders and now influential politicians - Hashim Thaci, Agim Cheku and Ramush Haradinaj - have been neither confirmed nor denied by the spokesmen of the tribunal. According to Hague tribunal chief prosecutor Carla del Ponte, in any case indictments against some Kosovo Albanians will be filed before the end of the year.

Shortly before the end of the war Thaci was sentenced in absentia by a Serbian court in Pristina to ten years' imprisonment. Belgrade presented the chief prosecutor in The Hague with a disk with 27,000 pages on the alleged war crimes committed by the top KLA triumvirate. The extradition of at least one of the former KLA leaders would be welcome for many Serbs to explain the Serbian war crimes in the Kosovo as defense of the state and population.

"We know a lot," says UNMIK spokesman Lindmeier, "but our problem is witnesses. They have a gun pointed at their head. Many withdraw their original statements after threats by their former KLA fellow fighters".

The heroic elite which ended up in jail is guarded by about twenty prison wardens from Germany flown in by plane to do the job. Albanian guards received death threats if they attempted to prevent escape attempts.

For many Albanians the imprisoned KLA leaders are still war heroes. Every Friday demonstrators lay flowers in front of the prison in Pristina. They accuse UNMIK of developing "Milosevic tendencies". The chairman of the journalist federation, Milan Zeka, has even called on his colleagues to fight against the "police dictatorship" of UNMIK chief Michael Steiner. The German, they say, is insulting a whole generation of Albanians.

But this will not discourage Steiner from further arrests and extradition of Albanians to the Hague tribunal despite rumors in Kosovo of a huge revolt by the Albanians. He will carry out every warrant for arrest of the Hague tribunal: "During my mandate we will adhere to law and order in Kosovo."

RENATE FLOTTAU

<http://www.spiegel.de/spiegel/0,1518,215990,00.html>

21. September 2002 KOSOVO

Grausamste Säuberungen

Die Uno-Polizei geht verschärft gegen albanische Kriegsverbrecher vor. Weil diese Männer für viele noch immer Helden sind, drohen Unruhen.

Es ist eine merkwürdige Grabstätte, die inmitten der großen Wiese im Dorf Crni Luk liegt. Die vier Grabsteine tragen keine Namen, und die Einwohner des 3000-Seelen-Dorfes reagieren misstrauisch bei Fragen nach den Toten. "Hier haben wir die verkohlten Überreste des Krasniqi-Clans begraben", sagt ein junger Albaner und fügt sofort mit abwehrender Geste an: "Aber mehr weiß ich nicht."

Die 24 Albaner, darunter 13 Kinder, wurden erschossen, ihre Häuser niedergebrannt. Doch die Opfer sind nicht auf dem Heldenfriedhof am Ortsende begraben, wo unter einem Meer albanischer Flaggen die im Kampf gegen die Serben gefallenen Dorfbewohner ruhen. Denn die Krasniqis wurden vermutlich von den eigenen Landsleuten hingerichtet, geheimen Zeugenaussagen zufolge sogar erst nach dem Einzug der internationalen Friedenstruppe Kfor in die jugoslawische Provinz Kosovo.

Die vier Brüder galten als "Loyalisten gegenüber dem serbischen Regime" und arbeiteten in serbischen Betrieben, einer von ihnen sogar als Journalist bei der serbischsprachigen Zeitung "Jedinstvo". Unter dem Milosevic-Regime genossen sie Privilegien, danach war dies ihr Todesurteil.

Der Mord an der Familie könnte, wie andere albanische Verbrechen auch, bald gesühnt werden. Seit die Vereinten Nationen das Kosovo im Juli 1999 zu ihrem Protektorat gemacht haben, waren sie gegen mutmaßliche Kriegsverbrecher aus den Reihen der Kosovo-Albaner nur mit Samthandschuhen vorgegangen. Doch jetzt, mehr als drei Jahre nach dem Nato-Einmarsch, traut sich die internationale Gemeinschaft endlich auch an die Verbündeten von damals heran. Ihre Ermittler verhafteten sogar Führer der ehemaligen Kosovo-Befreiungsarmee (UÇK) unter Mordverdacht.

"Jeder im Kosovo weiß es, doch keiner wagt darüber zu sprechen", sagt der einstige Premier der Exil-Kosovaren und heutige Vorsitzende der "Neuen Partei Kosovo" Bujar Bukoshi: "Nach dem Krieg fanden grausamste Säuberungen unter den Albanern statt. Unter dem Vorwand, es handele sich um 'serbische Kollaborateure', liquidierten Führer der UÇK ihre politischen Gegner, wurden alte Blutfehden bereinigt und albanische Zivilisten von Albanern hingerichtet."

Die Zahl der Opfer wird auf mehr als 1000 geschätzt. Die Täter oder Anstifter sind meist ehemalige hohe UÇK-Führer - nach dem Krieg wurden sie fast ausnahmslos ins zivile Kosovo-Schutzkorps TMK integriert, der UÇK-Nachfolgeorganisation.

So sollen ein ehemaliger UÇK-Kommandeur und zwei seiner Mitkämpfer laut Anklage einen Killer angeheuert haben, um den früheren UÇK-Kommandeur Ekrem Rexha, genannt "Drini", zu töten. Der gemäßigte Albaner hatte die Veröffentlichung eines Buches über Kriegsverbrechen angekündigt, auch jene der UÇK. Wenige Stunden nach Drinis Tod besuchten UÇK-Abgesandte die Witwe, um den "Computer mit den Buchaufzeichnungen" zu holen. Doch die für Nachkriegsverbrechen zuständige internationale Polizei war schneller.

Auf ihren Prozess warten seit kurzem zwei einst legendäre UÇK-Kommandeure: Sami Lushtaki und Rustem Mustafa ("Remi"). Letzterem wird vorgeworfen, gemeinsam mit drei weiteren UÇK-Offizieren in privaten Folterlagern während und nach dem Krieg albanische Frauen vergewaltigt und mindestens fünf Zivilisten getötet zu haben.

ut Haradinaj, berühmter Bruder des ehemaligen UÇK-Kommandeurs Ramush Haradinaj (inzwischen Chef der drittstärksten Partei "Allianz für die Zukunft Kosovos"), ist gemeinsam mit fünf anderen Angehörigen des Kosovo-Schutzkorps wegen der Ermordung von vier Mitgliedern der liberalen Partei LDK des Kosovo-Präsidenten Rugova angeklagt.

Nachdem sie bei Dragas einen einflussreichen UÇK-Kommandeur verhaftet hatte, stellte die Polizei fest, dass damit in der Region auch die Bombenattentate aufhörten.

Kürzlich wurde ein weiterer hoher UÇK-Mann aus Prizren dem Hafttrichter vorgeführt. Ihm werden nicht nur kriminelle Machenschaften vorgeworfen, er war auch Spitzenagent des albanischen Geheimdienstes. Die Festplatte seines Computers ist mittlerweile für die Ermittler eine Fundgrube mit Hinweisen auf Kriegsverbrechen, Erpressungen und albanische Geheimdienstpläne geworden.

"Wir arbeiten uns langsam vor", sagt der Deutsche Christian Lindmeier, ein Sprecher der Uno-Verwaltung im Kosovo (Unmik). Unbemerkt von der Öffentlichkeit hat auch das Haager Tribunal in Pristina ein Büro eröffnet. Gerüchte, wonach neben serbischen Kriegsverbrechern auch die drei ehemaligen UÇK-Führer und mittlerweile einflussreichen Politiker Hashim Thaçi, Agim Çeku und Ramush Haradinaj auf der Liste der Haager Ermittler stehen, werden von den Sprechern des Tribunals weder bestätigt noch dementiert. Gegen einige Kosovo-Albaner, so die Haager Staatsanwältin Carla Del Ponte, werde jedenfalls noch vor Jahresende Anklage erhoben.

Thaçi wurde kurz vor Kriegsende von einem serbischen Gericht in Pristina in Abwesenheit zu zehn Jahren Haft verurteilt. Belgrad überreichte der Haager Chefanklägerin eine Diskette mit 27 000 Seiten über angebliche Kriegsverbrechen des UÇK-Spitzen-Trios. Die Auslieferung eines Ex-UÇK-Führers wäre vielen Serben willkommen Anlass, die serbischen Kriegsverbrechen im Kosovo als Verteidigung von Vaterland und Volk zu kaschieren.

Wir wissen viel, sagt Unmik-Sprecher Lindmeier, "doch unser Problem sind die Zeugen. Denen sitzt die Knarre im Nacken. Viele widerrufen ihre ursprünglichen Aussagen angesichts der Drohungen ihrer einstigen UÇK-Kampfgefährten".

Bewacht wird die gefallene Heldenelite von zwei Dutzend aus Deutschland eingeflogenen Gefängniswärtern. Albanischen Aufsehern war mit Mord gedroht worden, falls sie eine Befreiungsaktion verhindern würden.

Für viele Albaner sind die einsitzenden UÇK-Fürsten noch immer Kriegshelden. Jeden Freitag legen Demonstranten vor dem Gefängnis in Pristina Blumen nieder. Die Unmik beschuldigen sie, "Milosevic-Tendenzen" zu entwickeln. Der Vorsitzende der Journalistenföderation, Milain Zeka, forderte seine Kollegen sogar auf, gegen die "Polizeidiktatur" von Unmik-Chef Michael Steiner zu kämpfen. Der Deutsche beleidigt eine ganze Generation von Albanern.

Doch Steiner will sich nicht von weiteren Verhaftungen oder gar einer Auslieferung von Albanern an das Haager Tribunal abhalten lassen, auch wenn im Kosovo schon von einer albanischen Großrevolte geredet wird. Er werde jeden Haftbefehl des Haager Tribunals vollstrecken: "Während meines Mandats werden wir uns im Kosovo an Recht und Ordnung halten."

RENATE FLOTTAU

13-12-34

XP

MEMO

EXPRESS PARCEL SYSTEMS

FORAND - RAPPORT: MISSCHIEU:

- LEIDEN - VN-DEPOT
- AMSTERDAM - BINLIO-
THEER INT. REENT
- CLINGEN DREL

van holst en stijnen

Van: "ArTel" <artel@tehticom.net>
 Aan: <Undisclosed-Recipient:>
 Verzonden: woensdag 2 oktober 2002 23:37
 Onderwerp: New text on ARTEL GEOPOLITIKA: WHO NEEDS THE HAGUE TRIBUNAL?

Geopolitika

by ARTEL

www.artel.co.yu office@artel.co.yu

Date: 02 October 2002

Warning: If you have received this message by error or you don't want to receive our e-mails anymore, please click on office@artel.co.yu and write "unsubscribe" in the subject column.

WHO NEEDS THE HAGUE TRIBUNAL?

By Professor **Vladimir Volkov**, director of the Institute of the Slavic Studies under the Russian Academy of Sciences
 Moscow, 01 October 2002
 RIA Novosti

Court hearings have been resumed in the International Hague Tribunal, once again showing that this process is in a deadlock. The latter is meant to justify NATO's aggressive actions in the Balkans which destabilised the situation in the region, and to put all the blame on former Yugoslav President Slobodan Milosevic. It is not the first time that those following the Tribunal's activities ask a logical question "Is it necessary? Is there a point in its formation?" Indeed, the legitimacy of the Hague Tribunal looks very doubtful.

The idea of creating the International Hague Tribunal appeared in 1993 and belonged to former US Secretary of State Madeleine Albright, who represented her country in the UN then. By that time, the military conflict between Serbs and Muslims had reached its peak in Bosnia and Herzegovina, and the West which held an openly anti-Serb position was interested in setting up such a propaganda body as the International Hague Tribunal. Formally, it was to probe into war crimes in the former Yugoslavia (only Serbs were blamed for these crimes). However, in truth, it turned into an instrument of the North-Atlantic Alliance, which followed its instructions. This became particularly clear after NATO and the Hague Tribunal concluded an agreement on co-operation in 1996. NATO used the Tribunal to interfere in the affairs of the Balkan countries and restrict their sovereignty.

Regrettably, Russia did not try to prevent the UN Security Council from setting up the Hague Tribunal. Then Russian President Boris Yeltsin was too busy fighting for power with the Supreme Council (parliament) in 1993, which he eventually managed to liquidate by force. Yeltsin's Foreign Minister Andrei Kozyrev known for his pro-Western views naturally did not have the nerve to oppose Washington. The then Russian leadership did not think about what the Tribunal would turn into in the final count and what purposes it would serve, but it should have.

The propagandist anti-Serb machine of the Tribunal was gathering steam and became particularly active before NATO's bombing of Yugoslavia, putting down the Alliance's aggression to the allegedly committed crimes against Kosovo Albanians. Well, after the aggression when its catastrophic consequences became obvious, the Tribunal stepped up its activities even further, demanding the extradition of Milosevic who it was going to make a scapegoat for all the aftermaths of NATO's military action.

Hence, the unprecedented Western pressure on Yugoslavia. Economic assistance to the country devastated by NATO's bombing was made conditional on Milosevic's extradition. Trial of Milosevic was planned as an effort to justify the Alliance's aggression against Yugoslavia, which caused innumerable damage to the people of this country, sparked off a dangerous eruption of Albanian extremism and finally brought the Kosovo problem to a deadlock.

That is the reason why Chief Prosecutor of the Hague Tribunal Carla del Ponte is busy looking for a compromising material against Milosevic but not for the truth. She is coming out of her way to find it, and Milosevic is actually doomed to be convicted. Del Ponte has no other option. NATO will be dissatisfied if she does not lead the process to its logical end - put all the blame for the Balkan catastrophe on Milosevic's shoulders and proclaim a complete alibi of the North-Atlantic Alliance.

But do we need such a tribunal which tries only Milosevic but refuses, for instance, to try the leader of the Albanian terrorists, Hashim Taci, and the like who should be accused of evicting 400,000 Serbs, Jewish and gypsies, of murders and trashing? The Hague Tribunal is not necessary but is even harmful, considering its apparent subjectivity and unilateral decisions. Many prominent political figures have voiced their concern about this. Thus, according to President of Serbia and Montenegro Vojislav Kostunica, the Hague Tribunal is a politicised organisation which can hardly be described as "unbiased". Russian Foreign Minister Igor Ivanov shares this opinion, saying that the Tribunal is not helping stabilise the situation in the Balkans, is obsolete and should be dissolved.

Many believe that the Tribunal should be transformed into an international criminal court based in the Hague. This initiative has been backed by 40 countries, with the exception of the US and England. They say they would not have their servicemen tried by foreign justice. To listen to them, only Serbs can stand trial. As to the fate of the Hague Tribunal, the West will close it with time but only after it fulfils its purely political mission - convicts Milosevic. Having accomplished the task, "the Moor" can go, leaving unpleasant memories behind.

ARTEL GEOPOLITIKA is a private, independent and non-profit web site provided by the volunteer work of a small group of enthusiasts.

If you enjoy the information that ARTEL GEOPOLITIKA is publishing, we would be grateful for any financial contribution from your part or advertising on our web site. Your help would be used for the improving of the selection of the information, its faster publishing on the site and for, what we consider the most important, the translation of the prominent information on other languages.

For contributions in Dinars: Account No. 40803-601-8-2289398

For contributions in foreign currency: ARTEL - Ekimbanka Beograd- Foreign currency No: 27227

ICTY - DISC.

van holst en steijnen

Van: "Christopher Black" <bar@idirect.com>
Aan: <Emperors1000@aol.com>; "Vladimir Krsljanin" <vlada@sps.org.yu>; <targets-news@yahoo.com>; "Mick Collins" <cirqueminime@club-internet.fr>; "Paul Davidson" <p.davidson@btinternet.com>; "van holst en steijnen" <n.h.van.holst@freeler.nl>; "Daniel Dostanic" <dostanic@sympatico.ca>; "Antiimperialist Camp News" <camp@antiimperialista.com>; <indict-nato@egroups.com>; "mmw" <kaliyuga@humboldt1.com>
Verzonden: zondag 6 oktober 2002 09:27
Onderwerp: Fw: Letter by Dr. Alex Dragnich to The Washington Times

----- Original Message -----

From: "minja m." <minja@vlada.ca>

To: <undisclosed-recipients:>

Sent: Sunday, October 06, 2002 12:08 PM

Subject: Letter by Dr. Alex Dragnich to The Washington Times

>
 > <http://groups.yahoo.com/group/srpska/message/13225>
 >
 > srpska ~ Republic of Srpska News
 >
 > Letter by Dr. Alex Dragnich to The Washington Times
 >
 >
 > The following letter, which I am circulating, was
 > submitted to The Washington
 > Times on 29 September 2002 by Dr. Alex Dragnich. Stella

> -----\>
 >
 > -----\>
 >
 > Letters Editor
 >
 > The Washington Times
 >
 > Jeffrey T. Kuhner, in two separate columns ("Hold The
 > Hague Accountable,"
 > Sept. 9; and "Is Clinton a War Criminal?," Sept. 22)
 > commits a serious factual
 > error. It concerns the Krajina region of Croatia. He
 > says that the Serbs
 > seized that area in 1991 and that in 1995 the Croats
 > "only restored Croatia's
 > territorial integrity." In fact, Krajina was the Serbs
 > home for centuries,
 > even before the United States existed.
 >
 > When the Croats drove some 200,000 Serbs from the
 > Krajina, it was generally
 > reported as the largest ethnic cleansing of all the
 > Yugoslav wars (Kuhner uses
 > the figure of 150,000, while some insist that it was at
 > least 300,000.) Most
 > of those who could not move (the ill and infirm) were
 > killed and in many cases
 > their houses burned.
 >
 > As Kuhner reports, Croatian General Ante Gotovina was
 > indicted by The Hague
 > tribunal on charges that he exercised "command
 > responsibility" over that Croat
 > operation. Because the United States provided military
 > and technical
 > assistance to the Croats the question arises as to

08-10-02

> whether President Clinton
> might also be indicted.
>
> U.S. negotiator Richard Holbrooke has provided some
> incriminating evidence
> in his book, To End the War. He reports a meeting where
> the late American
> foreign service officer, Bob Frasure, handed him a note,
> referring to the Croat
> action in Krajina which read in part: "Dick" We 'hired'
> these guys to be our
> junkyard dogs because we were desperate. We need to try
> to 'control' them."
> (page 73.)

>
> Later, just before the Dayton talks, when the Croats
> were driving the
> Serbs, Holbrooke reports on a talk he had with Croat
> Defense Minister, Gojko
> Susak, to whom he said: "We can't say this publicly, but
> please take Sanski
> most, Prijedor, and Bosanski Novi. And do it quickly,
> before the Serbs
> regroup." (page 166.)

>
> I am convinced that your readers should know these
> facts.

>
> (signature)

>
> Alex N. Dragnich
> Professor Emeritus
> Vanderbilt University

Een reëel en overtuigend patroon

Het directe bewijs was er niet. Maar op basis van 'afgeleide' feiten kwamen de Schotse rechters in Kamp Zeist gisteren tot een opmerkelijk vonnis.

Door onze redacteur STEVEN DERIX
KAMP ZEIST, 1 FEBR. Eén veroordeling en één vrijspraak: het vonnis in het Lockerbie-proces kwam gisteren als een verrassing. De Schotse rechtbank in Kamp Zeist veroordeelde de Libiër Abdel Basset al-Megrahi (49) tot levenslange gevangenisstraf wegens de moord op de 270 mensen - slachtoffers van de bomaanslag in 1988 op een Amerikaanse Boeing 747 boven het Schotse Lockerbie. Van deze straf moet al-Megrahi ten minste 20 jaar uitzitten. Medeverdachte al-Amin Khalifa Fhima (44) werd vrijgesproken; nog dezelfde avond verliet hij Kamp Zeist met onbekende bestemming.

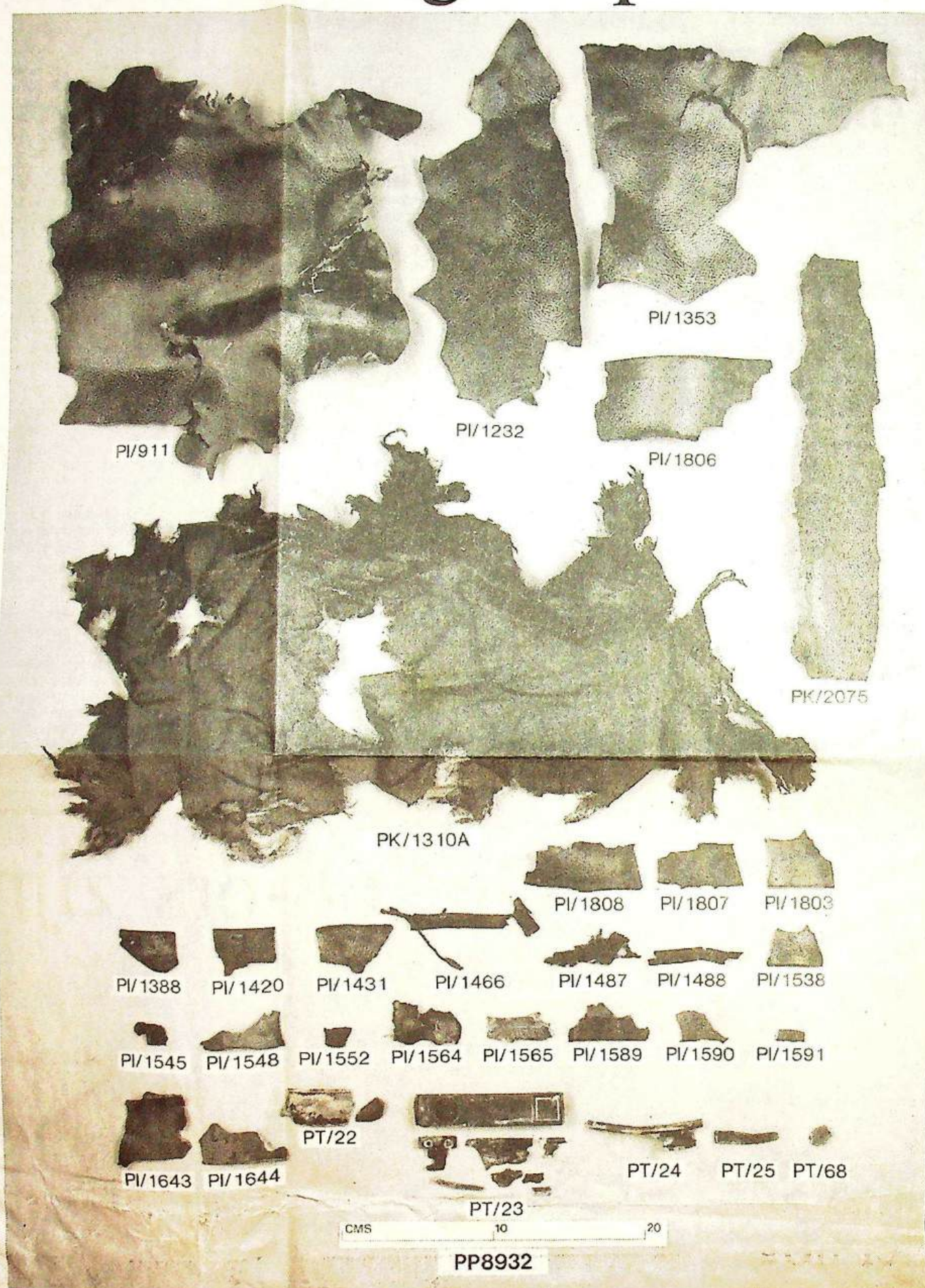
Het vonnis heeft bij de nabestaanden gemengde gevoelens opgeroepen. Als *beyond a reasonable doubt* is komen vast te staan dat al-Megrahi de man achter de bom aan boord van vlucht Pan Am 103 was, hoe kan het dan dat Khalifa Fhima vrijuit gaat? „Op zich ben ik opgelucht over het vonnis”, zei een Amerikaanse. „Maar toen Fhima de rechtszaal verliet, brak mijn hart.”

De Lockerbie-zaak was een ingewikkelde puzzel. Direct bewijs dat al-Megrahi en Khalifa Fhima achter de aanslag zaten, is er niet, zo gaf ook hoofdaanklager Alistair Campbell toe in zijn requisitoir van 10 januari. Uit het vonnis blijkt bovendien dat de rechters ook het indirecte bewijs tegen de twee voor een groot deel als ondeugdelijk beschouwen. Zo vegen de lords de vloer aan met kroongetuigen als de Libische overloper Abdul Majid Giaka en doen ze een verlating van de Zwitserse elektronicafabriek Edwin Bollier af als „behorende tot het domein der fictie, in het bijzonder dat van de spionagethrillers.”

Om te begrijpen wat lord Sutherland, lord Coulsfield en lord Maclean tot een veroordeling heeft gebracht, is één juridische term cruciaal: *to infer* (afleiden, concluderen). Als een direct verband tussen twee gebeurtenissen niet kan worden bewezen, dan kan dat verband aan de hand van indirect bewijs soms op een betrouwbare manier worden afgeleid, zo zegt het Schotse recht. Het requisitoir van hoofdaanklager stond vol met *inferences*. In het vonnis van de drie rechters worden deze 'afgeleide' conclusies op hun deugdelijkheid getoetst.

Een aantal zaken staat onomstotelijk vast. Vlucht PanAm 103 van Londen naar New York werd op 21 december 1988 boven Lockerbie uiteengereten door een semtexbom die was verstopt in een Toshiba 'bombeet' radiocassette recorder. Deze bom werd aan boord gebracht in een bruine Samsonite-koffer, volgepropt met kledingstukken die een Libische man voor de aanslag had gekocht in de boetiek van Tony Gauci, op Malta. Om de bom tot ontploffing te brengen, werd een tijdschakelaar van het type MST-13 van de Zwitserse firma Mebo gebruikt. Hoewel de verklaringen van directeur Bollier voor het grootste deel onbetrouwbaar zijn, staat vast dat Mebo een flink aantal 'timers' aan de Libische geheime dienst heeft geleverd.

Bij de bewijsvoering voor de manier waarop de bom aan boord van Pan Am 103 werd gesmokkeld - cruciaal in de Lockerbie-zaak - gaat de rechtbank uit van 'afgeleide' conclusies. Volgens het Schotse openbaar ministerie is de bom vanaf Malta via Frankfurt naar Londen gesmokkeld. Volgens de lords kan uit de laadgegevens van Frankfurt inderdaad worden 'afgeleid' dat een onbeheerd stuk bagage van vlucht KM 180 uit Malta werd overgeheveld naar Pan Am 103A naar Heathrow, die enkele uren later de noodlottige vlucht PanAm 103 werd. Dat dit de bomkoffer was, staat niet onomstotelijk vast - de koffer zou ook op een andere manier aan boord van PanAm 103 kunnen zijn geraakt. Niettemin is de conclusie dat de

Terugggevonden brokstukken van de Samsonite koffer die als bewijs dienden tijdens het Lockerbie-proces. (Foto AP)

Lockerbie-bom zijn reis op Malta begon „onweersstaanbaar”, aldus de rechters. Al met al kan op basis van al het voorgaande „de duidelijke conclusie worden getrokken dat de idee, planning en uitvoering van de samenzwering die leidden tot het plaatsen van een explosief van Libische origine was.” Hiermee is de schuld van beide verdachten nog niet bewezen. Weliswaar blijkt uit het dagboek van al-Amin Khalifa Fhima dat hij in opdracht van al-Megrahi bagagelabels van Air Malta achterover drukte, maar dat is dan ook het enige bewijs tegen Fhima. Getuigenissen van overloper Giaka („een onbetrouwbare getuige”) als dat Fhima een voorraad semtex in zijn bureau zou heb-

ben gehad en met al-Megrahi op Malta in de weer was met een bruine koffer, worden door de rechters niet in beschouwing genomen. Volgens het Schotse OM was Fhima „in de positie om en leverde hij inderdaad de beslissende assistentie voor het aan boord brengen van de koffer”. De rechtbank vindt deze opeenstapeling van *inferences* onacceptabel. Fhima gaat vrijuit.

Al-Megrahi is een ander verhaal, vinden de rechters. Allereerst is daar het valse paspoort, waarmee al-Megrahi op 20 december 1988, een dag voor de aanslag, naar Malta reisde. Deze reis is des te verdacht, aangezien vaststaat dat hij een leidinggevende positie in de Libische geheime dienst had. Ten

slotte is de 'identificatie' van al-Megrahi door Tony Gauci een doorslaggevende factor. In de rechtszaal wees Gauci opnieuw naar de Libiër als de man die waarschijnlijk de kledingstukken heeft gekocht. Een honderd-procent herkenning was het niet. Toch vormt Gauci's verklaring, samen met het andere indirecte bewijs, een „reëel en overtuigend patroon”, aldus de rechters. Al-Megrahi is schuldig.

De Lockerbie-zaak is er een met veel onzekerheden, zeggen de lords in het vonnis. „We realiseren ons dat het gevaar bestaat dat uit een veelheid van tegenstrijdig bewijs een patroon of conclusie wordt getrokken, die niet gerechtvaardigd is.”

Lockerbievonnis

1-2-2001

VOOR LOCKERBIE is dit de afsluiting van een hoofdstuk, was de reactie van een bestuurder uit het zwaar getroffen plaatsje op de uitspraak van de Schotse rechters in Kamp Zeist. Vergeten wordt de vreselijke bomaanslag van december 1988 natuurlijk nooit, maar het leven moet doorgaan. Voor veel nabestaanden van de omgekomen inzittenden van PanAm-vlucht 103 is de uitspraak veeleer het begin van een nieuwe fase, de procedure tegen Libië om schadevergoeding. Er is een precedent, de betaling voor een bomaanslag op een Frans vliegtuig boven Niger in 1989.

Gaddafi stond niet terecht in Kamp Zeist. Dat was nu net de kneep van de overeenkomst van Libië met de Verenigde Staten en Groot-Brittannië die uiteindelijk tot dit unieke proces leidde. Tripoli ontkent iedere betrokkenheid, al is het opmerkelijk dat het uitgerekend nu in een reactie herinnert aan de openstaande rekening voor de Amerikaanse aanval op het hoofdkwartier van Gaddafi. Er was dus kennelijk wel iets te vereffenen.

De veroordeling van al-Megrahi heeft op zichzelf al implicaties voor de regering van Gaddafi. De veroordeelde wordt aangemerkt als een kaderlid van de staatsveiligheidsdienst Jamariya. Het is ongeloofwaardig dat hij puur op eigen initiatief zou hebben gehandeld. Op zijn minst behelst zijn veroordeling het verwijt van een schromelijk gebrek aan toezicht door zijn superieuren. En iedereen weet wie bij hen aan de touwtjes trekt.

DE RECHTERS WAS niet gevraagd te oordelen over opdrachtgevers achter de schermen. Juist deze ontbrekende dimensie van het vonnis geeft nieuw voedsel aan de roep om een nader onderzoek van overheidswege. Daarbij hoort ook de vraag van mogelijk in de wind geslagen waarschuwingen. De rechters hadden het op het strikt strafrechtelijke terrein overigens al moeilijk genoeg. Direct bewijs ontbrak. Op zichzelf hoeft dat geen beletsel te zijn voor een veroordeling naar Schots recht. Het wordt niet betwist dat dit voldoet aan de internationale normen voor een eerlijke berechting.

Het vonnis moet het sterk hebben van deze reputatie. De rechters geven op een belangrijk punt als de overstap van de bomkoffer op het vliegveld in Frankfurt toe dat „andere gevolgtrekkingen” mogelijk zijn. Zij ontnemen kracht voor hun conclusie dat het om een zending uit Malta ging aan unanimiteit. Deze geldt voor het hele oordeel, dat overigens vatbaar is voor hoger beroep. Het heeft met name vreemdheid gewekt dat de ene verdachte wel en de andere niet is veroordeeld. Dat verschil heeft echter alles te maken met het wegvallen van een volstrekt ongeloofwaardige dubbelspion als getuige, waardoor tegen Fhima vrijwel niets meer overbleef. En juridisch stond niet zozeer het aspect van de samenzwering centraal als wel directe betrokkenheid bij veelvoudige moord.

NA HET MOEIZAME proces in Zeist had menigeen al niet meer gerekend op een veroordeling. Wat dit betreft is zelfs de gemengde uitslag van het proces een doorbraak, zoals het hele arrangement van een Schotse rechtbank op Nederlandse bodem de doorbraak vormde van een tien jaar durende impasse. Geheel voorbij is deze met dit vonnis niet. De Veiligheidsraad van de Verenigde Naties heeft het proces in Kamp Zeist verwelkomd. Maar de sancties tegen Libië werden opgeschort, niet opgeheven. De grote vraag is of dit na de uitspraak in Kamp Zeist wel kan gebeuren, zoals Libië, direct gesteund door de Arabische Liga, be- toogt.

De vs en Groot-Brittannië willen nadere stappen van Tripoli, zoals een schuldbekentenis en een schadevergoeding. De resoluties van de Veiligheidsraad uit 1992 waarop het sanctieregime is gebaseerd, eisen van Libië een „vol en effectief antwoord” op verzoeken de verantwoordelijkheid voor de aanslag vast te stellen. Volgens deze norm is de Lockerbie-zaak met de uitspraak van de Schotse rechters inderdaad niet beëindigd.

van holst en steijnen

From: Ruza <despot@wish.net>
To: Hans Hupkes <hans.hupkes@planet.nl>; Speerpunt <speerpunt@wxs.nl>; Nico & Neeltje steijnen <n.h.van.holst@freeler.nl>; Global Reflexion <office@globalreflexion.org>
Sent: zaterdag 8 juni 2002 15:04
Subject: Op de foto:: Jak Klajn - shef UN missie in Bosnie met zijn moslimse vrind Naser Orlic=oorlog misdadiger!

SFOR, KFOR - NATO

мијењајте политику или идите кући или да идемо

*Жак Клајн - шеф мисије УН за бившу БиХ у пријатељском
загрљају са муслиманским ратним злочинцем Насром
Орићем*

van holst en steijnen

From: Paul Davidson <p.davidson@btinternet.com>
To: van holst en steijnen <n.h.van.holst@freeler.nl>
Sent: vrijdag 26 april 2002 14:59
Subject: Re: Karadzic says the tribunal is illegal - Sends his regrets

I believe Cavoski is a professor of law at the University of Belgrade. The website of the university is as follows:

<http://www.bg.ac.yu/main/>

The email contact address for the faculty of law is as follows:

pravni@ius.bg.ac.yu

Good luck.

PD

----- Original Message -----

From: van holst en steijnen

To: Paul Davidson

Sent: Saturday, April 27, 2002 1:13 AM

Subject: Re: Karadzic says the tribunal is illegal - Sends his regrets

Dear Paul,

Can you help me to find the e-mail address of prof. Kosta Cavoski.

I want to come, though him, in touch with people on the hunting list of the puppet-tribunal.

Maybe I can undertake legal proceedings for them. This because the SFOR-posses are not only a shame, but also completely contrary to the tribunal's own system of regulations. So I might be able to ask the Dutch judiciary to prohibit further such kind of abuse.

best regards,

Nico Steijnen

van holst en steijnen

From: Paul Davidson <p.davidson@btinternet.com>
To: van holst en steijnen <n.h.van.holst@freeler.nl>
Sent: vrijdag 26 april 2002 15:01
Subject: cavoski search page two

[Advanced Search](#) [Preferences](#) [Language Tools](#) [Search Tips](#)

[Web](#) [Images](#) [Groups](#) [Directory](#)

 Searched the web for **Professor Kosta Cavoski**

Results 1 - 10 of about 147 Search took 0.02 seconds

SM, The Kangaroo Court of Hague

... By Dr. **Kosta Cavoski**. **Professor Kosta Cavoski**, an eminent Yugoslav law scholar, holds Ph.D. from Harvard University. He has taught at Theory of Law at ...
www.srpska-mreza.com/library/facts/cavoski1.html - 40k - [Cached](#) - [Similar pages](#)

Serbia Info News / THE HAGUE AGAINST JUSTICE

... By Prof. Dr. **Kosta Cavoski**. **Professor Kosta Cavoski**, an eminent Yugoslav law scholar, holds Ph.D. from Harvard University. He has taught at Theory of Law at ...
www.serbia-info.com/news/1999-12/23/16375.html - 11k - [Cached](#) - [Similar pages](#)

Glas Javnosti, Kosta Cavoski's columns, February-June 2001

... by **Kosta CAVOSKI**. ... recently shared by our renowned critic of criminal procedure law, **Professor Momcilo Grubac** who, citing Article 17, Paragraph 3 of the ...
www.cdsp.neu.edu/info/students/marko/glas/glas28.html - 29k - [Cached](#) - [Similar pages](#)

Medija Centar Beograd

... Press conference by **Professor Kosta Cavoski**. **Professor Cavoski** on the Constitution laws and decrees. **BOOTLEG DECREE BY SERBIAN GOVERNMENT**. ...
www.yumediacentar.com/english/dogadjaji/2001/9/d030901e.html - 11k - [Cached](#) - [Similar pages](#)

Medija Centar Beograd

... Conference. Participants: **Professor Slobodan Petkovic**, acting president of SLS, **Professor Kosta Cavoski**, president of the SLS Main Board and academic Nikola ...
www.yumediacentar.com/english/dogadjaji/2000/10/d311000e.html - 9k - [Cached](#) - [Similar pages](#)
[\[More results from www.yumediacentar.com \]](#)

world.scmp.com - South China Morning Post online brings you the ...

... In the letter to Serbian law professor **Kosta Cavoski**, who is also chairman of the Belgrade-based International Committee for the Truth about Radovan Karadzic ...
world.scmp.com/worldnews/ZZZSDWQ0B0D.html - 34k - 25 Apr 2002 - [Cached](#)

The Emperor's New Clothes

... The Illegal Basis of the War Crimes Tribunal By Dr. **Kosta Cavoski** (posted 11-13-2000)
Professor Cavoski brilliantly analyzes the legal rationale behind the War ...
emperor.vwh.net/indexe2000-11.htm - 24k - [Cached](#) - [Similar pages](#)

DEEPENING AUTHORITARIANISM IN SERBIA:

... their senses. The ten were **Kosta Cavoski**, Jovica Trkulja, Vesna Rakic-Vodinelic ... Antic had been annulled. Another professor, Olga Popovic-Obradovic, and ...
www.hrw.org/reports/1999/serbia/Serbia99-08.htm - 14k - [Cached](#) - [Similar pages](#)

Serbia's Political Intellectuals

... Vojislav Seselj (Serbian Radical Party); **Professor Dragoljub Micunovic**, **Professor Kosta Cavoski**, and Dr. Zoran Djindjic (Democratic Party; Dr. Vojislav ...
www.hr/darko/etf/prim2.html - 13k - [Cached](#) - [Similar pages](#)

Don't Let The War Crimes Tribunal into Belgrade!

... By Dr. **Kosta Cavoski**. [Part IV concludes this series of articles on the War Crimes Tribunal by **Professor Cavoski**, the distinguished Yugoslav law scholar.]. ...
www.tenc.net/articles/cavoski/c-4.htm - 26k - [Cached](#) - [Similar pages](#)

van holst en steijnen

From: Paul Davidson <p.davidson@btinternet.com>
To: <Undisclosed-Recipient:>
Sent: dinsdag 23 april 2002 12:28
Subject: U.S., Clinton accused of war atrocities

>>U.S., Clinton accused of war atrocities
 >>Jeffrey T. Kuhner
 >>THE WASHINGTON TIMES
 >>Published 4/22/2002
 >>
 >>The lawyer for a Croatian general indicted by the war crimes tribunal
 in
 >>The Hague says his client's case opens the possibility that former
 >>President Clinton will be charged with crimes against humanity for
 >>authorizing a Croatian military offensive in 1995 that recaptured
 >>territory from rebel Serbs.
 >>
 >>"According to the unjust indictment brought against my client, there
 is a
 >>basis for an investigation and indictment of high-ranking Clinton
 >>administration officials who oversaw Operation Storm," said Luka
 Misetic,
 >>the defense attorney for Gen. Ante Gotovina.
 >>
 >>The high-ranking Croatian general was indicted in June 2001 by the
 >>prosecutor's office at the U.N. War Crimes Tribunal for the Former
 >>Yugoslavia in The Hague on charges that he exercised "command
 >>responsibility" over the military campaign in which 150 Serbian
 civilians
 >>were killed.
 >>
 >>Secretly supported by the Clinton administration, Croatian forces
 >>launched a three-day massive military offensive ? known as "Operation
 >>Storm" ? on Aug. 5, 1995 in which Croatia recovered territories
 occupied
 >>by rebel Serbs following Croatia's bloody drive for independence from
 >>Yugoslavia in 1991.
 >>
 >>Gen. Gotovina was the military commander of Sector South of the
 >>operation, which was responsible for the capture of the rebel-held
 city
 >>of Knin. He is also accused of overseeing the ethnic cleansing of
 150,000
 >>Serbs who fled from Croatia during the military offensive.
 >>
 >>The United States provided military and technical assistance to
 Operation
 >>Storm in order to block then-Serbian President Slobodan Milosevic's
 goal
 >>of forging an ethnically pure "Greater Serbia."
 >>
 >>The Clinton administration viewed Croatia's military campaign as
 pivotal
 >>to tilting the strategic balance of power in the region against
 Serbian
 >>forces, paving the way for the 1995 Dayton Peace Accords that ended
 the
 >>war in neighboring Bosnia.
 >>
 >>However, Mr. Misetic said U.S. support and approval for the military
 >>offensive means the indictment against Gen. Gotovina could lead to the

 >>prosecution by The Hague tribunal of Mr. Clinton and other
 high-ranking
 >>U.S. officials on charges of having command responsibility for war
 crimes
 >>that were committed during the operation.
 >>
 >>"The theory against Gotovina can now be brought against Clinton,
 >>[Assistant Secretary of State Richard] Holbrooke and all the way down
 the
 >>U.S. chain of command. On the prosecution's logic, they should be
 >>indicted as well. They knew the attack was coming and gave it the
 green

>>light," Mr. Misetic said.

>>

>>"The prosecutor's office is punting on an issue that is clearly there.

>>They are claiming that ethnic cleansing took place during this operation.

>>They are claiming that by virtue of his position, Gotovina had knowledge

>>of war crimes. His knowledge was shared and given to him by the

>>Pentagon," he said.

>>

>>Florence Hartmann, spokeswoman for chief prosecutor Carla del Ponte, said

>>the tribunal is not challenging the legitimacy of Croatia's military

>>offensive but individual atrocities carried out by Croatian soldiers

>>whose actions fell under the responsibility of Gen. Gotovina.

>>

>>"It is not Operation Storm that is being indicted, but the crimes that

>>were committed during and afterward," Mrs. Hartmann said.

>>U.S. support for the operation "has to be established," she said. "I

>>don't know that the [Clinton] administration was involved."

>>

>>Asked whether the prosecutor's office was planning to issue indictments

>>against either Mr. Clinton or other administration officials, Mrs.

>>Hartmann said: "We have no comment because there is no evidence to

>>substantiate the charges of Gen. Gotovina's lawyers. They can make their

>>case with evidence to the court."

>>

>>Mr. Misetic dismissed Mrs. Hartmann's comments as "blatant hypocrisy."

----- End of Forwarded Message

van holst en steijnen

From: Paul Davidson <p.davidson@btinternet.com>
To: <Undisclosed-Recipient:>
Sent: dinsdag 9 april 2002 02:33
Subject: Yugoslavia agrees to UN extradition law

Yugoslavia agrees to UN extradition law

Mladic and Karadzic have yet to be handed over.

Yugoslavia has moved closer to the handover of wanted war crimes suspects, after political leaders agreed in principle to pass a law on co-operating with the UN war crimes tribunal.

The governing coalition and the main party from Yugoslavia's smaller republic, Montenegro, say they have agreed to vote on a proposal early next week, but details have still to be worked out.

Powell: Still to decide whether Yugoslavia gets aid

Last week, Yugoslavia's failure to meet a deadline to handover indicted war crimes suspects triggered a freeze on \$40m of US aid, pending a final decision by US Secretary of State Colin Powell.

Among those the Hague tribunal wants to see handed over are Serbian President Milan Milutinovic and the Bosnian Serb wartime General, Ratko Mladic, who is believed to be hiding out in Yugoslavia.

Divisive issue

A BBC correspondent in the region says the Yugoslav Government is deeply divided over the handing of war crimes suspects.

Nationalists, including Yugoslav President Vojislav Kostunica, insist a law on co-operation with the tribunal must be in place before they will consider handing over any suspects.

That law needs the backing of the Montenegrins who were, until this weekend, withholding their support.

Yugoslav President Kostunica has been highly critical of the tribunal

But the speaker of the Yugoslav parliament, Dragoljub Micunovic said on Saturday the rival factions had "agreed in principle on the law on co-operation with The (UN) Hague Tribunal".

Pragmatists within Yugoslavia's government support co-operation with the tribunal, seeing it as a necessary evil in order to unlock international aid.

Last week, the Serbian Government also adopted a new decree on arresting war crimes suspects.

The US special envoy on war crimes, Pierre-Richard Prosper, warned during an unexpected visit to Belgrade on Friday that Yugoslavia stood to lose further aid if it did not begin the handover of indicted people.

New handovers

The Yugoslav cabinet also agreed to co-operate with the tribunal, though only after the 31 March US deadline had already passed.

"The federal government decided unanimously... to co-operate fully with the tribunal and to demand all state organs to also co-operate fully," said Foreign Minister Goran Svilanovic.

Asked if the move meant new handovers, he said: "Yes, I think that after such a decision all state bodies are obliged to cooperate with The Hague, which means... to arrest those accused of war crimes and transfer them to The Hague".

The cabinet also agreed to open up access to government archives. That is expected to strengthen the case against former Yugoslav President Slobodan Milosevic, currently on trial in The Hague on charges including genocide.

The arrest of Mr Milosevic last year was also triggered by a US aid deadline.

Please note that this is not a verbatim transcript of the Press Briefing. It is merely a summary.

ICTY Weekly Press Briefing**Date: 03.04.2002****Time: 02:00 p.m.****REGISTRY AND CHAMBERS****Jim Landale, Spokesman for Registry and Chambers, made the following statement:**

First, to remind you all that the initial appearance of Momir Nikolic will take place this afternoon at 3 p.m. in Courtroom I before Judge Schomburg. The President of the Tribunal, Judge Claude Jorda, has assigned Trial Chamber II, consisting of Judges Schomburg, Mumba and Agius, to the case.

- In the Martinovic and Naletilic case, or Tuta and Stela case, on 27 March we received an "Order to the Prosecution to Provide Definite Information on their Alleged Possession of the Mostar Court Files".
- On 27 March, we received the public redacted version of Hasim Delic's "Motion for the Review of Proceeding", which was filed on 15 January.
- On the same day, we received the Prosecution's "Motion to Withdraw Indictment Against Nenad Banovic".
- In the Kvočka and others case on 2 April we received Milojica Kos' appeal brief.

All of the documents that I have mentioned will be available after the briefing.

In terms of the court schedule:

- The Milosevic trial is due to resume next Monday, 8 April.
- This Friday, 5 April, there will be a Status Conference in the Krstic case before Judge Hunt at 2.30 p.m. in Courtroom III.
- And, following that at 4 p.m., there will be a Status Conference in the Kunarac and others case before Judge Shahabuddeen.

Jean-Jacques Joris, Advisor to the Prosecutor, made the following statement:**Questions:**

- Asked to confirm that the Prosecutor had submitted a 'motion for the withdrawal of the indictment against Nenad Banovic', Landale replied that this was correct.
- Asked whether the OTP had been in communication with the Belgrade authorities regarding the announced transfer of some accused, Joris replied that the OTP was waiting for transfers and had been waiting for transfers for quite some time now. He added that public and international attention had heightened because the US deadline had passed by. The OTP would continue to wait.
- Asked whether the OTP had been in contact with the Belgrade authorities regarding logistics matters, Joris replied that he could not answer this question. He added that the OTP had regular communication and contact with the authorities in Belgrade, but certainly did not deal with any operational details as to indictees' arrests, how, where, when or who should arrest them. This was for the authorities to take care of. The OTP's role in the arrest and detention was well known and remained the same procedure as always.
- Asked whether there was any word yet on the Krnojelac appeal, Landale replied that there was none.

van holst en steijnen

From: <joesb@vorstadtzentrum.net>
To: <n.h.van.holst@freeler.nl>
Sent: woensdag 3 april 2002 12:02
Subject: in memoriam Petar Milisic

Während Petar Milisic, ein 80-jähriger serbischer Flüchtling aus Kupres in Bosnien, am 1. April vor dem Gebäude der jugoslawischen Regierung in Belgrad Selbstmord verübte - vermutlich aus Resignation über die ausweglose soziale Lage der Menschen und insbesondere die von über einer Million Flüchtlinge in Serbien, erteilte Premierminister Zoran Djindjic in vorausseilendem Gehorsam Haftbefehle gegen den jetzigen Präsidenten Serbiens Milan Milutinovic, wie auch gegen Ex-Generalstabschef Ojdanic, gegen Ex-Innenminister Stojiljkovic und gegen den ehemaligen Regierungspräsidenten Sainovic.

Diese Personen, die die Verteidigung des Landes während der NATO-Aggression 1999 organisiert haben, werden nun vom "Kriegsverbrechertribunal" in Den Haag wegen angeblicher Kriegsverbrechen an ethnischen Albanern in Kosovo und Metochien während der NATO-Aggression gesucht.

Die USA haben ein Stopp für die "Finanzhilfe" für Serbien in Form eines Kredits von 40 Millionen Dollar (4 Dollar pro Einwohner) angedroht, sollten die genannten Personen nicht ausgeliefert werden. Insgesamt befinden sich 15 Personen auf der Den Haager Wunschliste. Obwohl die pro-westliche serbische Regierung sehr hart daran gearbeitet hat, sich der westlichen "Hilfe" auch würdig zu erweisen und die letzten 80 rechtskräftig wegen Mord verurteilten albanischen UCK-Kriegsverbrecher freiließ, sowie die finanzielle Unterstützung für die Armee der Republik Srpska verweigerte, wie von den USA verlangt, ist der Blutzoll noch nicht hoch genug. Weitere Köpfe müssen rollen. Wie lange noch?

Wie tief kann die Marionettenregierung Serbiens noch sinken? Und wird sich das Kräftemessen zwischen Djindjic und Kostunica, der sich schwachbrüstig gegen das Haager-Tribunal zur Wehr setzt, destabilisierend auf die politische Lage in Serbien auswirken? Hoffen darf man, dass das geschundene und ausgespielte Volk Serbiens und Montenegros endlich auf die Barrikaden steigt und sich dieses billige Schauspiel nicht mehr länger bieten lässt!

Jugoslawisch Österreichische Solidaritätsbewegung JÖSB

PF 217

A-1040 Wien

Tel&Fax: (+43 1) 924 31 61

joesb@vorstadtzentrum.net

<http://www.vorstadtzentrum.net/joesb>

Unsubscribe:

Um von JÖSB Aktuell gestrichen zu werden, bitte auf nachstehenden Link klicken:

http://www.vorstadtzentrum.net/cgi-bin/mojo/mojo.cgi?f=u&l=JÖSB_Aktuell&e=n.h.van.holst@freeler.nl&p=24196

van holst en steijnen

From: CDSM <cdsm_b@blopenworld.com>
To: <Undisclosed-Recipient:;>
Sent: woensdag 3 april 2002 11:24
Subject: Fw: Yugoslav president urged to extradite 15 Serbs

----- Original Message -----

From: Branka Josilo-Perry <branka@blueyonder.co.uk>
 To: Marbles <branka@blueyonder.co.uk>
 Sent: Wednesday, April 03, 2002 1:09 AM
 Subject: Yugoslav president urged to extradite 15 Serbs

> What a lot of baloney. Stojiljkovic in prison since Saturday! Sainovic under
 > house arrest and Ojdanic waiting for this new police force, called the
 > gendarmes to come and arrest him and take him away like a common criminal
 > and they haven't voted on the law yet. My eye!!! Kostunica wringing his
 > hands.....then he'll say he had to do it. Djindjic at least doesn't make a
 > secret of his treason!
 >
 > The Miami Herald
 > Posted on Tue, Apr. 02, 2002
 > Yugoslav president urged to extradite 15 Serbs
 > U.N. seeks war crimes suspects
 >
 >
 > BELGRADE, Yugoslavia - (AP) -- Accusing the president of destabilizing the
 > country, the Serbian prime minister urged President Vojislav Kostunica on
 > Monday to support the extradition of war crimes suspects to a U.N.
 > tribunal,
 > or take the blame for punitive U.S. sanctions.
 >
 > The U.S. Congress had given Yugoslav authorities until March 31 to
 > cooperate
 > with the U.N. war crimes tribunal in The Hague, Netherlands, by handing
 > over
 > the Serb suspects, or lose \$120 million in financial assistance. Secretary
 > of State Colin Powell is to decide this week whether to make the
 > suspension
 > final.
 >
 > About 15 suspects indicted by the U.N. court in connection with
 > deportations
 > and bloodshed in Kosovo, Bosnia and Croatia remain at large in Serbia, the
 > dominant Yugoslav republic.
 >
 > Kostunica, a nationalist, has denounced the tribunal as illegal and
 > anti-Serb. He opposes extraditions pending a law regulating extraditions
 > through a lengthy and a complicated procedure proposed by his party.
 >
 > But his archrival, Serbian Prime Minister Zoran Djindjic, fears losing
 > U.S.
 > support for the recovery of the country's devastated economy. And he has
 > taken steps to extradite some of the suspects who held top positions in
 > former Yugoslav President Slobodan Milosevic's regime.
 >
 > In one of the harshest attacks on Kostunica since they jointly ousted
 > Milosevic in October 2000, Djindjic described the president's refusal to
 > cooperate with The Hague tribunal as "cowardly, hypocritical and
 > irresponsible."
 >
 > "The duty of the Yugoslav president is to take care of the country's
 > international position," Djindjic told the private Beta news agency. "It
 > is obvious that he is not doing his job."
 >
 >

van holst en steijnen

From: CDSM <cdsm_b@btopenworld.com>
To: <Undisclosed-Recipient:;>
Sent: dinsdag 2 april 2002 05:04
Subject: NATO Arrests War Crimes Suspect

NATO Arrests War Crimes Suspect

By IRENA GAJIC
 .c The Associated Press

BANJA LUKA, Bosnia-Herzegovina (AP) - NATO peacekeepers on Monday arrested a former Bosnian Serb major indicted by the U.N. war crimes tribunal.

Momir Nikolic, an army major during the 1992-1995 war, was arrested by mask-wearing individuals in his house near the eastern Bosnian town of Bratunac at noon, Bosnian Serb police officials said.

Confirming the arrest, SFOR, the NATO-led Stabilization Force, said Nikolic was "being processed for immediate movement to the Hague," the Dutch city where the U.N. war crimes tribunal is located.

The statement said Nikolic was indicted for alleged war crimes in the Srebrenica region, where about 8,000 Muslim men and boys were massacred by Serb troops in 1995.

Nikolic "contributed to the opportunistic killing and systematic execution of Bosnian Muslim men while attempting to ethnically cleanse the Srebrenica enclave area," the statement read.

He is accused of genocide, forcible transfer and inhumane acts as crimes against humanity, and murder as a violation of the laws or customs of war.

Mane Curic, the police chief in nearby Zvornik, said that 18 masked foreigners - wearing civilian clothes - had arrested Nikolic in the village of Repovac, near Bratunac.

They rang the door bell, and when Nikolic came out, the officers drove off with him in a convoy made up of two vans and a passenger car, Curic said.

There were no reports of injuries.

Bosnian Serb authorities have for years refused to cooperate with the U.N. war-crimes tribunal, indirectly protecting suspects indicted by the court in The Hague.

Under international pressure, authorities last year passed a law on cooperation with the tribunal, but have not made any arrests so far.

Bosnian Serb authorities last month announced that if suspects surrendered within 30 days they could await trial at home instead of immediate extradition. The offer expired on Sunday, but no suspects came forward.

van holst en steijnen

From: CDSM <cdsm_b@bopenworld.com>
To: <Undisclosed-Recipient:;>
Sent: maandag 1 april 2002 08:34
Subject: KLA Crimes

Despite dissonant motives of this government - this fact, and primarily investigation and documenting work of security service has to be noted.

V.

March 30. 2002.

Open letter of Serbian Justice Minister to UN, USA Secretary of State and president of the Hague Tribunal

Crimes of 'KLA' on 40000 pages

Belgrade - Serbian Justice Minister Vladan Batic sent yesterday open letter to Chairman of UN Security Council, USA Secretary of State and President of the Hague Tribunal

'At the moment when it is being insisted from all sides on cooperation of our country with the Hague Tribunal, Serbian Government without prejudice that war crime suspects have to face the justice, wants to point out the other side of the coin.

In line with the Statute of the Hague tribunal, Book of rules about procedure before the International court for criminal proceedings of persons responsible for violation of international human rights in the territory of former Yugoslavia as of January 1991, Serbian Government presented to the Hague Tribunal at the beginning of October 2001, documentation about crimes of Albanian terrorist organization in Kosovo and Metohija 'Kosovo Liberation Army'.

The documentation has been classified in line with strict respect of Tribunal's Statute. We documented activity of 265 terrorists that were killing, raping, kidnapping and physically and mentally maltreated other people. Among these terrorists are Hasim Thaqi, Ramus Haradinaj, Agim Ceku, Ekrem Redza, Gani Thaqi, Mazreky brothers, Dzevdet Halitaj and others.

This documentation contains 40000 pages that witness the crimes of 'KLA' members. The documentation submitted by Serbian Government contains also more than 4000 photographs of Albanian terrorists and their victims. Some of the photographs show crimes they committed.

Submitted material contains also numerous telegrams, orders for ambushing of regular police and army members, orders for attacks on Serbian civilian targets, information of special groups for murders, kidnapping and similar. We also submitted to the Hague Tribunal 80 videotapes about 'KLA' activities. In spite of the fact that more than 6 months have passed since submission of this material and in spite of numerous urgencies I sent to the Tribunal's prosecution, in spite of connection of 'KLA' with fundamentalists, mujahedines and talibans, in spite of world fight against plague called terrorism, not a single indictment for this monstrous crimes has been raised'

To join or help this struggle, visit:

<http://www.sps.org.yu/> (official SPS website)

<http://www.belgrade-forum.org/> (forum for the world of equals)

<http://www.icdsm.org/> (the international committee to defend Slobodan Milosevic)

<http://www.jutarnje.co.yu/> ('morning news' the only Serbian newspaper advocating liberation)

van holst en steijnen

From: CDSM <cdsm_b@btopenworld.com>
To: <Undisclosed-Recipient:;>
Sent: maandag 1 april 2002 11:22
Subject: Milosevic Associates Being Sought

Milosevic Associates Being Sought

By KATARINA KRATOVA
 .c The Associated Press

BELGRADE, Yugoslavia (AP) - Faced with a midnight suspension of all U.S. aid to Yugoslavia, Serbia's government issued arrest warrants Sunday against four of former Yugoslav President Slobodan Milosevic's closest associates to face war crimes prosecution.

The development came as tensions soared in the countdown to the Sunday deadline issued by U.S. Congress to the Yugoslav authorities, demanding they cooperate with the Netherlands-based U.N. war crimes tribunal or lose \$120 million in financial assistance.

Four warrants were issued Sunday for former Milosevic associates, including Milan Milutinovic, the current president of Serbia, who remained in his post in Yugoslavia's dominant republic after Milosevic fell.

Vladan Batic, the justice minister in Serbia, which is Yugoslavia's dominant republic, said it was now up to police to arrest the four, whose extradition is sought by The Hague tribunal, where Milosevic is currently on trial.

"The police will have the final word, they will decide when and how to carry out the (arrest) actions," Batic said.

Milutinovic is an unlikely to be arrested imminently since his post, though virtually powerless since pro-democracy forces took over the government, still provides him with immunity. His term expires at the end of 2002.

Although U.S. financial aid for Yugoslavia will be automatically suspended at midnight Sunday, Secretary of State Colin Powell is to decide next week whether to continue the support.

Serbian Prime Minister Zoran Djindjic said the country was "only a step away from the most serious international isolation," blaming his political archrival, Yugoslav President Vojislav Kostunica, for lack of cooperation with The Hague court.

Kostunica has opposed extraditions, considering the U.N. tribunal illegal and unjust. He insists that surrender of war crimes suspects should not take place until a special law is passed.

"The Yugoslav president is trying to escape his responsibility in all this, expecting the Serbian government to do the dirty work for him," Djindjic told Serbian television. "This country needs to say clearly where it stands on The Hague (issue) ... and not dump all the burden on the Serbian police."

Djindjic summoned Serbia's democratic leadership for a late-night meeting Sunday, the state news agency Tanjug reported.

The Serbian Civic Alliance, a member of the ruling coalition, said the arrests were necessary to prevent international sanctions and keep funds desperately needed for reforms coming.

"Without surrender of those indicted to The Hague tribunal, Serbia will again slip into isolation," the party warned.

The four Milosevic aides, charged for crimes against humanity on the same indictment as the former president, held top positions during the 1998-99 Kosovo war.

Besides Milutinovic, they are Nikola Sainovic, Milosevic's top security

adviser and former deputy prime minister; Dragoljub Ojdanic, a former Yugoslav army commander; and Vlatko Stojiljkovic, former Serbian interior minister in charge of the police.

Bosnian Serb wartime commander Gen. Ratko Mladic - alongside Bosnian Serb wartime leader Radovan Karadzic the most wanted war crimes fugitive - was not among them. Mladic is widely believed to be in Serbia under the protection of the Yugoslav army, but Serbian authorities have said he is beyond their reach for the time being. About 15 suspects live in Serbia.

Serb officials have tried to downplay Congress' March 31 deadline, saying arrests of suspects were unavoidable but their exact timing was less important.

Acting on a similar ultimatum, the Serbian government last year arrested Milosevic, who is now standing trial in The Hague for atrocities his forces committed in Kosovo, Bosnia and Croatia in the 1990s.

AP-NY-03-31-02 1431 EST Copyright 2000 The Associated Press. The information contained in the AP news report may not be published, broadcast, rewritten or otherwise distributed without the prior written authority of The Associated Press. All active hyperlinks have been inserted by AOL.

----- End of Forwarded Message

van holst en steijnen

From: CDSM <cdsm_b@btopenworld.com>
To: <Undisclosed-Recipient:;>
Sent: dinsdag 19 maart 2002 02:12
Subject: Yugoslav Army On Arrest of US Diplomat and Serb Official

International Committee to Defend Slobodan Milosevic www.icdsm.org

The URL for this article is: <http://www.icdsm.org/more/ya.htm>

Subscribe to the ICDSM email list at <http://www.icdsm.org/maillist.htm> Receive articles posted at www.icdsm.org

Click here to send the link to this article to a friend.

=====

Yugoslav Army On Defiant Arrest of US Diplomat and Serb Official:

"WE HAVE THE RIGHT & DUTY TO ARREST SPIES"
 With Comments by Jared Israel & Relevant Documents
 [Posted 19 march 2002]

=====

Last Thursday night Yugoslav Army counter-intelligence swooped down and arrested Assistant Serbian Prime Minister Momcilo Perisic and US Diplomat John David Neighbor. The Army charged that Perisic had been caught in flagrante delicto handing over Yugoslav state military secrets.

This stunning action was met with fury by the US State Department and top Serbian officials. (Yugoslav President Kostunica responded in his usual two-faced fashion, first criticizing and then seemingly defending the Army action, which enjoys overwhelming public support in Yugoslavia.)

In another article, we shall examine the pious claims made by US and Serbian officials, that the Army violated Serbian or International law in the arrests. We will show that these charges are false and hypocritical.

Below is the official Yugoslav Army statement, reprinted from their Website.

There is now overwhelming evidence that the Serbian government is being run out of the US Embassy in Belgrade. This is documented in two brief news articles, posted after the YA statement.

As United States officials increasingly assert their right to dictate to other countries, many people around the world feared that resistance had been crushed in Yugoslavia. They were therefore thrilled to see the Yugoslav Army acting like, well, the Yugoslav Army, that is, standing up to bullies and thereby showing us all how to deal with this new Empire that threatens ordinary people everywhere, including in the USA - this New World Order.

Below is the Yugoslav Army statement, followed by most interesting supporting evidence.

— Jared Israel

YA [Yugoslav Army] General Staff Information Service Public Announcement

March 18th 2002

In compliance with the Law on criminal charges and the YA security service regulations, the YA security service and military police units arrested Momcilo Perisic March 14th on grounded suspicion of committing a criminal act of espionage, which provoked various reactions in the local and international public. Following the event, the YA General Staff Information Service issued a statement March 16th pointing to the following facts:

"By monitoring a person and his security-related activity regarding the leaking of secret information, the YA security service established that the person was keeping contact with Momcilo Perisic. There are irrefutable proof[s] that the person is Lieutenant Colonel Miodrag Sekulic, who illegally gave away highly confidential documents significant to the defense of the country to Momcilo Perisic. According to the procured evidence, Perisic handed over some of the documents to a foreign citizen. During one of such actions, March 14th at 7.35 p.m., the YA security service thwarted the illegal activity.

The YA security service procured evidence which confirmed grounded suspicion that the committed act was the act of espionage described in the Yugoslav Criminal Law Paragraph 1, Article 128. In compliance with the Supreme Court decision, some of the evidence could be presented in public.

It is a constitutional and legal duty of every citizen, institution and department in charge to, among other things, take measures against leaking of state, military or other secret information.

The YA security service and military police units are acting at all times, including this one, in compliance with the Law on criminal charges and the YA security service regulations.

All legally defined conditions for Momcilo Perisic, temporary in custody, to be arrested and placed in a military pretrial confinement have been provided for, because he was caught perpetrating a criminal act, which is punishable by more than five years in prison, according to the Law, regardless of any existing immunity.

Further proceedings are under the exclusive jurisdiction of military judicial organs under the authority of the Yugoslav Defense Ministry, as a competent Federal Government agency."

Reprinted from Yugoslav Army website at www.vj.yu

=====

SUPPORTING EVIDENCE THAT US OPERATIVES DOMINATE CURRENT SERBIAN AUTHORITIES

=====

(1) Regarding the charge that the Serbian government is being run out of the US Embassy in Belgrade, consider the following two texts.

Text Number One - Supposed Transcript of Conversation Between Serbian Prime Minister Zoran Djindjic and Yugoslav President Vojislav Kostunica. Depicts US Ambassador Montgomery as guiding their actions.

This conversation supposedly took place just before former Yugoslav president Slobodan Milosevic was abducted and taken to The Hague 'tribunal.'

It is important to note that this text was leaked to the press by Djindjic to prove that, contrary to statements by Mr. Kostunica, the two men had acted together in planning the kidnapping of former President Milosevic.

Whether the document is valid, by floating it Djindjic has confirmed that the US is basically running "his" government.

Alleged Transcript of Conversation Between Djindjic and Kostunica Just Prior to Milosevic's Kidnapping

The following, from a Belgrade newspaper, June 30, 2001, appears as a separate text at <http://emperors-clothes.com/docs/partners2.htm>

18:16 NEDELJNI TELEGRAF - the Exclusive Discussion between President Kostunica and PM Djindjic on Extradition of Milosevic

The NEDELJNI TELEGRAF Belgrade weekly in its special number dealing with extradition of Slobodan Milosevic to The Hague Tribunal, publishes a number of exclusive pictures and the transcript of the phone discussion about extradition between Yugoslav President Vojislav Kostunica and Serb PM Zoran Djindjic before the departure of the latter to talks with William Montgomery, the U.S. Ambassador to Yugoslavia.

[START TRANSCRIPT FROM NEDELJNI TELEGRAF]

PM Djindjic: "What shall I say to Montgomery?"

President Kostunica remains silent...

PM Djindjic: "Very well then, in this case I will resign, and you rule alone!"

President Kostunica: "Come on, don't rush, we need no quarrels."

PM Djindjic: "All right, but what shall I say? Yes or no?"

President Kostunica (after a pause): "Yes."

[END TRANSCRIPT FROM NEDELJNI TELEGRAF]

Along similar lines, consider the BBC report of US Ambassador to Yugoslavia Montgomery's reaction to the arrests by the Yugoslav Army.

These arrests involve two most basic attributes of national sovereignty. First any sovereign state has the right to protect state secrets. Second, any sovereign state must have the right to indict citizens accused of treason without judicial instructions from the foreign state allegedly involved in that treason.

As you may recall, Austria launched World War I after Serbia refused to carry out Austrian demands regarding the Serbian judiciary. The Serbian government correctly viewed this as an illegal attempt to take control of fundamental sovereign functions.

But Montgomery, who represents the country accused of organizing this current espionage, not only dictates how Yugoslavia should deal with Mr. Perisic, the Serbian official charged, but also demands that Serbia arrest those behind the Yugoslav Army action and indeed that "all (!) those responsible for the Army] arrest be punished as a matter of urgency."

Note the word, "punished."

Montgomery asserts his right to dictate not only arrests, not only conviction, but also punishment!

This raises the question, should Montgomery be called an "Ambassador?" Perhaps an ancient word better describes his job in Yugoslavia. Definition:

PRO-CON-SUL

pro-con-sul (pro-kon'sel) noun

1. A provincial governor of consular rank in the Roman Republic and Roman Empire.

2. A high administrator in one of the modern colonial empires.

— American Heritage(r) Dictionary of the English Language, Third Edition (c) 1996 by Houghton Mifflin Company.

Here is the BBC dispatch.

[START BBC DISPATCH]

BBC Monitoring Europe - Political
Supplied by BBC Worldwide Monitoring
March 16, 2002, Saturday

Questioning of Serbian deputy premier accused of espionage completed

SOURCE: Radio B92, Belgrade, in Serbo-Croat 1000 gmt 16 Mar 02

Text of report by Belgrade-based Radio B92 on 16 March

B92 has learnt from unofficial sources that the questioning of Serbian Deputy Prime Minister Momcilo Perisic was completed this morning. It is expected that he will be released by the military court sometime in the early afternoon.

We have also learnt that US Ambassador to Yugoslavia William Montgomery met Yugoslav Foreign Ministry officials again today and reiterated his strong protest against the arrest of a US diplomat and of Momcilo Perisic, and requested that all those responsible for the arrest be punished as a matter of urgency.

March 16, 2002
[END BBC DISPATCH]

Subscribe to the ICDSM email list at <http://www.icdsm.org/maillist.htm> Receive a few articles a week.

Click here to send the link to this article to a friend.

The Defense of Milosevic - and the Truth - Needs Your Help!

NATO has billions of dollars and the media to spread lies. We have the truth, supported by hundreds of millions of people. To develop legal, educational, parliamentary and other work, our Committee needs donations, large or small, from those who want to get the truth to the people.

Here is how you can help:

* Contribute via credit card by calling our Dutch or U.S. offices:

Dutch office: 31 20 6151122
US office: 1 617 916-1705

* Donate over the internet via PayPal at:
<https://www.paypal.com/xclick/business=icdsm%40aol.com>
PayPal accepts VISA and MasterCard

* Or mail a check to: ICDSM
831 Beacon St., #295
Newton Centre, MA 02459 (USA)

Thank you!

<http://www.icdsm.org>

van holst en steijnen

From: CDSM <cdsm_b@btopenworld.com>
To: <Undisclosed-Recipient:;>
Sent: dinsdag 19 maart 2002 07:11
Subject: Powell threatens to block U.S. aid

March 19, 2002

Powell threatens to block U.S. aid

By Nicholas Kralev
 THE WASHINGTON TIMES

Secretary of State Colin L. Powell harshly criticized Yugoslav authorities yesterday for failing to deliver indicted war criminals to the international tribunal in The Hague and warned that it may cost them \$40 million in U.S. aid.

Mr. Powell, who by law has to certify by the end of the month that Belgrade is cooperating with the court as one of three conditions for continued assistance, said, "If they are not deserving, they won't get it."

"As I approach the end of the month, just as I did when I had to make certifications last year, I will examine the total situation and see how it is consistent or inconsistent with the law that I have to certify under and whether good-faith efforts, as well as performance, has taken place," he said.

"They know what they have to do, and we'll keep the pressure on," the secretary told reporters at the State Department after meeting with Carla Del Ponte, the U.N. tribunal's chief prosecutor.

Although the government of Serbia, the bigger of the two Yugoslav republics, extradited former President Slobodan Milosevic to The Hague last year, the federal authorities have been more reluctant to cooperate with the court, especially on arresting former warlords Radovan Karadzic and Ratko Mladic.

Vojislav Kostunica, the current Yugoslav leader who in the past had denounced the tribunal as a tool of American foreign policy, said in an interview with The Washington Times last month that it had insufficient capacity "to cover everything that happened" in the Balkans during Mr. Milosevic's tenure.

Mrs. Del Ponte has complained about numerous hurdles the tribunal's staff has encountered on a series of visits to Yugoslavia. "We have a lot of difficulties with Belgrade to obtain the cooperation we need to conduct our investigations and arrest of fugitives," she said yesterday.

Mr. Powell echoed her concerns and pledged Washington's help in the court's efforts. "We noted a lack of progress on the part of the authorities in Belgrade with respect to the work of the tribunal, and I told her we would redouble our efforts to get the kind of cooperation we need with respect to access to archival material, turning over other officials putting in place domestic internal law," he said.

In addition to cooperating with the tribunal, Belgrade must end support for the Bosnian Serbs' security services and protect human rights if it wants to keep receiving U.S. aid and Washington's support for loans from the international financial institutions. Mr. Powell praised Mrs. Del Ponte "for the superb work that she has been doing with respect to the Yugoslav and Rwanda tribunals," which he said the United States would continue to support.

"In due course, you would expect her work to be finished, but I can assure you that until her work is finished, the United States will be supporting her every step of the way," he said.

van holst en steijnen

From: CDSM <cdsm_b@btopenworld.com>
To: <Undisclosed-Recipient:;>
Sent: donderdag 14 maart 2002 16:21
Subject: War Crimes Prosecutor to Rally White House Support

War Crimes Prosecutor to Rally White House Support

March 14, 2002 06:19 AM ET
[Email this article](#) [Printer friendly version](#)

THE HAGUE (Reuters) - Hague war crimes tribunal prosecutor Carla Del Ponte will visit the White House next week to rally support for the arrest of fugitive Bosnian Serb wartime leader Radovan Karadzic and other Balkan war crimes suspects.

The chief prosecutor is set to meet British Foreign Secretary Jack Straw in London Thursday before traveling to Washington to meet Secretary of State Colin Powell next Monday or Tuesday, her spokeswoman Florence Hartmann said.

"To accomplish her mandate she needs the cooperation of states. We need cooperation for investigations, for arrests... the cooperation of the Yugoslav state," Hartmann said.

NATO-led Stabilization Force (SFOR) troops twice failed to capture Karadzic two weeks ago in eastern Bosnia.

He and Ratko Mladic, Bosnian Serb military leader during the 1992-95 Bosnian war, are the figures most wanted by the International Criminal Tribunal for former Yugoslavia since the arrest and extradition of former Yugoslav president Slobodan Milosevic to the Hague last June.

Karadzic and Mladic have been indicted by the U.N. war crimes tribunal for genocide during the siege of Sarajevo and the 1995 Srebrenica massacre of up to 8,000 Muslim men and boys.

van holst en steijnen

From: Despotovic, Ruza <despot@wish.net>
To: Herman de Tollenaere <hde_tollenaere@zonnet.nl>; Marrie Kardol <mkardol@mac.com>; Ruza Despotovic <ruzad@ggzba.nl>; Richard van Houten <richardenbeba@wxs.nl>; Dolf Loth <dolfloth@hotmail.com>; Jan Beentjes <beentjes@knoware.nl>; <speerpunt@wxs.nl>; Globalreflexion <office@globalreflexion.org>; Nico & Neeltje Steijnen <n.h.van.holst@freeler.nl>
Sent: woensdag 13 maart 2002 15:29
Subject: Fw: - Ljudska prava - Russia angered at Chechen Hague talks

----- Original Message -----

From: Miroslav Antic

To: sorabia@yahoogroups.com; 'BALKAN'; 'NATO'; 'Siem-News'; 'SNN'; 'SNN-Yahoo'

Cc: K-P-J@yahoogroups.com; ljudska_prava; HellenicForum@yahoogroups.com; SIN; ARCHIVE

Sent: Tuesday, March 12, 2002 11:31 PM

Subject: - Ljudska prava - Russia angered at Chechen Hague talks

Russia angered at Chechen Hague talks

MOSCOW - Moscow said on Monday it had been unsuitable for Carla del Ponte, chief prosecutor at the U.N. Yugoslav war crimes tribunal, to meet a Chechen rebel envoy who wants a similar court set up to try Russians.

Akhmed Zakayev, an envoy of Chechen rebel leader Aslan Maskhadov, met del Ponte last week to propose a tribunal to prosecute Russian soldiers for alleged atrocities in Chechnya.

"This meeting between a prosecutor for tribunals for the former Yugoslavia and Rwanda, set up by the U.N. Security Council, with an envoy of Maskhadov, is for us bewildering to say the least," Foreign Ministry spokesman Alexander Yakovenko said in a statement.

"This meeting...is incompatible with her status and mandate," Yakovenko said. "The objectivity and impartiality of the prosecutor's decisions inevitably come into question."

Zakayev said the "consultative" talks in The Hague were part of a series of steps to get the international community involved in ending the violence in Chechnya, where tens of thousands have died since the first war began in late 1994.

Russia began its second campaign against Chechen separatists in 1999 after the Kremlin blamed Chechen terrorists for bombings that killed over 300 people in Moscow and other cities.

Human rights organisations have repeatedly accused Russia of using excessive violence in the region, saying soldiers routinely round up able-bodied men and beat and torture them.

Moscow, which says the conflict is purely a domestic matter, denies systemic human rights violations and says it is cracking down on alleged abusers.

Russia last week called U.S. criticism of its human rights record in Chechnya "odious".

/Reuters/

Economist Conferences The Economist

Third Russia Strategy Roundtable

http://www.russiajournal.com/news/rj_news.shtml?nd=1811

Yahoo! Groups Sponsor

ADVERTISEMENT

SECURITY & FUN
All in one!

**Tiny
Wireless
Video
Camera**

Have Fun. Feel Safe.

Click for more info

Za izlazak sa liste, posaljite prazno pismo na:
ljudska_prava-unsubscribe@egroups.com

Za upis novih clanova, prazno pismo sa emaila
novog clana na adresu:
ljudska_prava-subscribe@egroups.com

Prezentacija je na adresi:

http://www.egroups.com/group/ljudska_prava

Your use of Yahoo! Groups is subject to the [Yahoo! Terms of Service](#).

Ex-aanklager Joegoslavië-tribunaal: Bosniërs vier jaar ten onrechte in cel

Door onze redacteurs Cees Banning en Petra de Koning
ROTTERDAM, 29 DEC. Het Joegoslavië-tribunaal in Den Haag heeft drie Bosnische Kroaten ten onrechte vier jaar lang vastgehouden. Dat zegt Franck Terrier, de Franse aanklager die hun zaak voor het tribunaal heeft behandeld.

In een gesprek met deze krant noemt Terrier hun hechtenis „een vergissing”. De drie mannen, de broers Zoran en Mirjan Kupreskić en hun neef Vlatko Kupreskić, werden in oktober van dit jaar in hoger beroep vrijgesproken. Eerder waren ze veroordeeld tot tien, acht en zes jaar gevangenisstraf voor betrokkenheid bij een bloedbad in Ahmici, een dorp in midden-Bosnië. In april 1993 zijn hier meer dan honderd moslims gedood door Bosnisch-Kroatische eenheden.

Het was voor het eerst dat rechters van het tribunaal in hoger beroep het vonnis van collega's vernietigden. Aanklager Terrier, die nu niet meer voor het VN-hof werkt, noemt de beslissing „te recht”. Hij geeft toe dat er te weinig bewijs was voor hun veroordeling. „Het was niet erg bevredigend om deze zaak te doen. In Frankrijk, en ik denk ook in Nederland, was dit nooit een zaak geweest.” Volgens Terrier is de vergissing „verklaarbaar”. Het tribunaal was er nog niet zo lang toen deze mannen werden aangeklaagd. Het bestaansrecht moest nog bewezen worden. De hoofdaanklager had aanklachten nodig. Franck Terrier zegt dat hij „denkt” dat de broers Zoran en Mirjan Kupreskić onschuldig zijn. Van Vlatko's onschuld is hij niet zo zeker: „Maar we hebben de waarheid over hem niet kunnen achterhalen.”

Het Joegoslavië-tribunaal werd in 1993 opgericht. De drie Bosnische Kroaten hoorden eind 1995 dat ze op de lijst met verdachten stonden. Zoran en Mirjan Kupreskić kwamen in oktober 1997 vrij-

willig naar Den Haag. Vlatko Kupreskić werd bijna twee maanden later gearresteerd door Nederlandse militairen. Hij raakte gewond toen hij zich tegen de aanhouding verzette. In januari vorig jaar werden ze veroordeeld, samen met twee andere Bosnische Kroaten. In zijn vonnis zei de Italiaanse rechter Antonio Cassese, in die tijd president van het hof, dat Ahmici kon worden toegevoegd „aan de lijst van voorheen onbekende dorpen en steden die ons herinneren aan de meest huiveringwekkende misdaden en die ons doen rillen van afschuw en schaamte”. Een woordvoerder van het tribunaal vond dat met die veroordeling was bewezen dat het tribunaal meer was dan een „korte oefening” in internationaal recht: „We kunnen slachtoffers in ex-Joegoslavië laten zien dat gerechtigheid geschiedt.”

Mirjan Kupreskić zegt in een gesprek met deze krant dat ze geluk hebben gehad met de vrijspraak. Hun veroordeling was uitgesproken door rechters met veel gezag in het tribunaal: de vroegere president Cassese en de Brit Richard May, die nu de zaak tegen Slobodan Milošević doet. In hoger beroep werd hun zaak behandeld door een Amerikaanse rechter. Mirjan Kupreskić: „Omdat zij Amerikaanse is, durfde ze tegen hen in te gaan. Een Marokkaan had dat niet gedurfd.” De advocaten van de Bosnische Kroaten zullen miljoenen gulden schadevergoeding eisen van de VN.

• ZATERDAGS BIJVOEGSEL:
pagina 25

Straffen van 5 tot 25 jaar Bewakers ‘Omarska’ veroordeeld

Door een onzer redacteurs

DEN HAAG, 3 NOV. Het Joegoslavië-tribunaal heeft vijf Bosnische Serviërs schuldig bevonden aan oorlogsmisdaden en hun gevangenisstraffen opgelegd oplopend tot 25 jaar voor moord en marteling in het kamp Omarska in Bosnië.

Omarska was het beruchte kamp in Noordwest-Bosnië waar in 1992 zo'n zesduizend moslims en Kroaten waren vastgezet in een mijncomplex in de buurt van de stad Prijedor. Honderden moslims en Kroaten hebben het kamp niet overleefd. De vijf veroordeelden werkten, volgens het vonnis, mee aan verkrachtingen, moorden en vervolging met het doel de niet-Servische bevolking in de omgeving van Prijedor te elimineren.

De vijf verdachten zijn schuldig bevonden aan oorlogsmisdaden en misdaden tegen de menselijkheid. De hoogste straf van 25 jaar is opgelegd aan Zoran Zigić (43) omdat hij zich schuldig heeft gemaakt aan martelingen en moord van gevangenen. Mladjo Radić (49) is veroordeeld tot twintig jaar, Miroslav Kvocka (44) tot zeven jaar, Milojica Kos (38) tot zes jaar en Dragoljub Prcać (64) tot vijf jaar. Zij worden als commandanten, respectievelijk plaatsvervangers, verantwoordelijk gehouden voor de gang van zaken in het kamp.

De openbaar aanklager van het tribunaal had veel hogere straffen geëist, van 25 jaar oplopend tot levenslang en overweegt daarom in hoger beroep te gaan. De veroordeelden hebben steeds gezegd dat

ze onschuldig zijn. De rechters baseren hun vonnis op de verklaringen van 140 getuigen en 400 documenten; de zitting heeft 113 dagen geduurd.

Rechter Almiro Rodrigues veroordeelde de mensonterende omstandigheden in Omarska. Gevangenen werden bij aankomst vernederd. Tijdens de verhoren werden zij geslagen, soms tot de dood er op volgde.

Ook werden gevangenen doodgeschoten of vermoord door hen de keel door te snijden. De lijken lagen soms dagenlang te rotten voordat andere gevangenen werden gedwongen ze op te ruimen. Er was weinig eten en water en vrijwel geen medische verzorging van zieken.

De vijf mannen waren als kampbewaker of leidinggevende op de hoogte van de omstandigheden, ook al hebben zij die niet gepland. Daardoor waren zij onderdeel van „een gemeenschappelijke misdadige onderneming”, aldus Rodrigues.

Anderen hadden echter een belangrijker rol bij de „etnische zuiveringen”, zoals de Servische politiechef van Prijedor, Slomo Drljaca, die is doodgeschoten toen men hem wilde arresteren.

‘Dit kruis moet ik dragen’

10-2-2002

Hoe vergaat het de vrouwen van verdachten? Een portret van Ratka, de echtgenote van de Kroatische generaal Tihomir Blaškić, veroordeeld tot 45 jaar cel.

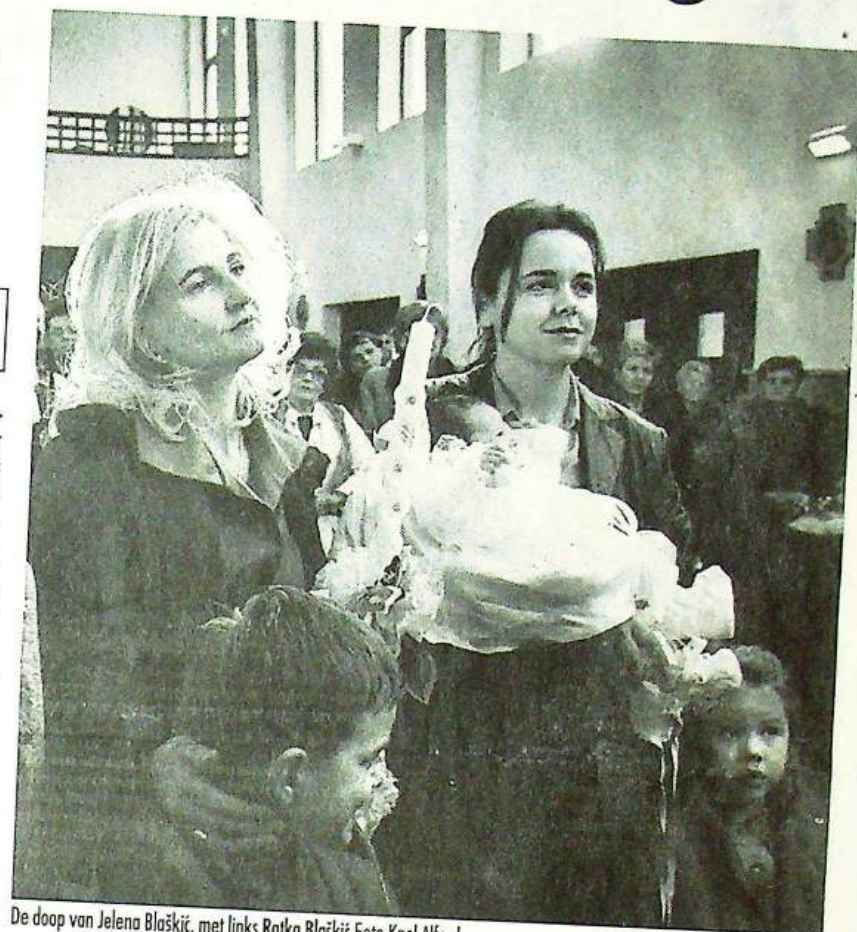
Petra de Koning

Ratka Blaškić kwam thuis uit het ziekenhuis. Ze was bevallen van haar tweede zoon, Iwan. Haar man, de Kroatische generaal Tihomir Blaškić, zei: „Ratka, ik moet je wat vertellen. Morgen moet ik naar Den Haag.” Hij ging zich „vrijwillig” overgeven, onder druk van de Kroatische regering, die op haar beurt onder druk was gezet door de internationale gemeenschap. Hij zei tegen Ratka: „Het duurt drie maanden, dat hebben ze me beloofd. Ik ga de rechters de waarheid vertellen en dan kom ik weer naar huis.”

Dat is nu bijna zes jaar geleden. Generaal Blaškić zit nog steeds vast in het VN-cellenblok van Scheveningen. Hij werd veroordeeld tot vijftienveertig jaar gevangenisstraf. Volgens de rechters was hij als bevelhebber verantwoordelijk voor etnische zuiveringen in midden-Bosnië, in 1993. Blaškić is tegen dat vonnis in hoger beroep gegaan.

Ratka groeide op in hetzelfde dorp als Tihomir Blaškić. Haar ouders hadden een hotel-restaurant, Tihomir kwam er vaak. Ratka was zeventien toen ze met hem trouwde, een jaar later kregen ze een zoon, Dejan. In de oorlog bleef Ratka bij haar man, die commandant was geworden in het Bosnisch-Kroatische leger. Dejan was bij haar ouders, die naar Oostenrijk waren verhuisd. Ratka: „Ik weet wat Tihomir in de oorlog heeft gedaan. Ik weet wat hij heeft gezegd, wat hij heeft geschreven, wat hij heeft gedacht. We sliepen samen op de vloer, we hadden weinig te eten.” Ze zegt dat Blaškić in Bosnië „rust” had willen brengen. Dat hij in de strijd met de moslims „te recht kwam”, en dat hij er niet uit kon ontsnappen omdat ze werden „omringd” door eenheden van moslims.

Toen ze haar man voor het eerst opzocht in Den Haag, in 1996, kon ze alleen maar naar hem kijken, hij zat achter glas. Aan het eind van het bezoek mocht ze hem toch even omarmen. Later kwam er een kamer beschikbaar waar de gevangenen met hun vrouwen alleen mochten zijn. Blaškić kreeg van het tribunaal een uitzonderingspositie: hij mocht in een eigen huis wonen, zwaar bewaakt. Hij moest de huur wel zelf betalen. Ratka: „Het was ellende. In het eerste appartement had hij één kamer, zonder water. Als hij naar de wc moest, ging er iemand mee. In het tweede appartement had hij wel water, maar geen licht. Sinds die tijd draagt hij een bril.” Hij woont nu weer in de gevangenis in

De doop van Jelena Blaškić, met links Ratka Blaškić Foto Koel Alford

Scheveningen, en dat bevalt hem beter.

De nu 31-jarige Ratka zegt dat ze die eerste jaren niet kon geloven dat haar man echt weg was. Ze hield iedere dag. Dat veranderde toen ze op een religieuze bijeenkomst was in Bosnië. Er was een Amerikaanse priester, Ratka was onder de indruk van wat hij zei. „Ik begreep toen dat dit mijn kruis was, dat ik dit moest dragen.” Ze bidt veel. „Mijn man ook.”

ECHTGENOTES

Op de dag van zijn veroordeling, 3 maart 2000, zat ze met haar zus op de publieke tribune. „Ik dacht”, zegt ze nu, „dat de rechters alles hadden begrepen. Ik kon niet geloven wat ik hoorde.” Vijfenvertig jaar gevangenisstraf. Haar man zei later tegen haar dat hij op dat moment niks gevoeld had. „Hij dacht alleen maar: ik ben in een nieuwe oorlog terechtgekomen.”

Ratka Blaškić komt iedere maand naar Nederland. Ze blijft een week, ze logeert in een hotel in Scheveningen. Van 's ochtends half negen tot 's middags kwart voor vijf is ze in de gevangenis. Haar man maakt zelf ontbijt voor haar en lunch, of ze eet mee van het eten dat hij krijgt. De Kroatische regering betaalt haar reis- en verblijfskosten. Ze ontvangt ook zijn salaris. Blaškić is officieel nog steeds in dienst van het Kroatische leger. Hij heeft een Kroatische en een

Amerikaanse advocaat, en Ratka Blaškić zegt dat in de Verenigde Staten ook nog een „team van juristen” voor haar man aan het werk is.

Op 11 oktober kregen ze een dochter, Jelena. De doop van het kind, in december vorig jaar, werd een groot feest. Er waren politici, hoge militairen en rijke ondernemers die de familie Blaškić financieel ondersteunden. Net voor kerst kwam ze met het kind naar Scheveningen. Ratka: „Hij heeft haar drinken gegeven, hij heeft haar verschoond, met haar rondgelopen. Tegen onze zoons zei hij: „Laat me met rust. Ik moet Jelena leren kennen.” Ze waren niet van plan om nog een kind te krijgen, zegt Ratka. „Het gebeurde toch. Wij wilden al heel lang een meisje. De dokter zei dat ik weer een jongen kreeg. Het werd een meisje.” Ze denkt dat God daarmee heeft willen zeggen: het komt allemaal weer goed.

Haar oudste zoon, Dejan, is dertien. Ratka ziet dat hij veel te volwassen is voor zijn leeftijd. Hij gedraagt zich als de man in huis, hij denkt dat hij zijn moeder moet steunen, en dat hij verantwoordelijk is. Ratka: „Hij zei een keer: „Ik word nooit meer een kind. En als papa terugkomt, ben ik groot. Dan heb ik hem niet meer nodig.”

Ratka wil graag dat haar man, ook al zit hij gevangen, alle beslissingen in hun huishouden neemt. „Als mijn kinderen nieuwe kleren willen, of als we bij mijn ouders in Oostenrijk op bezoek willen gaan – ik vraag alles altijd eerst aan Tihomir.”

deVerdieping

Rechter Alphons Orie.

ROBIN UTRECHT, ANP

30-1-2002

Voor nu en voor de toekomst

Balkan

Nicole Lucas en Gertie Schouten

De boekenkasten zijn halfvol. Echt ingeburgerd in het 'bedrijf met 1200 mensen' is de 54-jarige Alphons Martinus Maria Orie na twee maanden nog niet. Maar de visitekaartjes zijn sinds een week binnen, zegt hij grijnzend in zijn kantoor in een vleugel van het Joegoslavië-tribunaal in Den Haag.

Waarom juist hij de eerste Nederlandse rechter bij het tribunaal is geworden? Orie zet de vingers van zijn handen tegen elkaar en laat een stilte vallen. „Ik denk dat je bij een kandidaat een wensenlijstje hebt waaraan niet iedereen voldoet”, zegt hij dan. „Binnen het tribunaal is kennis nodig van internationaal recht, strafrecht en bij voorkeur ook de combinatie van die twee. Er moet binnen het tribunaal rechterlijke ervaring zijn, en verder denk ik dat in het tribunaal aanwezig moet zijn kennis van de grote strafvorderlijke systemen, heel kort gezegd de Angelsaksische traditie van *common law* en het continentale *civil law*. En dat alles natuurlijk het liefst meer dan gemiddeld.”

Orie zegt het niet met zoveel woorden, maar hij voldoet ruimschoots aan dat profiel. Internationaal strafrecht is

al bijna 25 jaar „het terrein waarmee ik mij bij voorkeur bezighoud”. Hij verdedigde tijdens zijn lange carrière als advocaat onder meer Dusko Tadic in het eerste proces bij het tribunaal, is een pleitbezorger van het permanent internationaal strafhof, en van 1997 tot eind vorig jaar was hij rechter bij de Hoge Raad. „Ik denk dat het een combinatie van die kennis en ervaring is die ertoe heeft geleid dat ik bij de Verenigde Naties kandidaat ben gesteld door Nederland”, zegt Orie bescheiden.

Gêne lijkt hem te bekruipt bij een vraag naar de dagen die hij vorig jaar bij de Verenigde Naties in New York is geweest om voor zijn kandidatuur te lobbyen, mét een eigen folder. Het gaat hem niet om het carrièrepad, het gaat hem om het vak. „Campagnevoeren, tja, dat heeft iemand zo opgepikt, vreselijk. Ik vind het een heel groot woord. Mensen willen je live leren kennen, die gelegenheid bied je. Maar dat is met praktisch al dit soort verkiezingen. De Nederlandse VN-vertegenwoordiging vraagt vooraf aandacht voor de kandidatuur en benadert andere landen. Je voert heel veel gesprekken.”

In het verleden is er wel kritiek geweest op de wisselende kwaliteit van het internationale gezelschap van rechters in Den Haag. Alphons Orie erkent het: de balans tussen rechters met een brede academische achtergrond en degenen

die ervaring hebben met de praktijk van de rechtszaal is delicaat. Zelf heeft hij voor zijn eerste optreden bij het tribunaal, als advocaat in de zaak-Tadic (samen met, destijds, zijn kantoorgenoot Michail Wladimiroff) een week een cursus gevolgd om zich te scholen in het Angelsaksische *common law* systeem, waarop de regels van het tribunaal min of meer gebaseerd zijn. Terwijl in een 'continentaal' land als Nederland de rechter een zeer actieve rol heeft – hij is bijvoorbeeld degene die in het algemeen de getuigen ondervraagt, hebben bij het Joegoslavië-tribunaal aanklager en verdediging de hoofdrol. Zij roepen elk hun eigen getuigen op, die ze zelf ondervragen en die de andere partij aan een kruisverhoor kan onderwerpen. De rechter fungeert veel meer als scheidsrechter. „Je hoeft die regels van de *common law* niet allemaal precies zo toe te passen, maar het is heel goed om te weten uit welke achtergrond partijen komen, vanuit welke ervaring en vanuit welke kennis ze hun standpunt innemen”, zegt Orie. „Zo probeer je partijen in de manier waarop ze procederen te begrijpen, dat is heel boeiend.”

Opmerkelijk gevolg van de cursus was dat een van de docenten, de Brit Steven Kay, besloot om zich aan te sluiten bij de verdediging van Tadic. Orie maakte kort na de cursus enige faam door een betoog van de Britse Joegoslavië-des-

Binnenkort begint bij het Joegoslavië-tribunaal in Den Haag het proces tegen de Joegoslavische ex-president Slobodan Milosevic. Een van de ruim twintig rechters van het hof is Alphons Orie, sinds november de eerste Nederlandse rechter bij het tribunaal.

kundige James Gow, die voor de aanklagers twee dagen lang een zelfverzekerd verhaal had gehouden, met enkele kritische vragen als een ballonnetje door te prikken. Orie kan er nu wel om glimlachen. „Bij het verhoor van Gow door de aanklager was Kay ziek geweest. Tijdens de cursus had niemand me verteld dat je niet geacht wordt een kruisverhoor te doen, als je niet zelf bij de eerdere ondervraging bent geweest. Dus moest ik invallen.”

Als we Orie spreken heeft hij net de ochtendzitting achter de rug in de zaak van de Bosnisch-Servische generaal Stanislav Galic. Die is aangeklaagd wegens misdaden tegen de menselijkheid en schendingen van het oorlogsrecht bij de belegering van Sarajevo tussen 1992 en 1994. Orie is inmiddels betrokken bij vijf

zaken. Alleen in de zaak-Galic, die hij voorziet, is het proces al begonnen. „Ik zit een goed deel van de dag in de rechtszaal voor de zaak-Galic, zo'n vijf uur per dag, in principe dag in dag uit. Daarnaast neem ik beslissingen in andere zaken waarvoor ik verantwoordelijk ben, over uitwisseling van informatie, geheimhouding, voorlopige vrijlating, al dan niet na overleg met collega's en betrokkenen. In twee samenhangende zaken ben ik *pre-trial judge*, dat betekent vooral zorgen dat partijen vorderen met de voorbereiding van hun zaak. Ook ben ik rond de kerst de *duty judge* geweest voor een week, dan heb je piket.”

„We zijn daarnaast als rechters wat betreft het procesrecht onze eigen wetgever. Ik heb nu één zo'n seance mee-gemaakt, een voltallige vergadering van de rechters, waarin we onderling overleggen of er aanpassingen nodig zijn. In de procedureregels herken je de veranderingen meestal aan de bis- en ter-artikelen. Die zijn er later bij gekomen. Het recht is in ontwikkeling.”

Soms gaan de wijzigingen over heel praktische kwesties, zoals de instelling van de bovengenoemde *duty judge*. Maar veranderingen kunnen ook zeer wezenlijke zaken betreffen zoals deals die de aanklagers met de verdachten sluiten. De rechters van het tribunaal moeten daarover geïnformeerd worden. De Joegoslavische pers speculeert al weken

over onderhandelingen van de aanklagers met Milan Milutinovic, president van Servië en medeverdachte van de Joegoslavische oud-president Milosevic, wiens proces 12 februari begint. Milutinovic zou willen getuigen tegen Milosevic in ruil voor een minder zware aanklacht en strafeis tegen hemzelf.

De veranderingen zijn ook bedoeld om de traagheid van de procedures, een van de belangrijke kritiekpunten op het tribunaal, te verminderen. „Ik weet niet of er heel erg goed over is nagedacht toen men begon met dat hele tribunaal, wat dit type procesvoering allemaal betekent”, zegt Orie. „Als je één zaak hebt is dat nog wel te overzien, maar het is iets anders tegen de tijd dat het er vijftig zijn, waaronder uiterst ingewikkelde zaken. Zowel de voorbereiding als de behandeling in zitting vergen uitzonderlijk veel tijd. Je moet bewijs verifiëren op een afstand van 2000 kilometer, een probleem dat ook verdediger en aanklager hebben. Behalve dat zit je met een beperkte capaciteit. We hebben drie rechtszalen en werken echt in ochtend- en avondploegen, dat wil zeggen dat je soms zitting hebt tot zeven uur 's avonds. Ruim een jaar geleden zijn speciale zaaksrechters benoemd, die extra procedures kunnen doen, maar ook zij moeten natuurlijk hun eigen plek en ondersteuning hebben. Het probleem geldt voor iedereen, de vertaalcapaciteit is ook

niet ruim bijvoorbeeld, daarom stagneert het soms.”

Wat is voor Orie, die bekendstaat als een zeer gedreven vakman, de waarde en betekenis van het tribunaal? „Een van de grote thema's op de achtergrond van het Joegoslavië-tribunaal is dat je het idee doorbreekt dat mensen straffeloos weggelaten met dit soort ernstige misdrijven. Als dat op zekere schaal en binnen redelijke tijd bereikt wordt denk ik dat we dit tribunaal succesvol mogen noemen. Ten tweede hoop je natuurlijk ook dat het een effect in de toekomst heeft. Laten we dat niet vergeten, dat het tribunaal ook een wegbereidersfunctie voor het internationale strafhof heeft vervuld. Niemand had gedacht dat dat er zo snel (waarschijnlijk nog dit jaar, red.) zou komen.

Het strafhof is iets waarbij Orie zich al jaren betrokken voelt. Ziet hij zichzelf nog een keertje folderen bij de VN voor een plaats als rechter bij dat hof? Hij schrikt opnieuw terug voor het beeld dat het hem om de mooie baantjes gaat. „Ik heb niet met folders gelopen, hoor. En ik ben in ieder geval tot 2005 verbonden aan het Joegoslavië-tribunaal. Als het ooit al aan de orde zou komen dan zou ik me serieus afvragen of ik tot mijn pensioen wil wachten bij een hof dat nog geen zaken heeft, of dat ik me wil bezighouden met de ontwikkeling van het internationale strafrecht.”

KWESTIES / EU-politiemacht Bosnië voorzichtig b

2-2-2002

„We moeten ons niet als lilliputters gedragen”, was de boodschap van de Britse eurocommissaris Chris Patten onlangs op een Europese ministerraad. Zijn opmerking was vooral gericht tegen de Amerikanen, die in de strijd tegen het terrorisme hun Europese bondgenoten amper zien staan. De EU mag zich dan beledigd voelen, maar eerlijk is eerlijk: op defensiegebied is Europa nu eenmaal een bescheiden partner. De vijftien worden het onderling zelfs niet eens over de uitdagingen die in hun achtertuin voor het grijpen liggen.

De EU-politiemacht in Bosnië, die vanaf 1 januari 2003 de taken overneemt van de VN, moet een eerste begin vormen van een breder Europees defensiebeleid. De rustige delen van de Balkan zijn voor dat beleid een proeftuin. Maar de plannen blijken voorlopig niet uitvoerbaar of stuiten op politieke weerstand.

„De Europese Unie en niemand anders moet de vredesmacht in Macedonië overnemen, want Macedonië ligt op een Europees continent”, riep bijvoorbeeld vorige maand de Belgische premier Guy Verhofstadt zelfverzekerd. Hij kreeg steun van Italië

en Spanje. Maar in het Spaans Cáceres, waar de EU-minister van buitenlandse zaken begin februari bijeen waren, bleek de unie op dit punt alles behalve eensgezind te zijn.

Inmiddels is het mandaat verlengd van de operatie Amber in Macedonië, waar 1000 overigend Duitse Navo-soldaten onder Duits commando de Albanese rebellen en regeringstroepen tegen elkaar moeten houden. De Duitse wil voorlopig de regie over de operatie houden, en ook de ring in Skopje zag een Europees experiment niet meteen zitten. Misschien krijgt de EU,

Duitser voor rechter in Kosovo

PRIŠTINA, 14 FEBR. In Kosovo is gisteren het proces begonnen tegen een Duitser, die wordt beschuldigd van een bomaanslag die een Serviër het leven kostte. De Duitser, die in 1998 en 1999 als vrijwilliger tegen de Serviërs meevocht in het Kosovo Bevrijdingsleger UÇK, heeft volgens de aanklager in april vorig jaar een bomaanslag gepleegd op het Joegoslavische verbindingskantoor in Priština. Het is voor het eerst dat een westerling in Kosovo wordt berecht. (Reuters)

van holst en steijnen

From: Despotovic, Ruza <despot@wish.net>
To: Gordana Milanovic-Kovacevic <gmkde@yahoo.com>; Herman de Tollenaere <hde_tollenaere@zonnet.nl>; Dolf Loth <dolfloth@hotmail.com>; Marrie Kardol <mkardol@mac.com>; Jan Beentjes <beentjes@knoware.nl>; <speerpunt@wxs.nl>; Ksenija Sigulinski <sigu@worldonline.nl>; Globalreflexion <office@globalreflexion.org>; Nico & Neeltje Steijnen <n.h.van.holst@freeler.nl>
Sent: vrijdag 22 februari 2002 14:28
Subject: Over Tribunal

Michel Collon, *Solidaire* (Belgien), Nr. 15 vom 11. April 2001

Das Internationale Kriegsverbrechertribunal für Jugoslawien, bezahlt von der US-Regierung und einigen Milliardären

Herrschaft der Gewalt - Recht der Starken und Reichen

Das Internationale Kriegsverbrechertribunal für Jugoslawien mit Sitz in Den Haag hat bereits während des NATO-Krieges vor zwei Jahren Slobodan Milosevic, den damaligen Präsidenten Jugoslawiens, wegen Kriegsverbrechen und Verbrechen gegen die Menschlichkeit angeklagt. Gleichzeitig lehnt es das Tribunal ab, Kriegsverbrechen der NATO und albanischer Terroristen zu untersuchen. Bereits die Einrichtung des Tribunals durch den Sicherheitsrat der Vereinten Nationen war äußerst umstritten. Aber vor allem seine Arbeitsweise verletzt Grundprinzipien des internationalen Rechts.

Nach Artikel 16 Statut des Tribunals arbeitet der Ankläger unabhängig. Insbesondere darf er keine Weisungen einer Regierung entgegennehmen. Artikel 32 besagt, daß die Vereinten Nationen für die Kosten des Tribunals aufkommen müssen. Diese beiden Prinzipien - Unabhängigkeit der Anklage und unabhängige Finanzierung - werden jedoch systematisch mißachtet.

Gabriella Kirk McDonald, die Präsidentin des Tribunals selbst, sagte vor dem US-Supreme Court: "Wir profitieren von der starken Unterstützung durch die beteiligten Regierungen und uns zugeneigter Einzelpersonen wie Ministerin Albright. Als ständige Vertreterin bei den Vereinten Nationen war sie fest entschlossen, das Tribunal einzurichten. Wenn wir von ihr sprechen, nennen wir sie oft die „Mutter des Tribunals“. Eine bezaubernde Mutter! Erst kürzlich im US-Fernsehen auf das Embargo gegen den Irak angesprochen, erklärte die mehrjährige Außenministerin der USA, der Tod einer halben Million irakischer Kinder sei "gerechtfertigt".

Als die Chefanklägerin des Tribunals, Louise Arbour, Anklage gegen Slobodan Milosevic erhob, informierte sie erst den damaligen US-amerikanischen Präsidenten William Clinton. Zwei Tage später dann den Rest der Welt. Wie ihre Nachfolgerin Carla Del Ponte traf sie sich mehrfach öffentlich mit US-amerikanischen und NATO-Offiziellen. 1996 traf sie den NATO-Generalsekretär und den Oberkommandierenden der NATO für Europa um die Modalitäten der Zusammenarbeit zu diskutieren. Anschließend wurde ein entsprechendes Memorandum unterzeichnet.

Wes Brot ich ess' ...

1994 und 1995 erhielt das Kriegsverbrechertribunal von der US-Regierung 700000 US-Dollar (1,5 Millionen DM) in bar und Computer im Wert von fünf Millionen DM. Von der Rockefeller Foundation erhielt es 50000 US-Dollar (110000 DM) und vom Börsenspekulanten George Soros 150000 US-Dollar (330000 DM). Zur selben Zeit finanzierte Soros die wichtigste Separatistenzeitung im Kosovo. Weitere Spender sind der Mediengigant Time Warner, was vielleicht erklärt, warum die dunklen Seiten des Tribunals von den Medien verschwiegen werden, und das von Ronald Reagan gegründete "Institute for Peace".

Viele Juristen des Tribunals kommen von der "Coalition for International Justice". Diese "Koalition für internationale Gerechtigkeit" wurde ebenfalls von George Soros gegründet und wird von ihm finanziert. Im Mai letzten Jahres bedankte sich die Präsidentin dieser Organisation bei der US-Regierung für "die großzügige Spende von 500000 US-Dollar" (1,1 Millionen DM). In einer Rede, die sie am 12. Mai 2000 vor dem US-amerikanischen Rat für internationale Beziehungen in New York hielt, sagte sie: "Der moralische Auftrag, die Gewalt in der Region zu beenden, wird von allen geteilt, inklusive der Privatwirtschaft. Ich freue mich daher, daß ein führendes Unternehmen uns kürzlich Computer im Wert von drei Millionen Dollar (6,6 Millionen DM) gespendet hat."

.... des Lied ich sing'

Bei diesen Sponsoren ist es leicht verständlich, daß das Kriegsverbrechertribunal nur Feinde der USA verfolgt. Die von kroatischen und muslimischen Nationalistenführern zwischen 1991 und 1995 begangenen Verbrechen werden hingegen nicht verfolgt. Ebenso wenig werden die Führer der UCK oder der NATO angeklagt. Letztere sind immerhin verantwortlich für einen

illegalen Angriffskrieg, die gezielte Zerstörung der jugoslawischen zivilen Infrastruktur und die Verwendung von verbotenen Waffen wie Clusterbomben und DU-Geschosse. Und genau hier liegen auch die wahren Gründe für die Jagd auf Milosevic: Erstens handelt es sich um den Versuch, das ganze serbische Volk zu beschuldigen und dabei die Tatsache zu verbergen, daß die USA und Deutschland die Kriege in Jugoslawien provozierten und verlängert haben. Zweitens sollen Staatschefs, die sich der kapitalistischen Globalisierung widersetzen, eingeschüchtert und drittens soll der kriminelle Krieg der NATO reingewaschen werden, nachdem der Vorwand des Krieges und die Medienlügen immer weniger geglaubt sind.

Das Internationale Kriegsverbrechertribunal für Jugoslawien wurde 1993 auf Drängen von Madeleine Albright durch den von den USA dominierten Sicherheitsrat der Vereinten Nationen eingerichtet. Der damalige Generalsekretär der Vereinten Nationen stellte in seinem Report fest, daß der normale Weg zur Einrichtung eines solchen internationalen Strafgerichts "ein internationaler Vertrag" gewesen wäre, "ausgearbeitet und anerkannt durch die Mitgliedsstaaten, denen volle Souveränität zugestanden wird". (Report Nr. X S/25704, Abschnitt 18) Aber die USA setzten sich mit ihrer willkürlichen Interpretation von Kapitel VII der Charta der Vereinten Nationen durch, das dem Sicherheitsrat erlaubt, "zur Wiederherstellung des Weltfriedens und der internationalen Sicherheit erforderliche Maßnahmen durchzuführen". Ist die Einrichtung eines Strafgerichts eine solche Maßnahme im Sinne der Charta der Vereinten Nationen? Wohl kaum. Schon die Einrichtung des Kriegsverbrechertribunals verletzte somit internationales Recht.

Ohne Präzedenzfall in der Geschichte des internationalen Rechts, wurde das Tribunal beauftragt, sein eigenes Statut selbst festzulegen. Dieses Statut wurde im Folgenden mehrfach verändert, was keine Schwierigkeit darstellt: Die Präsidentin kann Veränderungen selbständig vornehmen, sie muß sie sich lediglich per Fax von den anderen Richtern bestätigen lassen. Die Normen des Tribunals wirken außerdem rückwirkend und können so den Ereignissen nachträglich angepaßt werden. Auch die Anklage kann, im Gegensatz zur Verteidigung, einige Regelungen verändern. Besonders problematisch ist, daß nicht die Richter, sondern die Anklage die Untersuchung leitet, es also keinen investigativen Richter gibt. Außerdem kann das Gericht Verteidigungsanwälte ablehnen oder ihre Arbeit unterbrechen, wenn sie sich seiner Meinung nach "aggressiv" verhalten.

Die Anklage kann mit Zustimmung der Richter der Verteidigung den Zugang zu bestimmten Büchern, Dokumenten, Fotos und anderen Beweisgegenständen verweigern. Außerdem kann die Quelle von Aussagen und Informationen der Verteidigung gegenüber geheim gehalten werden. Dies hat zur Folge, daß das Tribunal Geheimdienstberichte verwenden kann, auch wenn diese Informationen illegal, zum Beispiel durch Telefonüberwachung, Korruption oder Diebstahl, erlangt wurden. Eine Nachprüfung oder Gegenuntersuchung seitens der Verteidigung wird damit unmöglich gemacht. Auch Repräsentanten anderer Staaten, die an dem Konflikt beteiligt waren, können vertrauliche Informationen eingeben, ohne sich selbst einer Befragung unterziehen zu müssen. Außerdem kann eine Anklage "im Interesse der Gerechtigkeit" geheim gehalten werden, so daß der Beschuldigte nicht weiß, wogegen er sich verteidigen muß. Verdächtige (also noch nicht Beschuldigte) können 90 Tage ohne Anklage eingesperrt werden - Zeit genug um ein Geständnis zu erzwingen. Geständnisse wiederum haben auch dann Bestand, wenn der Beschuldigte das Gegenteil beweisen kann.

Fazit: Kein nationales Gericht, in den USA oder sonst wo auf der Welt arbeitet so eklatant ungesetzlich und willkürlich wie das Jugoslawientribunal. Aber wenn es gegen die Feinde der USA geht, zählen juristische Prinzipien nicht mehr. Für die Herren der Welt gehört das Recht den Stärksten und Reichsten.

aus dem Französischen von Oliver Wagner

[back](#) [home](#)

van holst en steijnen

From: Despotovic, Ruza <despot@wish.net>
To: <speerpunt@wxs.nl>; Nico & Neeltje Steijnen <n.h.van.holst@freeler.nl>; Globalreflexion
 <office@globalreflexion.org>; Jared Israel <Emperors1000@aol.com>
Sent: vrijdag 22 februari 2002 15:58

cz99 - Feb 22, 2002 18:22 (*.velocet.net)

Anyone who has any doubts as to what the United States intends for Yugoslavia should take a look at the FY 2000 Foreign Operations section of the consolidated appropriation bill (PL 106-113). It says there, sanctions on Yugoslavia will remain in place unless the President "submits to the Committees on Appropriations and Foreign Relations in the Senate and the Committees on Appropriations and International Relations of the House of Representatives a certification" that "the Government of Serbia is fully cooperating with and providing unrestricted access to the International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia, including surrendering persons indicted for war crimes who are within the jurisdiction of the territory of Serbia, and with the investigations concerning the commission of war crimes and crimes against humanity in Kosova." Note the tendentious Albanian spelling of Kosovo. Note that sanctions will not be lifted just because Kostunica takes power in Belgrade. He would have to hand over anyone the Hague Tribunal demanded. Furthermore, the Act goes on, President has to certify that "Serbian federal governmental officials and representatives of the ethnic Albanian community in Kosova have agreed on, signed, and begun implementation of a negotiated settlement on the future status of Kosova." Now, since "representatives of the ethnic Albanian community in Kosova" – the KLA, in other words – will not settle on anything short of independence, US sanctions will not be lifted until Serbia agrees to surrender Kosovo to the KLA.

The Serbia Democratization Act of 2000 (HR 1064), which has just passed the House of Representatives, raises even more hurdles. There is the issue of the Hungarians of Vojvodina, whose cause the US Government is urged to take up. According to the legislation, the Hungarians of Vojvodina are "subject to continuous harassment, intimidation, and threatening suggestions that they leave the land of their ancestors; and... during the past 10 years this form of ethnic cleansing has already driven 50,000 ethnic Hungarians and members of other minority communities out of the province of Vojvodina." The law calls "on the NATO allies of the United States, during any negotiation on the future status of Kosovo, also to pay substantial attention to establishing satisfactory guarantees for the rights of the people of Vojvodina, and, in particular, of the ethnic minorities in the province."

The US Government also intends to pursue the financial claims of the successor states of the former Socialist Republic of Yugoslavia against the current Government of Yugoslavia. The authors of HR 1064 are outraged that from 1992 to 1999 the Government of Yugoslavia had exclusive use in the United States of the diplomatic and consular property of the now defunct Socialist Republic of Yugoslavia. Therefore, "it is the policy of the United States to insist that the Government of Yugoslavia has a responsibility to, and should, actively and cooperatively engage in good faith negotiations with the Governments of Bosnia and Herzegovina, Croatia, the Former Yugoslav Republic of Macedonia, and Slovenia for resolution of the outstanding property issues resulting from the dissolution of the Socialist Federal Republic of Yugoslavia." Thus sanctions will not be lifted until the Serbs are made to fork over a hefty sum of money to States that had seceded from Yugoslavia without engaging in any negotiations whatsoever; that had seized an appropriated property that had belonged to all of the people of Yugoslavia; and had kicked out minorities from their lands without offering them any compensation.

van holst en steijnen

From: Michel COLLON <michel.collon@skynet.be>
To: **NEDERLAND <michel.collon@skynet.be>; **EUROPE DIVERS ENGLISH <michel.collon@skynet.be>
Sent: woensdag 20 februari 2002 21:42
Subject: The Hague : who judges what ?

The trial of Milosevic: is the past or the future being judged?

An interview with Michel Collon, author of several books on NATO and Yugoslavia

Feb. 14, 2002
 By Michel Barile

Q: You just came back from The Hague [Netherlands]. In your opinion, is the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia (ICTY) respecting the law? People are beginning to pose this question. Does such a juridical approach seem pertinent to you?

Michel Collon. Yes. It is right to ask if an accused person has the right to a fair trial. And if the elementary principles of law should be respected. In this case [that of Milosevic], the response is manifestly "no."

This tribunal is not neutral, it is political and it violates the law. Besides this, a great number of people, whatever they think of Milosevic, could ask themselves what are the true motives of those who are directing this trial. And understand that it involves a dangerous precedent for all the wars that George Bush and Company are preparing.

Q: "Not neutral," the ICTY?

Michel Collon. Not at all. Listen, if you yourself had an ongoing conflict with an "enemy," and that enemy was financing the tribunal, would you accept it? Now, the ICTY is financed by the U.S. government, by U.S. multinationals and by the multi-billionaire speculator George Soros. He has financed with hundreds of millions of dollars, in Yugoslavia and other Eastern European countries, media that attacked Milosevic and foundations to promote capitalism. He also financed Albanian separatists. Can you be at the same time judge and party to the trial?

Q: You accuse the ICTY of being a political instrument.

...

Michel Collon. It isn't I who accuse it, it's Jamie Shea, spokesperson for NATO himself. The ICTY, he said, will not investigate [NATO's crimes] unless we let it. Recall that the president of the tribunal also thanked [former U.S. Secretary of State] Madeleine Albright for her help and characterized her as the "Mother of the tribunal." Finally, Louise Arbour, the prosecutor who had drafted the charges against Milosevic, had gone a little earlier to get her instructions from [U.S. President] Clinton and [British Prime Minister Tony] Blair. She has taken part in public activities with the NATO generals. She belongs to the editorial committee of an important U.S. conservative revue, along with General Wesley Clark, who commanded the bombardment of Yugoslavia. This revue, to be sure, praises NATO.

You should know that I studied law. It's true it was a

long time ago, but all that [occurring at the ICTY] violates the principles accepted by all jurists. The penal code says that one can disqualify a witness who, for example, dines with an accused. Remember that in Belgium, Judge Connerotte had been removed from the case of the disappeared children because he had taken part in a spaghetti dinner for the association of parents.

Q: What juridical rules does the ICTY violate?

Michel Collon. It can use anonymous witnesses. Or CIA reports as proof without informing the defense about them. It can refuse to admit this or that lawyer. All practices formally forbidden by traditional codes.

Q: Milosevic introduced a suit in a Dutch court affirming that he had been kidnapped and was being held illegally.

...

Michel Collon. On this point too, he is correct. Look at the laws prevalent all over the world regulating extradition procedures. They are strict: only a tribunal can decide on the extradition of a citizen to another country. If not, you are in a completely arbitrary situation.

Now, the Supreme Court of Belgrade had declared the extradition of Milosevic illegal. To make sure this decision didn't hold, the Serbian government led by Mr. Djindjic forced Milosevic aboard a plane. Now, the Serb government is not even recognized internationally-it's only one of the sub-governments, if I could put it so, in Yugoslavia. Imagine that the highest Belgian court refused permission to extradite someone, but that the Flemish government or that of Brussels carried out the extradition nonetheless. That's exactly what happened. Besides, everyone knows that the Djindjic government carried out this transfer in exchange for a reward that the United States didn't even pay him. We return to the justice of the U.S. Far West, bounty-hunters and kidnappings.

Q: For you, this trial is linked to the violation of rights of the Taliban prisoners at Guantanamo?

Michel Collon. Absolutely. It's the new style. Bush violates the rights of prisoners of war, he installs dictatorial military tribunals. These could judge tomorrow any opponent or liberation movement of the Third World. The Council of Europe has begun to follow Bush by itself promulgating laws that could be used to hit any trade unionist or anti-globalization demonstrator, calling them terrorists.

If we don't react, the United States will eliminate all traces of international law. Laws disturb them. In the 1980, the International Court of Justice condemned President Reagan for having mined the ports of Nicaragua with the goal of destabilizing the leftist Sandinista government there. What did the U.S. do? It stopped recognizing the court! And at present when there is talk of an International Court that could judge war crimes of any country, how is Bush reacting? He announces that it is out of the question that any U.S. citizen ever be charged for crimes he may have committed and that the U.S. Marines would go and rescue him by force no matter where in the world that trial would be taking place!

Q: What U.S. war crimes are you thinking of?

Michel Collon. For example, those NATO committed bombing Yugoslavia. First, the UN Charter forbids recourse to war to resolve conflicts. Then, to bombard in 1999 Belgrade TV to silence it [16 technicians and journalists killed], is a crime pure and simple with respect to the Geneva Conventions. And to bombard electrical enterprises and installations to make the population suffer is expressly forbidden. Some 2,000 civilians were killed, often willfully marked as targets.

Q: Willfully?

Michel Collon. Exactly. The families of the victims have begun a suit in Germany against the bombardment of the Varvarin bridge. There was no military target at all, no soldier, just civilians bombed while they were crossing a bridge. And the plane came back to bomb a second time: 10 civilians killed, 17 seriously wounded. These are the obvious crimes that the ICTY refuses to follow up on.

Q: Thus, you see in the trial at The Hague only the law of the stronger?

Michel Collon. Yes-the masters of the world claim they are judging Milosevic, but refuse to judge [Chile's General Augusto] Pinochet or [Israel's Ariel] Sharon. The latter can illegally occupy Palestine, practice apartheid, ethnic cleansing by steps and terror, yet he continues to receive billions and billions of dollars and euros, and Europe doesn't raise its little finger.

In fact, Milosevic has been attacked not for crimes he might have committed but because he resisted the IMF and the multinationals that wanted to control his country. For me, it is the most important dimension of this trial at the moment when Bush is threatening more and more countries that are "rebellious": [North] Korea, Iraq, even Iran, [guerrillas in] Colombia, Philippines and tomorrow still others. The goal of this trial is to intimidate all the Third World leaders who follow a course of resistance to the multinationals. In this trial, they are not judging the past, but all the resistances to come. It is a trial of intimidation.

Q: Curiously, they have begun again to treat Milosevic as a "communist."

Michel Collon. Yes, that struck me during the sessions. [Chief Prosecutor Carla] Del Ponte began by justifying the fact that they had incessantly cut off Milosevic's microphone, accusing him of transforming the trial into a political debate. But immediately after, she and her aide proceeded with a political analysis (pro-Western, of course) of his orientation and of his activity as leader. And they used the term "communist" all over the place to attack him with.

It is a debatable point. Personally, like many observers, I think at starting from 1989, Milosevic's ideas tended on the contrary to be for introducing capitalism to Yugoslavia, all the while hoping to "control" it.

The true discussion is over what IMF-style capitalism has brought to Yugoslavia today? The colossal price hikes, homes deprived of electricity, massive loss of jobs. The DOS government's popular support has fallen to less than 10 percent. Even President [Vojislav] Kostunica has demanded early elections. These NATO will evidently stop from happening.

But why have they now restarted using the term "communist"? Clearly because Bush has begun a demonization

campaign against North Korea and the multinationals are dreaming of putting a definitive end to socialism in China.

Q: You often hear the objection: "Yes, but you still have to try Milosevic."

Michel Collon. For me, if someone has committed crimes, he should certainly be tried. And I think that in Bosnia, terrible crimes were committed by the militias of the three opposing sides. Who controlled them? That's another question. But I would like to add three essential remarks:

1. Don't believe all that they tell you about the Serbs. The media lies have been as enormous here as during the Gulf War [of 1991].
2. I accuse the United States of having utilized Islamic terrorists from Bin Laden's movement to break up Yugoslavia and to divide the peoples: In Bosnia, in Kosovo and in Macedonia also. One cannot understand the Milosevic case if no one answers the question: Why did the United States support this terrorism?
3. I agree that one must put criminals on trial, but then on the condition that there is equal judgment of all the participants. That includes Clinton, Blair, [German ex-Chancellor] Helmut Kohl and the U.S. and German secret services for their clandestine work in Yugoslavia. But this trial in The Hague, it is as if Sharon is judging [Palestinian Premier Yassir] Arafat.

Q: What should be done now?

Michel Collon. Denounce the military tribunals and the Far West justice prepared by Bush and Company for their future wars. Demand the dissolution of the ICTY because it is illegal. Milosevic should be able to return to Yugoslavia and it is for the Serbian people to resolve its own affairs. The rich countries have no right to impose their rule on the planet in the judicial arena, the rich countries are not the solution for the problems that they themselves have created.

Translation by John Catalinotto - IAC)

Arusha, le 18 mars 2002

Son Excellence Monsieur Kofi Annan
Secrétaire Général des Nations Unies
New York

Objet : Dérives politiques du Greffier du TPIR et harcèlement de la Défense.

Monsieur le Secrétaire Général,

Les Détenus signataires de la présente souhaitent rappeler à votre attention leurs nombreuses correspondances dénonçant les obstacles majeurs qui empêchent le TPIR de leur rendre une Justice digne de ce nom.

Nous voulons particulièrement insister sur la lettre du 28 mai 2001 dans laquelle ont été analysées et dénoncées la politisation du Tribunal et l'hostilité manifestée par ses organes à l'endroit des accusés et de leurs équipes de défense. Nous regrettons que toutes les instances auxquelles nous n'avons cessé de nous adresser, dans l'espoir qu'elles allaient assumer correctement leur responsabilité, aient évité de réagir.

Malgré cette absence de réaction à nos multiples appels, nous vous adressons la présente lettre pour dénoncer énergiquement les dérives politiques et les nouvelles méthodes d'administration introduites par le nouveau Greffier du TPIR, Monsieur Adama Dieng.

Nous voulons faire remarquer que depuis son entrée en fonction, Monsieur Adama Dieng a pratiquement pris le relais de Madame le Procureur Carla Del Ponte dans la mise en œuvre des politiques dictées par le Régime de Kigali. Comme Madame le Procureur Carla Del Ponte, Monsieur le Greffier semble convaincu que la marche du TPIR est largement tributaire du Gouvernement et des organisations rwandaises de défense des « rescapés », telle qu'IBUKA et AVEGA. Comme Madame le Procureur du TPIR, Monsieur le Greffier Adama Dieng s'est résolument engagé aux côtés du Régime de Kigali et semble décidé à lui faire des concessions sur tous les sujets, y compris ceux relevant de la compétence des Juges du TPIR ou du Conseil de Sécurité des Nations Unies.

Dans ce cadre, nous voulons relever en passant ses premières mesures administratives arrêtées en juin 2001 sur pression du Gouvernement rwandais qui ont abouti au renvoi des membres de certaines équipes de la Défense. Prises dans la précipitation, sans enquêtes préalables, certaines de ces décisions se sont avérées arbitraires et, fort heureusement, le Greffier a fini par accepter de rétablir dans ses droits un des enquêteurs préjudiciés par ce renvoi infondé.

Mais, en plus de ces cas de résiliation intempestive des contrats de certains membres des équipes de la Défense, le Greffier a cédé aux revendications du Gouvernement de Kigali qui a, depuis lors, obtenu un droit de regard sur les nouveaux recrutements et le renouvellement des contrats des membres des équipes de la Défense. C'est dans ce sens qu'il faut comprendre la décision d'introduire un nouveau formulaire exigeant des renseignements qu'aucun réfugié rwandais ne peut fournir puisqu'il devrait s'adresser à cet effet au Gouvernement de Kigali qu'il a fui.

Les mesures de harcèlement de la Défense initiées par Monsieur Adama Dieng ne se sont pas arrêtées aux seuls contrats d'engagement. Au niveau de l'Administration du Centre de Détention, des ordres ont été donnés concernant la mise en place de mesures vexatoires contre les membres des équipes de la Défense à l'entrée et à la sortie de l'UNDF. Interdiction leur a été faite d'entrer avec leurs outils de travail tels que les ordinateurs et les disquettes. Les rencontres entre les accusés et les membres de leurs équipes de la

Défense avaient été pratiquement supprimées depuis l'imposition de la présentation d'un programme de travail approuvé par les services du Greffier alors que ces derniers mettent tout en œuvre pour les bloquer délibérément. Elles sont dorénavant interdites, sauf en présence du conseil qui n'est autorisé à se rendre à Arusha que trois fois seulement avant le début du procès au fond.¹

Plus que des mesures de harcèlement, l'Administration de Monsieur Adama Dieng est pratiquement en passe de bloquer tous les efforts que les équipes de défense entendent déployer dans la phase de préparation des procès.

A cet effet, une mesure restrictive grave a été prise à l'endroit des co-conseils qui ne peuvent pas être rémunérés pour leurs prestations dans le cadre du dossier de défense de leurs clients au delà de 250 heures au maximum jusqu'à la date de démarrage du procès au fond.

Des restrictions plus sélectives, donc foncièrement discriminatoires eu égard à celles appliquées à La Haye, au TPIY, sont imposées à toutes les équipes de la Défense par le biais de la programmation des missions d'enquête et les déplacements conséquents que le Greffe est seul compétent pour approuver et financer. En effet, les remboursements tardifs² aux membres des équipes de la Défense des billets d'avion et autres frais engagés pour la défense de leurs clients est une mesure efficace de limitation de ces derniers dans leur travail de préparation et de conduite de la Défense.

Au lieu de convaincre le Gouvernement de Kigali et les organisations rwandaises de défense des « rescapés » de sa volonté de collaborer avec eux, au détriment des accusés et, des fois, en violation³ des Statuts du TPIR, toutes ces concessions ont poussé ces organisations à monter les enchères en posant des conditions plus radicales encore pour poursuivre leur collaboration avec le TPIR.

C'est ici le moment de rappeler qu'à maintes reprises les Détenus ont, sans succès, dénoncé le rôle joué par ces organisations spécialisées dans la formation de faux témoins et la fabrication des pièces à charge des accusés tant dans les procès se déroulant au Rwanda que devant le TPIR. La même critique a été formulée par différents Experts notamment le Professeur Filip Reyntjens lors de sa déposition pour l'Accusation dans le procès Rutaganda⁴ et par Monsieur Joseph Matata du Centre de Lutte Contre l'Impunité devant la Cour d'Assises de Bruxelles.⁵

Ce sont ces éléments de preuve montés dont se prévaut le Procureur que ces associations de délation menacent aujourd'hui de ne plus mettre à sa disposition. La perspicacité des conseils de la Défense et la fermeté avec laquelle ils procèdent dans les contre-interrogatoires des témoins de l'Accusation ne sont pas étrangères à la menace brandie par les deux principales organisations spécialisées dans la formation desdits témoins.

En effet : IBUKA et AVEGA AGAHOZO ont profité d'incidents mineurs survenus à l'occasion du contre-interrogatoire des témoins dans les procès dits de « Butare » et des « Médias » pour poser comme conditions à la poursuite de leur collaboration avec le TPIR :⁶

- la prise en charge de soins de santé de tous les témoins potentiels de l'Accusation;
- les sanctions pour certains Juges du TPIR et certains avocats de la Défense;
- le renvoi de certains agents du TPIR chargés de la protection des témoins;
- le renvoi de la quasi-totalité des enquêteurs rwandais et l'engagement des poursuites judiciaires contre eux;

¹ Directive du Greffier du 13 septembre 2000.

² Les arriérés de certaines équipes vis à vis du TPIR couvrent plusieurs mois d'impayés.

³ Interview du Greffier, Mr. Adama Dieng, diffusée sur TV5 en date du 24 février 2002.

⁴ Audience du 24 novembre 1997, dans *Affaire Rutaganda-ICTR-96-3-T*.

⁵ Procès Higaniro et autres, devant la Cour d'Assises de Bruxelles.

⁶ Agence Hirondelle du 3 mars 2002: IBUKA réitère son refus de coopérer avec le TPIR.

- le déménagement à Kigali des services du Greffier et des Chambres de Première Instance;
- l'octroi à ces organisations et à leurs membres du statut de partie civile auprès du TPIR.

Face à cette radicalisation de leur position, le Greffier n'a pas trouvé mieux que de multiplier les déplacements à Kigali, à l'occasion desquels il est fatalement obligé de faire de nouvelles promesses qui s'ajoutent à celles de Madame le Procureur, Carla Del Ponte, son allié privilégié dans la croisade contre les Accusés pour satisfaire KAGAME et son Régime.

C'est ainsi qu'il vient de consentir à la création d'une Commission présidée par un officiel du Gouvernement rwandais, dont la mission sera, notamment, d'évaluer l'attitude des Juges et des Avocats de la Défense à l'égard des témoins de l'Accusation lors de leur déposition devant le TPIR.⁷

De même, c'est sans aucune nuance que le Greffier, Monsieur Adama Dieng, a déclaré à la Presse que l'existence du « génocide planifié » a été juridiquement prouvée⁸, ignorant ainsi la position des Juges du TPIR à ce sujet.⁹

La situation que nous venons de décrire succinctement se dégrade au vu et au su des Juges du Tribunal qui préfèrent s'abstenir de toute prise de position en vue de sauvegarder l'Intégrité et l'Indépendance du Tribunal face aux pressions et ingérences du Régime de Kigali. La seule prise de position connue est celle publiée par la Présidente, Madame Navanethem Pillay, dans sa déclaration destinée à la presse du 14 décembre 2001. Intervenant une semaine après la déclaration à la Presse de Madame le Procureur Carla Del Ponte du 06 décembre 2001 qui avait qualifié de « scandaleux » l'incident du 31 octobre 2001 en rapport avec le contre-interrogatoire d'un témoin de l'Accusation, Madame la Présidente avait tenté, dans des termes polis, de défendre ses pairs et de justifier le silence du Tribunal face à la propagande malveillante déclenchée par IBUKA et AGAHOZO-AVEGA sur base de cet incident.

La réponse cinglante des associations IBUKA et AGAHOZO ne s'est pas faite attendre : *« Les deux organisations demandent avec insistance aux Nations Unies de suivre de près le travail du Tribunal et de prendre des mesures qui s'imposent à l'encontre de tous ceux qui, parmi les agents du TPIR, affichent un comportement indigne de cette Cour, qui risque de passer à côté de sa mission si elle ne se remet pas en cause à temps. Comme organisations particulièrement concernées par ce problème, IBUKA et AVEGA portent à la connaissance des dirigeants du TPIR et de ses différents services, qu'elles, et les membres de leurs associations suspendent leur collaboration avec tous ceux qui leur demandent de continuer à relater l'innommable qui leur est survenu devant ceux qui les tournent en ridicule et banalisent leur souffrance. »*¹⁰

L'offensive du Gouvernement de Kigali et des organisations rwandaises de défense des « rescapés » a de quoi inquiéter les détenus signataires de la présente. Elle fait penser à un agenda caché visant à soustraire des poursuites judiciaires les criminels avérés se trouvant dans les hautes sphères du Pouvoir à Kigali et ainsi elle aura consacré à jamais leur impunité.

⁷ Communiqué de Presse du Greffier du 13 mars 2002.

⁸ Interview du Greffier, Mr. Adama Dieng, diffusée sur TV5 en date du 24 février 2002.

⁹ Décision de la Chambre I, du 22 novembre 2001 dans l'Affaire Ntakirutimana et al-ICTR-96-10-T et 96-17-T

¹⁰ Agence Hirondelle du 25 janvier 2002: Les rescapés du Génocide rompent avec le TPIR.

Elle intervient à la suite des déclarations allant dans le même sens faites par Madame le Procureur qui a estimé, en décembre 2001, que les conditions étaient réunies pour tenir certaines audiences du TPIR à Kigali en attendant de transférer son siège dans la Capitale Rwandaise.

Elle est confortée par la position des officiels américains qui font actuellement pression sur les Juges du TPIR pour qu'ils terminent tous les procès avant 2008 au plus tard, étant entendu qu'après cette date fatidique, tous les cas restants à juger seront du ressort de la justice rwandaise.

Dans ces conditions, il est légitime de chercher à savoir comment et devant quelles instances judiciaires ces criminels parmi les hommes au pouvoir à Kigali seront traduits, si le TPIR ferme ou voit son siège transféré à Kigali.

La montée en première ligne de Monsieur le Greffier Adama Dieng a pour conséquence de renforcer la politisation déjà excessive du TPIR au détriment des procédures judiciaires et porte un sérieux préjudice aux Accusés. Elle est particulièrement dangereuse quand le Greffier en arrive à se substituer au Procureur pour aller demander aux Etats¹¹ de procéder à des arrestations des suspects non couverts par des mandats en bonne et due forme. Elle devient scandaleuse quand le Greffier se croit autorisé à usurper les prérogatives réservées aux Juges. Elle fait le jeu du Régime dictatorial de Kigali et de ses nombreux et puissants sponsors.

Nous en appelons à votre haute autorité, en espérant qu'il vous sera possible de rappeler aux différents organes du TPIR en général, à Monsieur le Greffier Adama Dieng en particulier, les limites de leurs compétences respectives et le meilleur cadre pour les exercer.

Veuillez agréer, Excellence Monsieur le Secrétaire Général, l'expression de notre très haute considération.

Les signataires (Voir la liste en annexe)

C.I :

- Madame la Présidente du TPIR, Arusha
- Honorable Juge à la Cour d'appel du TPIR (Tous)
- Honorable Juge à la Chambre de première instance du TPIR (Tous)
- Monsieur le Greffier du TPIR
- Avocats de la Défense (Tous)
- Organismes de Défense des Droits de l'Homme
- Diaspora rwandaise
- La Presse

¹¹ Mission du Greffier au Sénégal, au Congo Brazzaville et en République Démocratique du Congo, notamment.

LISTE DES DÉTENUÉS DU TPIR SIGNATAIRES DE LA LETTRE ADRESSÉE AU
SECRÉTAIRE GÉNÉRAL DE L'ONU LE 18 MARS 2002

HOSSAN - NGEZI

Dieu NDAYARUKA

Jean-Benoît Sarayagwiza

Semanya Irembo

Edouard KARERURA

Emmanuel BAGAMBIKI

N. Georges INYANGANDA

Mathieu NGIRUPATSE

INNOCENT SAGAHUTO

Aloys NTABAKURE

Emmanuel Nduhukwizimana

André Nduhukwizimana

Simon WEZANICHAMUKO

François KAREKA

André NTABERURA

BOGATORA Théoneste

François Xavier Nduhukwizimana

Kabirigi Gashyamba

NDINDILYIMANA A.

MUKUNDA NTABAKURE

Ntshobane Shalom Ntshobane

Emmanuel RUKUNDA

Joséphine MUKUNDA

Joseph NZIRORERA

Jean MPAMBARA

ZIGIRANYIRAZU Protas

MURIMANA M. ESSA

Juvénal KAFELILELI

PAULINA NYIRAHASHUKU

A. SERENGA. Athanas

Samuel IMANISHIMWE

Thérèse MUVUNYI

Ferdinand NDAYIMANA

Paul NDAYIMANA

Nederlandse huurling UCPMB op vrije voeten

VAN ONZE VERSLAGGEVER

Aug 2001

ARNHEM - De Nederlandse strijder van de Albanese guerrillagroep UCPMB, Johan Mekkes, is op vrije voeten. De rechtbank in Arnhem heeft zijn voorlopige hechtenis opgeschort omdat het nog lang kan duren tot justitie bewezen heeft dat de verdachte 74 Serviërs heeft vermoord, zoals hij zelf beweert.

De 38-jarige Mekkes vroeg zondagavond 14 januari politiek asiel aan bij Amerikaanse KFOR-militairen in het Kosovo-vase dorp Gnjilane. De huurling, die zich graag met de bijnaam Qlirim (bevrijder) tooide, was door zijn commandant uit het UCPMB gegoooid. KFOR besloot de man uit te leveren aan Nederland waar hij op verdenking van 'oorlogsmisdrijven terwijl het geen oorlog was' is opgesloten.

Voor de rechters vertelde Mekkes trots dat hij 74 Servische militairen en politiemensen had doodgeschoten. Maar militaire specialisten twijfelen aan zijn verhaal. Hij zou nooit hebben kunnen zien dat op 5,5 kilometer afstand mensen zijn geraakt.

Observatie

Aan een onderzoek in het Pieter Baan Centrum wilde Mekkes niet meewerken. Maar volgens officier van justitie mevrouw mr. M. de Roos hebben de psychiaters tijdens hun korte observatie geen bijzonderheden geconstateerd. 'Er zijn geen aanwijzingen voor een gestoord realiteitsbesef, wanen of hallucinaties.'

De Roos zegt echter grote moeite te hebben om het bewijs tegen Mekkes rond te krijgen. Op een rechtshulpver-

zoek aan Joegoslavië kreeg ze via de Nederlandse ambassade in Belgrado een nietszeggende brief terug. Over eventuele oorlogsmisdrijven van de verdachte konden de ministeries van Binnenlandse Zaken en Justitie niets verklaren.

'Mekkes blijft volhouden dat hij mensen heeft doodgeschoten. Agenten hebben op hem ingepraat of hij niet nog eens over zijn verklaring wilde nadenken. Maar hij houdt voet bij stuk', zegt De Roos. 'Het is een buitengewoon lastige zaak.'

Ook de internationale autoriteiten in Kosovo hebben van De Roos een verzoek om rechtshulp ontvangen. Maar van UNMIK heeft ze geen reactie ontvangen. 'We praten over een land waar alles in puin ligt. Alles moet weer worden opgebouwd. Ook de rechtsbijstand', verontschuldigde de officier van justitie zich voor de rechtbank.

Ideële motieven

De raadsman van Mekkes, mr. P. Noppen, had al eerder betoogd dat de hechtenis opgeheven zou moeten worden. Volgens hem is er geen enkel uitzicht op bewijs dat de beweringen van zijn cliënt op waarheid berusten.

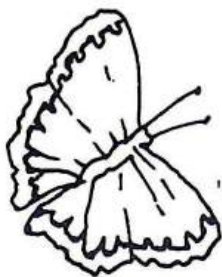
Maar De Roos is optimistisch. Zij wijst op foto's waar-

op Mekkes in het uniform van het UCPMB en met geweer is te zien. Die ziet ze als ondersteunend bewijs. Het wachten is nu op verbetering van de samenwerking met de opsporingsapparaten in Servië. Medewerkers van het Nederlandse Bureau voor Internationale Rechtshulp waren vorige maand in Kosovo om contacten te leggen.

Tijdens de eerste rechtszitting in mei bekende Mekkes de dood van 74 Serviërs op zijn geweten te hebben. Hij verklaarde uit ideële motieven te hebben gevochten aan de zijde van de Albanese guerrillastrijders en graag berecht te willen worden nu zijn doel - 'Milosevic achter de tralies' - is bereikt.

Plezier

Mekkes vertelde vlak voor zijn ontslag de Noorse journalist Kristian Kahrs in detail over zijn werkwijze. Hij schep-te graag op en zei dat 'het doden van mensen van Arkan het grootste plezier is dat God mij geeft', waarbij alle Joegoslavische politiemensen en militairen voor het gemak als mannen van Arkan golden.

"Schmetterlinge leben kurz"

bij kindertekening
Sarajevo

Stichting Hulp aan
Oorlogsgetroffenen
in voormalig Joegoslavië

"Wings of Hope"

Nieuwsbrief 12

Juli 2002

De Stichting - opgericht 9 mei 1994 - is onafhankelijk ten opzichte van ras, godsdienst en politiek.
Doelstelling: praktische en psycho-traumatische hulp, voor kinderen, later ook volwassenen.

C.B.F. keurmerk.

K.v.K. Haaglanden nr. 411 58 510

ABN AMRO Wassenaar rek. nr. 70 70 70 341

Postbank: 388 882

Inlichtingen: Secretariaat van de Stichting, Postbus 453, 2240 AL Wassenaar
tel. +31(0)70 - 51 192 63 / fax +31(0)70 - 51 145 52.

Website: www.wingsofhope.nl e-mail: info@wingsofhope.nl

Van de redactie _____

Bestuursverslag _____

Er ligt weer een nieuwe Nieuwsbrief voor U. Dit is de eerste keer dat wij ook verslagen van een deelnemer en een hulpverleenster van WoH kunnen publiceren. Wij hopen dat dit in de toekomst vaker het geval zal zijn.

Een woord van dank is hier op zijn plaats voor de vrijwilligers van Coins for Care.

Ik zou nog willen benadrukken dat er nog wenskaarten te koop zijn. Helaas zijn niet alle kleuren meer beschikbaar.

M.V.

Sedert het verschijnen van Nieuwsbrief 11 in december 2001 is er weer een aantal belangrijke ontwikkelingen te melden.

Eén van de belangrijke gegevens is het feit dat wij het bericht kregen dat de toetsingscommissie op 17 december 2001 unaniem tot het oordeel is gekomen dat het CBF-Keurmerk aan WoH uitgereikt moest worden.

Het Centraal Bureau Fondsenwerving heeft WoH bij de beoordeling tevens opgedragen meer aan de bewustwording van de problematiek na oorlogshandelen in Nederland te doen. Ook op dit punt zal de doelomschrijving in statuten aangepast worden.

Wij zijn met deze erkenning zeer tevreden.

6024B51A Z7351T

Het vormt ook de erkenning van jarenlang degelijk werken !

Dank daarbij ook aan Cees Massaar, onze penningmeester, die per 31 december 2001 zijn taak heeft neergelegd. Cees Massaar heeft van het begin af aan zeer nauwgezet en op en top de financiën van WoH beheerd. Wij zijn hem zeer erkentelijk.

Wij heten ingaande 1 januari 2002 welkom de heer Sjaak van der Salm als nieuwe penningmeester en spreken het vertrouwen in hem uit.

De heer Sjaak van der Salm zal geassisteerd worden door mevrouw Carla Virgínie. Zij heeft al veel werk in de afgelopen periode verricht en daarbij reeds in belangrijke mate bijgedragen aan WoH.

Niet minder belangrijk is het feit dat op dit moment een aanvraag in behandeling is bij de Raad van Europa in Straatsburg teneinde de zgn. "waarnemersstatus" te krijgen.

Deze aanvraag wordt begeleid door Z.E. de heer G. Roos, honorair consul van Israël bij de Raad van Europa. Wij zijn hem zeer dankbaar voor zijn inzet en acties voor WoH.

Voor deze aanvraag was het noodzakelijk een aantal correspondenten van WoH in diverse landen op te geven.

Wij heten de volgende correspondenten van WoH van harte welkom:

- de heer Øystein Sørbye, voor Noorwegen;
- mevrouw Shéhérazade Hoyer, voor Frankrijk, bij de Raad van Europa;
- de heer Bernard Declève, voor België;
- de heer Ernst Gillen, voor Luxemburg;
- de heer James H. Turnbull, voor Engeland;
- de heer Peter Klentzan, voor Duitsland;
- Prof. Filip Simic, voor Bosnië en Herzegovina;
- Care International in Kosovo, voor Kosovo;
- de heer Abba Naor, voor Israël.

Het voorgaande betekent dat WoH, inclusief Nederland, nu in 10 landen vertegenwoordigd is en van daar uit verder kan groeien.

De groei en beoogde verzelfstandiging van de activiteiten van WoH in Duitsland in een aparte stichting,

noodzaken ook het aanbrengen van waarborgen om het geheel van de diverse rechtspersonen in landen, onder respectering van een bepaalde mate van onafhankelijkheid en autonomie, toch in het gareel te houden.

Om deze reden is notaris Mr B. den Hartog in Wassenaar verzocht een overkoepelende stichting Wings of Hope International op te richten. Deze zal op haar beurt weer overeenkomsten sluiten met de verschillende nationale WoH-rechtspersonen in verscheidene landen. Hierdoor ontstaat er een centraal punt van coördinatie en toezicht.

Nu de oprichting van Wings of Hope een Nederlands initiatief is geweest en WoH een Nederlandse stichting is, zal Wings of Hope International eveneens een Nederlandse stichting zijn met haar zetel in Wassenaar.

Het fondsenwerven gaat intussen door. Daarbij is het opmerkelijk dat WoH ook spontaan giften ontvangt.

Het bestuur dankt alle donateurs, groot en klein voor hun niet aflatende steun.

Er worden fondsen geworven voor de projecten ter zake van driejarige behandeling van zwaar getraumatiseerde kinderen, het beoogde zomerkamp, enkele seminars in Bosnië-Herzegovina en ook in samenhang met Kosovo en navolgend project.

Het nieuwe project richt zich op opsporing van alle kinderen welke WoH tot nu toe, en vooral in de beginfase sedert 1994 geholpen heeft.

Een greep uit vragen ten aanzien van die kinderen: Hoe gaat het met die kinderen? Wat doen zij? Wat hebben zij gehad aan de hulp van WoH? Hebben zij (weer) hulp nodig? Welke wetenschappelijk conclusies vallen te trekken waarmee WoH haar werk kan verbeteren?

Bij fondsenwerver Mr Alexander Byvanck voegde zich geheel spontaan en vrijwillig de heer Laurens van Steenis met het aanbod mee te helpen. Wij heten de heer Laurens van Steenis zeer hartelijk welkom!

Weet U dat WoH op 9 mei 2004 al weer 10 jaar bestaat?!

Wij willen aan die verjaardag extra aandacht besteden en zoeken personen die mee willen helpen plannen te maken een bijeenkomst te realiseren met al diegenen, in binnen- en buitenland, die van het begin af aan op welke wijze dan ook bij WoH betrokken zijn.

Uiteraard zullen voor dit evenement ook aparte sponsors gezocht moeten worden, uitsluitend voor dit doel. Immers, wij mogen de donaties voor de kinderen natuurlijk niet hiervoor gebruiken!

De Web-site zal intussen meer aandacht krijgen. Zij zal regelmatig bijgehouden worden en ook meer tekst in buitenlandse talen bevatten. Dit werk zal gebeuren door Koen Stolk, die de site oorspronkelijk als 13-jarige heeft gebouwd, en Mariska Byvanck (zij ontwierp de wenskaarten). Het bezoekersaantal op de website is overigens hoog, hetgeen betekent dat wij aan onze kant ook up-to-date informatie zullen blijven verzorgen!

U ziet, Uw Wings of Hope zit vol leven!

Het is een te gekke stichting met veel enthousiaste mensen!

Dank daarvoor.

Pieter J.Ph. Dietz de Loos,
Voorzitter.

Reisverslag werkbezoek
Bosnië-Herzegovina
24 januari tot en met
8 februari 2002

Onze reis startte donderdagochtend, 24-01, uit Duitsland. Een lange maar mooie tocht was begonnen. Dwars door de Oostenrijkse bergen en langs verschillende skipistes waar je figuurtjes in de verte zag afdalen, kwamen we aan bij de grens met Slovenië. Dit is een prachtig land. Dan volgden Kroatië en uiteindelijk Bosnië-Herzegovina. In Banja Luka werden we hartelijk ontvangen door de ouders van Zoran Nolic. Zoran woont momenteel in Duitsland en rijdt regelmatig met Peter Klentzan (coördinator WoH Duitsland) naar Bosnië-Herzegovina en helpt WoH ook met vervoer in dit gebied. Dit is van grote betekenis omdat

hij de taal en de weg goed kent.

Ons programma bestond ondermeer uit een jeugdseminar, bezoeken aan verschillende scholen, de Nederlandse ambassade en uiteraard ons eigen kantoor te Sarajevo.

Jeugdseminar WoH

De volgende dag kwamen we in Jahorina aan (vlakbij Sarajevo) waar Wings of Hope een seminar voor 25 jongeren (leeftijd 20-28 jaar) uit Bosnië-Herzegovina organiseerde. Deze jongeren hebben allemaal de oorlog van dichtbij meegemaakt en hebben in meer of mindere mate traumatische ervaringen opgedaan.

Deelnemers jeugdseminar

Wings of Hope organiseert sinds 2000 drie keer per jaar een seminar voor deze groep jongeren. De groep bestaat uit Serven, Kroaten en Bosniaken die zich allemaal inzetten voor een lokale of nationale organisatie die zich bezig houdt met de wederopbouw van het land. Het doel van deze seminars is het overwinnen van vooroordelen, verzoening en het uitvoeren van een gezamenlijk project. De seminars worden gefinancierd door het Ministerie van Buitenlandse Zaken in Duitsland.

Zomerkamp/opruimproject

Tijdens het seminar is een initiatief, een groot opruimproject, van deze groep verder uitgewerkt. Het project zal van 29 juli tot 2 augustus 2002 plaatsvinden in het voormalig Olympisch Skigebied Jahorina en Bjelasnica. Hier zal Wings of Hope samen met 20 vrijwilligers van SFOR Duitsland een groot kamp opbouwen.

Aan het kamp zullen ongeveer 230 jongeren (leeftijd 18-23 jaar) met verschillende nationaliteiten en uit verschillende deelstaten van voormalig Joegoslavië deelnemen. Het hoofddoel is verzoening, het overwinnen van traumatische oorlogs- en naoorlogse ervaringen en het gezamenlijk schoonmaken van het vervuilde natuurgebied. Dit werk zal worden afgewis-

seld met creatieve, culturele, pedagogische en inhoudelijke workshops, sportactiviteiten en een feest ter afsluiting.

Na afloop van het seminar brachten we een bezoek aan de Nederlandse Ambassade in Sarajevo waar het opruimproject uitvoerig besproken is. Tussen alle bedrijven door waren we op ons kantoor in Sarajevo om alles met onze lokale medewerkers te bespreken.

Bezoek aan het jongerencentrum OKC (Banja Luka)

Zondag 4 februari brachten we een bezoek aan het jongerencentrum OKC in Banja Luka. OKC is het grootste jongerencentrum in de Republika Srpska en is een officiële partner in het jeugdprogramma van Wings of Hope. Hier hadden we een ontmoeting met de initiatiefnemers van het centrum.

Het centrum biedt diverse activiteiten voor jongeren uit de omgeving van Banja Luka, zoals een computer-cursus. Ook is er een radiostation -Radio Balkan- voor jongeren gevestigd. De oprichters van OKC waren één van de eersten die na de oorlog de stap maakten om bezoekers uit Sarajevo in hun huis te ontvangen en een tegenbezoek aan Sarajevo te brengen. Zij nemen al vanaf het begin deel aan onze seminars en zijn nu jeugdleiders in het jeugdprogramma van Wings of Hope.

Detraumatiseringsprogramma Banja Luka, Tuzla en Sarajevo

De laatste dagen brachten we een bezoek aan de drie scholen die aan het detraumatiseringsprogramma van Wings of Hope deelnemen. Sinds februari is een vierde school (Mostar) in het programma opgenomen.

Het programma heeft betrekking op het begeleiden van circa 120 kinderen (Serven, Kroaten en Bosniëken) uit Bosnië-Herzegovina in het verwerken van een oorlogstrauma. Op elke school heeft Wings of Hope een team van lokale deskundigen (psycholoog, pedagoog, kinderpsychiater, sport- en muziektherapeut en kinderarts) die deze kinderen zowel in groepsverband als individueel begeleiding geeft.

School "Holandija" te Slatina Banja Luka

De eerste school die we bezochten was de school in Banja Luka. De kinderen studeerden voor ons een lied en een dans in. Men kon duidelijk zien dat zij zich op onze komst hadden verheugd en dat het geen verplicht nummer was. In het gesprek met de teamleden werd ons wederom duidelijk hoe vakkundig onze medewerkers zijn en hoe veel belang ook de directeur van de

school aan het programma hecht.

Het team is op elke school met een kinderarts uitgebreid. De gezondheidstoestand van de getraumatiseerde kinderen in Slatina is bedroevend slecht. Parasieten, ondervoeding, kalk- en vitaminegebrek, slechte tanden en hygiënische verwaarlozing zijn aan de orde van de dag. In vergelijking tot de andere kinderen op deze school hebben zij veel meer gezondheidsproblemen.

De muziektherapeute en kinderen uit het programma

De meeste kinderen uit de groep in Slatina behoren tot de zogenaamde "vergeten kinderen". Deze kinderen zijn met hun familie uit Krajina (Kroatië) verdreven en moesten van het regime van Milosevic in Kosovo gaan wonen om zo de Servische bevolking te vergroten. Toen de NATO bombardementen begonnen werd Kosovo relatief veilig en keerden de Albanezen terug. De Servische vluchtelingen werden vervolgens uit Kosovo verdreven en vluchtten naar Servië. Het regime van Milosovic wilde ze niet opnemen omdat ze vluchteling waren en het anders zichtbaar zou worden dat de oorlog verloren was. De arme mensen werden naar Republika Srpska gestuurd. Hier kwamen veel families in collectieve opvangcentra in Slatina terecht.

Individuele muziektherapie (B.J. school)

School "Centar" te Tuzla

De volgende school waar wij kwamen was in Tuzla. Ook hier hadden de kinderen een lied voorbereid. In het gesprek met de teamleden werd duidelijk dat de kinderen in psychosociaal opzicht grote vorderingen hebben gemaakt. De kinderen lijden in het algemeen nu veel minder aan traumasymptomen. Het team is van mening dat exploratie en integratie van het trauma alleen mogelijk en verantwoord is na een lange periode van stabilisatie en het opbouwen van (geestelijke en lichamelijke) reserves.

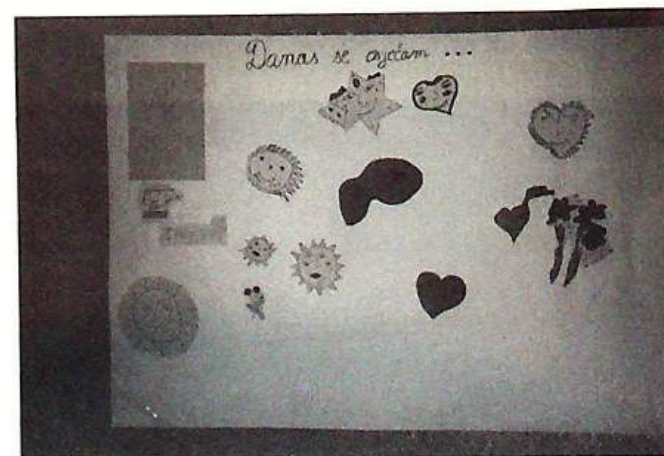

Welkomstlied

School "Zahid Barucija" te Sarajevo

De derde en laatste school van onze reis staat in Sarajevo. De kinderen die van deze school aan het programma deelnemen zijn voornamelijk vluchtelingkinderen uit Srebrenica en andere delen van Oost Bosnië en hebben zeer traumatische ervaringen opgedaan.

Hier zijn we getuige van het werk in beide groepen. Het is opvallend dat de kinderen zich niet door ons laten afleiden. Ze begroeten ons kort en gaan gewoon verder met hun bezigheden. In de ene groep vertellen de kinderen welke soorten gevoel ze kennen. In de andere zijn de kinderen bezig symbolen te verzinnen die bij de verschillende soorten gevoel horen. Aan het einde van de therapiesessie zingen de beide groepen een lied voor ons.

Ook nu zijn we weer onder de indruk van het werk dat ons team op deze school verricht. Het kost veel inspanning om de kinderen te stabiliseren en

voldoende reserves te laten opbouwen alvorens tot exploratie en integratie van het trauma kan worden overgegaan. Ook op deze school laat de lichamelijke gezondheid van de kinderen veel te wensen over. Veel kinderen hebben in vergelijking tot de andere kinderen op deze school meer gezondheidsproblemen zoals, X benen, vitaminegebrek en calciumtekort.

Sporttherapie

Vanwege de slechte lichamelijke conditie van veel kinderen heeft Wings of Hope per direct op elke school een kinderarts aan het team toegevoegd en de nodige medicamenten gekocht (antibiotica, aspirines, voedingssupplementen, vitaminen etc.). Alle andere kinderen op de scholen krijgen uiteraard ook deze medicamenten indien dit nodig is.

Vrijdag 9 februari keerden we terug naar München.

Alexander Byvanck
Projectcoördinator Nederland

Verslag van één van onze Sarajevo hulpverleners.

Vertaling uit het Servisch-Kroatisch

Mediha Imamovic, 2e van links op de volgende foto, specialiste traumapsychologie en teamlid van ons programma op de school "Zahid Barucija" in Vogosca, (vlakbij Sarajevo) schrijft:

De groep bestaat uit kinderen - met name uit Srebrenica- met dezelfde of vergelijkbare traumatische ervaringen. Dit uit zich in verschillende emotionele en psychische traumata. Eén van de meest voorkomende

is tevens de meest ingrijpende; namelijk het verlies van één of beide ouders. Het heeft lange termijn gevolgen en is een risicofactor in elke fase van de ontwikkeling van een kind. Vroege gebeurtenissen spelen een erg belangrijke rol in het ontwikkelingsproces van elk individu. Zij bepalen vaak de toekomst en zijn een bron van onzekerheid en angst.

Het verlies van een geliefd persoon is een basis voor het ontwikkelen van onzekerheid.

De teamleden van de school en
1e van rechts de directeur, 3e van rechts prof. dr. F. Simic,
5e van rechts prof. dr. E. Cehic

De activiteiten met deze kinderen vragen een grote verantwoordelijkheid, professionalisme en gevoel voor dit probleem.

De verantwoordelijkheid en betekenis van dit programma berust op het feit dat alles professioneel en in continuïteit geschiedt. Aan de andere kant kan een trauma opduiken op een moment dat een kind hier niet mee om kan gaan. Een moeilijkheidsfactor is dat de omgeving van een getraumatiseerd kind ook in veel gevallen zwaar getraumatiseerd is (incomplete familie, leraren, klasgenoten...).

De essentie van ons programma is het activeren van een onafgerond rouwproces.

Silva Spanjic (pedagoge) en één van de kinderen uit de groep

Soms is dit proces helemaal niet begonnen. Een groot percentage van de mannelijke bevolking van Srebrenica geldt als vermist. Het proces van identificatie is nog niet afgerond, hetgeen een grote bron van constante retraumatisering tot gevolg heeft.

In Bosnische families heeft een grote verandering plaatsgevonden. Het verlies van de vaderfiguur heeft geleid tot een verandering van het rolpatroon binnen de familie, andere communicatie, vroegtijdige volwassenheid van kinderen, het overnemen van de rol van volwassenen en het verlies van spontaniteit en creativiteit. De therapie is gericht op het verkrijgen van zelfvertrouwen, het versterken en het in stand houden van de identiteit en het deel uitmaken van de groep, het uitdrukken van emoties, het ontwikkelen van een gevoel van veiligheid en het bevorderen van communicatieve vaardigheden.

Alma Taso (psychologe), kunsttherapie

Het speciale effect van onze activiteiten is het stimuleren van een positief zelfbeeld en het versterken van zelfvertrouwen. Dit is heel moeilijk te bereiken vanwege de constante psychologische "triggers" uit de sociale omgeving. De groep draagt sterk bij aan het gevoel ergens bij te horen. Dit is erg belangrijk voor hen omdat zij vluchtelingen zijn. De groep stimuleert de kinderen tot activiteiten, het "openlijk" uitdrukken

Teamleden: Silva Spanjic, Mediha Imamovic en
Prof. dr. F. Simic (coördinator Wings of Hope)

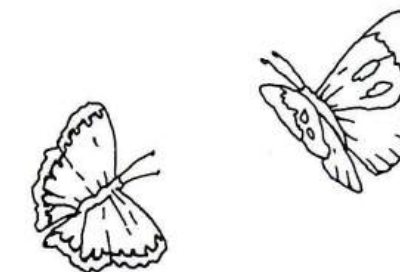

Speltherapie

van emoties en de bevestiging dat zij het recht hebben dat te doen en dat dit een normale reactie is. Projectietechnieken, rollenspellen en dialoog zijn methoden welke effect in de groep hebben. Verbeteringen en veranderingen treden zowel binnen de groep als op individueel niveau op. Het groepswork is op verschillende niveaus van betekenis - zij ontmoeten elkaar, wisselen overeenkomstige ervaringen uit, maken persoonlijke evaluaties, winnen vertrouwen en bouwen een veilige plaats als bron voor steun in de toekomst.

Een voorbeeld illustreert het belang van het werken met een groep. Twee vrienden wisten niets van hun gezamenlijke verleden en wisten niet dat ze elkaar konden helpen. In feite hadden ze thuis geleerd "niet over het trauma te praten - dat is een familiegeheim". Vanwege de aanwezigheid van psychosomatische symptomen hebben de kinderen ontspanningsoefeningen, sport- en muziekactiviteiten nodig. Dit helpt hun psychofysieke stabiliteit te versterken. De groep stelt een kind in staat om op een geschikte wijze te rouwen, reacties te normaliseren, gedachten te ordenen, zelfvertrouwen te krijgen en hen het gevoel te geven weer ergens bij te horen.

Mediha Imamovic
Specialiste trauma psychologie

Vertaling uit het Servisch-Kroatisch. Een van de kinderen dat aan ons programma deelneemt op de school "Zahid Barucija", Vogosca, vlakbij Sarajevo, schrijft: _____

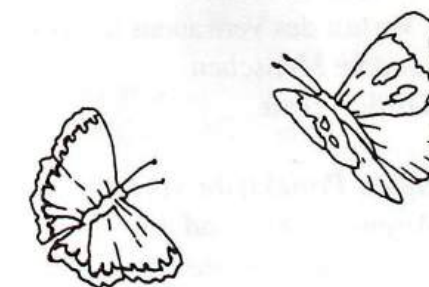
Hallo!

Mijn naam is Merima. Ik zit in de zevende klas van de school "Zahid Barucija". Toen ik voor het eerst aan het programma van Wings of Hope deelnam vond ik het werken in de groep leuk en dus besloot ik hieraan te blijven deelnemen. Ik vind het leuk dat we allemaal gelijk zijn en dat we elkaars opvattingen delen. Ik heb veel geleerd zoals samen te zijn en vooral sociaal te zijn. Alma en Mediha, geweldige meisjes, zijn onze groepsleiders. Zij leren ons veel goede dingen en wij delen plezier en verdriet.

Het gaat elke dag beter en beter en ik voel me prettiger. Dit komt omdat we steeds weer iets nieuws leren. We spelen, tekenen, schrijven. Het leukste vind ik het spel waarbij we laten zien dat we mooie momenten uit het verleden niet zijn vergeten en we die als een schat in ons hart bewaren. In het begin waren we met zestien, maar helaas is er één van ons verhuisd. Hij zal altijd één van ons blijven. Als hij terug komt dan kan hij weer met ons meedoen. Wij noemen onszelf "De Magnifieke Vijftien". Wij zullen heel verdrietig zijn als we uit elkaar gaan, maar deze groep zullen wij nooit vergeten en de volgende generatie zal ons herinneren als de beste groep ooit.

En misschien zijn we dat ook. Misschien zijn we dat omdat we om elkaar geven en zoveel momenten delen en we hopen dat volgende generaties ons hierin zullen volgen.

Merima

Das Jugendprojekt von „Wings of Hope“

Das Jugendprojekt will junge Führungspersönlichkeiten in Bosnien und Herzegowina in die Lage versetzen ihre traumatischen Kriegserfahrungen zu überwinden, soziale Hindernisse zu beseitigen, ihr Wissen zu fördern, die Gesellschaft als „Einheit der Unterschiede“ zu begreifen und ihnen Perspektiven eröffnen, um eine aktive Rolle beim Aufbau einer lebenswerten Zukunft zu übernehmen.

Um dieses Projekt und seine Ziele besser einschätzen zu können, ist es notwendig sich die Folgen des Krieges in Bosnien und Herzegowina vor Augen zu führen.

Ergebnisse des Krieges in Bosnien und Herzegowina und seine Folgen für Jugendliche :

- Vor dem Krieg (1991) hatte Bosnien und Herzegowina 4.310.718 Einwohner
- Kriegszeit 1992-1995
- 230.000 Menschen werden ermordet
- 20.000 sind vermisst
- 2.200.000 Menschen werden aus ihrer Heimat vertrieben, davon fliehen 1.297.000 Menschen ins Ausland.
- Laut Angaben der Volkszählung von 1998 hatte Bosnien und Herzegowina zu diesem Zeitpunkt 3.140.718 Einwohner.
- 32 % der Bevölkerung sind älter als 65 Jahre In den letzten vier Jahren verließen mehr als 210.000 Menschen das Land. Meist waren sie jung und gut ausgebildet.
- Eine neue Studie von UNDP besagt, dass nach wie vor 62 % der Jugendlichen Bosnien und Herzegowina verlassen wollen.

Ihre größten Probleme sind:

- Perspektivenverlust
- Identitätsverlust
- Verlust des Vertrauens in das soziale Umfeld und andere Menschen
- Hilflosigkeit

Im ersten Projektjahr vom 01. September 2000 bis 31. August 2001 und im sich unmittelbar daran anschließenden zweiten Projektjahr bis zum Ende des Berichtszeitraums (31.12.2001), versammelte

„Wings of Hope“ die Jugendleiter/innen zu insgesamt fünf, jeweils einwöchigen Seminaren.

Zwischen den Seminaren wurden sie regelmäßig vom Internationalen Koordinator der Stiftung an ihren Heimatorten besucht und in ihrer Arbeit als Multiplikatoren/innen für andere Jugendliche angeleitet und unterstützt.

Die Jugendleiter/innen stellten sich im Jahr 2001 mit einer selbst verfassten Deklaration der Öffentlichkeit vor:

Deklaration der Jugendleiter/innen von „Wings of Hope“

Wir sind eine Gruppe junger Menschen, die aus unterschiedlichen Regionen Bosnien und Herzegowinas stammen. Wir unterscheiden uns durch unsere nationalen, kulturellen und religiösen Identitäten, sowie durch unsere jeweilige Erziehung und sexuelle Orientierung.

Unsere Gruppe wurde mit dem Ziel gegründet, gemeinsame Interessen zu erkennen und so am Aufbau einer besseren Zukunft teilzunehmen.

In unseren Diskussionen und Arbeitsgruppen setzen wir uns mit Stereotypen, Vorurteilen, Ideologien, Dogmen und den nationalen Konflikten in unserem Land auseinander und versuchen sie zu überwinden.

Wir lernen unsere Unterschiedlichkeiten als gemeinsamen Schatz unserer Gruppe zu akzeptieren.

Wir möchten uns mit all unseren moralischen und intellektuellen Fähigkeiten verantwortlich daran beteiligen, kulturelle Aktivitäten, gewaltfreie Formen der Kommunikation und Friedensbemühungen zu fördern.

Wir werden uns unseres Wissens, unserer Erfahrungen und unserer Talente bedienen, um junge Leute zu motivieren, sich der „inzwischen üblichen, scheinbar gesellschaftlich akzeptierten Werte“ zu widersetzen und sich mit ihren Vorschlägen am Aufbau einer wirklichen „Lebenskultur“ zu beteiligen.

Ziele des Projekts, die wir im Berichtszeitraum

verwirklichen konnten:

- Individuelle und kollektive Fortschritte bei der Überwindung der Kriegstraumata durch Stabilisierung und Ressourcenaufbau
- Aufbau von Vertrauen und Bereitschaft sich zu versöhnen
- Hilfestellung zu toleranten und demokratischen Verhaltensweisen
- Stärkung der persönlichen Kapazitäten aller Teilnehmer/innen
- Befähigung junger Menschen eine aktivere Rolle in landesweiten Jugendveranstaltungen zu übernehmen
- Mitarbeit an der regionalen Stabilisierung des Balkans als natürlichem Teil Europas.

Methoden, die wir im Berichtszeitraum verwendet haben:

- interaktive Arbeitsgruppen
- positive Lebenserfahrungen
- interkulturelle und interreligiöse Impulse im traumatherapeutischen Kontext
- pädagogische und therapeutische Gruppenarbeit auf dem Hintergrund unterschiedliche traumatisierender Erlebnisse
- Regelmäßige Unterstützung aller Teilnehmer/innen in ihren Aktivitäten
- Kontinuierliche
- Supervision und Anleitung durch den Internationalen Koordinator
- Kontinuierliche Anleitung durch lokal Jugendreferenten/innen
- Fakultative, bedarfsorientierte, individuelle therapeutische Hilfen beim Umgang mit traumatisierenden Erfahrungen.

Planungen, die im Berichtszeitraum begonnen wurden:

- Internationales Workcamp für 250 Jugendliche aus Bosnien und Herzegowina und der Region, unter internationaler Beteiligung, zur Reinigung der früheren olympischen Wettkampfstätten
- Mini-Winter-Olympiade ohne Grenzen für 250 Jugendliche aus Bosnien und Herzegowina und der Region, unter internationaler Beteiligung, zur Förderung der olympischen Idee von Frieden und Versöhnung im fairen Wettstreit und als Werbung für eine erneute Bewerbung. Bosnien und Herzegowinas für die Winterspiele 2006 in der Olympiastadt Sarajewo.

Im Berichtszeitraum ist es „Wings of Hope“ gelungen, die Jugendleiter/innen zu einem stabilen Jugending zu verbinden.

Es ist gelungen, wieder ein Vertrauensverhältnis unter den Jugendleitern/innen auf zu bauen, das auch persönlichen und gesellschaftlichen Belastungen standhält.

Es ist gelungen bei den Jugendleitern/innen die Offenheit und Bereitschaft zu wecken, sich auf die unterschiedlichen traumatischen Erfahrungen der jeweiligen anderen nationalen, kulturellen und religiösen Ethnien und das damit verbundene individuelle und kollektive Leid einzulassen.

Es ist gelungen, die Kette von Vorbehalten und Vorurteilen aufgrund der unterschiedlichen traumatisierenden Kriegserlebnisse zu durchbrechen.

Peter Klentzan, te München

De echte slachtoffers van de oorlog, de kinderen, moeten we helpen! —

door Frans Micklinghoff (journalist)

Na zeven jaar bezoeken we weer Sarajevo. Samen met de voorzitter van de Stichting Wings of Hope Pieter Dietz de Loos bezoeken we de echte slachtoffers van de oorlog: de kinderen. Kinderen die part-noch-deel hebben aan de oorlog die 'de grote mensen' voeren, maar waarvan zij ongewild slachtoffer zijn geworden. Soms hebben zij hun vader of moeder, of beiden, voor hun ogen vermoord zien worden. Of keerde hun vader niet meer terug van het front of uit de bossen. Kinderen die een tik van de oorlog hebben gekregen, getraumatiseerd zijn. Het is de Stichting Wings of Hope die hulp wil geven aan deze kinderen. Terwijl de kogels nog door Sarajevo fluiten werd een hulpprogram opgezet voor kinderen. Nu kijken we wat er van terecht gekomen is. We noteren resultaten, maar ook de 'bittere noodzaak te blijven helpen'!

In 1995, het land is nog 'in oorlog', is de aankomst op het vliegveld van Sarajevo een hachelijke zaak. Met blauwe helm op en kogelvrij vest om, met daarop in het wit de letters VN, moeten we tussen de zandzakken doorkruipen naar een pantservoertuig. Het door franse soldaten bestuurde voertuig scheurt over de sluipschutters allee, door de kuilen en gaten en langs talloze kapotgeschoten huizen en flats naar de beschutting van de binnenstad. 's Avonds is de, in betere tijden een half miljoen inwoners tellende stad, volkomen donker en al maanden is Sarajevo verstoken van drinkwater uit de kraan. Vanuit de plaatselijke bierbrouwerij wordt drinkwater per tankauto over de stad gedistribueerd. Het huisvuil wordt al maanden niet meer opgehaald en op sommige plekken stinken de bergen huishoudafval waartussen de ratten vrij spel hebben. De toevoer van het gas is in Servische handen en dus is de stad ook daarvan verstoken. 's Winters is het ijzingwekkend koud in de huizen en heeft men de hele dag in huis een winterjas aan. Sarajevo is, dag-en-nacht, een lugubere spookstad. Er rijdt nauwelijks een auto door de stad. De voertuigen die door de stad rijden zijn militaire voertuigen. Zo maar over straat lopende mensen ziet men nauwelijks. Het gevaar ligt in een kogel van een sluipschutter op iedere hoek van de straat op de loer. Veel kinderen zijn al maanden niet naar school geweest. De meeste families zitten in een kelder onder hun woning en doden de tijd. Vrijwel alle winkels zijn gesloten. Ieder moment kan een sluipschutter zijn vizier op iemand richten en afdrukken. Of kan een bom ontploffen. De angst regeert. Overleven is het parool. Over 'vrede' spreekt en droomt men slechts.

Het akkoord van Dayton is nog niet getekend. Sarajevo is omsingeld en er is weinig tot niets te eten. Soms loopt de grens dwars door de stad. Daar is dan door de IFOR-soldaten een muur van zeecontainers gebouwd. De doden worden 's nachts begraven, in absolute duisternis, nabij het voormalige olympische stadion. Het oorspronkelijke geld is na een gierende inflatie niets meer waard. De D-mark is de enige harde valuta waarmee men nog iets voor elkaar kan krijgen. De economie is er een van ruilhandel geworden. In de zwarte handel rekent men soms woekerprijzen. De situatie in de ooit zo elegante stad waar ooit Olympische Spelen werden gehouden is uitzichtloos en deprimerend.

Na zeven jaar keren we terug naar Sarajevo. Het contrast met toen is frappant. Het vliegveld doet in niets meer denken aan de puinhopen, container muren, prikkeldraadgrenzen en veel zandzakken. Het stationsgebouw nu kan de vergelijking met Schiphol en Zestienhoven met gemak doorstaan. De straten zijn weer vol met auto's. In het centrum is het druk. Men is goed en elegant gekleed. Echter, boven de stad tornen nog enkele volledig uitgebrande flatgebouwen uit. Net als zeven jaar geleden is het fraaie gebouw waarin de bibliotheek was gevestigd nog een puinhoop. Andere gebouwen zijn al wel gerestaureerd en bewoonbaar gemaakt. De restaurants zijn weer vol. Er wordt weer goed en vooral 'lekker' gegeten. 's Avonds branden overal de lantarens. In de winkels valt de laatste mode te bewonderen. De prijzen zijn op West-Europees niveau. Iedereen is vriendelijk en lacht weer. Alsof er nooit oorlog in dit deel van Europa is geweest. Alsof Sarajevo geen belegerde vesting geweest is, gelijk indertijd West-Berlijn, maar dan omsingeld door Servische troepen ... en tientallen sluipschutters. Ogenscheinlijk heeft het onbezorgde leven haar loop hernomen en zijn de verschrikkingen vergeten. Maar vlakbij die bierbrouwerij, waar indertijd het drinkwater voor de gehele stad vandaan kwam, staat een gebouw met een merkwaardige muur. Tientallen koperen platen zijn er op die muur geschroefd met daarop een voor- en achternaam en twee jaartallen. Het eerste jaartal van de geboorte en het tweede jaartal meestal van tussen de 1991 en 1995. Ineens beseffen we dat onze eigen naam in zo'n een koperen plaat gegraveerd had kunnen zijn. Want in 1995 moesten we dagelijks door deze straat om naar het centrum van Sarajevo te gaan. Wanneer een van de sluipschutters 'op het goede moment' had afgedrukt ...! Ontstellend!

Het leven heeft nu haar loop hernomen. Maar niet voor veel kinderen van Sarajevo. Samen met Pieter Dietz de Loos rijden we naar een school iets buiten Sarajevo. Langs de weg zijn linten gespannen. Ten teken dat hier aan beide kanten van de weg het vol ligt

met landmijnen. Hier liep indertijd de grens tussen de belegeraars en de gegijzelde bevolking. Op de school krijgen de kinderen daarom les in waar zij op moeten letten als ze buiten spelen. Alle mogelijke vormen en modellen van landmijnen in natuurgetrouwe kleuren zitten op een plastic bord dat hangt aan de wand van hun leslokaal. Zodat ze dagelijks kunnen zien wat geen speelgoed, maar dood en verderf zaaiende werkelijkheid

is. Het zijn kinderen van 5 tot 15 jaar. Van een onbekommerde jeugd kan voor hen al lang geen sprake zijn. Te ernstige ogen kijken Pieter Dietz de Loos en mij aan. Ze hebben een trauma opgelopen door de oorlog. Ze hadden geen stem in het conflict dat over hun hoofd is uitgevochten. Maar ze zijn wel het slachtoffer geworden. De meesten moeten verder zonder een vader of moeder. Ieder van deze kinderen heeft een verhaal. Soms te gruwelijk voor woorden. Ze krijgen psycho-traumatische hulp van de Stichting 'Wings of Hope'.

De volgende dag rijden we naar Srebrenica. Een simpele twee-baans weg vol kuilen en gaten. We passeren duizenden huizen waar de ruiten uit zijn geschoten en het dak van verdwenen is. Wat is het lot van de bewoners van deze huizen? Na drie uur rijden komen we in het centrum van Srebrenica aan. We horen daar de verhalen van de Nederlandse soldaten en over het moment dat Mladic met Karremans tot een deal kwamen. De inwoners weten van het NIOD rapport en hebben gehoord dat de regering in Nederland daarom is afgetreden. Ze weten dat premier Kok heeft gezegd dat Nederland een schuld heeft en dat er iets gedaan moet worden. Maar wat? Ze hebben niets aan goede woorden en beloftes. Ze willen daadwerkelijke hulp. De burgemeester is bereid 'Wings of Hope' een gebouw ter beschikking te stellen. Waarin de door de oorlog getraumatiseerden hulp kunnen krijgen. Zoals het centrum '45 in Oegstgeest. Waar blijft die hulp uit Nederland, zo besluit de burgemeester zijn gesprek met Pieter Dietz de Loos? In Tuzla praten we met de vrouwen van Srebrenica. Ook in dit gesprek klinkt weer de hoop op hulp door. Hun mannen, doordat Mladic de Nederlandse soldaten in zijn greep had, zijn verdwenen. Alle hoop op terugkeer van hun mannen

hebben ze laten varen. Hun leven is sindsdien grondig veranderd. Ze hebben hulp nodig. Naast materiële hulp is er ook psychische hulp nodig. Wat 'Wings of Hope' kan doen? Pieter Dietz de Loos zou wel willen en met 'Wings of Hope' hier liever vandaag dan morgen aan de slag willen. Maar het geld! Verder gaat de soms op een dodenrit lijkende reis naar Banja Luka. Waar we in de plaats Slatina een door een Nederlander gestichte school bezoeken. Ook hier werken psychiatrisch geschoolde medewerkers van 'Wings of Hope' met door de oorlog getraumatiseerde kinderen. De resultaten zijn goed. Maar nog lang niet voldoende. Er zou nog veel meer gedaan moeten worden. Ook hier is het geld het knelpunt. Na een uitputtende week kunnen we de balans opmaken. Zeker is dat 'Wings of Hope' met de beperkte financiële middelen een maximaal effect weet te bereiken. Voor één kind in het behandelprogramma staan er tien te dringen waarvoor geen plaats en dus hulp beschikbaar is. Wat 'Wings of Hope' met de beperkte middelen heeft bereikt is fantastisch. Maar er zouden behandelcentra moeten komen in Sarajevo, Srebrenica, Tuzla en Banja Luka. De bouw van zo'n centrum kost een miljoen euro en de exploitatie voor vijf jaar ook een miljoen. Om vijf jaar vooruit te kunnen zou dus 8 miljoen op tafel moeten komen. Pieter Dietz de Loos pijnigt zijn hersens sindsdien hoe daar aan te komen: "Wat waren de woorden van Wim Kok ook al weer? ... Nederland heeft een schuld in te lossen! Het gironummer van Wings of Hope is 388882. Bij voorbaat bedankt!..".

Bijkantoor te München _____

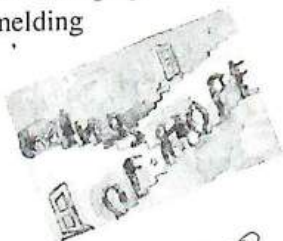
p/a Evang.-Luth. Dekanatsbezirk München
Landwehrstrasse 11 - Tel. +49 (89) 55 11 61 34
80336 München

Bankrekening in Duitsland:
422738 Bankleitzahl
70091500 Volksbank Raiffeisenbank Dachau eE
Versöhnungskirche Dachau u.v.v. "Wings of Hope"

Season-greetings kaarten of
wenskaarten _____

Wings of Hope beschikt over season-greetingskaarten.
U kunt deze het gehele jaar door bestellen bij het
secretariaat van de stichting te Wassenaar.
De kosten bedragen per set van 10 stuks € 13,50
incl. verzendkosten. U kunt de kaarten bestellen door
overmaking van het verschuldigde bedrag op
girorekening 388 882 onder vermelding
van het aantal kaarten. Door de
koop van deze kaarten steunt
u het werk van Wings of
Hope.

Boek: "Bosna I Hercegovina" _____

Voorzover de voorraad strekt is een prachtig boekwerk
te koop: "Bosna I Hercegovina" geschreven en gefoto-
grafeerd door Milos Okuka / Meho Sose,
Vor 100 Jahren in Wort und Bild / From 100 years ago
in words and pictures.
Prijs € 20,- incl. verzendkosten.

Dit boek is te bestellen door overmaking van € 20,-
t.n.v. Wings of Hope op bankrek.nr. 70 70 70 341
o.v.v. Boek BIH, alsmede uw naam en adres zodat wij
voor toezending kunnen zorgen.

Bijkantoor te Sarajevo _____

p/a Derrisa Numica 1a
71 000 Sarajevo, BIH
Tel/Fax: +387 71 663 046

ADVISEUR

Prof. dr. D.J. de Levita, psychiater en voormalig
bijzonder hoogleraar Transgenerationele
Oorlogsgevolgen, Katholieke Universiteit Nijmegen.

De bankrekeningnummers van Wings of Hope zijn:
ABN AMRO Wassenaar
nr. 70 70 70 341

Postbank
nr. 388 882

beide t.n.v.

Wings of Hope

Onze activiteiten worden mede mogelijk gemaakt door
de opbrengsten uit de BankGiroLoterij. Uw deelname
aan deze loterij wordt daarom van harte aanbevolen.

Airmiles

Het is mogelijk om airmiles voor WoH te sparen. voor
meer informatie kunt u contact met ons secretariaat
opnemen.

COMITÉ VAN AANBEVELING / COMMITTEE OF RECOMMENDATION

Mevrouw Drs. H. d' Ancona, vm. Lid Europees Parlement; Vater Krstan Beljac, Serb. Orth Kerk Sarajevo; Lid Zajedno; W.A.H.C. Boellaard, Ere- voorzitter Stichting Nederlands Dachau Comité t; M.Drino,
Director Directorate for Reconstruction and Development of Sarajevo; General Manager of Hidrogradnja Civil Engineering and General Contracting Co. Sarajevo, Bosnia and Herzegovina; H.Jacob Finci,
President La Benevolencija, Jewish cultural- educational humanitarian society Sarajevo, Lid Zajedno; Mevrouw M.H.M.F. Gardeniers- Berendsen, vm. minister van volksgezondheid e.a., en Oud- Staatsraad; Prof.
Ir. W.Herman de Groot, Buitengewoon hoogleraar in de chemische technologie, TUE Eindhoven; G.L.J. Huyser, General b.d., Oud- Chef Defensiestaf, Voorzitter Pensioen- en Uitkeringsraad; Drs. J.M. Tromp,
Arts, Algemeen Directeur Sinaï- Centrum; Prof.dr. P.H. Kooijmans, rechter Internationaal Gerechtshof, Hoogleraar Volkenrecht aan de Rijksuniversiteit Leiden, vm. Minister van Buitenlandse Zaken; Dr. W.S.
de Loos, Internist, Consulente voor psychotraumatologie, Universitair Medisch Centrum Utrecht en Centraal Militair Hospitaal, Oprichtend voorzitter van de "European Society for Traumatic Stress Studies"; Mr
Ch.M.J.A. Moons, Oud- President van de Hoge Raad der Nederlanden; Mgr.dr. M.P.M. Muskens, Bisschop van Breda; H.Niekant, Verbindingsbureau Deutsche Humanitaire Hilfe, Zagreb; J. Pejacic, Acteur
in Bosnia and Herzegovina; De Raad van Bestuur/ directie van Stichting Centrum '45, drs. J.W. Reerds, MBA en drs. R. Evertse; Prof. dr. F.C. Verhulst, Hoofd Afdeling Kinder- en Jeugdpsychiatrie,
Academisch Ziekenhuis Rotterdam; Drs. R.B.M. Grotenhuis, Algemeen Directeur Stichting Pharos; Prof.dr. W.H.G. Wolters, Psycholoog, Hoofd Psychosociale Afdeling, Wilhelmina Kinderziekenhuis Utrecht;
M.J. Chr. Worrell, Voorzitter Stichting Icoodo.

Haags tribunaal frustreert verzoening in Bosnië

9-7-2002

door Berrit de Lange

HILVERSUM - Het internationale VN-tribunaal voor ex-Joegoslavië in Den Haag heeft een averechtse werking op de bevolking van Bosnië.

Lidija Zelovic, verslaggeefster voor de Ikon-rubriek Het andere gezicht in Sarajevo, komt tot die vaststelling aan de hand van drie zaken waarin Bosniërs door het tribunaal zijn aangeklaagd. Zelovic peilde de lokale effecten en kwam tot de conclusie dat het Joegoslavië-tribunaal, dat is opgericht om de mensenrechten te dienen, de verzoening in Bosnië frustreert.

Dat het Tribunaal een averechtse werking heeft, gaat documentairemaakster Lidija Zelovic (31), zelf in 1993 uit Sarajevo gevlucht, wat te ver. Ze is vier dagen voor de uitzending van 'Averchts' naarstig op zoek naar een wat genuanceerdere titel voor haar film. 'Aan de hand van de drie zaken die ik heb gevolgd, is wel af te leiden dat het tribunaal allermindst de gewenste verzoening in de hand werkt. Het gewone volk identificeert zich met de dader in plaats van met de slachtoffers. Aangeklaagden worden helden en stijgen enorm in aanzien.'

De praktijken van de internationale rechters in Den Haag zijn

voor de Bosnische bevolking een ver-van-mijn-bed-show, heeft Zelovic gemerkt. 'Bosniërs. Kroaten en Serviërs, alle partijen hebben zich schuldig gemaakt aan oorlogsmisdaden. Het tribunaal staat in de ogen van de verschillende partijen echter voor een eenzijdige benadering. De aanklagers vergeten dat de andere partij schuldig is, zo luidt de kritiek onder het motto: 'Wij hebben ons toch alleen maar verdedigd.'

De Bosnische moslim Mehmet Alagic was generaal in het Bosnische leger. Na de oorlog werd hij als dank voor bewezen diensten burgemeester van Sanski Most. Al snel werd hij vervolgd wegens een omvangrijk corruptieschandaal en de bevolking keerde zich tegen de oorlogsheld. Tijdens het onderzoek naar zijn malversaties als burgemeester, vroeg het tribunaal in Den Haag om uitlevering van Alagic vanwege vermeende oorlogsmisdaden. Zelovic: 'Op de dag dat de aanklacht bekend werd, sloeg de stemming in Sanski Most honderdtachtig graden om. Plotsklaps werd Alagic een volksheld.'

FLIRT

In de documentaire is te zien dat de generaal in afwachting van zijn proces mag terugkeren

Een standbeeld in het Bosnische stadje Vitez, waarmee de lokale bevolking uiting geeft aan de machteloosheid en frustratie ten aanzien van het internationale VN-tribunaal voor ex-Joegoslavië in Den Haag. (Foto GPD)

naar zijn vaderland. Hij wordt verwelkomd door tienduizenden mensen, gewapend met spandoeken met de tekst: 'Welkom thuis, lieve generaal'. Het verhaal van de Bosnische

Serviër Bozidar Vucurevic is bijna identiek. Hij was burgemeester van het plaatsje Trebinje, van waaruit Dubrovnik beschoten werd. De Kroaten hebben de man inmiddels tot drie keer toe

ter dood veroordeeld, pas onlangs werd hij voor het eerst gehoord door het bureau van het tribunaal in Belgrado. Ook Vucurevic is uitermate populair, juist omdat hij flirt met zijn

rol in de oorlog en zijn warme banden met Karadzic en Milosevic.

Het lot van de Bosnisch-Kroatische broers Kupreskic is ronduit tragisch. Na vier jaar gevangenschap, werden ze door het Haagse tribunaal vrijgesproken van de moord op een moslimfamilie in het dorp Ahmici, waar in totaal 116 mensen werden vermoord door een groep Bosnische Kroaten. Ondanks de bewezen onschuld worden de broers in hun dorp beschouwd als paria's.

De 'kleinere' oorlogsmisdadigers in hun vaderland berechten, kan wellicht de kloof tussen Bosnië en Den Haag dichtten, denkt Zelovic. 'Zoals het nu gaat worden mensen juist uiteengedreven door het tribunaal. De internationale politiek is tevreden: de oorlog is voorbij en de misdadigers worden berecht. Maar de werkwijze staat veel te ver af van de bevolking. Het tribunaal heeft een internetsite in het Bosnisch-Kroatisch, maar slechts drie procent van de bevolking heeft toegang tot internet. De mensen daar kampen met veel grotere problemen dan de werking van een computer.'

Het andere gezicht: Averchts (werktitel), vanavond, Ikon, Nederland 1, 22.25 uur.

Genocides on Serbs Croatia 1941-1945, 1991-1995

1941-1945: The greatest genocide during World War II, in proportion to a nation's population, took place, not in Nazi Germany but in the Nazi-created puppet state of Croatia. In the years 1941-1945 some 750,000 Serbs, 60,000 Jews and 25,000 Gypsies - men, women and children - perished in a gigantic holocaust. This picture represents what Ante Pavelic, Andrija Artukovic and approximately 75 priests and monks left behind when they fled after debacle of Croatia in 1945.

1991-1995: Just as in the Nazi created puppet state of Croatia, fifty years later another genocide took place in the new state of "democratic Croatia". These Serbs in the Gospić Christian Orthodox graveyard of Siroka Kula were among the first to fall victim of the hands of the Croatian Ustasha. On two nights between October 16 and 18 1991, 24 Serbs were slain and burned in Perusic near Gospić, Croatia. Again, neither women nor children were spared.

Serbian Defense League
exposing Zionism and anti-Semitism
www.SerbianDefenseLeague.com

Serb victims of Gospic Croatia Oct. 16-18, 1991

On two nights between October 16 and 18 1991, 24 Serbs were slain and burned in Perusic near Gospic, Croatia. On the left is the photo of Mira and Djuro Kajan with their elder son. On the right is Mira's charred corpse photographed by Mihaljo Bata Jugovic.

On the upper left is the photo of Stanjo Smiljanic with wife Milica, mother Rosa and brother Milan. Below is his identity card and on the right is his burned corpse. He was one of the 24 Serbs taken away from their homes in Gospic, Croatia, on Oct. 16, 1991. (Photo: Mihaljo Bata Jugovic)

Serbian Defense League
exposing Zionism and anti-Semitism
www.SerbianDefenseLeague.com

VS en Del Ponte dreigen Belgrado

Van de redactie buitenland ()*

Onder verwijzing naar generaal Dragol Ojdanic's overgave aan het oorlogsmisdaden tribunaal in Den Haag, zei de woordvoerder van het ministerie van Buitenlandse Zaken in Washington, Richard Boucher, op 25 april dat Belgrado meer moet doen.

(Reuters, zie RFE/RL Nieuwslijn, 25-4-2002).

Hij voegde eraantoe: "Wij erkennen dat het moeilijk is voor een individu om dit te doen. Ojdanic heeft de juiste beslissing genomen en ik denk dat dit hem een beetje tot eer strekt... Wij moedigen de autoriteiten in Belgrado aan om samenwerking met het Haagse Tribunaal te verhogen. Verdere noodzakelijke stappen die de Joegoslavische regering moet nemen is de schulden in hechtenis nemen en overdragen aan Den Haag, zo spoedig mogelijk". Boucher vermeldde ook dat, "terwijl wij Ojdanic's daad als een positieve stap zien van de kant van het individu... evenals van de kant van de Joegoslavische regering om dit te vergemakkelijken, hebben wij op dit punt nog geen enkele verdere beslissing genomen ten aanzien van de toezegging van meer financiële hulp van de VS aan Servië."

Del Ponte wil dat de Europese Unie meer druk op Belgrado gaat uitoefenen

Carla Del Ponte, de aanklager van het oorlogsmisdaden tribunaal, zei in Madrid op 25 april, dat de EU de druk op de Joegoslavische autoriteiten moet versterken om volledig met Den Haag samen te kunnen werken, vermeldde RFE/RL's Zuid-Slavische en Albanese Talendienst. Zij vervolgde dat zij nog steeds wacht op een concreet antwoord van Belgrado over de uitlevering van de 23 van oorlogsmisdaden beschuldigde verdachten, die zich op Joegoslavisch territorium bevinden, inclusief generaal Ratko Mladic en Radovan Karadzic. In tegenstelling tot de VS heeft de EU eerder gezegd dat zij geen sancties aan Belgrado wil opleggen voor het gebrek aan samenwerking met het tribunaal. (Zie RFE/RL Nieuwslijn, 3 en 9 april 2002).